

מסכת חולין פרק ג' - "אלו טרפות"

1. מב, א

רפ"י

מתני'
אלו טרפות. כל נקב במשהו :
פסוקה. לרחבה ברובה :
לבית חללו. ואם לא הגיע לחלל קתני סיפא דכשרה :
נשברה השדרה ונפסק החוט. חדא היא וטרפות זידה משום חוט הוא ונשברה השדרה דקתני אורחא דמילתא נקט דפסיקת החוט ע"י שבירת שדרה היא :
או שחסרה. בגמרא פריך (לקמן דף מז) : היינו נקב :
סמפונות. קנוקנות קטנות המתפשטות בתוך הריאה שהדם נובע בה כשחותכים אותה :
הכרס הפנימית. בגמרא (לקמן נ:) מפרש : **שניקבה.** במשהו :
רוב החיצונה. בגמרא (שם דף נ:) מפרש : **גדולה וקטנה.** לא גסה ודקה קאמר אלא על [שור] קטן ושור גדול אם נקרע טפח בשור אע"ג דלא הוי רובא :
המסס. צינפוי"ל :
ובית הכוסות. סוף הכרס שקורין פנצי"א עשוי ככובע וקרוי בית הכוסות והמסס מחובר בו וסביב סביב לחיבורם כשאתה מבדילן יש דופן לזה ודופן לזה ובאמצע הן שופכין זה לתוך זה והמאכל נכנס מבית הכוסות להמסס ומהמסס לקבה ומהקבה לדקין :
שניקבו לחוץ. שהנקב נראה מבחוץ וכגון שניקבו או זה או זה שלא במקום חיבורן לאפוקי שניקבו במקום חיבורן בשתי דופנותיהן והנקב הולך מחללו של זה לחללו של זה :
נפלה מן הגג. ושחטה מיד טרפה אף על פי שאין שבר נראה בה חוששין שנתרסקו ונתפרקו אבריה ואין טעם בטרפות שהלכה למשה מסיני הן ובגמרא (לקמן דף נא:) אמר שאם שהתה מעת לעת ושחטה כשרה ואע"פ שלא עמדה :
נשתברו רוב צלעותיה. בלא שום נפילה טרפה ובגמרא (שם דף נב.) מפרש מאי רוב : **דרוסת הזאב.** שהכה בצפרניו ומטיל בה ארס ושורפה בדקה אבל בגסה לא אלים זיהריה למיקלייה :
ודרוסת ארי בגסה. וכל שכן בדקה ותנא קמא סבר אלים זיהריה דזאב למקלייה נמי לגסה :
הנץ. אשפרווי"ר :
בעוף הדק. צפרנים ויונים : **ודרוסת הגס.** אוסטוי"ר :
בעוף הגס. אווזות ותרנגולים :
זה הכלל. בגמרא (לקמן נד.) מפרש לאתויי מאי :
כל שאין כמוה חיה. שלקתה מכה שאין בהמה לקויה דוגמתה ראויה לחיות :

גמ'

ובשר בשדה טרפה. ואע"ג דילפינן מיניה בעלמא (מכות דף יח.) בשר קדשים שיצא חוץ ממחיצתו מ"מ טרפה משמע טרפה ממש :
אלא. מנין לטרפה שאין סופה לחיות לפרושי מתניתין דקתני כל שאין כמוה חיה טרפה אלמא טרפה אינה חיה :
זאת החיה. קרי ביה זאת חיה :
ולמ"ד טרפה חיה. לקמן בפרקין (דף נו:) אמרו לו והלא הרבה מתקיימות שתים ושלוש שנים :

מתניתין

אלו טרפות בבהמה: נקובת הוושט,
 ופסוקת הגררת.
 ניקב קרום של מוח.
 ניקב הלב לבית חללו.
 נשברה השדרה ונפסק החוט שלה.
 ניטל הכבד ולא נשתיר הימנו כלום.
 הריאה: שניקבה,
 או שחסרה.
רבי שמעון אומר:
 עד שתינקב לבית הסמפונות.
 ניקבה הקבה.
 ניקבה המרה.
 ניקבו הדקין.
הכרס הפנימית: שניקבה,
 או שנקרע רוב החיצונה.
רבי יהודה אומר:
 הגדולה - טפח,
 והקטנה - ברובה.
המסס,
ובית הפוסות - שניקבו לחוץ.
נפלה מן הגג.
נשתברו רוב צלעותיה.
ודרוסת - הזאב,
רבי יהודה אומר:
 דרוסת הזאב - בדקה,
 ודרוסת ארי - בגסה.
 דרוסת הנץ - בעוף הדק,
 ודרוסת הגס - בעוף הגס.

זה הכלל:

כל שאין כמוה חיה - טרפה.

גמרא

אמר רבי שמעון בן לקיש:
 רמז לטרפה מן התורה - מנין?

מנין!?

"ובשר בשדה טרפה לא תאכלו"¹⁶⁷ (שמות כב, ל)!

אלא: רמז לטרפה שאינה חיה מן התורה - מנין?
 דקתני סיפא: "זה הכלל כל שאין כמוה חיה - טרפה" - מכלל דטרפה אינה חיה.
 מנא לן?
 דכתיב: "וזאת החיה אשר תאכלו"¹⁶⁸ (ויקרא יא, ב), חיה - אכול,
 שאינה חיה - לא תיכול.
 מכלל: דטרפה - לא חיה.

ולמאן דאמר: "טרפה - חיה" - מנא ליה?

¹⁶⁷ ואנשי קדש תהיו לי ובשר בשדה טרפה לא תאכלו לבל תשכחו אתו
¹⁶⁸ דברו אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו מכל בהמה אשר על הארץ

רש"י

זאת החיה. זאת מיעוטא הוא והכי משמע זאת סתם בהמות שהן חיות אכול:
חיה אחרת. כגון טרפה דאע"פ שהיא חיה לא תאכל:
ובין החיה אשר לא תאכל. אע"פ שחיה לא תאכל:
שמונה עשרה טרפות. לאו מקרא קמישתמעני אלא הלכה למשה מסיני הן:

נפקא ליה: מ"זאת החיה אשר תאכלו" (ויקרא יא, ב),
"זאת החיה" - אכול.
 חיה אחרת - לא תיכול,
 מפלל: דטרפה חיה.

ואידך האי "זאת" (ויקרא יא, ב) - מאי עביד ליה?

מיבעי ליה לכדתנא דבי רבי ישמעאל,
 דתנא דבי רבי ישמעאל:

"זאת החיה אשר תאכלו" (ויקרא יא, ב) - מלמד שתפס הקדוש ברוך הוא מכל מין ומין, והראה לו למשה ואמר לו: זאת - אכול, וזאת לא תיכול".

ואידך נמי, מבעי ליה לכדתנא דבי רבי ישמעאל!

אין הכי נמי.

אלא טרפה חיה מנא ליה?

נפקא ליה מאידך תנא דבי רבי ישמעאל,
 דתנא דבי רבי ישמעאל:

"בין החיה הנאכלת,
ובין החיה אשר לא תאכל"¹⁶⁹ (ויקרא יא, מז) - אלו שמונה עשרה טרפות, שנאמרו למשה מסיני".

¹⁶⁹ להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל

2. מב, א - מג, א

רפ"י

ותו ליכא. אלא שמונה עשר:
בשלמא לתנא דידן. אע"ג דלא תנא
 אלא י"ח מ"מ לא תנא מניינא ואיכא
 למימר דתנא תנא ודלא תנא אתיא
 בזה הכלל:

אלא לתנא דבי רבי ישמעאל. דתנא
 מניינא קשיא והא איכא בסגר סימן
 הוא ומשנה וברייתא הן בהמה
 שנחתכו רגליה בפרק בהמה המקשה
 (לקמן עו.) כמה חסרון בשדרה
 באהילות גלודה בפרקין וכן חרותא.
 ושב שמעתתא שבע טרפות שמנו
 האמוראים ולא נשנו במשנה והן היו
 מקובלים מרבין. האחרונים קרי
 רגלים ושלפנים קרי ידים ארכובה
 יינוי"ל מקום חיבור השוק והירך
 שמפרקין אותה משם בשעת
 הפשטה:

ר' שמעון בן אלעזר. בתוספתא קתני
 לה הכי רבי שמעון בן אלעזר מכשיר
 מפני שיכולה ליכוות ולחיות והכא
 נקט סיפא דמילתיה ולא נקט השתא
 רבי שמעון בן אלעזר מכשיר:
 ופרכין אע"ג דיכולה ליכוות ולחיות
 קשיא היא דאפי' הכי איכא למימר
 דאטרפה לא פליג ר"ש דלמאן קא
 מותבינן אחנא דבי רבי ישמעאל
 דתנא מניינא ואיהו טרפה חיה
 סבירא ליה דקאמר ובין החיה אשר
 לא תאכל דקרי לה לטרפה חיה אלא
 הכי פריק סבר לה כרבי שמעון דאמר
 כשרה היא כדקתני התם רבי שמעון
 בן אלעזר מכשיר:

כמה חסרון בשדרה. שלא תטמא
 באהל אלא במגע ובמשא כדין עצם
 כשעורה דאילו שדרה שלמה
 וגולגולת שלמה ורוב מניינו ורוב
 בניינו תנן באהילות (פ"ב מ"א)
 דמטמאין באהל ואע"פ שאין עליהן
 בשר:

וכן לטרפה. לבי"ש לא הויא טרפה
 בבציר משתי חוליות ולבי"ה בחוליא
 אחת מיטרפא:

חשבינהו כחד. דהא גבי הדדי סמכי
 וכחד דמי:

והאיכא גלודה. שניטל עורה
 והופשטה כולה או מחמת שחין או
 מחמת מלאכה דקתני מתני' (לקמן
 דף נד.) וחכמים פוסלים: ומשני סבר
 לה כר"מ דמכשיר:

והאיכא חרותא. דקתני מתניתין
 (שם) אלו כשרות חרותא בידי שמים
 ותניא לקמן (דף נה:) בידי אדם
 טרפה ואיזו היא חרותא כל צמקה
 ריאה שלה ונתקשה כחריות של דקל
 מחמת שהבעיתה אדם בקולו
 ופעמים שצומקת מקולות וברד
 והיא בידי שמים והדרא בריא אבל
 בידי אדם תו לא הדרא בריא:

מרה מאן קתני לה. דחשבה ניקבה
 המרה במניינא די"ח טרפות
 במתניתין יחידאה היא ור"י ברבי
 יהודה קתני לה לקמן בפרקין (דף
 מג.) בשמעתין ותנא דבי ר"י לית ליה
 מרה ואפיק מרה ועייל חרותא:

בוקא דאטמא. קולית הירך:

דשף מדוכתיה. שקפץ ממקומו חור
 שבעצם אליה שהוא תחוב בו ולקמן
 (דף נד:) מסיים והוא דאיכעול ניבי.
 בוקא כמו בוכנא עגול ראשו ותחוב
 בחור כעלי זה התחוב בחור
 המכתשת:

לקתה בכוליא אחת. וכל שכן
 בשתיהן ולקמן (דף נה.) מסיים בה
 והוא דמטיא לקותא למקום חריץ:

]"תנא דבי רבי ישמעאל:

"בין החיה הנאכלת,

ובין החיה אשר לא תאכל" ¹⁷⁰ (ויקרא יא, מז) - אלו שמונה עשרה טרפות,
 שנאמרו למשה מסיני"].

ותו ליכא?

והא איכא: בסגר,

ושב שמעתתא.

מב,ב

בשלמא לתנא דידן - דתנא תנא ודשייר, אתיא בזה הכלל,

אלא לתנא דבי רבי ישמעאל דאמר: "שמונה עשרה טרפות" - ותו ליכא?
 והא איכא: בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמעלה - טרפה!

סבר ליה כרבי שמעון בן אלעזר,

דאמר: יכולה היא ליכוות ולחיות.

אף על גב דיכולה ליכוות ולחיות - למאן קאמר לתנא דבי רבי ישמעאל,
 תנא דבי רבי ישמעאל טרפה חיה סבירא ליה!

אלא סבר לה כרבי שמעון בן אלעזר דאמר כשרה היא.

והאיכא חסרון בשדרה!

דתנן:

"במה חסרון בשדרה?

בית שמאי אומרים:

שתי חוליות.

ובית הלל אומרים:

חוליא אחת."

ואמר רב יהודה אמר שמואל:

וכן לטרפה.

"המסס ובית הכוסות" דקא חשבת להו בתרתיה חשבינהו בחדא,
 אפיק חדא ועייל חדא.

והאיכא: גלודה!

סבר לה כרבי מאיר, דמכשיר.

והא איכא: חרותא!

מרה - מאן קתני לה? רבי יוסי ברבי יהודה,

אפיק מרה ועייל חרותא.

והאיכא: שב שמעתתא!

דאמר רב מתנא:

האי בוקא דאטמא דשף מדוכתיה - טרפה!

ואמר רביש בר פפא משמיה דרב:

לקתה בכוליא אחת - טרפה!

¹⁷⁰ להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל

ותנן:

"ניטל הטחול - בשפה" (חולין נה).

ואמר רב עזרא משמיה דרבא:

לא שגנו אלא: ניטל,

אבל ניקב - טרפה!

ואמר רבה בר בר חנה אמר שמואל:

סימנים שנגדלו ברובן - טרפה!

ואמר רבה בר רב שילא אמר רב מתנא אמר שמואל:

נעקרה צלע מעיקרה טרפה!

וגולגולת שנחבסה ברובה!

ובשר החופה את רוב הפרס ברובו - טרפה!

נקובי - תמניא הו,ו,

חשבינהו בחד,

אפיק שב ועייל שב.

אי הכי,

פסוקי נמי תרי הו,ו, חשבינהו בחד, בצר להו חדא!

ועוד,

דרב עזרא משמיה דרבא נמי נקובה היא!

מגא, אלא הנך תרתי דאפקת - לא תפיק.

רפ"י

אבל ניקב טרפה. ולקמן מפרש ניקב בעליונו מקום שהיא עבה אבל בקולשיה כשרה:

נדלדלו. נתלשו בכמה מקומות ומחוברין כאן מעט וכאן מעט:

נעקרה צלע. אע"ג דתנן במתניתין נשתברו רוב צלעותיה

דוקא נשתברו התם בעינן רובא אבל נעקרה צלע אחת מעיקרה

עד חצי חולייתה כדמפרש לקמן (דף נב.) טרפה:

וגולגולת שנחבסה. שהוכתה מכות רבות ולא נפחתה ולא

ניקב הקרום אם רובה נחבסה טרפה נחבסה דמינציי"ר בלע"ז:

ובשר החופה את רוב הכרס. זהו קרום עב שקורין טנפניא

כשפותחין את הבהמה וחותרין את הבשר לאורך הבהמה והוא

נראה והאי דקרי ליה חופה את רוב הכרס ולא קרי ליה חופה את

הכרס מפני שמיעוט הכרס נחבא בתוך צלעות החזה והסחוס

ורובו מכוסה בבשר:

כרס. פנצ"א לבדה בלא בית הכסות והמסס ואם נקרע רובו

של בשר כנגד הכרס אף ע"ג דכי משערת להווא קרע לגבי כוליה

בשר הוי מיעוטא שהרי אותו בשר מחזיק כל בני המעים והולך

עד הירכים לא משערין אלא במה שכנגד הכרס ואם מיקרע

רובא דהווא טרפה ושמואל לא סבירא ליה כמאן דפריש לקמן

(דף נ:.) רוב החיצונה דמתניתין דהיינו בשר החופה את רוב

הכרס דאם כן מה אתא שמואל לאשמועינן ואיהו מפרש

למתניתין לקמן במילתא אחריתי:

נקובי תמניא הו,ו. וכי חשבת להמסס ובית הכסות בחד

ומדלית לה למרה אכתי פשו להו תמניא נקובי דמתניתין:

פסוקי תרין. גרגרת וחוט:

דרב עזרא. ניקב הטחול:

אלא הנך דאפקת. בהמה שנחתכו רגליה והגלודה:

לא תיפוק. כדרבנן סבירא ליה לתנא דבי רבי ישמעאל וחשיב

נקובי והך דרב עזרא בחד ותרין פסוקי בחד ומשכחת להו שפיר

וכל הנך טרפות דמנינן לקמן (דף מז.) בריאה כגון חליף דאוני

ודמיא לבשרא ולביעתא ואטום בריאה כולהו בכלל ריאה

שניקבה או שחסרה נינהו חליף היינו חסרה ממקום שהיא

ראויה להיות שם והנך חזותא לקותא נינהו וכל לקותא סופה

לינקב והויא לה נקובה וחליף דשני קרומים דושט שניהם

נטולים ממקום שהן ראויין להיות ואין לך נקובה גדולה

מזו:

3. מג, א

רפ"י

נטולה. ניטלה הכבד:
נפולה. נפלה מן הגג וגלודה בכלל
 נטולה שניטל עורה ונחתכו
 רגליה בכלל חסורה ושף
 מדוכתיה בכלל נטולה וכן
 נדלדלו סימנים ועקירת צלע
 וחביסת גולגולת בכלל שבורה
 ובשר החופה היינו קרועה:
למעוטי לקותא דרכיש. דכוליא
 שאינה בכלל אלו ופליג עולא
 עליה ואם תאמר ישנה בכלל
 נקובה כי היכי דאמרינן בלקותא
 דריאה לאו מילתא היא דהוה
 ליה ניקבה הכוליא והא ליכא
 למ"ד דאפי' רכיש מודי דניקבה
 הכוליא כשרה ובלקותא הוא
 דטריף:
שמונה מיני טרפות בנקובה.
 נקובת הושט והקרום והלב
 והריאה והקיבה והזקין כרס
 הפנימי והמסס ובית הכוסות
 חדא הוא הא תמניא:
ואם תאמר ט'. יש דהא איכא
 נמי מרה ההיא יחידאה היא
 ולית הלכתא כוותיה ודרב עזירא
 לית ליה לחייא:

אמר עולא:

שמונה מיני טרפות נאמרו לו למשה בסיני:
 נקובה,
 ופסוקה,
 נטולה,
 וחסורה,
 קרועה,
 ודרוסה,
 נפולה,
 ושבורה.

לאפוקי לקותא דרכיש בר פפא.

אמר חייא בר רב¹⁷¹:

שמונה טרפות יש בנקובה.
 אם תאמר: תשע - "מרה" רבי יוסי ברבי יהודה קתני לה.
 דתניא:

"ניקבה הקיבה:**ניקבו הדקים - טרפה.****רבי יוסי ברבי יהודה אומר:****אף ניקבה המרה."**¹⁷¹ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: רבא

4. מג, א

רפ"י

יפלה כליותי. היינו לקותא וטרפה:
 אין מזכירין מעשה נסים. להביא ראיה מהן:
רק את נפשו שמור. מכות מות הכהו ולכך נצטווה לשמור נפשו כדאמרינן בהשותפין (ב"ב דף טז.) גדול צערן של שטן משל איוב משל לאומר לעבדו שבור חבית ושמור יינה:
הלכה כדברי האומר בכזית. דבעינן כזית שיויר בניטל הכבד ופולגתא היא בפרקין (ד' מו.) דרמינן סתמי דמתני' אהדדי דקתני רישא אלו טרפות ניטל הכבד ולא נשתייר ממנה כלום הא נשתייר כשרה ואע"ג דליכא כזית והדר תני אלו כשרות ניטל הכבד ונשתייר ממנה כזית ומוקמינן לה כתנאי והכא מייתי לה משום שמעתתא דרבי יצחק בר יוסף משמיה דרבי יוחנן:
והא אמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה. והא נמי סתמא היא ומאי אולמא דסיפא מרישא:
אמוראי נינהו. ורבי יצחק סבר דלא כיל רבי יוחנן למימר הלכה כסתם משנה אלא היכא דסבירא ליה אמר בהדיא הלכה כמשנה זו ואמורא אחרינא אמר משמיה דרבי יוחנן הלכה כסתם משנה והיכא דאיכא תרי סתמי דסתרן אהדדי אי איכא טעמא לאלומי חדא מחברתה כי ההיא דסנהדרין דאחד דיני ממונות (דף לד:) אזיל רבי יוחנן בתרה ואי לא מספקא ליה ולא קבע בהו הלכתא כחד מנייהו ובהני תרי אי הוה משכחינן טעמא בהא דרבי יצחק לא הוה מוקמינן לה באמוראי ומשום דליכא לאלומי איצטריך לן לשנויי דרבי יצחק לית ליה האי כללא דרבי יוחנן:
וכבד סותמתה. שנקובה במקום דיבוקה בכבד וחבור הכבד סותם את הנקב:
כשרה. אפילו לרבי יוסי ברי יהודה:
כיס שלו. קליפה הפנימית:

"]תניא:

"ניקבה הקיבה:

ניקבו הדקים - טרפה.

רבי יוסי ברבי יהודה אומר:

אף ניקבה המרה"].

(הלכות חבור פזית מרה וקורקבו סימן)

אמר רבי יצחק ברבי יוסף אמר רבי יוחנן:

הלכה כרבי יוסי ברבי יהודה.

ואמר רבי יצחק ברבי יוסף אמר רבי יוחנן:

מאי אהדרו ליה חבירה לרבי יוסי ברבי יהודה?

"ישפוף לארץ מדרתי"¹⁷² (איוב טז, יג) וצדין איוב קיים.

אמר להם: אין מזכירין מעשה נסים,

דאי לא תימא הכי: "יפלה כליותי ולא יחמול" (איוב טז, יג) - מי קא חיי?

אלא ניסא שאני, דכתיב: "רק את נפשו שמור"¹⁷³ (איוב ב, ו),

הקא נמי ניסא שאני.

ואמר רבי יצחק ברבי יוסף אמר רבי יוחנן:

הלכה:

כדברי האומר פזית.

ומי אמר רבי יוחנן הכי?!

והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

הלכה:

כסתם משנה,

ותנן:

"ניטלה הכבד ולא נשתייר הימנה כלום" - הא נשתייר - כשרה אף על גב דלא הוי פזית!

אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן.

ואמר¹⁷⁴ רבי יצחק ברבי יוסף אמר רבי יוחנן:

מרה שניקבה וכבד סותמתה - כשרה.

ואמר רבי יצחק ברבי יוסף אמר רבי יוחנן:

ניקב הקורקבו, וכיס שלו קיים - כשר.

¹⁷² סבו עלי רביו יפלה כליותי ולא יחמול ישפוף לארץ מדרתי

¹⁷³ ויאמר ה' אל השטן הנו בידך אף את נפשו שמור

¹⁷⁴ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: דאמר

5. מג, א

רש"י

זה שלא כנגד זה. כגון זה למעלה
וזה למטה:

איבעיא להו:
ניקב הכיס וקורקבו קיים - מאי?

תא שמע:
דאמר רב נחמן:
ניקב זה בלא זה - כשר.

אמר רבה¹⁷⁵:
שני עורות יש לו לנזשט - חיצון אדום,
ופנימי לבן.
ניקב זה בלא זה - כשר.

למה לי למימר: "חיצון - אדום, ופנימי - לבן"?

דאי חליף - טרפה.

¹⁷⁵ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: רבא

6. מג, א-ב

רש"י

בקורבן פסול. הכי ס"ל משום שהמאכל מתאסף שם ומחלחלן ונכנס בנקב עד שיוצא דרך נקב השני:

ופעיא ביה. צועקת שאעי"פ שהקנה מוציא קול אי אפשר שלא יהא הוושט מתפשט עמו ואני שמעתי פעיא מנשמת:

גמדא. כווצת רטי"ר בלע"ז: **מיהנדיין.** מיתרמן דמיכווני אהדדי:

אינו קרום. ואם ניקב ונסתם אפילו עלתה בו סתימה עבה אינה מתקיימת כדאמרינן ביבמות (דף עו.) בכרות שפכה ניקב פסול נסתם כשר וזהו פסול שחוזר להכשרו זהו למעוטי קרום שעלה מחמת מכה בריאה שאינו קרום דכל נקובי דטרפות לא מהניא להו סתימה דסלקא בהו לאחר זמן ולא דמי לריאה שניקבה ודופן סותמתה ולסתימת כבד במרה ולסתימה דירכים בחלחולת דלקמן (דף נ.) דההיא סתימה מעיקרא היא:

אין לו בדיקה מבחוץ. לפי שהעור החיצון אדום ואין טפת דם נכרת בו:

לספק דרוסה. כגון הנך דאיכא למיחש להו כדלקמן איהו קשתיק ואינהו קא מקרקרן ואמרינן לקמן (דף נג:) דרוסה שאמרו צריכה בדיקה ואינה אסורה עד שיאדים כנגד החלל ובסימנים עד שיאדימו הסימנים עצמן ולא שניקב אלא שהארס מאדים הסימן ומחלחל ויורד לחללו ובוושט אינו ניכר האדמיות אלא מבפנים שהעור לבן:

ההיא ספק דרוסה וכו'. אם עוף היה בודק הקנה תחלה כדאמרינן בפרק שני (לעיל כח.) ושחט הקנה והכשירו ואח"כ בדק הוושט ואם בהמה היא נמי אית בה תקנתא דבשלמא גבי נקב איכא למימר דילמא במקום נקב שחט אבל גבי דרוסה כיון דמקומו מאדים אפילו שחט בו יש היכר במשחו:

קורטי דמא. שחילחל הארס ונכנס: **לחדודי לאביי.** כדי שישאל:

אבעיא להו:

ניקבו שניהם זה שלא כנגד זה - מהו?

אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא:

בוושט - כשר,

בקורבן - פסול.

מתקיף לה רב אשי:

אדרבה! וושט דאכלה ביה ופעיא ביה רנוח גמדא ליה ופשטה ליה זמנין דמיהנדיין בהדי הדדי, קורבן - דמינח נייח כדקאי קאי!

אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי:

הכי אמרינן משמיה דמר זוטרא דאמר משמיה דרב פפא כוותיה.

ואמר רבה:

קרום שעלה מחמת מכה בוושט - אינו קרום.

ואמר רבה:

וושט אין לו בדיקה מבחוץ אלא בפנים.

למאי נפקא מינה?

מגב, לספק דרוסה.

ההיא ספק דרוסה דאתאי לקמיה דרבה,

הוה קא בדיק ליה רבה לוושט מאבראי.

אמר ליה אביי: והא מר הוא דאמר: "וושט אין לו בדיקה אלא מבפנים!"

אפקיה רבה ובדקיה, ואישתכח עליה תרי קורטי דמא - וטרפה.

ורבה נמי לחדודי לאביי הוא דבעי.

7. מג, ב

רש"י

ישב לו קוץ. כגון שאכל קוץ ונתחב לתוך הוושט ואינו נראה נקובתו מבחוץ וקורט דם אין בה בפנים:
אין חוששין. שמא נקב היה והבריא והוה קרום שעלה מחמת מכה בוושט ואינו קרום ואני שמעתי והבריא לשון ניקב כמו וברא אותם בחרבותם (יחזקאל כג):
מאי שנא מספק דרוסה. דמשום דעל אריא בינייהו אמרינן שמא דרס ומצרכינן ליה בדיקה והכא לא אפשר למיבדקה דנקב משהו בעור חיצון של וושט לא מינכר:
קסבר אין חוששין לספק דרוסה. דפלוגתא דרב ושמואל היא בפרקי (דף נג):
משתי חתיכות. שאם אכל אחת מהן ואינו יודע איזו היא דמביא אשם תלוי על הספק:
הכא לא איתחזק איסורא. ששיבת קוץ בלא נקיבה אין כלום:
השוחט בסכין בדוקה. דלא איתחזק איסורא קודם שחיטה:
איתיליד ריעותא. ואי לא איתחזק ברישא הא איתיליד לבסוף. אתחזק שייך למימר במידי דמעיקרא איתיליד שייך למימר במידי דלבסוף:
ה"ג אלא התם הילכתא גמירי לה מסוטה. בין לענין טומאה ובין לענין טהרה ואין טעם בדבר ולא גמרינן מינה דהכי גמירי לה מסוטה במסכת סוטה (דף כח):
ובפ"ק דנדה (דף ג.) דמה סוטה סתירתה ברשות היחיד ואסורה מספק אף ספק טומאה ברה"י ספקו טמא:
נמצאת איתמר. בלא תחיבה:
חיישינן. שמא ב' העורות ניקבו והבריא החיצון:
ברייתא. הרועות באפר וביערים:

אמר עולא:
ישב לו קוץ בוושט - אין חוששין שמא הבריא.
 (דרס חתיכות בסכין טמאה סימן)

ולעולא מאי שנא מספק דרוסה?

קסבר עולא: אין חוששין לספק דרוסה.

ומאי שנא משתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן?

התם איתחזק איסורא.

ומאי שנא מהשוחט בסכין ונמצאת פגומה?

התם - איתיליד לה ריעותא בסכין.

ומאי שנא מספק טומאה ברשות היחיד דספקו טמא?

וליתעמיה,
 נידמיה לספק טומאה ברשות הרבים דספקו טהור!
 אלא התם - הלכתא גמירי לה מסוטה.

יתיב ההוא מרבנן קמיה דרב פהנא ויתיב וקאמר:
 נמצאת איתמר,
 אבל ישב - חיישינן.

אמר להו רב פהנא:
לא תציתו ליה! "ישב" איתמר!
אבל נמצאת - לא איצטריך ליה לעולא,
דכולהו חיוי ברייתא קוצי אכלן.

8. מג, ב - מד, א

רפ"י

תורבץ הוושט. מקום דבוקו בלחי:
במשהו. אם ניקב שם:
מקום השחיטה הוא. ואם שחט שם כשרה הלכך דינו כוושט וכי גמירי הגרמה בקנה הוא דגמירי אבל בוושט לא שייכא הגרמה:
ומרחיב. נפתח פי הנקב כמין פי אמתחת והאי מרחיב לא אחתך קאי אלא אעוגל פי חלל הוושט:
חותכו ועומד במקומו. שהוושט רך הוא וכשחותכין אותו אינו מרחיב אבל לצד הראש הוא מתקשה דדיישיש בלע"ז:
וכויץ. רטיישיש ונכפל פי הנקב בצד חללו ונסתם עוגל פי החלל:
מר לא אמר הכי. רבי אינו אומר כן:
מבלעתא. מקום בית הבליעה קרוי תורבץ סמוך לראש הנקב מאד:
פחות משערתא. מאורך שעורה:
דאתחיל ביה. שחיטה משהו:
דאמר במשהו. והאי לאו מקום שחיטה הוא:
כשמואל. והוי נקב:
בין לרב ובין לשמואל מישרא שרי. לרב מקום שחיטה הוא ושחיטה מעלייתא היא ולשמואל דאמר נקב הוא דאמר נקובתו ברובו:
רבא בריה דרב בר יוסף. בר חייא הוא והוא רבא דכולי גמרא בר פלוגתיה דאביי:
דמי תורא למריה. שכבר האכילו לכלבים דאילו הוה קמן הוה הדר ביה ומישתרי באכילה דקיי"ל (בסנהדרין דף ו.) טעה בדבר משנה חוזר והא דבר משנה מפורשת היא דלא עבדין כתרי חומרי:
כלפי סנאיה דרבא. לישנא מעליא משום דבעי לאותובי והכסיל בחושך הולך:
מחומרי בית שמאי ומחומרי בית הלל. מפרש בפ"ק דעירובין (דף ז.) בתרי חומרי דסתרן אהדדי כגון הך דשדרה וגולגולת דאפלוג בית שמאי ובית הלל לגבי אהל דהוה להו בית שמאי לחומרא ואמרי עד שתחסר שתי חוליות מטמא באהל ובית הלל לקולא וקאמרינן וכן לטרפה דלביית הלל בחדא חוליא הוי חסרון וטרפה ולב"ש כשרה והוה להו ב"ש לקולא ובי"ה לחומרא ומאן דעביד בטרפות כחומרי בי"ה ובטומאה כחומרי ב"ש כסיל הוא דהכא חשיב ליה חסרון והכא לא חשיב ליה חסרון והני דרבא נמי סתרון אהדדי דכיון דאמר נקובתו במשהו טעמא משום דמקום שחיטה הוא וחומרי דשמואל דאמר לאו מקום שחיטה הוא ואשתכח דסתרן מילתיה דרבא אהדדי:

איתמר:

תורבץ הוושט:

רב אמר: במשהו.

ושמואל אמר: ברובו.

"רב אמר: במשהו" - מקום שחיטה הוא.

"ושמואל אמר: ברובו" - לאו מקום שחיטה הוא.

הי ניהו תורבץ הוושט?

אמר מרי בר מר עוקבא אמר שמואל:

כל שחותכו ומרחיב - זה הוא תורבץ הוושט,

חותכו ועומד במקומו - זהו וושט עצמו.

אמר להו רב פפי:

מר לא אמר הכי,

ומנו? רב ביבי בר אביי.

אלא: כל שחותכו ועומד במקומו - זה תורבץ הוושט,

אלא איהו וושט עצמו? כל שחותכו וכויץ.

יונה¹⁷⁶ אמר זירא:

מבלעתא.

וכמה?

אמר רב אויב:

פחות משערתא ועדיף מחיטתא.

ההוא תורא דהוה לבני רב עוקבא דאתחיל ביה שחיטה בתורבץ הוושט וגמר בוושט -

אמר רבא: רמינא עליה חומרי דרב,

וחומרי דשמואל - וטרפנא ליה.

חומרי דרב - דאמר רב: במשהו.

והאמר רב: מקום שחיטה הוא!

כשמואל, דאמר: לאו מקום שחיטה הוא.

אי שמואל - האמר ברובו!

כרב דאמר: במשהו.

איגלגל מילתא מטאי לקמיה דרבי אבא,

אמר להו: תורא בין לרב בין לשמואל - שרי,

זילו אמרו ליה לבריה דרב יוסף בר חמא דלשלים דמי תורא למריה.

אמר מר בריה דרבינא:

מותבניא תיובתא כלפי סנאיה דרבא:

"לעולם: הלכתא - בדברי בית הלל,

והרוצה לעשות: בדברי בית שמאי - עושה.

בדברי בית הלל - עושה.

מקולי בית שמאי ומקולי בית הלל - רשע.

מחומרי בית שמאי ומחומרי בית הלל - עליו הכתוב אומר:

"הכסיל בחושך הולך"¹⁷⁷ (קהלת ב, יד).

אלא: אי בבית שמאי בקוליהו וכחומריהו.

אי בבית הלל בקוליהו וכחומריהו!"

מד, א

¹⁷⁶ בכתבי יד רבי יונה וברוב כתבי יד רבי זירא. ויש שגרסו ופרשו שאין זה דעה שלישית החולקת אלא כוונת המילה יונה - צפון קטנה ששם תורבץ הוושט הוא מקום הבליעה.

¹⁷⁷ ההקם עיניו בראשו והכסיל בחושך הולך וידעתי גם אני שמקרה אחד יקרה את קלם

רס"י

בת קול. בפרק קמא דעירובין (דף יג:) יצתה בת קול ואמרה הלכה כבית הלל:
דרבי יהושע. בבבא מציעא בהזהב (דף נט:):
מכל מקום קשיא. דכתרי חומרי לא עבדין: סתם שמעתתיה דרב בדרי בתראי רב יהודה הוה אמר להו בבי מדרשא:
נתנו בו שיעור. עד כמה הוא כשר לשחיטה:
לאו מקום שחיטה הוא. אפי"ה אמר רב במשהו מידי דהוה אגרירת דבין במקום שחיטה בין שלא במקום שחיטה שוה שיעוריה:

הא גופא קשיא:
 אמרת: "לעולם הלכה בדברי בית הלל",
 והדר תני: "והוצה לעשות בדברי בית שמאי יעשה!"

לא קשיא:
 קאן - קודם בת קול,
 קאן - לאחר בת קול.

ואי בעית אימא:
 אף לאחר בת קול, ורבי יהושע היא,
 דאמר: "אין משגיחין בבית קול".

מכל מקום קשיא!

אמר רב טובות:
 כולה כרב עבדא,
 דכי אתא רמי בר יחזקאל אמר: לא תציתו להו להני כללי דכנייל יהודה אחי משמיה דרב,
 דכי אמר רב: וושט נתנו בו חכמים שיעור,
 מכלל: דתורביץ הוושט לאו מקום שחיטה הוא,
 וקאמר: במשהו.

9. מד, א

רפ"י

עד כדי תפיסת יד. צריך להניח לצד הראש כשלש אצבעות וארבע לשון מורי הזקן ואני שמעתי אחיזת חודי צפרניים והראשון נראה בעיני דכי האי גוונא לא מיקרי תפיסת יד: עד מקום שישעיר. שיש שם שער שגוררין בסכין מכרס הפנימי:

טפח בוושט. מיקרי כרס וקא סלקא דעתך דלא אזיל שער בתוך הוושט ולא מידי ואת אמרת עד מקום שישעיר דהא עד סוף הוושט כולו מצי שחיט וכיון דלאו וושט הוא היכי מצי שחיט ביה:

אימא טפח בכרס סמוך לוושט. דהיינו טפח ראשון של כרס הוי כרס הפנימי ונקובתו במשהו ולפי שהוא נחבא במקום המיצר בין צלעות החזה קרי ליה פנימי וכל שאר הכרס קרוי במתניי החיצונה ונידונית בקריעת רובו: **כי קאמר רב.** טפח בוושט מקרי כרס:

בתורא דמשעיר טפי. שהשער נכנס בתוך הוושט טפח ולעולם מקום שחיטה הוי בוושט עד מקום השער:

למעלה - עד כמה?

אמר רב נחמן:
עד כדי תפיסת יד.

למטה - עד כמה?

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח:
עד כדי שישעיר.

איני?!

והאמר רבינא אמר גניבא משמיה דרב:
טפח בוושט סמוך לכרס - זהו כרס הפנימי,
אמאי?! כי קא שחט בכרס קא שחיט!

אימא: טפח בכרס סמוך לוושט זהו כרס הפנימי.

איבעית אימא:
כי קאמר רב בתורא דמשעיר טפי.

10. מד, א

רַס"י

תורבץ הוושט שניטל כולו.
 לקמיה פריך והא איכא עיקור
 סימנים:
ותנא תונא. תנא דמתניתין
 דפרקין מסייע ליה. תונא כמו
 תנא דידן:
ניטל לחי התחתון כשר. וכיון
 שניטל הלחי נתלשו הסימנים
 שבלחי התחתון הם מחוברי:
קשיא מתני'. דקתני כשר:
הא דאיעקור איעקורי. עיקור
 סימנים כשנעקר הוושט מן הלחי
 ומן הבשר:
הא דאיגום איגומי מעילוי
סימנים. שנגמם הלחי מן הבשר
 שמוטל על הסימנים בין הלחי
 והסימן דלאו עיקור הוא
 שהסימנים מעורין בבשר:
אלא לשמואל קשיא. הא דרב
 פפא דלדידיה איכא עיקור
 סימנים דקאמר תורבץ הוושט
 שניטל דמשמע שהוושט לבדו
 ניתק ונתלש מן הבשר:
דאקפל אקפולי. שנקלף מעל
 הבשר אקפל כמו ונקלף ודומה
 לו וקפלו את האבנים דמסכת
 סוטה (דף לה):
דאיפרוק אפרוקי. כדבר הנעקר
 בכח שנעקר כאן מעט וכאן מעט
 עד רובו דאותו מיעוט המחובר
 אינו מחובר ביחד הילכך לאו
 חבור הוא דלא הדר בריא:

אמר רב נחמן אמר שמואל:
 תורבץ הוושט שניטל כולו מלחי - כשר.
 ותנא תונא:
"ניטל לחי התחתון כשר" (חולין נד.).

מתקיף לה רב פפא:
 והאיכא: עיקור סימנים!

ולרב פפא קשיא מתניתין: **"ניטל לחי התחתון - כשר"** (חולין נד.)!

בשלמא מתניתין לרב פפא - לא קשיא:
 הא - דאיעקור איעקורי,
 הא - דאיגום איגומי מעילוי סימנים,
 אלא לשמואל - קשיא!

לא תימא, כולו,
 אלא אימא: רובו.

והאמר רבה בר בר חנה אמר שמואל:
 סימנים שנדלדלו ברובן - טרפה!

אמר רב שישא בריה דרב אידי:
 הא - דאקפל איקפולי,
 התיס - דאפרוק אפרוקי.

11. מד, א-ב

רפ"י

רוב עוביה. יש אומרים רוב עובי הדופן אע"פ שלא הגיע לחלל ושיבוש הוא דאם כן חמור הקנה מן הוושט דאילו וושט נקב עור החיצון בלא עור הפנימי כשר עד שינקב לחלל. רוב עוביה כלומר כי משערינן רובה ברוב עוביה משערינן ועובי הקנה היינו מן העור ולצואר דאילו מן הראש ולחזה הוי אורך ולרוחב הצואר הוי רוחב הקנה ולעובי הצואר קרי נמי עובי הקנה בשיעור זה נמדד עובי התנוך וקודם שיגיע לחצי חלל הוי רוב עוביה עם הדפנות והחלל מפני שדופן הקנה עב מלמעלה ולצד הצואר אינו אלא קרום דק וסתמא כשנפסק הקנה מלמעלה למטה הוא נפסק ומהני עובי התנוך לאשלומי לרובא ובמיעוט התחתון הוי חצי החלל או רובו:

רוב חללה. אינה טרפה עד שיפסק רוב החלל ועובי התנוך אינו משלים לרוב:

ואמרי לה ברוב חללה. אליבא דרב פלוגי אמוראי:

שדרה. רב לקמיה דרבה:

בתליסור איסתרי פשיט. איסתרי סלעי מדינה שהם פשוטים וקלים איסתרי סתם היינו סלעין צורי שהסלע ארבע דינרים ואיסתרי פשיטי הוא סלע מדינה שמינית שבסלע צורי דהיינו חצי דינר כדאמרין בהחובל את חברו (ב"ק ז:). איסתרא פלגא דזוזא וקרי ליה התם סלע מדינה:

לא מיסור אסר. דהכי הוה בעי למיבדקיה ברוב עוביה ולא שבקוה תלמידים ושדרוה לקמיה דרבה:

דתליא בסברא. דהתם איכא לספוקי דלמא לא הוי סברא מעליא והכא רבה אגמריה סמוך דהכי גמיר מרביה דפסוקת הגרגרת ברוב חללה מלתא דתליא בסברא כגון מקיפין בריאה דאיכא למימר דלמא לא מידמו חזותא שפיר וכגון דמיא לבשרא ודמיא לכבדא ודמיא לביעתא ודמיא למרויקא דאיכא מינייהו כשרות ואיכא מינייהו טרפות ופעמים שאדם טועה במראותיהן:

משום חשדא. דלא לימרו משום דשריא ניהליה מוזיל גביה ונראה כנוטל שכר על הוראתו:

דן את הדין. על שדה או על טלית בין זה לזה:

וכן עדים שהעידו. על שדה או על טלית שהן של פלוני:

כולן רשאים ליקח. אותו חפץ: **הרחק מן הכיעור.** שלא יאמרו בשביל כך זיכהו לזה שיתננה לו בזול:

שרי בוכרא. כשהיה כהן מביא לפניו בכור לראות מומו והיה מתירו לא היה לוקח ממנו מבשר אותו בכור. בכור נוהג בזמן הזה וכשהוא תם אינו ראוי לכלום דשוחט קדשים בחוץ:

רב חסדא. כהן הוה כדאמרין בגיטין בהניזקין (דף נו) שמונים זוגים אחים כהנים נשואין שמונים זוגות אחיות כהנות:

בכור נמכו באומד ולא במשקל כדאמרין בבכורות (דף לא.) כל פסולי המוקדשין נשחטין ונמכרין באיטליז ונמכרין בליטרא חוץ מן הבכור והמעשר: מתקלא מוכח. שהכל רואין שהוא שוקל ליטרא בדינר כמותו לאחרים ונותן המעות מיד:

מאי איכא. במה יכולין לחשדני: **משום אומצא מעלייתא.** ששוקלין לי הליטרא ממיטב הבשר:

כל יומא נמי. חולקין לי כבוד ומכרין לי מן המיטב:

["אלו טרפות בבהמה: ...] ופסוקת הגרגרת.

תנא:

"כמה פסוקת הגרגרת - ברובה."

וכמה "רובה"?

רב אמר:

מד, ב רוב עוביה.

ואמרי לה: רוב חללה.

ההיא פסוקת הגרגרת דאתאי לקמיה דרב,

יתיב וקא בדיק לה ברוב עוביה.

אמרו ליה רב פהנא ורב אסי לרב: לימדתנו רבינו ברוב חללה!

שדריה לקמיה דרבה בר בר חנה,

בדקה ברוב חללה ואכשרה,

וזבן מינה בתליסור איסתרי פשיטי בישרא.

והיכי עבד הכי?

והתניא:

"חכם ששימא - אין חבירו רשאי לטהר,

אסר - אין חבירו רשאי להתיר!"

שאני הקא, דרב לא אסר מיסר.

וכיין דאורי בה חכם היכי אכל מינה?

והא כתיב: "ואומר אהה ה' אלהים הנה נפשי לא מטומאה ונבלה וטרפה לא אכלתי,

מנעורי ועד עתה, ולא בא בפי בשר פגול" (יחזקאל ד, יד).

"הנה נפשי לא מטומאה" - שלא הרהרתי ביום לבא לידי טומאה בלילה.

"ונבלה וטרפה לא אכלתי" - שלא אכלתי בשר נוס נוס מעולם.

"ולא בא בפי בשר פגול" - שלא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם.

משום רבי נתן אמרו:

שלא אכלתי מבהמה שלא הורמו מתנותיה!"

הני מילי מילתא דתליא בסברא,

רבה בר בר חנה אגמריה סמך.

ותיפוק ליה משום חשדא!

דתניא:

"דן את הדין - זיכה וחיבי, שימא וטיהר, אסר והתיר, וכן העדים שהעידו,

בזול - רשאין ליקח,

אבל אמרו חכמים: הרחק מן הפיעור ומן הדומה לו!"

הני מילי מידי דמוזבין משומא,

הכא - מתקלא מוכח.

כי הא דרבא¹⁷⁸ שרא טרפתא וזבן מינה בישרא,

אמרה ליה בת רב חסדא: אבא שרי בוכרא, ולא זבן מינה בישרא!

אמר לה: הני מילי בוכרא דאשומא מזדבן, הכא מתקלא מוכח.

מאי איכא? משום אומצא מעלייתא?! כל יומא אומצא מעלייתא זבנו לי!

¹⁷⁸ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: דרבה

12. מד, ב - מה, א

רש"י

זה הרואה טרפה לעצמו. כשנולד ספק טרפות בבהמתו ונראה בו טעם לאיסור וטעם להיתר ואינו חס עליה ואוסרה: הרואה טרפה לעצמו ודאי שונא מתנות אחרים הוא שאף על שלו אינו חומד להכריע להיתר:
 ושמש תלמידי חכמים. גמר לתרץ טעמי המשנה ומשניות הסותרות זו את זו והיינו גמרא: יגיע כפיך כי תאכל. דכיון דעל שלו אינו חומד כל שכן שאינו חומד בשל אחרים לגנוב ולגזול: מזמני ליה. לאכול אצלם: אתייקורי מתייקרי בי. נכבדין הם במה שאני סועד אצלם והנאתם היא ואין זו מתנה:

אמר רב הסדא:
 איזהו תלמיד חכם?
 זה הרואה טרפה לעצמו.

ואמר רב הסדא:
 איזהו "שונא מתנות יחנה"¹⁷⁹ (משלי טו, כז)?
 זה הרואה טרפה לעצמו.

דרש מר זוטרא משמיה דרב הסדא:
 כל מי שקורא ושונה, ורואה טרפה לעצמו, ושימש תלמידי חכמים -
 עליו הכתוב אומר: "יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך" (תהילים קכח, ב).

רב זביד אמר:
 זוכה ונוחל שני עולמות: העולם הזה, והעולם הבא.
 "אשריך" - בעולם הזה,
 "וטוב לך" - לעולם הבא.

רבי אלעזר כי הווי משדרי ליה מבי נשיאה מידי - לא שקיל.
 וכי הווי מזמני ליה - לא אזיל.
 אמר לא קא בעי מר דאיחי? דכתיב: "ושונא מתנות יחנה".

רבי זירא כי משדרי ליה - לא שקיל,
 כי הווי מזמני ליה - אזיל,
 מה, א אמר: אַתְּיִיקוּרִי הוּא דְּמִתְיִיקְרוּ בִּי.

13. מה, א

רפ"י

כנפה. הגרגרת סביב סביב להיקפה נקבים דקים כנפה: **מצטרפין הנקבים לרובא.** אילו היו כולן מחוברים יחד היה רובא נפסק טרפה: **ובגולגולת.** לגבי אהל המת תניא (אהלות פ"ב משנה ג) בההיא דכמה חסרון בשדרה קתני סיפא ובגולגולת כדי שינטל מן החי וימות הוי חסרון ולא מטמא ואמרין בבכורות (דף לח.) כמה ינטל מן החי וימות כמלא מקדח של רופאים ותני עלה דאם יש בו נקב אחד ארוך שאין עגול רואים אותו אם יתנו ארכו לעגלו והוי כמלא מקדח הוי חסרון או אפילו יש בו נקבים קטנים הרבה כולן מצטרפין לכמלא מקדח: **אלמא.** כיון דשיעור חסרון גולגולת כמלא מקדח הוא מצטרפין נקבים הקטנים לכמלא מקדח כאילו הוי חד נקב ולא יהבינן בהו שיעורא אחרניא: **והכא נמי.** אע"ג דבפסוקות שיעורא לרובא גבי נקובה תנן במתניתין (לקמן דף נד.) עד כמה תחסר עד כאיסר האיטלקי אלמא נקב הקנה טריפתו בכאיסר וגבי נקבים קטנים בעי כאיסר לשיעוריהו: **אישתמיטתיה.** להאי מקשה: **מצטרפין לרובא.** דהו כפסיקה בעלמא דלא מיחסרא וניקבה כנפה נמי בדליכא חסרון: **ניטלה הימנה רצועה.** לארכה דאיכא חסרון: **מצטרפת לכאיסר.** אי כי מעגלת לה הויא איסר טרפה: **בעופא.** נקבים דחסרון בעוף דליכא למימר בגרגרת דידיה כאיסר בכמה הוי שיעוריה: **מקפלו.** חותך למטה מן הנקבים ובצדיהם עד שיוכל לקפל הרצועה שהן בה כלפי פי הקנה ומניחו למקום הנקבים ע"פ הקנה: **אם חופה.** בין הנקבים והשלם שבין נקב לנקב את רוב הקנה אע"ג דבנקבים גרידי ליכא רובא. טריפה הואיל ויש בהן חסרון ושיעור סמיכת נקבים זה לזה כנפה דהא אניקבה כנפה קיימינן: **וסימניך.** שלא תשכח שמועה זו ולא תימא כאיסר או מצטרפין לרובא: **נפיא.** כעין שעושין הנפה שמניחין שם יריעות זנב הסוס על פי העוגל וזה סימן יהא לך נקבה כנפה שאלת ומעשה נפה השיבוך: **נפחתה כמין דלת.** ולא נטל הפחת אלא תלוי ועומד זקוף שם כעין דלת במזוזותו: **כדי שיכנס איסר לרחבו.** ושיעור גדול הוא זה מאיסר דהכא בעינן נכנס ויוצא משום דאין כאן חסרון והדלת סותם את הנקב:

אמר רב יהודה אמר רב: ניקבה כנפה - מצטרפים לרובא.

מתיב רב ירמיה:

"ובגולגולת שיש בה נקב אחד ארוך, אפילו יש בה נקבים הרבה - מצטרפים למלא מקדח". אלמא: כיון דשיעורה מלא מקדח - למלא מקדח מצטרפין, הכי נמי כיון דשיעוריה כאיסר - לכאיסר מצטרפין!

אישתמיטתיה הא דאמר רבי חלבון אמר רב חמא בר גודיא אמר רב: נקבים שיש בהן חסרון - מצטרפין לכאיסר, ושאיין בהן חסרון - מצטרפין לרובא.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי: ניטלה הימנה רצועה - מצטרפת לכאיסר.

בעא מיניה רבי יצחק בר נחמני מרבי יהושע בן לוי: ניקבה כנפה - מהו?

אמר ליה:

הרי אמרו: נקבים שיש בהן חסרון - מצטרפין לכאיסר, ושאיין בהן חסרון - מצטרפין לרובא.

בעופא - מאי?

אמר רבי יצחק בר נחמני:

לדידי מפרשא לי מיניה דרבי אלעזר: מקפלו ומניחו על פי הקנה: אם חופה את רוב הקנה - טרפה, ואם לאו - כשרה.

אמר רב פפא:

וסימניך: נפיא.

נפחתה כדלת:

אמר רב נחמן:

כדי שיכנס איסר לרחבו

14. מה, א

רש"י

נסדקה. לארכה וקילא מכולהו דהיכא דנפסק לרחבה ברובא מתוך שהריאה מושכת למטה והצואר מושך למעלה ניתק והולך לגמרי ולא הדר חלים שולדר"א בלע"ז אבל לארכה כל כמה שהצואר נמשך הסדק סוגר והולך הלכך הדר חלים:

חוליא. טבעת שמעתי ובעיני נראה שהן שלש טבעות כדאמרינן במנחות (דף לט.) כדי שיכרוך וישנה וישלש הויא חוליא לגבי ציצית:

מה חוליא ומה חוליא. למה לכם החוליות הללו דקאמר רב: הכי גרסינן אמרוה קמיה דרבי יוחנן משמיה דרבי יונתן הכי ולא גרסינן איכא דאמרי:

הכי. כדקאמר רבי יוחנן משהו למעלה ומשהו למטה אמרוה קמיה משמיה דרבי יונתן:

חברין בבלאי. רבי יונתן מבבל סליק:

כי האי טעמא. לשבח קאמר:

נסדקה:

אמר רב:

אפילו לא נשתייר בה אלא: חוליא אחת למעלה, וחוליא אחת למטה - כשרה.

אמרוה קמיה דרבי יוחנן:

אמר: מה חוליא ומה חוליא דקאמר רב?

אלא אימא: אפילו לא נשתייר בה אלא משהו למעלה, ומשהו למטה - כשרה.

אמרוה קמיה דרבי יוחנן משמיה דרבי יונתן,

הכי אמר להו: ידעין חברין בבלאי לפרושי כי האי טעמא.

15. מה, א

רפ"י

מטבעת הגדולה. כרבי יוסי ברבי יהודה ומחלוקתו בפ"ק (לעיל דף יח.) נקט לה מיהו אגן קיימא לן כרבי חנינא בן אנטיגוס דמשפוי כובע ולמטה כשרה דהיינו למעלה מן הטבעת:
כנפי ריאה. אוני ריאה:
התחתונה. כדמפרש רבא תחתונה כשהבהמה תלויה דהיינו אונות קטנות שהיא עליונה כשאוחזין בקנה והריאה תלויה למטה:
כנפי. כמות שהן נמתחין ופורשין כנפים למעלה אע"פ שהקנה יורד ביניהם עד מקום חיבורן:
שאני אומר כל שפושטת צוארה ורועה. ולא יותר לכך אני מפרש תחתונה שהיא עליונה שלא תאמר תחתונה כשאוחזין הקנה דהיינו כנגד כל הריאה:
שלא תאנס. למשוך הסימנים חוץ לחזה בידי אדם:
אנסה עצמה. לפשוט מאד צוארה בשעת שחיטה מהו:
תיקו. ולחומרא וכן הלכה:
למטה מן החזה. למקום שאין ראוי לשחיטה:
נידון כריאה. בנקב משהו ולא ברוב כנגררת:
ת"ר איזהו חזה. לגבי חזה ושוק של שלמים הניתן לכהנים:
הרואה את הקרקע. אינו משבר מן הצלעות בגובה הצדדין כלום אלא השומן התחתון כמות שהוא בחסחוס שבראשי הצלעות:
למעלה עד הכרס וכו'. ושיעור ארכו למעלה עד הכרס כשהבהמה תלויה להפשיט היו נוטלים אותו וחותרך בי צלעות הקטנות העליונות עמו משתי דפנות אחד מכאן ואחד מכאן והן שסביב הקנה ונקראין פורציל"א:

תנא רבי חייא בר יוסף קמיה דרבי יוחנן:
"כל הצואר פולו - פשר לשחיטה,

מטבעת הגדולה עד כנפי ריאה התחתונה."

אמר רבא:

תחתונה שהיא עליונה.

שאני אומר: כל שפושטת צוארה ורועה, ובלבד שלא תאנס.

בעי רב חנינא ואיתימא רב חנניה:

אנסה עצמה - מהו?

תיקו.

יתיב רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש,

נפק מילתא מביניהו:

אנס בסמינים ושחט - פסולה.

ניקב הקנה למטה מן החזה - נידון כריאה.

תנו רבנן:

איזהו חזה?

זה הרואה את הקרקע.

למטה - עד הצואר,

למעלה - עד הכרס.

חותרך שתי צלעות משתי דפנות, אילך ואילך,

וזהו חזה הניתן לכהנים."

16. מה, א-ב

רש"י

["אלו טרפות בבמה: ...] ניקב קרוב של מוח."

קרמא עילאה. המחובר לגולגולת מבפנים: **ואע"ג דלא אינקיב תתאה.** הקרום הרך שהמוח מונח בתוכו: **חייתא.** שק כמו (ב"מ דף יד:): **חייתא דקיסרי:** **דמתנח ביה מוחא.** שהמוח מונח בתוכו: **כנגדו בביצים ניכר.** בביצי זכר אתה יכול להכיר רביצת המוח שגם להן יש שני קרומים לבד הכיס והאחד חיצון ואחד שהביצים מונחים בו ומתוך שקרום התחתון של מוח דק מאד ואין ניכר לגמרי ונראה כמוח עצמו הוא נותן לו סימן בביצים: **כל מה שבקדרה.** בגולגולת עד שלא התחיל לצאת מן הקדרה ליעשות חוט שהרי חוט השדרה מן המוח הוא בא: **נידון כמוח.** בנקב משהו: **לימשך.** לצאת מן הקדרה לצד החוט: **נידון כחוט.** בפסיקת הרוב: **פולין.** גלניץ: **על פי הקדרה.** למקום חבור הצואר והגולגולת: **ופולין עצמן.** מוח שכנגד הפולין:

רב ושמואל דאמרי תרוניהו: קרמא עילאה, אף על גב דלא אינקיב תתאה.

ואמרי לה: עד דאינקיב תתאה.

אמר רבי שמואל בר נחמני: וסימניד: חייתא דמתנח ביה מוחא.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי: כנגדו בביצים ניכר.

אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא: מוח - כל מה שבקדירה נדון כמוח. התחיל למשוך - נדון כחוט השדרה.

ומהיכן מתחיל לימשך?

אמר רבי יצחק בר נחמני:

מה, ב לדידי מיפרשא לי מיניה דרבי יהושע בן לוי: כמין שני פולין יש מונחין על פי הקדרה.

מן הפולין ולפנים - כלפנים,

מן הפולין ולחוץ - כלחוץ.

ופולין עצמן - איני יודע?

ומסתברא כלפנים.

רבי ירמיה בדק בעופא,

ואשכח כמין שני פולין מונחין על פי הקדרה.

17. מה, ב

[**"אלו טרפות בבהמה: ... ניקב הלב לבית חללו"**]

כ"י

חלל גדול. חלל האמצעי:
חלל קטן. הרבה חדרים קטנים
 יש לו סביב:
סמפון גדול. אמצעי שבאומה:
התם לבית הסמפונות קתני.
 ולא תני לבית הסמפון אבל הכא
 לא תני לבית החללים אלא לבית
 חללו:

בְּעֵי רַבִּי זִירָא:
 לְבֵית חָלָל קָטָן,
 אִו:
 לְבֵית חָלָל גָּדוֹל?

אָמַר לִיה אַבְי:
 מֵאֵי תֵיבְעֵי לְךָ?
 מִי לֹא תֵנֶן:

"רבי שמעון אומר:

עד שתנקב לבית הסמפונות,"

וְאָמַר רַבָּה בַּר תַּחְלִיפָא אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה בַּר אֲבָא אָמַר רַב:
 עַד שֶׁתִּנְקַב לְסַמְפוֹן גָּדוֹל.

הֲכִי הִשְׁתָּא?!

הָתָם - **"לבית הסמפונות"** קתני, להיכא דשפכי סמפונות כולהו,
 והכא - **"לבית חללו"** קתני, מה לי חלל גדול מה לי חלל קטן?

18. מה, ב

רַש"י

קנה הלב. לקמן מפרש :
במשהו. אם ניקב : כל חלב מקרי חלב בין טמא בין טהור ושומן אינו אלא לשון חכמים כגון גבי שתי חתיכות אחת של חלב ואחת של שומן דעל כרחך קרי ליה שומן משום דגבי חלב תנייה :
על גבי דפנות. היורד על הצלעות מן השדרה :
על גבי דפנות ס"ד. ומאי חיותא תליא ביה :
שעל גבי דופני ריאה. קנה שומן שיורד בין שתי ערוגות הריאה ודבוק בשדרה ומחובר לחלל הלב :
תלתא קני הוו. לאחר שהקנה נכנס לחזה מתפצל לשלשה :
חד פריש לריאה. ומתחלק בתוכה והן הן סמפונות :
דריאה כי ריאה. בנקב משהו :
דכבדא כי כבדא. עד שינטל כולו כדתנן (לעיל מב.) גבי כבד ולא נשתייר ממנה כלום :
דליבא פליגי. רב ושמואל לעיל :
מתני איפכא. דריאה עד שינטל ככבדא וככבדא כי ריאה במשהו ודליבא פליגי רב ושמואל וכלישנא קמא מסתברא דהא קם ליה רבי יוחנן כוותיה דאמר לעיל ניקב למטה מן החזה נידון כריאה :
אמרה לשמעתא דרב. דאמר במשהו קמיה דשמואל ואכתי לא הוה שמיע ליה דרב בסורא הוה ראש ישיבה והתם הוה אמר שמעתתיה ושמואל הוה בנהרדעא :
אבא. רב הכי הוה קרי ליה שמואל דרב הוה עדיף מיניה אני שמעתי אבא ואית דגרסי אבא חברי :

"אלו טרפות בבהמה: ... קנה הלב".

רב אמר:
 במשהו.

ושמואל אמר:
 ברובו.

הי ניהו "קנה הלב"?

אמר רבה בר יצחק אמר רב:
 חלב שעל גבי דפנות.

"דפנות" - סלקא דעתך?!

אלא: שעל גבי דופני ריאה.

אמר אממר משמיה דרב נחמן:

תלתא קני הוו:

חד - פריש לריבא,

וחד - פריש לריאה,

וחד - פריש לכבדא.

דריאה - כריאה,

דכבדא - ככבדא,

דליבא - פליגי.

מר בר חייא מתני איפכא:

דריאה - ככבדא,

דכבדא - כריאה,

דליבא - פליגי.

אזל רבי חייא בר יוסף אמרה לשמעתא דרב קמיה דשמואל,
 אמר ליה: אי הכי אמר אבא - לא ידע בטרפות ולא כלום!

19. מה, ב

רש"י

הורה רבי. שבא מעשה לידו והורה להחמיר ולא סמך על דבריו:
רוב עורו. אם נחתך רוב היקף עורו סביב אעי"פ שהמוח לא נפרד כלום טרפה:
ואמרי לה רוב מוחו. דכיון שנפסק ונפרד המוח מבפנים אעי"ג שהעור כולו קיים טרפה:
כל שכן רוב עורו. שהרי רוב העור מחזיקו וכיון שנפסק העור סוף המוח לפרד ולצאת:
ניולי. שם חכם:
בדיק ברוב עורו. ואשכח דלא איפסיק רוביה והדר בעי למיבדק ברוב מוחו דניהוי נמי קיים:

[**"אלו טרפות בבהמה: ... נשבר השדרה"**]

תנו רבנן:

"חוט השדרה - שנפסק ברובו,

דברי רבי.

רבי יעקב אומר:

אפילו ניקב.

הורה רבי ברבי יעקב."

אמר רב הונא:

אין הלכה ברבי יעקב.

וכמה "רובו"?

רב אמר:

רוב עורו.

ואמרי לה:

רוב מוחו.

מאן דאמר: "רוב מוחו" - כל שכן רוב עורו.

למאן דאמר: "רוב עורו" - רוב מוחו מאי?

תא שמע:

"דאמר ניולי אמר רב הונא:

רובו שאמרו - רוב עורו.

מוח - זה לא מעלה ולא מוריד.

רב נתן בר אבין הנה יתיב קמיה דרב,

בדק ברוב עורו וקא בדיק ברוב מוחו,

אמר ליה: אם רוב עורו קיים - מוח זה אינו מעלה ואינו מוריד.

20. מה, ב

רפ"י

נתמרך פסול נתמסמס פסול.
גרסינן ואחות השדרה קאי אע"ג דהמסמסה קילא מהמרכה כדמפרש ואזיל אפילו הכי תנא תרווייהו דאי תנא המסמסה לחודה הוה מפרשינן דהיינו נשפך כקיתון. המרכה לשון מורך שנתרככה ונעשית המוח בתוך הקרום כמים ונשפך מראשו לסופו ומסופו לראשו ואם היו נוקבין אותו היה יוצא דרך הנקב:

ואינו יכול לעמוד. מפני שנעשה צלול אבל לא כל כך שיהיה נשפך כקיתון של מים אבל כשאוחרין אותו ומניח קצתו למעלה מידו הוא נכפף ונופל:

מפני כבדו. שהוא עב וכבד אבל לא נתרכך מבפנים מהו חולי הוא זה שמכבידו או לא וכל הני נתמרך ונתמסמס בכלל נפסק החוט הן דקים להו לרבנן שמתוך ליקוי זה עתיד לינקב וליפסק אי נמי אין פיסוק גדול מזה אע"ג דאמרן מוח זה לא מעלה ולא מוריד ה"מ בהפרדה אבל בהמרכה לא:

תיקו. וכל תיקו דאיסורא לחומרא:

נתמסמס פסול. כדקאמרת:

נתמזמוז כשר. ולהכי הדר נקט נתמסמס פסול דלא תימא נתמזמוז ונתמסמס חדא הוא ולא יפלוגי עליה אתא:

נתמזמוז. נתרוקן מהמוח מקצתו מאליו:

טרייה. מינציי"ר בלע"ז:

נתמזמוז מוחיה דדין. דואג היה עליו ואומר אוי לו לזה שנתמזמוז מוחו:

שאינו מוליד. תולדות האיש מן המוח היא באה שגיד הנשה של ירך וגיד הגוייה כולן מחוברין לחוט השדרה שהוא מתפצל ויוצא מתחת השדרה ונעשה גיד אצל הירכים ונכנס לתוכו:

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי:
נתמרך - פסול,
נתמסמס - פסול.

איזוהי המרכה?
ואיזוהי המסמסה?

המרכה - כל שנשפך כקיתון.

מסמסה - כל שאינו יכול לעמוד.

בעי רבי ירמיה:
אינו יכול לעמוד מפני כבדו - מאי?

תיקו.

בי רב אמרי:
נתמסמס - פסול.
נתמזמוז - כשר.

מיתבי:

**"רבי שמעון בן אלעזר אומר:
בהמה שנתמזמוז מוחה - טרפה!"**

ההיא 'נתמסמס' איתמר.

איני והא לוי הוה יתיב בי מסותא חזייא לההוא גברא דטרייה לרישיה,
אמר: נתמזמוז מוחיה דדין לאו דלא חיי!

אמר אביי:
לא, לומר שאינו מוליד.

21. מה, ב - מו, א

רס"י

עד היכן חוט השדרה?

עד היכן חוט השדרה. עד היכן כחו של חוט להיות בהמה טרפה בפסיקתו החוט יוצא מן המוח והולך על פני כל השדרה והאליה עד סוף הזנב: **עד בין הפרשות.** עד מקום שהוא מתפרש ומתפצל פצולין. כנגד הירכיים הוא מתחיל ליפצל ויוצא ראש א' לירך זו ואחד לזו והאמצעי יורד לזנב ולמטה מאותן פיצולין כנגד שתי אצבעות הוא חוזר ומתפצל עוד לג' ולמטה מהם עוד מתפצל וכן בהרבה מקומות עד סופו ואם נפסק מן המוח ועד בין הפרשות הללו כל מקום שנפסק שם רובו טרפה ואם למטה מבין הפרשות נפסק כבר תשש כחו והירכיים מעמידין את שדרתו ואינה מתה בכך:

אייתי ליה גדי שמן. שחוט ומופשט ולא היה לו שהות לעכב עד שיקרענו ויראה לו הפיצולין מבפנים והיה מראה לו מבחוץ שהחוט לבן הוא ונפרד מבחוץ כשנכנס בבשר האליה לכאן ולכאן מתחת לעצם:

ולא ידע. החוט מבחוץ והוא צריך לכוון עד מלא חוט השערה שאם נפסק לכאן טרפה ואם נפסק לכאן כשרה:

בליטן טפי. והעצם של בוקא דאטמא דוחק הבשר ומדובק ודוחק בו את מוח החוט הנפצל עליו עד שנעשה דק ואינו ניכר:

עד אחת. כ"מ שיפסק מן הצואר עד בין הפרשה ראשונה טרפה נפסק בין הפרשה שלישית כשרה שניה איני יודע:

עד ועד בכלל. והכי קאמר מן הראש ועד בין הפרשה ראשונה וכל אותו בין בכלל טרפה או דלמא הכי קאמר עד ולא עד בכלל טרפה שלישית כשרה שניה איני יודע ה"ה לראשונה דמספקא ליה וממילא משתמע ולא אצטריך לפרושי ראשונה ושניה איני יודע דכיון דאמר ודאי טרפה עד אחת ולא היא בכלל מכלל דמכאן ועד שלישית מספקא ליה וחדא מינייהו הוא דנקט דלא תימא שניה כשלישית לקולא:

את"ל עד ולא עד בכלל פי פרשה מהו. נפסק החוט הגדול כנגד פי הפצולין הראשונים במקום פיצול מהו בכלל טרפה הוא או בכלל איני יודע הוא מי אמרינן עד בין דוקא ופי הפרשה טרפה או לאו דוקא:

ואת"ל עד ועד בכלל. ליכא למיבעי בפי הפרשה מידי דודאי טרפה דאפילו חוט שכנגד הפסק שבין שני הפיצולים טרפה וקל שְׁכָן פי פיצול הראשון אלא הכי קא מיבעיא ליה נפסק הפיצול עצמו מן החוט מהו ובפרשה ראשונה קאי:

תידון כבשר. שאם נפסק הפיצול כשרה: **ה"ג מאי לאו ראשונה ושניה לא שלישית.** מאי לאו פיצול ראשון ואע"ג דחוט של אחריה עדיין בכלל טרפות או בכלל ספק הוא וכן שני לשון מורי. לשון אחר בין הפרשות הן צלעות קטנות של אליה. פרשות הוא בשר המפריש בין צלע לצלע. (בין הפרשות צלעות שבין פרשה לפרשה):

גדי שמן. חי:

בליעה טפי. הצלעות נבלעין ואין ניכרין כשהוא חי:

בליטי טפי. ונפשט הבשר והכל דומה לצלעות וכל לשון זה אינו נראה לי ומפי גאון שמעתינו:

עד אחת. עד בין הפרשה ראשונה דהיינו צלע ראשונה של אליה:

טרפה. אם נפסק החוט:

בעי רב הונא עד ועד בכלל. שאם נפסק החוט כנגד צלע הראשון טרפה דאיהו נמי קאי בין שתי פרשות שיש הפרש בינו לצלעות הגדולות:

ולא עד בכלל. ובכלל איני יודע הוא:

פי פרשה. נפסק החוט אצל תחלת העצם ולא כנגדו ממש מאי בהדי עצם חשיב ואיני יודע או בהדי פרשה קמייתא חשיב וטרפה ולא נהירא דהא ודאי מן הפרשה היא ולא מבין הפרשה:

פרשה עצמה. נפסק החוט כנגד פרשה שניה בשר שבין צלע ראשון לשני מהו בהדי ראשון שדינן ליה וטרפה או בתר צלע שני שדינן ליה ואיני יודע:

תידון כבשר. אם נפסק החוט כנגדו ולהאי לישנא גרס מאי לאו פרשה שניה ומפי גאון אחר שמעתינו פרשה עצמו נשבר הצלע עצמו ולשון מורי הראשון הגון וסייג מצאתי לו בהלכות גדולות והוא עיקר:

אמר רב יהודה אמר שמואל:
עד בין הפרשות.

רב דימי בר יצחק הוה קא בעי למיזל לבי חוואי,
אתא לקמיה דרב יהודה¹⁸⁰ אמר ליה: ליחוי לי מר בין הפרשות היכא?
אמר ליה: זיל אייתי לי גדי ואחוי לך.
אייתי ליה גדי שמינה - אמר ליה בליעה טפי ולא ידע.
אייתי ליה כחוש - אמר ליה בליטן טפי ולא ידע.
אמר ליה תא אגמרוך גמרא, הכי אמר שמואל: עד אחת - טרפה, שלישית - פשרה, שניה - איני יודע.

בעי רב הונא פריה דרב יהושע:
עד ועד בכלל, **מו, א**
או דלמא:
עד ולא עד בכלל?

בעי רב פפא:
אם תמצוי לומר: עד ולא עד בכלל - פי פרשה מהו?

בעי רבי ירמיה:
אם תמצוי לומר: עד ועד בכלל - פרשה עצמה מהו?

תא שמע:
"הפרשה תידון כבשר" - מאי לאו פרשה ראשונה ושניה.

לא!
שלישית.

¹⁸⁰ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: דרבי

.22 מו, א

רפ"י

עד למטה. מכנפיו הוי כח חוט
השדרה דיליה:
ולריש לקיש עד כנגד בין
אגפים. ותו לא:
ושלחו ליה דבי נשיאה. שלחו
בשבילו שילך אצלם:

בְּעוֹפָא:

רבי ינאי אומר: למטה מן האגפים.
וריש לקיש אומר: עד בין אגפים.

אָמַר עוֹלָא:

הוה קאימנא קמיה דבן פזי ואיתו לקמיה עופא, ובדק עד בין אגפים,
ושלח ליה דבי נשיאה,
וקם ואזל,
ולא ידענא: אי משום דלא צריך למבדק טפי,
אי משום כבוד נשיאה.

2.3. מו, א

["אלו טרפות בבמה: ...] ניטלה הכבד ולא נשתייר הימנה כלום."

הא נשתייר הימנה כלום - כשרה,
אף על גב דלא הוי כזית.

והתנן:

"ניטל הכבד ונשתייר הימנה כזית - כשרה" (חולין נד.)!

אמר רב יוסף:

לא קשיא:

הא - רבי חייא,

הא - רבי שמעון בר רבי.

כי הא דרבי חייא זריק לה,

ורבי שמעון בר רבי מטביל לה.

וכימינה: עשירין מקמציין.

ההוא פולמוסא דאתא לפומבדיתא,

ערקו רבה ורב יוסף.

פגע בהו רבי יזרא אמר להו: ערוקאי, כזית שאמרו במקום מרה.

רב אדא בר אבהו אמר:

במקום שהיא חיה.

אמר רב פפא:

הלכך: בעינן כזית במקום מרה,

ובעינן כזית במקום שהיא חיה.

בעי רבי ירמיה:

מתלקט - מהו?

כרצועה - מהו?

בעי רב אשי:

כזית מרודד - מהו?

תיקו.

בעא מיניה רבי זריקא מרבי אמי:

נדלדלה כבד ומעורה בטרפשיה - מהו?

אמר ליה:

דלדול זה איני יודע מהו!

אי למאן דאמר: "במקום מרה" - הא איכא!

אי למאן דאמר: "במקום שהיא חיה" - הא איכא!

והא אנן תנן. גבי אלו כשרות
במתניי (לקמן נד.):
זריק לה. לבהמה שלא נשתייר
בה כזית מן הכבד דקסבר
טרפה:

מטביל לה. אוכלה וכל מאכלם
ע"י טיבול חומץ או חרוסת כך
שמעתי אבל נראה בעיני
דבאיסור והיתר טריף ומכשר
הוה שייך למיתני וזריק ומטביל
לא שייך ביה ומסתברא דהכי
קאמר רבי חייא זריק לה לכבד
של כל בהמה ולא היה אוכלו
דלא הוה חשיב ליה ורבי שמעון
מטביל ליה דאף על גב דלאו בשר
הוא קאכיל ליה משום בריאותא
דקסבר נשמה תלויה בו כדקי"ל
ברכות (דף מד:) כל נפש משיב
נפש וכדאמרינן (לעיל דף לג.)
הרוצה שיבריא חותך כזית בשר
קודם שתצא נפשה הילכך אם
לא נשתייר כזית להעלות ארוכה
שיחזור וירפא טרפה ולר' חייא
לא בעי כדי להעלות ארוכה אלא
שירא פורתא מקום תליא
דמרה דשירא במקום מרה
בעינן כדלקמן:

עשירין מקמציין. רבי שמעון בן
רבי בנו של נשיא היה ומקמץ
לשון עצרן:

פולמוסא. חיל השלטון:

ערוקאי. גמירו מינאי הא מילתא
כזית שאמרו במקום מרה יהא:

במקום שהיא חיה. שהכבד חיה
משם דהיינו מקום תלייתה
כשהיא מעורה דבוקה תחת
הכליות זה נראה לי ומצאתיו
לישנא אחרינא ביותרת הכבד
אובר"ש בלע"ז והן טרפשיין:

מתלקט מהו. כזית מתלקט ולא
במקום אחד אלא חצי כזית כאן
וחצי כזית כאן:

מרודד. מרוקע טינב"א בלע"ז
וגרע מכרצועה:

נדלדלה. נעקרה במקומות
הרבה:

ומעורה בטרפשיה. כאן מעט
וכאן מעט וכולה קיימת:

הא איכא. הרי כולה קיימת: רב
נחמן קרמא תתאה ס"ל:

24. מו, א-ב

רַס"י

"אלו טרפות בבהמה: ... הריאה שניקבה".

רב ושמואל ורב אסי דאמרי קרמא עילאה.

ואמרי לה: קרמא תתאה.

אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן:

וסמיניד: כיתונא דנרדא דמנחא ביה ריאה.

פשיטא אי אינקיב עילאה ולא אינקיב תתאה - תתאה מגין, כדרבא, דאמר רבא¹⁸¹:

האי ריאה דאגליד אכאהינא סומקא - כשרה. **מו, ב**

אינקיב תתאה ולא אינקיב עילאה - מגין או לא מגין?

פליגי בה רב אחא ורבנא:

חד אמר: לא מגין,

וחד אמר: מגין.

והלכתא: מגין, כדרב יוסף,

דאמר רב יוסף:

האי ריאה דאושא אי ידעינן היכא אוושא מותבין עליה: גדפא,

או רוקא,

או גילא: אי מבצבצא - טרפה,

ואי לא - כשרה.

ואי לא ידעינן היכא אוושא - מייתינן מתיכלתא דמיא פשורי ומותבין לה בגוה,

בחמימי - לא, דכווצי,

בקריי - לא, דמטרשי,

אלא מותבין בפשורי,

ונפחינא לה,

אי מבצבצא - טרפה,

ואי לא - כשרה.

תתאה אינקיב עילאה לא אינקיב,

והאי דאושא - זיקא דביני ביני הוא.

כיתונא דורדא. מלבוש אדום שהריאה מונחת בו. ורדא על שם שקרום תחתון אדום הוא כדאמרינן לקמן (עמוד ב) כאהינא סומקא:

דאגליד. שניטל קרום העליון והופשט כמו גלודה דמתניתין (לקמן דף נד.).

כאהינא סומקא. שנשארת בקרום התחתון והיא כתמרה אדומה:

דאושא. כשנופחין אותה משמעת קול כאילו רוח יוצא ממנה: ה"ג אי ידעינן מהיכא אוושא מותבין עליה גדפא או גילא או רוקא. מושיבין על אותו מקום כנף פלומי"ה בלע"ז:

גילא. קש:

אי מבצבצא. ההיא רוקא מחמת הנפיחה בידוע שיש שם נקב שהרוח יוצא משם:

טרפה. משום ריאה שנקבה:

ואי לא. ידעינן מהיכא אוושא פעמים שאין יכול להבחין לשמיעת האוזן מהיכן קול זה נשמע:

מייתינן משיכלתא. קוניי"א בלע"ז:

דמיא פשורי ומותבין. לכולה ריאה לתוכה שכל מקום שיש בה נקב יבצבצו המים:

דכווצן לה. והנקב נסתם ואין זו בדיקה יפה:

דמטרשי לה. מקשין אותה כאבן ואם אין שם נקב בקרום העליון ויש נקב בתחתון מתקרע העליון מחמת שהוא קלוש ומים הקרים מותחין אותה כשמתקשה שקורין דייר"ש:

תתאה אינקיב. והרוח יוצא מבפנים דרך הנקב ואינו יכול לצאת חוץ מפני קרום העליון שמגין ונכנס הרוח לבין ב' הקרומים לפיכך היא משמעת קול:

¹⁸¹ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: כדבבא דאמר רבא

25. **מו, ב - מז, ב**

רפ"י

שהאדימה. שנקוטר"א:
מי לא תניא ושאר שקצים
ורמשים. קטנים כגון צפרדעים
 ודומה להם שעורן רך חוץ
 משמונה שרצים שעורן קשה אינו
 חייב עליהן בשבת משום חובל עד
 שתצא מהם טיפת דם ואע"פ
 שנצרר הדם והאדים עורן מבחוץ
 אין זה לקותא דמתוך שעורן רך
 הוא ממהר להאדים וה"י ממהר
 להאדים ואמאי חשבת ליה נקב:
וכ"ת לשמונה שרצים מדמינן לה.
 דתנא בהו בפי חי שרצים (שבת
 קז:):

נצרר הדם. ונאסף במקום אחד
 דהיינו האדים העור מבחוץ אף על
 פי שלא יצא וקרי ליה התם חבורה
 שאינה חוזרת דכיון שהאדים
 העור מבחוץ בידוע שנקרע העור
 מפנים וסופו לינקב ולצאת והכא
 נמי להאי קרום דריאה חשבת ליה
 כעור גמור והכי מפרש התם
 דבהנך דאית להו עור הויא חבלה
 ובהנך דלית להו עור לא חשיבא
 חבלה הך צרירת דם והך מתניתא
 קמייתא לא ידענא היכא תניא:
אלא לא שניא. דבין כולה ובין
 מקצתה כשירה כדאמר לקמן (דף
 מז:): אדומה כשרה מדר' נתן:
 הכא נמי לא שניא ל"ג:
איזו היא יבשה. לגבי מומי בכור
 קאי:

רבי יוסי בן המשולם אומר.
 ואע"פ שאין מוציאה דם אין זו
 יבשה עד שתיבש כל כך שתהא
 נפרכת בצפורן: רוח ואויר מבאיש
 ומקלקל את המכה: ה"ג הכא כיון
 דלא שליט בה אוירא הדרא בריא:
גילדי גילדי. קליפות קליפות
 קרושט"ת בלעז כעין מכות
 מלני"ש:

אוכמי אוכמי. טי"ש בלעז
 שחורות:
חזותא חזותא. גוונים גוונים
 ודוקא הנך גוונים דלא מיטרפא
 בהו כגון אדומה ירוקה והנך
 דלקמן בהלכות:

אין מקיפין בבועי. בועה שניקבה
 בריאה היכא דלא ממשמשא ידא
 דטבחא דליכא למיתלייה בטבחא
 ואין ידוע אם קודם שחיטה אם
 לאחר שחיטה אין מביאין בועה
 אחרת להקיף ולקרב אצלה
 ולנוקבה ולראות אם מראה
 הנקבים שוים כדאמרינן לקמן
 בפירקין (דף נ.) מקיפין בריאה
 דה"מ ריאה אבל כיון שנעשית בה
 בועה אין מראה ניכר בה שעשוי
 להשתנות כל שעה ושמא מראה
 אחר היה לו ונשתנה לשון מקיפין
 מקרבין זו לזו כמו אין מקיפין
 שתי חביות דמסכת ביצה (דף
 לב:):

לית להו בדיקותא. שסירכא זו
 מחמת נקב היא באה שמתוך
 שהריאה שואבת כל מיני משקה
 והמשקה נעשה עב בתוכה כמין
 גלייר"א ויוצא מעט מעט דרך
 הנקב נקפה ונעשה קרום כך
 מצאתי בתשובת הגאונים ואע"פ
 שהוא סותם הנקב ואין מוציא
 רוח הא אמרן קרום שעלה מחמת
 מכה בריאה אינו קרום שסופו
 ליסתר:
שלא כסדרן. כגון שתיים החיצונות
 נדבקו בסירכא ממעל לאמצעית
 או מתחתיה:

(אהיני סומקא דיבש גילדי סימן)

גופא:

"אמר רבא: האי ריאה דאיגליד כאהינא סומקא - כשרה."

ואמר רבא:

ריאה שהאדימה מקצתה - כשרה.
כולה - טרפה.

אמר ליה רבינא לרבא:

מקצתה - מאי טעמא? דהדרא בריא,
כולה - נמי הדרא בריא!

מי לא תניא:

"ושאר שקצים ורמשים עד שיצא מהם דם!"

וכי תימא: לשמונה שרצים מדמינן לה,

דתניא:

"נצרר הדם אף על פי שלא יצא,"

אי הכי, אפילו מקצתה נמי!

אלא לא שניא!

ואמר רבא:

ריאה שייבשה מקצתה - טרפה.

וכמה?

אמר רב פפי משמיה דרבא:

כדי שתפרך בצפורן.

כמאן?

כרבי יוסי בן המשולם,

דתניא:

"איזו היא יבשה?

שאם תינקב ואינה מוציאה טיפת דם.

רבי יוסי בן המשולם אומר:

יבשה כדי שתהא נפרכת בצפורן."

אפילו תימא: רבנן,

גבי אוזן בכור, דקא שליט ביה זיקא - לא הדרא בריא,

אבל ריאה דלא קא שליט ביה אוירא - הדרא בריא.

ואמר רבא:

האי ריאה דקיימא: גילדי גילדי,

אוכמי אוכמי,

חזותא חזותא - כשרה.

אמר אמימר משמיה דרבא:

אין מקיפין בבועי.

ואמר רבא:

הני תרתני אוני דסריכו להדדי - לית להו בדיקה.

ולא אמרן אלא: שלא כסדרן.

אָבֵל כְּסָדְרָן - הֵינּוּ רְבִיתֵיהוּ.

כָּסִי

היינו רביתיהו. זו מגינה על זו והדרא בריא שמתוך ששוכבות זו על זו אינן מתפרקות והקרום הולך וחזק אבל כשהן שלא כסדרן זו הולכת לכאן וזו הולכת לכאן והקרום מתפרק ונסתר וכן הלכה דליכא מאן דפליג עליה ואונה הסרוכה באומא והיא אצלה מעשה בא לידי ושאלתי את פי רבינו יעקב בר רבי יקר והתירה לי לאכול ויש שאוסרין והוא אמר לי טעמו וטעמם. האוסרין אומרים הרי נקב יש ולא מצאנו שהותר אלא באוני כדאמר רבא אבל כסדרן היינו רביתיהו אבל אומי לא קאמר וטעמא דאוני משום שעומדין במיצר החזה ומתחממות והדרא בריא ותדע שהרי בריאה הסמוכה לדופן באוני כשרה ובאומא טרפה כדלקמן (דף מח.) וטעם מורי לא מצינו אומא בגמרא ורבא לא אמר טעמו משום חום דהא בכל הריאה אמרן לעיל דלא שלט בה אוירא ורבא פי' טעמו משום דהיינו רביתיהו כלומר כך הן גדילות זו עם זו ואין מתפרקות זו מזו הלכך ליש אוני ולייש אומא ורבא דנקט אוני משום דעיקר מילתיה דאורי לן דשלא כסדרן טרפה ואע"ג דאי הויה סריכי אוני בדופן הוי כשרה כדאמרין לקמן (דף מח.) אשמעינן רבא דהתם היינו טעמא דכיון שהחלל צר הן שוכבות תמיד אצל הדופן ואינן מתפרקות ממנו זו מזו אבל דשלא כסדרן מתפרקות הן שהרי אמצעיית מפרקתן ולא תימא דוחק הדופן מעמידן שלא יתפרקו זו מזו אבל באומא ואומא שלא כסדרן לא איצטריכא לן לאורויי דכיון דברוחב החלל הן עומדות מי יחזיק בה שלא יתפרקו וסייג מצאתי לדבריו בתשובת הגאונים וניכרים דברי אמת ועינוניתא דוורדא כל היכא דסבכא טריפה דכולהי לגבה דידה שלא כסדרן נינהו:

תרתו בועי דסמיכי אהדדי. קים ליה לרבא דאינן סמוכות אלא מחמת נקב שהיה בריאה והעלה הנקב את הבועות הללו סביביו: **חדא ומתחזיא כרתתי.** ואם אחת היא ונראה כמין סדק באמצעיית ודומה לבי':

בזעינן לה. באחת מצדיה: **תלת מימינא.** דבהמה והיא לימין הטבח כשהיא תלויה ברגליה ובני מעיה כלפי הטבח: **יתיר.** סבירא ליה לרבא דכנטול דמי ולית הלכתא כוותיה כדאמרין בסמוך וראיתי שהכשירה מורי רבינו יעקב אבל בחסיר וחליף הלכה כמותו דליכא מאן דפליג:

אמר ליה. רב אחא לטבח כשיצא מן הבית: **מאי אמר לך.** מרימר:

אמר ליה. רב אחא לטבח: **הדר עיילה קמיה.** דלמא לא עיין בה שפיר דסבירא ליה לרב אחא הא דרבא:

וה"מ. דיתרת כשרה דקיימא בדרא דאוני: **אבל ביני ביני.** כגון מלמטה לערוגה כעינוניתא דוורדא שהיא בין שתי הערוגות מלמטה או שיש אחת באמצע האומא על גבה שלא כסדר חיתוכא דאוני טרפה:

ברייתא. רועות באפר ואמרי לה ברייתא בריאות ושמןות:

עינוניתא. כמו אינוניתא אונה קטנה דוורדא על שם קלישתה ואדומה:

וה"מ מגואי. מתחת:

אפילו כטרפא דאסא. קטנה כעלה של הדס ומדסבר רב אשי למיטרפה שמע מינה לאו אורחה ובהני דידן דאית ברובא דידהו אי משכחינא ריאה דלית בה עינוניתא כשרה ויש אומרים שאם חסרו אונות הימין מצטרפין לה בהדייהו הואיל ויתרת היא ובתשובת הבבליים מצאתי כן אבל לא שמעתי ואין הדבר נראה בעיני הואיל ולא קיימא בדרא דידהו יתרת היא ואותם הראויות להיות חסרות והויא לה כחליף וטרפה וכדמשתכחן תרתי עינוניתא שמעתי מפי מורי הזקן שנחלקו בה גדולי הדור רבפי יהודה בן רבי ברוך וחבריו ולא פירש לי דעתו ונראה לי שהיא טרפה דהא יתרת דביני ביני היא ולא אורחה דחדא גופה לא אכשרן אלא משום דכל הנך ברייתא הכי אית להו:

מזא

ואמר רבא:

הני תרתי בועי דסמיכי להדי - לית להו בדיקותא.
חדא ומתחזיא כרתתי - מייתינן סילוא ובזעינן לה,
אי שפכן להדי - חדא היא וכשרה,
ואי לא - תרתני נינהו וטרפה.

ואמר רבא:

חמשא אוני אית לה לריאה,
אפה כלפי גברא: תלתא - מימינא,
ותרתי - משמאלא

חסיר,

או יתיר,

או חליף - טרפה.

ההוא יתירתא דאתאי לקמיה דמרימר,

הוה יתיב רב אחא אבבא, אמר ליה: מאי אמר לך?

אמר ליה: אכשרה ניהלי.

אמר ליה: הדר עיילה קמיה.

אמר ליה: זיל אימא ליה למאן דיתבי אבבא: לית הלכתא פוותיה דרבא בירתת.

והני מיילי דקיימא בדרא דאוני,

אבל ביני ביני - טרפה.

ההוא ביני ביני דאתא לקמיה דרב אשי,

סבר רב אשי למיטרפה.

אמר ליה רב הונא מר בר אויא כל הני חיוי ברייתא הכי אית להו,

וקרו לה טבחי: 'עינוניתא דוורדא'.

והני מיילי מגואי,

אבל אגבה, אפילו כטרפא דאסא - טרפה.

מזב

26. מז, ב

רפ"י

דמיה לאפתא. בקעת עצים
 וכדמפרש:
בגישתא. שקשה משושה כעץ:
דפחיזא. קשה והיינו נמי
 כגישתה:
דנפחא. נעשת לבנה כבקעת
 והיינו נמי בחזותא והיכא דלא
 מחתכא בחיתוך גמור ובסדק
 אלא כמין מראה הפרש ניכר בו
 כשרה דלאו שיעא כי אפתא
 היא:

אמר רפרם:

האי ריאה דדמיה לאופתא - טרפה.

איכא דאמרי: בחזותא.

ואיכא דאמרי: בגישתא.

איכא דאמרי: דנפחא.

ואיכא דאמרי: דפחיזא.

ואיכא דאמרי: דשיעא דלית לה חיתוכא דאונני.

.27. מַז, ב

רַש"י

ככוחלא. צבע כחול שהוא כמראה לזו"ר לא ירוק ולא שחור:
כדיותא. קורט דיו יבש והוא שחור:
דרבי חנינא. לענין דם נדה:
אלא שלקה. אלמא לקותא הוא וסופו לירקב ולינקב:
ירוקה. כמין עשבים כדלקמן:
אדומה. שנקוטרוד"א:
כשרה. דהדרא בריא מדרבי נתן:
המתניני לו. דאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש חוץ מעבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים:
שיבלע בו דמו. שיהא דמו נבלע בבשרו שהיה דמו הולך בין עור לבשר והוי כמי שאין לו דם והדם הוא הנפש ומתוך שאין בו חיות הוא מת במכה קלה:

אָמַר רַבָּא:

כְּכּוּחָלָא - כְּשֵׁרָה,

כְּדִיּוּתָא - טְרַפָּה.

דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא:

שְׁחוּר - אָדוּם הוּא אֶלְא שְׁלֵקָה.

יְרוּקָה - כְּשֵׁרָה,

מְדַרְבֵּי נֶתָן.

אָדוּמָה - כְּשֵׁרָה,

מְדַרְבֵּי נֶתָן.

דְּתַנְיָא:

"רבי נתן אומר:**פעם אחת הלכתי לכרכי הים, באתה אשה אחת לפני,****שמלה בנה ראשון - ומת,****שני - ומת,****שלישי - הביאתו לפני,****ראיתו שהיה אדום אמרתי לה בתי המתניני לו עד שיבלע בו דמו,****המתנינה לו ומלה אותו - וחי, והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי.****ושוב פעם אחת הלכתי למדינת קפוטקיא, באתה אשה לפני,****שמלה בנה ראשון - ומת,****שני - ומת,****שלישי - הביאתו לפני,****ראיתו שהיה ירוק, הצאתי בו ולא היה בו דם ברית,****אמרתי לה בתי המתניני לו עד שיפול בו דמו,****המתנינה לו ומלה אותו - וחי,****והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי."**

28. מז, ב

רפ"י

ככבדא כשרה. ריאה שמראה
שלה דומה לכבד כשרה:
כבישרא טרפה. והכי קים להו
דבהכי הוא לקותא ובהכי לא
הויא לקותא:
ככשותא. ירוקה ולא כעשבים
אלא כמראה כשותא הומלויין או
כמראה מוריקא כרכום או
כמראה ביצה וכל אלה מין ירוק
הן אלא שזה משונה מזה וכל
מראה קרוי"ג נקרא ירוק:
אטום בריאה. דוכתא דמטמטם
ולא עייל זיקא בגויה:
מוגלא. קווייטור"א:
מניחים עלה. על אותו אטום
לאחר שנקרע:
אי מבצבצא. דנייד רוקא כשרה
דהא עייל ביה זיקא:
ואי לא. לקותא הוא וטרפה:

אמר רב פהנא:

ככבדא - כשרה.

כבשרא - טרפה,

וסמינדי: "ובשר בשדה טרפה"¹⁸² (שמות כב, ל).

אמר רב סמא בריה דרבא:

האי ריאה דדמיא ככשותא וכמוריקא וכגון ביעתא - טרפה.

אלא,

ירוקה דכשרה - היכי? דמיא ככרתי.

אמר רבינא:

אטום בריאה מיתין ספינא וקרעין לה,

אי אית בה מוגלא - ודאי מחמת מוגלא הוא וכשרה,

ואי לא - מותבין עלה גרפא או רוקא:

אי מבצבצא - כשרה,

ואי לא - טרפה.

29. מז, ב

רש"י

אינו קרום. שטופו ליסתר וכל סירכי דריאה קרום העולה מחמת מכה הן הלכך אע"ג דלא נפיק זיקא טרפה: **האי ריאה דאוושא.** הא פרישית לעיל:

דמכווצי. סותמין הנקב: **דמטרשי.** לשון טרשים שמקשין אותה וקרום הדק כשהוא מתקשה נסתר במשמוש היד דזמנין דלא אינקיב עילאה ומינקב כי בדיק לה:

אָמַר רַב יוֹסֵף:

קָרוֹם שְׁעָלָה מִחֲמַת מִפֶּה בְּרִיָּאָה - אֵינוֹ קָרוֹם.

וְאָמַר רַב יוֹסֵף:

הָאֵי רִיָּאָה דְאֹוּשָׁא:

אֵי יְדַעִין הֵיכָא אֹוּשָׁא - מִנְחִינֵן עָלָה גְדָפָא אוֹ גִילָא אוֹ רוֹקָא,

אֵי מְבַצְבָּצָא - טְרַפָּה,

וְאֵי לֹא - כְּשֶׁרָה.

וְאֵי לֹא יְדַעִין לָהּ - מֵיִיתִי מְשִׁיכּוּתָא דְמֵיָא פְּשׁוּרֵי וּמוֹתְבִינֵן לָהּ בְּגוּהָ,

בְּחַמֵּי - לֹא דְכוּוְצִי,

בְּקִרְיֵי - לֹא דְמְטְרָשִׁי,

אֶלָּא בְדַקִּינֵן לָהּ בְּפְשׁוּרֵי, אֵי מְבַצְבָּצָא - טְרַפָּה,

וְאֵי לֹא - כְּשֶׁרָה.

תַּתְּאָה אֵינְקִיב, עִלָּאָה לֹא אֵינְקִיב, וְהָאֵי דְאֹוּשָׁא - זִיקָא דְבִינֵי וּבִינֵי הוּא.

30. מז, ב

רש"י

שנשפכה כקיתון. בשר הריאה נימוח בתוך קרומים שלה ונשפך מראשה לסופה ומסופה לראשה בתוך הקרומים וחסרון היא שמתחלה כולה מלאה ועכשיו חציה ריקנית:
היינו ניקבה. שאי אפשר לחסרה שלא ינקב הקרום:
לא צריכא לרבי שמעון. הא דאיצטריכא לאשמועינן ולמיתני חסרה לרי שמעון איצטריך לאשמועינן תנא דמתניתין דפליג רבי שמעון אניקבה ולא אחסרה דבנקב שיש בו חסרון מודי:
דקיימי סימפונא. שלא נימוקו הקנוקנות:
מנא ידעינן. שמא נימוקה אחת מהן:
מייתינן צעא דקוניא. קערה של חרס המחופה באבר שקורין פלומיא"ה בלע"ז דשיעא היא ונראה יפה:
ושפכינן לה בגווה. קורעים הקרום והכל נשפך:
שורייקי חיוורי. טק"ש בלע"ז:
טרפה. דאז ודאי נראה שמיחוי הסמפונות הוא:

אמר עולא אמר רבי יוחנן:
 ריאה שנשפכה כקיתון - כשרה.

אלמא קסבר:
 חסרון מבפנים - לא שמייה חסרון.

איתיביה רבי אבא לעולא:
"הריאה שניקבה, או שחסרה" - מאי "חסרה"?
 אלימא: מבחוץ - היינו ניקבה!
 אלא לאו מבפנים - ושמע מינה: חסרון מבפנים שמייה חסרון!

לא,
 לעולם מבחוץ, ודקא אמרת: "היינו ניקבה",
 לא צריכא, לרבי שמעון דאמר: עד שתנקב לבית הסמפונות, הני מילי נקב דלית ביה חסרון,
 אבל נקב דאית ביה חסרון אפילו רבי שמעון מודה.

רבי חנניה חלש, על לגביה רבי נתן וכל גדולי הדור,
 איתו קמיה ריאה שנשפכה כקיתון - ואכשרה.

אמר רבא:
 והוא דקיימי סמפונות.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי:
 מנא ידעינן?
 אמר ליה: מייתינן צעא דקוניא ושפכינן לה בגווה,
 אי אית בה שורייקי חיוורי - טרפה,
 ואי לא - כשרה.

31. מז, ב - מח, א

רש"י

נימוקה. נתרוקנה מאליה
 מקצתה ואינה נשפכה כקיתון
 אך במקצתה לא נשאר כלום:
אפילו מחזקת רביעית. חלל
 חסרון המחזיק רביעית הלוג:
שלפוחית. קרום שהולד מונח
 בה ובלע"ז מרי"ץ לקמן בפירקין
 (דף נה:): תניא היא האם היא
 טרפחת היא שלפוחית: ואסרו
 להם לא גרסינן ובשני הרגלים
 לא אמרו להם כלום ובשלישי
 עמדו למנין ורבו המתירין
 והתירוהו:

אמר רב נחמן:

ריאה שנימוקה וקרום שלה קיים - כשרה.

תניא נמי הכי:

"ריאה שנימוקה וקרום שלה קיים, אפילו מחזקת רביעית - כשרה.

ניטלה ^ שלפוחית שלה - כשרה.

מח, א

התליע כבד שלה,

זה היה מעשה ועלו עליה בני עסיא שלשה רגלים ליבנה, לרגל שלישי - התירוה להם".

32. מח, א

אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן:
ריאה הסמוכה לדופן - אין חוששין לה.
העלתה צמחים - חוששין לה.

מר יהודה משמיה דאבימי אמר:
אחד זה ואחד זה - חוששין לה.

היכי עבדין?

אמר רבא:

רבין בר שבא אסברה לי: מייטינן ספינא דחליש פומיה ומפרקינן לה,
אי איכא ריעותא בדופן - תלינן בתר דופן,
ואי לא - מחמת ריאה הוא וטרפה.
ואף על גב דלא קא מפקא זיקא.

רב נחמיה בריה דרב יוסף בדיק לה בפשוורי.

אמר ליה מר זוטרא בריה דרב הונא בריה דרב פפי לרבינא:
הא דרב נחמיה בריה דרב יוסף אתון אהא מתניתו לה,
אנן אדרבא מתניתו לה,

דאמר רבא: הני תרתני אוני דריאה דסריכן להדי לית להו בדיקותא לאכשוורי.
רב נחמיה בריה דרב יוסף בדיק לה בפשוורי.

מתקיף לה רב אשי:

האי מאי?

בשלמא: הכא - תלינן בדופן וכשרה, אבל התם - אי האי נקיב טרפה ואי האי נקיב טרפה!

ומי אמר רב נחמן הכי?!

והאמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן:
ריאה שנקבה ודופן סותמתה - כשרה!

לא קשיא:

התם - במקום רביתא,

הכא - שלא במקום רביתא.

והיכא "מקום רביתא"?

חיתוכי דאוני.

רפ"י

הסמוכה לדופן. דבוקה בצלעות:

אין חוששין לה. שמא ניקבה אלא תלינן ריעותא בדופן ואמרין דופן זה מכה היתה בו וכשחיתה קלטה הריאה אצלה:

העלתה. הריאה:

צמחין. מנליץ סיבות סמיכתה לדופן הואיל וחזינן בה ריעותא תלינן למכה בדידה:

דחליש פומיה. פיו חדוד ודק וחותר יפה שלא יקרע קרום הריאה במושכו אותה מן הדופן:

בדיק לה בפשוורי. לאחר שפירקה ומצאו מכה בדופן מנפח בה אי מבצבצא מיא טרפה שהרי ניקבה: הי"ג בשלמא הכא תלינן בדופן וכשרה ולא גרסינן אי איכא ריעותא בדופן כלומר בשלמא הכא בדיק לה דאי לא מבצבצא לא אמרינן ניקבה ונסתמה דכיון דאיכא למיתלייה בדופן תלינן בה וכשרה:

אלא הכא. גבי תרתני אוני מכדי סרכא זו מחמת מכה היתה מינייהו דאנקיב טרפה והאי דלא מפקא זיקא קרום עלה בה וסתמה:

ומי אמר ר"נ הכי. דהעלתה צמחין חוששין לה מכלל דאי פשיטא לן דניקבה הריאה לא מהני לה סתימת הדופן:

התם במקום רביתא. במקום שהריאה והדופן גדלין כאחד וסמוכין תמיד דלא מיפרק ההיא סירכא הילכך כשרה וכי אמר ר"נ חוששין לה למעלה ברוחב החלל כנגד האומא הגדולה דכיון דרחוקה הריאה מן הדופן מיפרקא ההיא סתימה ואפילו הכי כי לא העלתה צמחים אמר אין חוששין לה דתלי לה בדופן ובהא כאבימי סבירא לן דחוששין לה ולחומרא אזלינן בדאורייתא:

מקום חיתוכי דאוני. שהן סמוך לצואר במיצר החלל ובהא הילכתא כרב נחמן דליכא דפליג עליה:

33. מח, א

רָשׁ"י

דְּסִבִּיךְ בְּיִשְׂרָאֵל. שְׁנִסְבַּכְתָּ וְנִאֲחֲזַתְּ הַרְיָאָה בְּבֶשֶׂר שְׁבִין ב' הַצְּלָעוֹת דֵּהוּי סְתִימָה שְׁרִירָא דְלֹא מִיִּפְרָקָא אֲבָל בְּצִלְעוֹת עֲצָמָן אִין זֹו סִירְכָא קִיִּימַת:

אֶלְמָא נִקְבָּ הוּא. וְאִפִּילוּ הִכִּי כִי סְבִיךְ מִכְשֶׁרֶת לֵה אֶלְמָא דְמַהֲנִיא סְתִימָה לְרִיָּאָה שְׁנִקְבָּה:

נִיקְבָּ. הַגִּיד שֶׁל אָדָם:

פְּסוּל. מִשּׁוֹם כְּרוֹת שְׁפָכָה:

מִפְּנֵי שֶׁהוּא שׁוֹתֵת. וְאִינוּ יוֹרָה כַּחֲץ וְקִי"ל (נְדָה דָף מַג). כֹּל שְׁכַבְתָּ זָרַע שְׁאִינוּ יוֹרָה כַּחֲץ אִינוּ מוֹלִיד:

נִסְתָּם. הַנִּקְבָּ אַחֲרֵי כֵן:

כֶּשֶׁר. לְבַא בְּקַהֲל מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹלִיד:

דְּאִינוּ קְרוּם. אֲבָל סְתִימַת דּוֹפֵן סְתִימָה מִעֲלִייתָא הִיא:

מִתְקִיף כּו'. הַשְׁתָּא דְאִמְרַת נִקְבָּ הוּא בְּרִיָּאָה אֲלֵא שֶׁהַדּוֹפֵן סוֹתְמַתּוּ אִילוּ אִינְקִיב דּוֹפֵן לְהַדָּה רִיָּאָה כְּנֶגֶד דּוֹפֵן הַרְיָאָה לְאַחַר זִמָּן מְאִי טְרַפָּה דְאִזְלָא לֵה סְתִימַת דּוֹפֵן:

לִיתְנִי. בְּמַתְנִיתִין נִקּוּבַת הַדּוֹפֵן בְּהַדִּי שְׂאֵר טְרַפּוֹת דִּישׁ בְּהַמָּה שְׁנִטְרַפָּה בְּכַךְ:

דְּלֹאוּ מִיָּנִיָּה מִטְרַפָּא. דְּטְרַפּוֹת מַחְמַת רִיָּאָה בָּא:

גּוּפָא:

"אָמַר רַב יוֹסֵף בְּרַ מִזִּימִי אָמַר רַב נַחְמָן:
רִיָּאָה שְׁנִקְבָּה וְדוֹפֵן סוֹתְמַתָּה - כְּשֶׁרָה".

אָמַר רַבִּינָא:

וְהוּא דְסִבִּיךְ בְּבִשְׂרָא.

אָמַר לֵיה רַב יוֹסֵף לְרַבִּינָא:

וְאִי לֹא סְבִיךְ - מְאִי? טְרַפָּה.

אֶלְמָא:

אֶמְרִינָן: נִקְבָּה הִיא.

אִי הִכִּי, כִּי סְבִיךְ נְמִי,

דְּהָא תְּנִינָא:

"נִיקְבָּ - פְּסוּל,**מִפְּנֵי שֶׁהוּא שׁוֹתֵת.****נִסְתָּם - כְּשֶׁר,****מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹלִיד,****וְזֵהוּ פְּסוּל שְׁחוֹזֵר לְהַבְּשִׁירוֹ".****"וְזֵהוּ" - לְמַעוּטֵי מְאִי?**

לְאוּ לְמַעוּטֵי כְּהִיא גּוֹוֹנָא!

לֹא!

לְמַעוּטֵי קְרוּם שְׁעָלָה מַחְמַת מְכָה בְּרִיָּאָה, דְּאִינוּ קְרוּם.

מִתְקִיף לֵה רַב עוֹקְבָא בְּרַ חֲמָא:

אִילוּ אִינְקִיב בְּדוֹפֵן לְהַדָּה מְאִי? טְרַפָּה,

לִיתְנִי נִקּוּבַת הַדּוֹפֵן!

וְלִיטְעָמִיד!

הָא דְאָמַר רַב יִצְחָק בְּרַ יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְרָה שְׁנִיקְבָּה וְכֶבֶד סוֹתְמַתָּה - כְּשֶׁרָה,

אִילוּ אִינְקִיב כְּבֶד לְהַדָּה - מְאִי? טְרַפָּה,

לִיתְנִי נִקּוּבַת הַכְּבֶד,

אֲלֵא כִי נִיקְבָּה דְלֹאוּ מִיָּנִיָּה מִיטְרַפָּא, לֹא קְתַנִּי.

הֲכָא נְמִי,

כִּינּוּ דְלֹאוּ מִיָּנִיָּה מִיטְרַפָּא - לֹא קְתַנִּי.

34. מח, א-ב

רפ"י

בְּעַא מִינֵיהּ רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה מְשֻׁמוֹאֵל:
הֶעֱלֵתָה צְמַחִין - מָהוּ?

אָמַר לֵיהּ:
כְּשֶׁרָה.

אָמַר לֵיהּ:
אָף אֲנִי אוֹמֵר כֵּן, אֱלֹא שֶׁהַתְּלַמִּידִים מְזַדְּנִין בְּדַבָּר,
דְּאָמַר רַב מִתְּנָא:
מְלֵיא מוּגְלָא - טְרִפָּה.
מִים זְכִים - כְּשֶׁרָה.

אָמַר לֵיהּ:
הֵהִיא בְּכוּלָּיָא אֲתַמַּר.

רַבִּי יִצְחָק בַּר יוֹסֵף הוּוּ קְאָזִיל בְּתַרְיָה דְּרַבִּי יִרְמְיָה בְּשׁוּקָא דְּטַבְּחִי,
חֲזַנְהוּ לְהַנְדֵּךְ דְּקַיִמִין צְמַחִי צְמַחִי, אָמַר לֵיהּ: לֹא בְּעֵי מַר אוֹמְצָא?
אָמַר לֵיהּ: לִית לִי פְרִיטִי.
אָמַר לֵיהּ: אֲקַפֵּן אָנָּא.
אָמַר לֵיהּ: מָה אַעֲבִיד לָךְ?
דְּכִי אַתּוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן מְשַׁדֵּר לְהוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן,
דְּמוֹרִי בַּהּ מְשַׁמֵּיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן לְהִיתִירָא,
וְלֵיהּ לֹא סְבִירָא לֵיהּ.

אָמַר רַבָּא:
מח, ב כי הוה מסגינן בתריה דרב נחמן בשוקא דגלדאי, ואמרי לה: בשוקא דרבנן,
חזי הנך דקיימן פגדי פגדי, ולא אמר להו ולא מידי.

רַבִּי אֲמִי וְרַבִּי אֲסִי הוּוּ חֲלַפֵּי בְּשׁוּקָא דְּטַבְּרִיא,
חֲזַי הַנֶּךָ דְּקַיִמִי טִינְרִי טִינְרִי וְלֹא אֲמַרִי לְהוּ וְלֹא מִיּוֹדִי.

צמחין. מנליץ:
מזדנזין בדבר. מגמגמין. צמחין.
היינו מוגלא:
לא בעי מר אומצא. רוצה היה
לדעת אם ישירנה ואם לאו:
לית לי פריטי. דוחהו היה:
אקפן אנא. הטבחים יקיפו לי
באמנה כמו החנווני מקיף לשון
אמנה:
וליה לא סבירא ליה. לרבי יוחנן
לא סבירא ליה לאכשורי ומיטרף
נמי לא הוה טריף לה ניהלייהו
דלא שמיעא ליה מרביה:
מסגינן. אזלינן מסגי לשון
פוסע:
דגלדאי. רצענין:
כנדי כנדי. צמחין גדולים כבדים
בריאה:
טינרי. צמחים גדולים מכנדי
וכבר הוקשו כסלע ואלו הן אותן
המצוין בבהמות שלנו בריאה
ואין מראיהן דומה לריאה אלא
דומין כמראה מוגלא ולאן היינו
אטום בריאה דאטום אין שם
צמח ואינו משתנה מן הריאה
אלא שאין עולה בנפיחה:

35. מח, ב - מט, א

רפ"י

מחט שנמצאת בריאה. ואין הריאה נקובה מבחוץ ואין הרוח יוצא ממנה: **חסרון מבפנים.** שהברזל אוכל הבשר סביבותיו כשושה שם ומחסרו: **ה"ג לא דכולי עלמא לא שמיה חסרון.** דהא הכי אוקימנא לעיל דאכשרי ריאה שנשפכה כקיתון ועוד אי גרסי דכ"ע שמיה חסרון אי נמי סמפונא נקט ואתא כדמפרש מ"מ כיון שנמצא בבשר הריאה אי אפשר בלא חסרון כדפרי":

סמפונא נקט ואתא. דרך הקנה נכנס ובא בסמפונות ומן הסמפונות לבשר ומ"מ קרום החיצון לא ניקב ואע"פ שאין דרך הקנה לבלוע אפי"ה הואיל דאיתא לריאה קמן ולא חזינן דאינקבא ע"כ סמפונא נקט ועל ריעותא דלא חזינן לא מחזקינן:

נקובי נקיב. דרך הוושט בא ונכנס שאין דרך הקנה לבלוע ונקבה את הדקין ויצאה ונקבה את קרום הריאה ונכנס לתוכה: והלכתא כהנך רבנן דמכשרי דהא רבי יוחנן וריש לקיש הלכה כרבי יוחנן ועוד דקם ליה בשיתתייהו רבי אמי ורב אשי דאמרי לקמן אי קופא לגיו סמפונא נקט ואתא אלמא עבידא קנה שיכנס לתוכו מחט ולא מחזקינן איסורא הואיל ואין נקב ניכר בו ודוקא כי אתא כולה ריאה לקמן אבל נחתכה קודם שבא לפנינו חיישינן דלמא אי הוה ריאה קמן הוה נקובה והכי פסק רבי אמי לקמן בשמעתין:

בחיתוכא. לאחר שנחתכה נמצאת באחד החתיכות:

סבר לאכשורה. דקסבר סמפונא נקט וחסרון מבפנים לא שמיה חסרון:

שדרה קמיה דרבי יצחק. ולא משום דך קושיא דהא איכא לשנוייה כדשינן לעיל (מו:): לעולם מבחוץ ולרבי שמעון איצטריך אלא משום דנחתכה הריאה לא סמך אגמריה למימר סמפונא נקט ועל דלמא אי הוה ריאה לקמן הואי נקובה ותדע דמשום דך ספיקא הדר ביה דהא כי הדר אהדרוה קמיה טרפה מהאי טעמא:

והא רבנן. דלעיל מכשרי רבי יוחנן ורבי אלעזר ורבי חנינא:

שיודעין מאיזה טעם הכשירו. שהרי באת כל הריאה לפנייהם וראוה שלמה הלכך על כרחיך דרך הקנה נכנסה:

דלמא. הוה נקובה שרוב הנכסין דרך הוושט נכנסין ואי בוושט נכנס ודאי ניקבה:

הא איתא. לריאה ולא ניקבה:

כשרה. ומשום טעמא דבסמפונא נקט ועל ונהי נמי דדרך הסימפון בא הרי לא בסמפונות נמצאת ועל כרחיך ניקבה הסמפון ויצאה לבשר הריאה ואמר רב נחמן האי סמפונא דאינקיב טרפה:

לחבירו אתמר. אצל פיצול כשמתפצל מחבירו ניקב אצל דופן של חבירו דכיון דדופן חבירו קשה הוא דייר"ש בלע"ז עומד כנגדו ואינו סותם הנקב ולא מגין עליה אבל ניקב לאחר פיצולו ברחוק בשר הריאה שהוא רך נכנס לנקב ומגין עליו והא לא אמרינן דילמא אינקיב לחבריה דאחזוקי ריעותא לא מחזקינן אי לא איתחזוק כגון היכא דליתא לריאה קמן דע"כ חזקה היא זו שרוב הנבלעין אין נבלעין אלא דרך הוושט ומשם לא יצתה בתוך הריאה בלא נקיבת דקין וריאה:

אתמר:

מחט שנמצאת בריאה:

רבי יוחנן,

ורבי אלעזר ורבי חנינא: מכשרי.

רבי שמעון בן לקיש,

ורבי מני בר פטיש,

ורבי שמעון בן אליקים: טרפי.

לימא בהא קמיפלגי:

דמר סבר: חסרון מבפנים שמיה חסרון,

ומר סבר: לא שמיה חסרון.

לא,

דכולי עלמא חסרון מבפנים - לא שמיה חסרון,

והכא בהא קמיפלגי:

מר סבר: סמפונא נקט ואתאי.

ומר סבר: נקובי נקיב ואתאי.

ההיא מחטא דאשתכח בחיתוכא דריאה, אייתוה לקמיה דרבי אמי, סבר: לאכשורה.

איתיביה רבי ירמיה ואיתימא רבי זריקא:

"הריאה שניקבה או שחסרה",

מאי "חסרה"?

אלימא: מבחוץ - היינו ניקבה!

אלא לאו מבפנים,

ושמע מינה: חסרון מבפנים - שמיה חסרון.

הדר שדרוה לקמיה דרבי יצחק נפחא,

סבר: לאכשורה.

איתיביה רבי ירמיה ואיתימא רבי זריקה:

"הריאה שניקבה או שחסרה",

מאי "חסרה"?

אלימא: מבחוץ - היינו ניקבה!

אלא לאו מבפנים,

ושמע מינה: חסרון מבפנים - שמיה חסרון.

הדר שדרוה לקמיה דרבי אמי וטרפה.

אמרי ליה:

והא רבנן מכשרי!

אמר להן:

הן הכשירו שיודעים מאיזה טעם הכשירו,

אנן מאיזה טעם נכשירי? דלמא אי הוה ריאה קמן מינקבה!

טעמא דליתא,

הא איתא ולא מינקבה - כשרה.

והאמר רב נחמן:

האי סמפונא דריאה דאינקיב - טרפה!

ההוא לחבירו אתמר.

כ"י

כנתא. אנטלי"ר בלע"ז חלב טהור :
הדורא דכנתא. דקין הסובבין אותו סביב כעגולה :
דאינקיב לחבריה. שניקב באותו צד שבינו לחברו
 שלא ניקב חיצון שבכולן :

שהרי חותכה מכאן ומתה וחותרה מכאן וחיה.
 נחתך בשר רגלים למעלה מצומת הגידין ולא נשבר
 העצם כשרה נחתכה למטה במקום צומת הגידין
 אע"פ שנמוך מכאן טרפה כדאמרינן לקמן וכן
 שניטל צומת הגידין בפי בהמה המקשה (לקמן דף
 עו.) ואע"פ שלא נחתך העצם :

רבנן טרופאי. הנך רבנן דלעיל רבי מני וריש לקיש
 ורבי שמעון דטרפי למחט שנמצאת בריאה :

כשמעתייהו. דמחזקי ריעותא מספיקא דחיישינן
 שמא דרך הוושט נכנסה תחלה וניקבה כרס או דקין
 ויצתה :

כיון דבסמפונא רבה אישתכח. מי מכוונה לאותו
 סמפון אם דרך וושט נכנסה הלכך דברים ניכרים על
 כרחנו דבסמפונא נקט ועל דרך הקנה ובא
 לסמפונות הריאה :

הוה טריף מר. בתמיה כלומר וכי נקובת הכבד
 טרפה הוא : אי קופא לגיו : אם ראשה העב שהיא
 נקובה בו נחבא בתוך הכבד וחודה שקורין פונט"ה
 יוצא לתוך חלל הבהמה ודאי סמפונא נקט ואח"כ
 ניקב חודה את הסמפון ויצא לכבד וממנו לחוץ ואי
 קופא לבר לחלל הבהמה ופיה לתוך הכבד ודאי דרך
 הוושט נכנסה תחלה וניקבה הדקין ויצתה ונכנס
 פיה לכבד :

באלימתא. מחט עבה שאינה יכולה לנקב דרך קופא
 שלה אבל בקטינתא כגון מחטין שלנו שמנקבין בשר
 אפילו דרך קופא שלהן :

עובי בית הכוסות. בסוף הכרס שקורים פנצ"א יש
 בו שעשוי ככובע ושפת דופנו כפולה שתי דפנות
 אדוקין זו בזו ושומן מחברן וקורין לו דובלו"ן :

מצד אחד. שנקבה את דופן הפנימית ולא נקבה את
 השנית :

כשרה. שחברתה מגינה עליה :

משני צדדין. שנקבה השנית ויצאה לחלל הגוף :
טרפה. ולא אמרינן היכא דלא נקבה אלא את
 האחת אי קופא לבר שנמצאת קופא שלה תחובה
 בדופן ופיה כולה בתוך הכרס ודאי מבחוץ נכנסה
 שנקבה את הוושט או כרס או דקין ובאת לחלל
 הגוף ומשם חזרה ונכנסה לעובי בית הכוסות ועברה
 כבר כולה את הדופן החיצון ולא הספיקה קופא
 שלה לעבור את דופן הפנימי דאי מבפנים באתה
 ועכשיו היא מתחלת לצאת דרך עובי בית הכוסות
 אין דרך הקופא לנקב ונימא טרפה אלא מדקתני
 כשרה שמעינן מינה כל היכא דמצינו למימר
 סמפונא נקט ועל כגון הכא די"ל דרך הוושט באת
 עד הלום ועכשיו היא מתחלת לנקב ואפילו קופא
 לבר לא טרפינן :

אוכלין ומשקין דחקהו. ומתוך הדחק נכנסה קופא
 שלה בבשר הילכך אע"ג דקופא לבר הואיל ולא
 חזינן נקב יוצא לחוץ כשרה :

הונא מר טריף. דקסבר נקובי נקיב שלא נכנסה אלא
 דרך הוושט ונקבה כרס או וושט או דקין ויצתה :

מכשר. כיון דבסמפונא אישתכח אמרינן מי מיכוונה
 להכנס בסמפון זה אלא דרך הקנה נכנסה והקנה
 וקנה כבד סמוכין זה לזה בהתחלקן סמוך לריאה
 וגם קנה הלב וקנה הכבד מתחלקין לסמפונות
 בראשן האחד וי"ל שנכנסה מסמפוני הכבד לסמפוני
 קנה הכבד ומשם עלתה לכבד דרך הסמפונות :

שקילו גלימא דטרופאי. שהאכילו לכלבים :

קשייתא. גרעין של תמרה :

סימפונא. דכבד נקט ועל דרך הקנה נכנסה דאי דרך
 הוושט נכנסה אינה ראויה לנקב כלום ולצאת משם
 ולחזור וליכנס כאן דרך נקב :

ואע"ג דלא נפקא. שאינה יכולה לצאת דרך הסמפון
 כשרוצין להוציאה לפי שהסמפון דחוק :

מירבל הוא דרביל. על ידי נענוע שנענעה הבהמה
 בהליכתה ימים רבים נכנסה תמיד מעט מעט
 במקום דחוק שאינה יכולה עכשיו לצאת. מירבל
 לשון כברה שמנענעים אותה כמו אייתי ארבל
 וקמרבל באלו מציאות (בי"מ כו.) :

מיבזע בזע. במחט ומאן דטריף במחט טריף נמי
 בהא :

והאמר רב נחמן :

האי הדורא דכנתא דאינקיב להדי חבריה מגין עליה!

אמר רב אשי :

טרפות קא מדמי להדידי?!

אין אומרינן בטרפות זו דומה לזו,

שהרי חותרה מכאן - ומתה,

חותכה מכאן - וחייה!

ההיא מחטא דאישתפח בסמפונא רבה דריאה,

אתייהו לקמיה דרבנן טרופאי, לא אמרו בה לא איסור ולא היתר,

היתר לא אמרי בה - כשמעתייהו,

איסור נמי לא אמרי בה - כיון דבסמפונא רבה אישתפח,

אימא סמפונא נקט ואתאי.

ההיא מחטא דאישתפח בחתיכה דכבדא,

סבר מר בריה דרב יוסף למיטרפה,

אמר ליה רב אשי: אילו אשתפח בבשרא פהאי גוונא הוה טריף מר?!

אלא אמר רב אשי :

חזינא :

אי קופא לבר - נקובי נקיב ואתאי,

אי קופא לגיו - סמפונא נקט ואתאי.

והני מילי באלומתא,

אבל קטינתא - לא שנא קופא לגיו,

לא שנא קופא לבר,

נקובי נקיב ואתאי.

מטא ומאי שנא ממחט שנמצאת בעובי בית הכוסות -

מצד אחד - כשרה,

משני צדדין - טרפה,

ולא אמרינן: ליחזי אי קופא לבר אי קופא לגיו!

אמרי :

התם - כיון דאיכא אוכלים ומשקים אימא אוכלים ומשקים דחקהו.

ההוא מחטא דאישתפח בסמפונא רבה דכבדא,

הונא מר בריה דרב אידי טריף.

רב אדא בר מניומי מכשר.

אתו שיליה לרבנא, אמר להו: שקילו גלימא דטרופאי.

ההיא קשייתא דאישתפח במרה.

אמר רב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמר: הא ודאי סימפונא נקט ואתאי.

אף על גב דלא קא נפקא מירבל הוא דרביל ליה,

והני מילי דדיקלא,

אבל דזיתא - מיבזע בזע.

36. מט, א

כָּשׁ"י

לאכילה. האוכלין אותה כמו
 שהיא:
 או ע"י סמנין. כשמערבין
 סממנין המאירין את העינים אף
 היא מסייעה עמם:
 אוזא בזוא ריאה דידה
 בארבעה. כשהאווז נלקח בדינר
 ריאה שלה שווה ד' לפי
 שהסמנין מעורבין בה:
 ואי ס"ד. כמות שהיא מאירה
 לינקוט אווז שלם עם הריאה
 בזואא וליכול ומאי דקאמר הכי
 גרסינן ואי ס"ד לאכילה לינקוט
 בזואא וליכול:

אמר רבי יוחנן:
 למה נקרא שמה ריאה?
 שמאירה את העינים.

איבעיא להו:
 לאכילה,

או:
 על ידי סמנין?

תא שמע:
 דאמר רב הונא בר יהודה:
 אוזא - בזואא,
 וריאה דידה - בארבעה.

ואי סלקא דעתך לאכילה לינקוט בזואא וליכול!
 אלא על ידי סמנין.

37. מט, א

רפ"י

היכא דממשמשא ידא דטבחא.
 אני שמעתי במיצר החזה שמתוך הדחק היד קורעת בצפרניו וכמדומה אני בכל מקום שהוא יודע שיכול לתלות כגון נקב העשוי בסכין או שתלשה מלמעלה בחזקה ואח"כ נמצא שם נקב: והילכתא תלינן:
מרישי כלי. מריש דרשנין המשמייעין לעם את דבריו כשהיה דורש:
אבוה דאבא. רב אחא:
דהא תלינן בזאב. דאמר בפ"ק (לעיל ט.) בא זאב ונטל את בני מעיים והחזירן כשהן נקובין אין אומרים במקום נקב נקב:
מורנא. תולעת היוצאה מן הריאה ונקבה:
קודם שחיטה פריש. מן הריאה ונקבה ונטרפה:

אינקבה ריאה,
 היכא דממשמשא ידיה דטבחא,
 תלינן,
 או:
 לא תלינן?

רב אדא בר נתן אמר:
 תלינן.

מר זוטרא פריה דרב מרי אמר:
 לא תלינן.

והלכתא:
 תלינן.

אמר רב שמואל פריה דרבי אבהו:
 אבא מרישי כלי דרפרם הוה.
 ואמר: תלינן.

אמרוה קמיה להא דמר זוטרא פריה דרב מרי ולא קבלה.

אמר רב משרשיא:
 פויתיה דאבוה דאבא מסתברא,
 דהא תלינן בזאב.

מורנא:
 פליגי בה רב יוסף בר דוסאי ורבנן:
 חד אמר: קודם שחיטה פריש.
 וחד אמר: לאחר שחיטה פריש.

והלכתא:
 לאחר שחיטה פריש.

38. מט, א

רש"י

מלוך ערבאה. הדר בערביים:
 אין הלכה כרבי שמעון קאמר.
 לא אמר הלכה כרבי שמעון אלא
 אין הלכה כרבי שמעון קאמר:
 ואת מה בידך. רב ביבי שייליה
 לרבי זירא:
 ואין הלכה כרבי שמעון. גמרא
 קא פסיק ליה ובישיבה
 האחרונה נפסקו ההלכות הללו
 הפסוקות סתם בגמרא:

["אלו טרפות בבהמה: הריאה: שניקבה, או שחטרה].
 רבי שמעון אומר: עד שתניקב [לבית הסמפונות]."]

אמר רבה בר תחליפא אמר רבי ירמיה בר אבא:
 עד שתניקב לסמפון גדול.

יתיב רב אחא בר אבא קמיה דרב הונא ויתיב וקאמר:
 אמר רבי מלוך אמר רבי יהושע בן לוי:
 הלכה: כרבי שמעון.

אמר ליה:
 מלוך ערבאה קאמרת?!
 אין הלכה כרבי שמעון קאמר!

כי סליק רבי זירא אשכחיה לרב ביבי דיתיב וקאמר:
 אמר רבי מלוך אמר רבי יהושע בן לוי: הלכה כרבי שמעון.

אמר ליה: חיי דמר, דאנא ורבי חייא בר אבא ורב אסי איקלעינו לאתריה דרבי מלוך,
 ואמרי ליה: אי אמר מר הלכה כרבי שמעון?
 ואמר לן: אין הלכה כרבי שמעון אמרי.

ואת מה בידך?

אמר ליה:
 הכי אמר רבי יצחק בר אמי אמר רבי יהושע בן לוי:
 הלכה כרבי שמעון.

ואין הלכה כרבי שמעון.

39. מט, א-ב

רפ"י

"אלו טרפות בבהמה: ... ניקבה הקבה".

כהנים. שהקבה ניתנה להם מאת זובחי הזבח נהגו בו היתר לאכלו ומשום רבי ישמעאל נקיט ליה:

וסימניך. שהוא התירה ולא תשכח בשם מי נאמר:

ישמעאל כהנא מסייע כהני. תמיד הוא עוזרן ומיקל להם ולקמיה מפרש היכא:

מאי היא. היכא מסייע להם: **ואני אברכס**. רבי ישמעאל מוקי ליה אכהנים ורבי עקיבא מוקי ליה אישראל:

ומאי מסייע כהני. הואיל ורבי עקיבא נמי אית ליה ברכה לכהנים מקרא אחרינא:

במקום ברכה לישראל. אצל ברכת ישראל דהכי עדיפא דמשמע שמתברכין הן עם השאר:

חלב שעל הדקין. לקמן (דף צג). אמרינן ריש מעיא באמתא בעי גרירה וזהו חלב שעל הדקין כשהמעים מתחילים לימשך מן הקיבה הוי חלב שעל הדקין אסור עד אמה לדברי רבי ישמעאל מפני שחלב שעל הקרב שקורין טיל"א מחובר בו והכתוב מרבהו בכלל מואת כל החלב אבל חלב שעל הקיבה לרבי ישמעאל מותר והיינו מסייע כהני:

קרום ונקלף. קרום דק יש עליו ונקלף הקרום מעל החלב שאינו אדוק בו כל כך:

אף כל קרום ונקלף. והיינו חלב שע"ג הקבה וכל שפן חלב שע"ג הדקין:

תותב. היא שמלתו מתרגמינן היא תותביה (שמות כב) כשמלה הוא פרוש על הקרב וכן על הדקין בראשן אבל חלב הקבה אינו תותב אלא חתיכות חתיכות הוא אדוק ושעל הדקים מראשו והלאה היינו מן הכנתא כשמפרישין אותו מהן נשאר מן החלב אצלם ולא תותב הוא אלא אדוק בהם:

כך היא הצעה של משנה. כמו שהשבת ואיפוד קמייתא:

אמר רבי יצחק בר נחמני אמר רבי אושעיא: חלב שעל גבי קבה - פהנים נהגו בו היתר, כרבי ישמעאל, שאמר משום אבותיו. וסימניך: ישמעאל כהנא מסייע כהני.

מאי היא?

דתניא:

"**מה תברכו את בני ישראל**"¹⁸³ (במדבר ו, כג) -

רבי ישמעאל אומר:

למדנו ברכה לישראל מפי פהנים,

לכהנים עצמן לא למדנו.

בשהוא אומר: "ואני אברכם"¹⁸⁴ (במדבר ו, כז) -

הוי אומר: פהנים מברכין לישראל,

והקדוש ברוך הוא מברך לכהנים.

רבי עקיבא אומר:

למדנו ברכה לישראל מפי פהנים,

מפי גבורה לא למדנו,

בשהוא אומר: "ואני אברכם" - הוי אומר פהנים מברכין לישראל,

והקדוש ברוך הוא מסכים על ידם."

אלא רבי עקיבא ברכה לכהנים מנא ליה?

אמר רב נחמן בר יצחק: מ"**ואברכה מברכיה**"¹⁸⁵ (בראשית יב, ג).

ומאי מסייע כהני?

דמוקי לה לברכת פהנים, במקום ברכה דישראל.

"רבי ישמעאל שאמר משום אבותיו" - מאי היא?

דתניא:

"**את כל החלב אשר על הקרב**"¹⁸⁶ (ויקרא ג, ג) ו'גו' - להביא חלב שעל גבי הדקין.

דברי רבי ישמעאל.

רבי עקיבא אומר:

להביא חלב שעל גבי הקבה."

ורמינהי:

"**את החלב אשר על הקרב**"¹⁸⁶ (ויקרא ג, ג) -

רבי שמעון אומר:

מה חלב המכסה את הקרב קרום ונקלף - אף כל קרום ונקלף.

רבי עקיבא אומר:

מה חלב המכסה את הקרב תותב קרום ונקלף - אף כל תותב קרום ונקלף!"

שליח רבין משמיה דרבי יוחנן:

כך היא הצעה של משנה, ואיפוד קמייתא.

¹⁸³ דבר אל אהרן ואל בניו לאמור מה תברכו את בני ישראל אמור להם

¹⁸⁴ ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם

¹⁸⁵ ואברכה מברכיה ומקללף אור ונברכו בך כל משפחת האדמה

¹⁸⁶ והקריב מזבח השלמים אשר לה' את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב

רַש"י

כיון דקתני מה חלב כו'. שדורש את המקרא והוצרך לדקדק למר קרום ונקלף ולמר תותב קרום ונקלף:
דווקא הוא. ולא נחליף דברי של זה בזה:
אי הכי כר' ישמעאל. בתמיהה הא דאמרת לעיל נהגו בו היתר כר' ישמעאל והא רבי עקיבא הוא דשרי ליה ולא רבי ישמעאל:

מאי חזית דאפכת קמ'יתא? איפוך בתרייתא!

שאני הכא, כיון דקתני: "מה..." דווקא.

אי הכי,

כרבי ישמעאל?! כרבי עקיבא היא!

אמר רב נחמן בר יצחק:

שאמר משום אבותיו,

וליה - לא סבירא ליה.

40. מט, ב

רש"י

חלב טהור סותם. כגון דקין שניקבו וחלב הכנתא סותם את הנקב כשרה דחלב טהור אדוק הוא מאד והוי סתימה מעלייתא:

טמא אינו סותם. כגון כרס או המסס שניקב וחלב המכסה את הקרב סותמן אינה סתימה לפי שאינו חיבור אלא תותב:

חלב חיה. המכסה את הקרב: מהו. שיסתום אם ניקב הכרס של חיה ולהא דבעי האבעיא לא אפשיט ליה אכתי טעמיה דרב מהו:

הא נמי טהור. דלא אסר רחמנא אלא כל חלב שור וכשב ועז: מהדק. מחובר יפה בבשר:

התורה חסה כו'. בתורת כהנים נפקא לך מוצוה הכהן ופנו את הבית בטרם יבא הכהן לראות את הנגע ולא יטמא וגוי א"ר מאיר וכי מה מטמא לך שאמרה תורה להמתין שלא יראה הכהן את הנגע ולא יאמר טמא עד שיהו הכלים נפנין וא"ת כלי עציו בגדיו ומתכת מטבילין והם טהורים ועל מה חסה תורה על כלי חרס וכפנו שאין להן טהרה אלא שבירה וכל כך חסה תורה על ממונן של צרי עין ק"ו על ממונן של צדיקים:

א"ל רב פפא לרבא רב. כלומר הא רב דאמר לעיל טמא אינו סותם וטרפה איסורא דאורייתא היא ויש לנו לילך אחר המחמיר דקיימא לן (ע"ז ז). בשל תורה הלך אחר המחמיר ואת אמרת כו':

כנדוקא. מוכר כדים (פסחים דף ל.) שמעתי:

בסתקא. כד של דבש: ר' שמעון. אוסר לה משום גלוי כדלקמן וגלוי סכנת נפשות היא ויש לנו לילך אחר המחמיר: **אין בהן משום גלוי.** שאין נחש שותה מהם:

אמר רב:

חלב: טהור - סותם.
טמא - אינו סותם.

רב ששית אומר:
אחד זה ואחד זה - סותם.

בעי רבי זירא:
חלב חיה - מאי?

דוקא אמר חלב טהור סותם והאי נמי טהור הוא,
או דלמא:
משום דמהדק, והאי - לא מהדק?

אמר אביי:
מאי תיבעי ליה? נהי דשרי באכילה, אהדוקי לא מהדק.

ההוא נקב דסתמה חלב טמא, דאתא לקמיה דרבא.
אמר רבא: למאי נחוש לה?
חדא - דהא אמר רב ששית: חלב טמא נמי סותם!
ועוד התורה חסה על ממונן של ישראל!

אמר ליה רב פפא לרבא:
רב,
ואיסורא דאורייתא,
ואת אמרת: התורה חסה על ממונן של ישראל!?

מניימין כנדוקא איגלי ליה בסתקא דדובשא, אתא לקמיה דרבא,
אמר רבא: למאי נחוש לה?
חדא - דתנן: "שלשה משקים אסורים משום גילוי: היין,

והמים,
והחלב,

ושאר כל המשקים מותרים" (תרומות ח, ד).

ועוד התורה חסה על ממונן של ישראל.

אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא:
רבי שמעון,
וסכנת נפשות.
ואת אמרת: "התורה חסה על ממונן של ישראל"!

"רבי שמעון" - מאי היא?

דתניא:

"חמשה אין בהם משום גילוי: ציר,
וחומץ,
שמן,
ודבש,
ומזרייס.

רבי שמעון אומר:
אף הן יש בהן משום גילוי.
ואמר רבי שמעון:

רַס"י

שׁוּטָה הִיָּה. אוֹתוֹ נָחַשׁ שֶׁאִין
 שָׂאֵר נַחְשִׁים עוֹשִׂין כֵּן:
בְּצִיּוּדָן. [שֵׁם מְקוֹם]:
אָמַר לֵיהּ. רַבָּא לַרְבִּי נַחֲמָן בַּר
 יִצְחָק:
אוּדִי לִי מִיָּהָא. עַל כִּרְחֹךְ בְּצִיר
 דְּלֹא קִיַּמָּא לָן בֵּיהּ כִּרְבִי שְׁמַעוֹן:
דְּהָא רַב פִּפְאָ כּוֹ. וְכִי הִיכִי דְבְצִיר
 לִית הַלְכְּתָא כּוּוֹתִיָּהּ בְּדַבְּשׁ נַמִּי
 לִית הַלְכְּתָא כּוּוֹתִיָּהּ:
כִּי הוּי מִיְגִלִּי לְהוּ גִילוּיָא. מִיָּם אוֹ
 יִין הוּוּ שְׁדוּ לֵיהּ בְּצִיר לְפִי שְׁהַצִּיר
 שׁוֹרְףָּהּ אַרְסָּהּ וְשׁוּב אִינּוּ מְזִיק
 וְשׁוֹתִין אוֹתוֹ גְּלוּיָּהּ:
אוּדִי לִי מִיָּהָא. דְּבַדְּבִשׁ הַלְכְּתָא
 כּוּוֹתִיָּהּ דְּהָא קִיאִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
 אֶלְעָזָר כּוּוֹתִיָּהּ דְּרִי שְׁמַעוֹן סְתַמָּא
 הוּא רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי:

אֲנִי דְאִיתִי נַחֲשׁ שֶׁשְׁתָּה צִיר בְּצִיּוּדָן.
אָמְרוּ לוֹ: שְׁטִיָּא הוּהוּ,
וְאִין מְבִיאִין דְּאִיהּ מִן הַשּׁוּטִים."

אָמַר לֵיהּ:
 אוּדִי לִי מִיָּהָת בְּצִיר,
 דְּהָא רַב פִּפְאָ וְרַב הוּנָא בְּרִיָּה דְרַב יְהוֹשֻׁעַ וְרַבְּנָן כִּי הוּהוּ לְהוּ גִילוּיָא שְׁדוּ לֵיהּ בְּצִיר.

אָמַר לֵיהּ:
 אוּדִי לִי מִיָּהָא בְּדַבְּשׁ,
 דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר קִיאִי כּוּוֹתִיָּהּ,
 דְּתַנָּיָא:
"וְכֹן הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹסֵר בְּדַבְּשׁ."

41. מט, ב - נ, א

רש"י

חטי דכרכשא. חלב שעל חלחולת המוציאה ריעי שקורין טבחיא עשוי קרטין קרטין כעין חטים ואם ניקבה ואותו חלב סותמה לא מהני וטרפה וקרטין עגולין הן כמו כובע:

טרפשא דליבא. שומן הלב עשוי ככובע והלב נחבא בו אינו סותם אם ניקב הלב או הריאה בסמוך לו והוא סותמו והיינו טעמא דריאה הסרוכה בשומן הלב דאע"ג דהיינו רביתא ואצלו הוא גדל ולמטה מחיתוכא דאוני הוא טרפה דעל כרחך הריאה ניקבה שאין סירכא בלא נקב וסתימה זו אינה כלום:

חימצא ובר חימצא. שניהם בחלב שעל הקיבה ולקמן מפרש להו: **סתים.** אם ניקבה הקיבה: **ולא ידענא.** רבא קאמר לה:

יפה כח הבן מכח האב. ברייתא היא בשבועות בפרק כל הנשבעין (דף מח:): שהבן גובה בשבועה ושלא בשבועה והאב אינו גובה אלא בשבועה והתם מפרש לה:

אינהו. בני א"י: **מיכל אכלי ליה.** דקסברי חלב טהור הוא:

ולדידן אפילו מיסתם נמי לא סתים. בתמיה לדידן בני בבל נהי דלא אכלי ליה להכי מיהא מחזקינן ליה בחלב טהור להיות סותם שמע מינה ההיא דפליגי ביה בני א"י ובני בבל קרי ליה רב נחמן בר חימצא והיינו דאיתרא חלב שבמקום היתר שהקיבה עשויה כקשת ומבחוץ קרי דאקשתא ומבפנים לעוגל קרי דאיתרא חבל ובדאיתרא פליגי כדמפרש ואזיל:

דאקשתא כולי עלמא לא פליגי. דבין לבני בבל ובין לבני מערבא אסור דאפילו רבי עקיבא דאמר לעיל (דף מט:): תותב קרום ונקלף אסור דהאי נמי לתותב דמי שאינו מחובר אלא באמצע הקשת שקורין פישט"א:

כי פליגי דאיתרא. בני בבל סברי לה כר' ישמעאל דאמר כל קרום ונקלף חלב טמא הוא והאי נמי קרום ונקלף הוא ובני מערבא כר' עקיבא דבעי תותב קרום ונקלף והאי לאו תותב הוא:

איכא דאמרי. דאיתרא כולי עלמא [לא פליגי] דשרי דכר' עקיבא סברי להו:

כי פליגי דאקשתא. מאן דאסר סבר תותב הוא ומאן דשרי סבר כיון דמחובר במקצת לאו תותב הוא ולהאי לישנא בתרא לא מתוקמא מילתיה דרב נחמן דכיון דבאקשתא דפליגי ביה אמר רב נחמן דסתים קל שפן דאיתרא דכולהו שרו ואם כן מאן לא סתים ודרב נחמן אלישנא קמא והכי מסתברא כלישנא קמא כדאמרינן במקום שנהגו (פסחים דף נא.) כי אתא רבה בר בר חנה אכל דאיתרא עול לגביה רב אויא וכסייה מן קמיה משום דבני בבל אסרי לה ולדידן תרווייהו אסירי דבתר בני בבל גררינן דאנן בני גולה אנן וכלישנא קמא ולחומרא דכל היכא דאיכא תרי לישני בגמרא אי מידי דאורייתא הוא זיל לחומרא

ובדרבנן זיל בתר בתרא:

כי הא. אלישנא קמא קאי:

רבי אמרי. מערבאה הוא ואמר מקמצין נוטלין ממנו מעט למעלה מההיא דאיתרא מפני שחלב הקרב שוכב עליו ואוכלין השאר:

מחסום. לשון (דברים כה) לא תחסום מגמגם:

בבלאה את. שנהגו בו איסור:

גום. חתוך עד עיקרו כולו והשלך. גום כמו גוממו עם השופי לקמן (דף צב:):

אמר רב נחמן:

חלב העשוי ככובע - אינו סותם.

היכא?

אמרי לה: חיטי דכרכשא.

ואמרי לה: טרפשא דליבא.

אמר רבא:

לשמעית מיניה דרב נחמן תרתוי: חימצא,

ובר חימצא.

חד סתים,

וחד לא סתים.

ולא ידענא הי מיניהו?

רב הונא בר חיננא ורב הונא בריה דרב נחמן אמר:

בר חימצא - סתים,

חימצא - לא סתים.

אמר רב טובת:

וסמינדי: יפה כח הבן מכח האב.

הי "חימצא"? והי "בר חימצא"?

תא שמע:

דאמר רב נחמן:

אינהו - מיכל אכלי,

ולדידן - מיסתם נמי לא סתים?!

נא

דאקשתא - כולי עלמא לא פליגי דאסיר,

כי פליגי - דאיתרא.

איכא דאמרי:

דאיתרא - כולי עלמא לא פליגי דשרי,

כי פליגי - דאקשתא.

כי הא דאמר רב אויא אמר רבי אמרי:

מקמצין.

וכן אמר רבי ינאי משום זקן אחד:

מקמצין.

אמר רב אויא:

הוה קאימנא קמיה דרבי אמרי קמצו והבו ליה ואכל.

לשמעיה דרבי חנינא הוה קאי קמיה דרבי חנינא,

אמר ליה: קמוץ הב לי דאיכול.

חזייה דהוי קמחסום, אמר ליה: בבליאה את? גום שדי.

42. נ, א

רש"י

ליחה. מבפנים היא :
שירקא דמעייא. גלידי"א
 ואדוקה בהן מבפנים ומוציאין
 אותה מהם בדוחק :
גמירי חבריא דרבי אבא מרבי
אבא. הא שמעתא לקמן דרבי
 אבא בריה דרבי חייא ולאוי היינו
 רבי אבא קמא :
כל שלשה ימים הראשונים. של
 אבלות :
בא ממקום קרוב. אם לא היה
 אחד מן האבלים בבית והיה
 במקום קרוב בתוך מהלך יום
 אחד וראוי הוא לדעת בו ביום
 אע"פ שלא ידע חל אבלות עליו
 ובלבד שיבא בתוך שלשה ימים
 ומונה אבלותו מיום ראשון :
אמר מאן דהוא. אחד מן
 התלמידים ולא היו זכורין אלו
 שסידרו הגמרא מי הוה :
אזכי ואיסק. לארעא דישראל
 לאתריה דרבי אבא בריה דרבי
 חייא בר אבא :
ואגמרה. לשמעתא דרבי חייא
 בר אבא ואגמרה משמיה אי
 אמר הלכה כרבי שמעון או לא :
ואין הלכה כרבן שמעון [ב"ג].
 הש"ס קא פסיק לה :

תניא:

**"רבן שמעון בן גמליאל אומר:
 בני מעיין שניקבו וליחה סותמתן - בשרה".**

מאי "ליחה"?

אמר רב פהנא:

שירקא דמעייא דנפיק אגב דוחקא.

גמירי חבריא דרבי אבא מרבי אבא ומנו? רבי זירא,

ואמר ליה חבריא דרבי זירא מרבי זירא ומנו? רבי אבא¹⁸⁷ אמר רבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא:

הכי אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

הלכה: כרבן שמעון בן גמליאל בטרפה,

והלכה: כרבי שמעון באבל.

"הלכה: כרבן שמעון בן גמליאל בטרפה" - הא דאמרן.

"כרבי שמעון באבל" - מאי היא?

דתנן¹⁸⁸:

"כל שלשה ימים הראשונים:

בא ממקום קרוב - מונה עמהן,

ממקום רחוק - מונה לעצמו.

מכאן ואילך, אפילו בא ממקום קרוב - מונה לעצמו.

רבי שמעון אומר:

אפילו ביום השביעי בא ממקום קרוב - מונה עמהן".

אמר מאן דהוא:

איזבי ואיסק,

ואגמרה לשמעתיא מפומיה דמרה.

כי סליק אשכחיה לרבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא,

אמר ליה: אמר מר הלכה כרבן שמעון בן גמליאל בטרפה?

אמר ליה: הא אין הלכה אמרי.

כרבי שמעון באבל - מאי?

אמר ליה: פלוגתא נינהו,

דאיתמר:

רב חסדא אמר: הלכה.

וכן אמר רבי יוחנן: הלכה.

ורב נחמן אמר: אין הלכה.

ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל בטרפה.

והלכה כרבי שמעון באבל.

דאמר שמואל: הלכה כדברי המיקל באבל.

¹⁸⁷ גירסת רש"י. גירסת וילנא וכך גם במקבילה: (אמר רבי אבא) בריה דרבי חייא בר אבא הכי אמר (רבי חייא בר אבא אמר) רבי יוחנן
¹⁸⁸ מסורת הש"ס מגיה דתניא כי אין זה משנה, אבל כבר אמרנו שיש יוצאים מן הכלל ויש שהגמרא אומרת דתנן גם על ברייתא

43. נ, א

רש"י

מקיפין בבני מעיים. אם נמצאו נקובים ואין אנו יודעין אם קודם שחיטה ואם לאחר שחיטה נוקבין נקב אחר בצידו ורואין אם מראהו שוין כשרה דבידוע שלאחר שחיטה היה: **ממשמש בהו.** ממשמש בהן בנקבים האחרים ונהפכו למראה אחד:

ואדמו. ואכשרה: **מנא לך הא.** שידעת לעשות חכמה זו:

א"ל. מעצמי הבינותי דאמינא כמה ידי ממשמשות בנקבין קמאי מקמי דליתי קמיה דמר: **כר' יוחנן.** בכל מילי לישנא אחרינא רבי יוחנן חכים בטרפות דאמרינן לקמן שדר ליה שמואל תריסר גמלי ספיקי דטריפתא בפרק גיד הנשה (לקמן דף צה:): **מקיפין בריאה.** היכא דליכא למיתלי בטבחא: **ערוגה.** דופן הריאה ימיני או שמאלי:

מדקה לדקה. אפילו בהמה אחרת דוגמתה לישנא אחרינא מגסה לגסה מאומה לאומה ומדקה לדקה מאונא לאונא וזאת נראית לי שאין מקילין כל כך:

מקיפין בקנה. אם נמצאת פסוקה לאחר זמן או קדורה כאיסר:

באותה חוליא. לענין קדורה כאיסר נקט לה. חוליא שלש טבעות דטבעת אחת אין עוגל כאיסר וקודרין עוד אחרת באותה חוליא עצמה ומקיפין:

בר חוליא. הוא קלישות הקנה מן הצדדין ומתחתיה שרצועות הבשר מחברת ראשי הטבעות ואף התנוך הולך ודק מעוביו מאמצעיתו ולצדדין לכאן ולכאן על פני כל הקנה:

מחוליא לבר חוליא. ממקום עוביה של זו למקום קלישותה של זו:

אמר רב שימי בר חייא:

מקיפין בבני מעיים.

הנהו בני מעיים דאתו לקמיה דרבא, אקפניהו ולא אידמו.

אתא רב משרשיא בריה: ממשמש בהו ואידמו.

אמר ליה: מנא לך הא?

אמר ליה: כמה ידי משמשו בהני מקמי דליתי לקמיה דמר.

אמר ליה: חכים ברי בטרפות כרבי יוחנן.

רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו:

מקיפין בריאה.

אמר רבא:

לא אמרן אלא: באותה ערוגה,

אבל מערוגה לערוגה - לא.

והלכתא:

אפילו מערוגה לערוגה: מדקה לדקה,

ומגסה לגסה,

אבל לא - מגסה לדקה,

ולא מדקה לגסה.

אבי ורבא דאמרי תרוייהו:

מקיפין בקנה.

אמר רב פפא:

לא אמרן אלא: באותה חוליא,

אבל מחוליא לחוליא - לא.

והלכתא:

אפילו מחוליא לחוליא,

ומבר חוליא לבר חוליא,

אבל לא - מחוליא לבר חוליא,

ולא - מבר חוליא לחוליא.

.44 נ, א-ב

רש"י

חלחולת. היא כרכשא טבחייא :
מעמידות. סותמות אותה שהרי
 אדוקה בהן :
מקום הדבק. שהיא דבוקה
 בירכים :
ברובו. אפילו נקדר וניטל דופנה
 עליון או תחתון ברובו כשרה
 שאין דרך הריעי היוצא דרך
 הנקב לחזור לאחוריו וליפול
 לתוך חלל הגוף מפני שמקום
 דחוק הוא השדרה מלמעלה
 ועצמות האליה שקורין הנקא"ש
 ומכאן ולמטה הן מחוברין
 בחסחוס :
בוקי סריקי. כדים רקים כלומר
 דברים שאינן :
תפיסה. אחיזת יד :
בטדא. אצבע :
בתורא. אפילו בשור גדול די
 בכך :

אָמַר זְעִירִי:

חֲלַחֲלוּת שְׁנִיקְבָה - כְּשֶׁרָה,
 הוֹאִיל וִירִיכִים מַעְמִידוֹת אוֹתָהּ.

וְכַמָּה?

אָמַר רַבִּי אֵילְעִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

מְקוֹם הַדְּבֵק - בְּרוּבוֹ,
 שְׁלֹא בְּמְקוֹם הַדְּבֵק - בְּמִשְׁהוֹ.

אָמְרוּהָ רַבֵּנּוּ קָמִיָּה דְרַבָּא מִשְׁמִיָּה דְרַב נַחֲמָן,

אָמַר: לֹא מִי אֲמִינָא לְכוּ: "לֹא תִתְּלוּ בֵּיהּ אֲבוּקֵי סְרִיקֵי"?!
 הָכִי אָמַר רַב נַחֲמָן: מְקוֹם הַדְּבֵק, אֲפִילוּ נִיטֵל כּוֹלוֹ - כְּשֶׁר,
 וְהוּא שְׁנִשְׁתַּיֵּיר בּוֹ כְּדֵי תַפְסִיָּהּ.

נב

וְכַמָּה?

אָמַר אַבְיִי:

כְּמֵלֵא בְּטַדָּא בְּתוֹרָא.

45. נ, ב

["אלו טרפות בבהמה: ...] הַכֶּרֶס הַפְּנִימִי [שְׁנִיקְבָה, או שְׁנִקְרַע רוב החיצונה].

רש"י

סניא דיבי. קרשטייא בודייל לשון מורי והוא עשוי ככיס וסתום בראשו וכך מצאתי באל"ף בי"ת של רבי מכיר בודייל שאצלי"ר ולשון סניא דיבי לפי שהוא מקום מאוס וכחוש ואפילו לזאבים וכל שאר הכרס קרוי חיצון ושיעורו ברוב לישנא אחרינא שמעתי מן הפנצ"א עצמה הוא מקום שמנקבים שם הטבחים הכרס ומוציאים הפרש מקום שהשנאו זב והראשון נראה:

איסתומכא דכרסא. אני שמעתי איסתומכ"א בלע"ז ואיני יודע מהו:

מקום צר יש בכרס. שהוא קרוי כרס הפנימי וכל שאר הכרס קרוי חיצונה:

נפל כרסא בבירא. הואיל ואינך יודע היכן הוא לא פירשת לנו כלום:

א"ר אחא. אני אפרש אותו מקום צר:

מן המיצר ולמטה. ממקום שהכרס הולך ומיצר לצד הוושט הוא קרוי פנימי מפני שנחבא בדופני החזה:

ולמטה. כשהבהמה תלויה: **מקום שאין בו מילת.** מקום יש בכרס חלק שאין שם אותו צמר שגוררין ברותחים מן הכרס:

בשר החופה. פירשתיו וזהו קרום עב העובר על כל החלל וקורין לו טינפ"א וישנו מן החזה ועד היריכים והכרס הקרוי פנצ"א מעוטו נחבא בצלעות החזה ורובו תחת אותו קרום ורוב החיצונה דקאמר מתניתין רואין כמה יש מן הקרום כנגד אותו רוב הכרס ואם נקרע שם רוב מה שיש מן הקרום כנגד הכרס טרפה ואם ממקום שהכרס כלה ולמטה נקרע אותו קרום כשרה והיינו דאמרינן לקמן רובא ולא הוי טפח זו היא ששינו כו' ואי בכוליה קרום משערינן אין לך בהמה קטנה שאין ברוב שלה יותר מטפח וכל אמוראי דלעיל קרו פנימית וחיצונה בכרס עצמה:

מפרעתה. צד הכרס הרואה את הקרקע הנראה מיד כשפותחין הבהמה להוציא את המעיים והיינו דמפרש היכא דפרעי טבחי:

כולה שייכן בדרבה. סניא דיבי ואיסתומכא ומקום שאין בו מילת כולן באותו צד עומדים או למעלה או למטה וכי טרפת לה לכל אותו צד בנקב במשהו הנמצא בו מקיימת להו לכולהו: **אמימר.** מנהרדעא הוה כדאמרינן בשנים אוחזין (ב"מ דף טז:) אנא מנהרדעא אנא וסבירא לי שומא הדרא לעולם: **דב אסי אמר רבי יוחנן.** דאמר לעיל ואיני יודע איזהו:

מאי. אמריתו עלה הא איכא לספוקי בכל הכרס כולו:

אמר ליה כבר פירשה רב אחא. דהיינו מן המצר ולמטה וההוא כנגד מפרעתה היא:

אמר רב יהודה אמר רב:

העיד **נתן בר שילא** ריש טבחיא דצפורי לפני רבי משום **רבי נתן**:

אי זו היא כרס הפנימי?

סניא דיבי.

וכן אמר **רבי יהושע בן קרחה**:

סניא דיבי.

רבי ישמעאל אמר:

איסתומכא דכרסא.

רב אסי אמר רבי יוחנן:

מקום צר יש בכרס,

ואיני יודע איזהו?

אמר רב נחמן בר יצחק:

נפל כרסא בבירא.

אמר רב אחא בר רב ענא אמר רב אסי:

מן המיצר ולמטה.

רבי יעקב בר נחמני אמר שמואל:

מקום שאין בו מילת.

רבי אבינא אמר **גניבא** משמיה דרב:

טפח בוושט סמוך לכרס - זו היא כרס הפנימית.

אמרי במערבא משמיה דרבי יוסי בר חנינא:

כל הכרס כולו - זו היא כרס הפנימית.

ואיזהו כרס החיצון?

בשר החופה את רוב הכרס.

רבה בר רב הונא אמר:

מפרעתה.

מאי "מפרעתה"?

אמר רב און:

היכא דפרעי טבחי.

בנהרדעא עבדי כרבה בר רב הונא.

אמר ליה רב אשי לאמימר:

כל הני שמעתתא - מאי?

אמר ליה:

כולהו שייכן בדרבה בר רב הונא.

ודרב אסי אמר רבי יוחנן - מאי?

אמר ליה:

כבר פירשה רב אחא בר ענא.

רַש"י

וּדְרָבִי אֲבִינָא. דאמר כרס הפנימי
בושט הוא :

וּדְבָנֵי מַעְרְבָא. דאמרי כל הכרס
כולו קרוי פנימי ונידון בנקב
משהו :

מאי. וכיון דלא אפסיק הלכתא
עבדינן לחומרא וטרפינן בכל
הכרס בנקב במשהו כבני מערבא
ומיהו כל הנך טרפות אגן לא
טרחינן למיבדקי בתרייהו דכל
כמה דלא מישתכחן אזלינן בתר
רובא כדנפקא לן בפרק קמא
(לעיל יא.). מהאליה תמימה
ומקראי טובא ובסירכי דריאה
משום דשכיחן בדקינן בתרייהו :

וּדְרָבִי אֲבִינָא,
וּדְבָנֵי מַעְרְבָא - מאי?

אָמַר לֵיהּ:
הֲנִי וְדַאי פְּלִיגִי.

46. נ, ב

[אלו טרפות בבמה: ... הפרס הפנימי שניקבה, או שנקרע רוב החיצונה].

**רבי יהודה אומר: בגדולה - טפח,
והקטנה - ברובה.**

אמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר:

לא - "גדולה" גדולה ממש,

ולא - "קטנה" קטנה ממש,

אלא: כל שנקרע בה טפח, ולא הוי רובא,

זו היא ששנינו: "בגדולה טפח" - רובא ולא הוי טפח.

זו היא ששנינו: ב"קטנה" - ברובא.

"רובא ולא הוי טפח" - פשיטא!

לא צריכא דהויא טפח במשהו.

מהו דתימא: עד דמיקרע בה טפח - לא הוי טרפה,

קא משמע לן.

רש"י

גדולה ממש. גדולה שבגדולות:

כל שנקרע בה וכו'. כלומר כל

היכא דמשתכחא או טפח או

רובא טרפה:

רובא פשיטא. דרובו ככולו:

הכי גרסינן לא צריכא דהויא

טפח במשהו. אי הויא משהו

טפי מרובא הוה מיקרע טפח:

47. נ, ב

רש"י

נקדרה. כמין ארובה עגולה
ורוחב הקדירה כסלע מטבע רחב
הוא:

שם תמתח. אי הוה מושכו
לכאן ולכאן שיכנס העוגל לאורך
או לרוחב תמצא בו טפח באותה
קדירה:

תלת קשייתא. גרעיני תמרה:
בציפא. עם אוכל הנשאר
סביבותיה כשאוכלין אותה
יכנסו שלשה בנקב בדוחק או
בלא ציפא בהרווחה:

אמר גניבא אמר רבי אסי:

נקדרה כסלע - טרפה.
שאם תמתח - תעמוד על הטפח.

אמר רבי חייא בר אבא:

לדידי מפרשא לי מיניה דגניבא, אמברא דנהרדעא: כסלע - כשרה,
יתר מכסלע - טרפה.

וכמה "יתר מכסלע"?

אמר רב יוסף:

כגון דעיילן תלת קשייתא בציפא, בדוחקא.
בלא ציפא - ברווחא.

48. נ, ב - נא, א

["אלו טרפות בבהמה: ... המסס ובית הכוסות] - שניקבו לחוץ.

תנו רבנן:

"מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות:

מצד אחד - נשרה,

משני צדדים - טרפה.

נמצא עליה קורט דם - בידוע שלפני שחיטה.

לא נמצא עליה קורט דם - בידוע שלאחר שחיטה.

הגלד פי המכה - בידוע ששלשה ימים קודם שחיטה.

לא הגלד פי המכה - המוציא מחבירו עליו הראיה."

נא, א

ומאי שנא מכל נקובי דעלמא, דאף על גב דליכא דם - טריף מר?

התם - ליכא מידי למיסרף,

הכא - כיון דאיכא מחט אי איתא דקודם שחיטה הוא מיסרף הנה סריף.

אמר ליה רב ספרא לאבבי:

חזי מר האי צורבא מרבנן דאתא ממערבא ואמר: רב עזרא שמני,

ואמר: מעשה ובא לפני רבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד - וטרפה.

שלח ליה - לא אתא לגביה,

אזל הוא לגביה,

הנה קאי אאיגרא, אמר: ניהות מר ונייתי - לא נחית.

סליק הוא לגביה, אמר ליה: אימא לי גופא דעובדא היכי הוה?

אמר ליה: מפטיר כנסיות אנא לעילא מרבי דבה,

והוה רב הונא ציפורא ורבי יוסי מדאיה יושבין לפניו,

ובאת לפני רבי מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות:

מצד אחד והפכה רבי ומצא עליה קורט דם - וטרפה,

ואמר: אם אין שם מכה קורט דם מנין?

אמר ליה טרח טרייה להווא גברא מתניתין היא המסס ובית הכוסות שניקבו לחוץ.

רש"י

בידוע שלפני שחיטה. וטרפה: הוגלד. קרושטי"א:

בידוע שהוא ג' ימים קודם שחיטה. ואם לקחה בתוך שלשה ימים הוי מקח טעות וצריך המוכר להחזיר לו מעותיו:

לא הוגלד פי המכה. איכא לספוקי אי קודם מקח הוי אי לאחר מקח הוי ועל הטבח שהוא מוציא מידו דמסתמא כל כמה דלא יהיב זוזי לא יהבי ליה חיותא ועליו להביא ראיה שקודם מקח הוה דמספיקא לא מפקינן ממונא מחזקיה: למאי נפקא מינה לא גרסינן:

התם ליכא מידי למיסרף. כשנמצא נקב בלא מחט כשהדם יוצא הוא מתקנח בלחלוחית הבשר והולך לפי שאין לו היכן לידבק:

מיסרף הוה סריף. הדם במחט: רב עזירא שמני. רב עזירא שמי:

שלח ליה. אבבי דליתי לגביה: מפטיר כנסיות אנא. מכניס ומוציא תלמידים ומאספם ומעמידם לילך מבית המדרש: לעילא מרבי רבה. מרי יהודה הנשיא:

רב הונא. צפוראה ורבי יוסי מדאיה:

מחט שנמצאת בעובי בית הכוסות. מבפנים:

מצד אחד. שלא היתה נראית מבחוץ:

והפכה. לבית הכוסות לצד החיצון:

ומצא. על המחט כנגד פיה מבחוץ קורט דם:

אמר אם אין מכה. זו יוצאת לחוץ דם זה מנין כאן:

טרח טריח להווא גברא. כמה הטרחת לאותו האיש על עצמו היה אומר שהטריחו זה לבא אצלו לישנא אחרינא טרח טרייה כמו דטרייה לרישיה דאמרן לעיל (דף מה:). כלומר בחנם טרחת לביא שאין כאן דבר חדוש:

49. נא, א

רש"י

["אלו טרפות בבהמה: ... נפלה מן הגג".]

אמר רב הונא:

הניח בהמה למעלה, ובא ומצאה למטה - אין חוששין משום ריסוקי אברים.

ההוא גדיא דהוה ליה לרבינא דחזא חושלא באיפומא, דגר נפל מאיגרא לארעא, אתיא לקמיה דרב אשי,

אמר ליה: הא דאמר רב הונא:

הניח בהמה למעלה ובא ומצאה למטה - אין חוששין משום ריסוקי אברים,

משום דאית לה מידי למסרד, והאי לית ליה מידי למסרד,

או דלמא:

משום דאמדה נפשה, והאי נמי אמדה נפשה?

אמר ליה: משום דאמדה נפשה,

והאי נמי אמדה נפשה.

למעלה. בגג:

למטה. על הארץ:

אין חוששין. הואיל ולא ראינוה שנפלה אין חוששין שמא נתרסקו אבריה להשהותה מעת לעת כדין נפולה ורסוקת אברים דאמרינן במתניתין (לקמן נו.) גבי עוף אם שהתה מעת לעת ושחטה כשרה ובקופצת מאליה לא חיישינן להכי:

ההוא גדיא דהוה ליה לרבינא.

בגג והוה ארובה בגג:

חזא חושלא. שעורים קלופים:

באיפומא. כנגד פי ארובה למטה

בבית:

דגר. קפץ:

משום דאית לה מידי למסרד.

שלא קפצה דרך ארובה אלא

בצידי הגג מסרכת עצמה

בכתלים וקופצת ומהניא לה

סריכת הכתלים שמסרכת בידיה

קצת:

והאי לית ליה מידי למיסרד.

שהארובה אינה סמוכה לכותל:

דאמדה נפשה. אם גבוה לה

יותר מדאי אינה קופצת:

50. נא, א

ההיא אימרתא דהנה בי רב חביבא דהוו שדרן פרעיה בתרייתא,
אמר רב יימר: האי שיגרונא נקטיה.

מתקיף לה רבינא:

ודלמא חוט השדרה איפסיק!

בדקוה אשכחיה כרבינא,

ואפילו הכי, הלכתא: כרב יימר,

שיגרונא - שכיח,

חוט השדרה - לא שכיח.

רפ"י

דהוו שדרן כרעיה בתרייתא.
רגליה האחרונים היו נגררין
אחריה:
שיגרונא. קרנפ"א:
הלכתא כרב יימר. דלא
מיזדקינן למיבדק שאר בהמות
דשגרן כרעייהו:

51. נא, א

רש"י

זכרים. אילים :
דמדו. דואגים וכואבים :
צימרא. חמימות כמו (שבת דף סז.) אישתא צמירתא :
דגנבי גנבי. ומשליכין אותם למעלה מכתלי החצר ונופלים לארץ :
אמתנייהו. על מתניהן נופלין ואין נהפכין על גבן שיתפרקו חוליותיהן :
אהדרינהו. דרך למעלה מן הכותל :
ודאי חיישינן. דלא איכפת להו כל היכי דנפלה :
הכה על ראשה. שכפף המטה :
והלכה לה כלפי זנבה. והכה על מתניה ולא על הצלעות וכן על זנבה והלכה כלפי ראשה והכה על צוארה : ואפילו ל"ג דדוקא לא כפף המטה והכה על כל הצלעות כנגד כל השדרה קאמר :
ואי שלים חוטרא אפלגא דגבא. שלא היה ארוך ככל השדרה חיישינן :
קיטרי. במקל שיש בו שירי ענפים :
אפסקיה. בהפסק כלומר לרוחב הגב חיישינן לחוט השדרה :

אָמַר רַב הוּנָא:

זְכָרִים הַמְנַגְּחִין זֶה אֶת זֶה - אֵין חוֹשְׁשִׁין מִשׁוּם רִיסוּקֵי אַבְרָם, אַף עַל גַּב דְּמִידוּוֹ וְקִיּוּמֵי, צִימְרָא בְּעֵלְמָא הוּא דְנִקְטָ לְהוּ. אֵי נְפוּל לְאַרְעָא - וְדַאי חִיּוּשִׁין.

אָמַר רַב מְנַשֵּׁי:

הֵינִי דְכָרֵי דְגַנְבֵי גַנְבֵי - אֵין חוֹשְׁשִׁין מִשׁוּם רִיסוּק אַבְרָם.

מַאי טַעְמָא?

כִּי שָׂדוּ לְהוּ אִמְתַּנְיִהוּ שָׂדוּ לְהוּ, כִּי הֵיכִי דְלִירְהִטֵי קַמִּייהוּ. אַהֲדַרְיִנְהוּ - וְדַאי חִיּוּשִׁין, וְהֵי מִלֵּי דְאַהֲדַרְיִנְהוּ מַחֲמַת יְרָאָה, אַבְל מַחֲמַת תְּשׁוּבָה - תְּשׁוּבָה מְעַלְיִיתָא הוּא דְעַבְדֵי.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:

הָכָה עַל רֵאשָׁה וְהִלְכָה לָהּ כְּלָפֵי זַנְבָה, עַל זַנְבָה וְהִלְכָה לָהּ כְּלָפֵי רֵאשָׁה, כְּנֶגֶד כָּל הַשְּׂדֵרָה כּוּלָהּ - אֵין חוֹשְׁשִׁין מִשׁוּם רִיסוּקֵי אַבְרָם, וְאֵי שְׁלִים חוֹטְרָא אַפְלָגֵי דְגַבָּא - חִיּוּשִׁין, וְאֵי אֵית בָּהּ קִיטְרֵי - חִיּוּשִׁין, וְאֵי מַחֲוֵי אַפְסָקִיָּה - חִיּוּשִׁין.

52. נא, א-ב

אמר רב נחמן:

בית הרחם - אין בו משום ריסוקי אברים.

אמר ליה רבא לרב נחמן:

תניא דמסייע לך:

"תינוק בן יום אחד - מטמא בזיבה",

ואי סלקא דעתך: יש בו משום ריסוקי אברים, איקרי כאן "מבשרו"¹⁸⁹ (ויקרא טו, ב) - ולא מחמת אונסו!

הכא במאי עסקינן:

כגון שיצא דרך דופן.

תא שמע:

"עגל שנולד ביום טוב - שוחטין אותו ביום טוב.

הכי נמי, כגון שיצא דרך דופן.

תא שמע:

"ושוין שאם נולד הוא ומומו עמו - שזה מן המוכן",

וכי תימא: הכי נמי, שיצא דרך דופן!

"דרך דופן" - מי קדוש?!

והא אמר רבי יוחנן:

מודה היה רבי שמעון לענין קדשים - שאינו קדוש!

הכא במאי עסקינן: שהפריס על גבי קרקע.

רפ"י

בית הרחם. עגל שנולד היום שיצא מבית הרחם צר:

אין חוששין. שמא נדחק ונתרסקו אבריו ואין צריך להשהותו מעת לעת:

מטמא בזיבה. אם יצא ממנו זוב:

ואי ס"ד יש בו משום ריסוקי אברים. הרי חולה הוא וזו אחד משבעה דרכים שהזב נבדק בהן דזב אינו מטמא באונס דכתיב (ויקרא טו) זב מבשרו שיהא בשרו כמות שהוא שלם ולא באונס:

דרך דופן. עיי סס ובין הוא ובין אמו חיין ואין לומר שלאחר שמתה אמו הוציא והו דקיי"ל במסכת נדה (דף מד.) הוא מיית ברישא:

עגל שנולד ב"ט. אין כאן משום מוקצה שהרי מוכן היה אגב אמו ושוחטין אותו בו ביום אלמא משום ריסוקי אברים נמי לית ביה:

ושוין. תנאי דפליגי במסכת ביצה (דף כו:) גבי בכור שנולד בו מום ב"ט ושוין דאפילו האוסר בנולד בו ביום מום משום דמוקצה היה בין השמשות מחמת איסור קדשים בחוץ אבל אם נולד היום ומומו עמו מוכן הוא שלא נאסר מעולם דהא במעי אמו היה מוכן אגב אמו ומותר דבכור אינו קדוש עד שיוולד וכשנולד הרי מומו עמו וראוי לישחט בחוץ:

דרך דופן מי קדיש. בבכורה דבעינן מום לישחט במדינה:

מודה ר"ש. אע"ג דפליג במסכת נדה (דף מ.) גבי יוצא דופן ואמר הרי הוא כילוד ויושבת עליו ימי טומאה וטהרה התם הוא דאיתרבאי מואם נקבה תלד לרבות יוצא דופן אבל לענין קדשים מודה שאינו קדוש דכתיב כי יולד פרט ליוצא דופן (לעיל דף לח.):

הכא במאי עסקינן. הא דקתני מותר בו ביום ולא חייש לריסוק אברים:

כגון שהפריס ע"ג קרקע. ננער לעמוד ותחב פרסותיו לעמוד דאמרינן לקמן גבי נפולה עמדה מנפילתה אינה צריכה מעת לעת:

נא,ב

53. נא, ב

רש"י

בית המטבחים. כשמפילין אותו לארץ לשוחטו אפילו ממקום גבוה:
דנפל. בבית המטבחים:
קל גניחותיה. כמו (בי"ק דף פ.) גונח מלבו פלינדרייש בלעז שנשמע קול יללתו כשנפל:
מנא לך הא. דלא חיישת לריסוק:
צפרניו נועץ. כשהוא שוהה ליפול כל שעה הוא מתחזק בצפורניו עד שאינו נופל מגובה:

ואמר רב נחמן:
 בית המטבחים - אין בו משום ריסוקי אברים.

ההוא תורא דנפל ואישתמע קל נגיחותיה,
 על רב יצחק בר שמואל בר מרתא שקל משופרי שופרי.
 אמרי ליה רבנן: מנא לך הא?
 אמר ליה, הכי אמר רב: צפרניו נועץ עד שמגיע לארץ.

54. נא, ב

רפ"י

עמדה. אמתניתין קאי שנפלה מן הגג ועמדה ולא הלכה אינה צריכה שהייה מעת לעת:
אבל בדיקה בעיא. בחוט השדרה ובשבירת רוב צלעות ובעקירת חוליא והיכא דלא עמדה אפילו בדקנוה ונמצאת שלמה טרפה משום החבט שנתפרקו פרקיה וחוליותיה ואם הלכה אפילו בדיקה לא בעיא:
אע"ג דלא עמדה. ואינה צריכה שהייה מעת לעת:
ננערה לעמוד. אע"פ שלא פשטה ידה אלא נתחזקה ורצתה לעמוד:
היכא דנפלה מן הגג. בלא ידעה דאי ידעה הא אמרינן דאמדה נפשה:
כנגד בני מעיין. שמא נקרע רוב החיצונה או ניקבו הדקין:
כנגד כל החלל. משום שבירת רוב צלעות או עקירת חוליות:
סימנין מאי. מי בעי בדיקה שמא נעקרו:

אמר רבי יהודה אמר רב:
 עמדה - אינה צריכה מעת לעת,
 בדיקה ודאי בעיא.
 הלכה - אינה צריכה בדיקה.

רב חייא בר אשי אמר:
 אחת זו ואחת זו - צריכה בדיקה.

אמר רב ירמיה בר אחא אמר רב:
 פשטה ידה לעמוד - אף על פי שלא עמדה,
 עקרה רגלה להלך - אף על פי שלא הלכה.

ורב חסדא אמר:
 ניערה לעמוד - אף על פי שלא עמדה.

(והלכתא)
 היכא דנפלה מן הגג:
 בדלא ידעה: ועמדה ולא הלכה - צריכה בדיקה,
 ואינה צריכה מעת לעת.
 ואם הלכה - אפילו בדיקה נמי לא צריכה).

אמר אמימר משמיה דרב דימי מנהרדעא:
 נפולה שאמרו - צריכה בדיקה כנגד בני מעיים.

אמר ליה מר זוטרא:
 הכי אמרינן משמיה דרב פפא:
 צריכה בדיקה כנגד בית החלל כולו.

אמר ליה הונא מר בר בר רביה דרב נחמיה לרב אשי:
 סימנין - מאי?

אמר ליה:
 סימנין קשין הן אצל נפילה.

55. נא, ב - נב, א

רָפ"י

עוף שנחבט. ונפל על כרחו על פני הנהר ואיכא למיחש לריסוק:
כיון ששט מלא קומתו. הוה ליה כהליכה שאינה צריכה בדיקה:
ואי מיא דקיימי. כגון אגמים:
לית לן בה. דאפילו מלמעלה למטה שפיר דמי:
ואי שדי ציבי. ואם היו קסמי עצים מושלכין בנהר:
וקדמיה. איהו לציבי מלמעלה למטה אפילו במי דלא קיימי שרי דכיון דקדמיה איהו לציבי איהו דקא שט:
גלימא. פרוש על גבי יתדות באויר:
ומתיח. שפיר ונפל עוף עליו:
חיישינן. לריסוק ובעי שהייה דכיון דמתח שפיר קשה הוא:
עוף ומעופף. ואם כפולה הטלית ואפילו מתוחה:
לא חיישינן. דאינה נמתחת יפה:
איזלא. עוף שנפל ברשת הפרושה באויר:
אי מיקרבי קיטרי. קשרי החוטין שבהם סמוכין זה לזה תמיד:
חיישינן. שמא הקשרים רסקוהו:
כיתנא דעביד בטוני. פשתן העשוי חבילות חבילות:
חיישינן. שהרי קשה הוא:
דהאי גיסא ודהאי גיסא. אם נפל על צדי החבילה מכאן ומכאן בהשמטה:
לא חיישינן. דכי מטי עליהו משתריק ומשתמיט ולא מלקי ליה:
אסורייתא. חבילות של קנים:
כיתנא דדייק (ונפיץ). חבוט בטוד"ה בלעז:
ונפיץ. אשקושי"א:
לא חיישינן. אם שטוח על גבי קרקע ונופל עוף עליו:
דייק ולא נפיץ. שברי הגבעולין מלקין העוף:
דעביד ביזרי. פופי"ש אפילו דייק ונפיץ חיישינן משום קטרי דאית ביה:
דקתא. נעורת שברי גבעולין הננערין מן הפשתים כשמנפצין אותו:
חיישינן. אם נפל עוף עליהן:
דקדקתא. דקה מן הדקה וגם היא נעורת:
לא חיישינן. אם יש ממנה כרי על גבי קרקע ונופל עוף עליהן לא חיישינן לפי שהיא רכה:
נברא. סיב הגדל סביב הדקלים ומייבשין אותו ונחלק לרצועות ומפשילין ממנו חבלים וכל זמן שלא נעשה רצועות הוא קשה:
תימחנתא. לאחר שחלקוהו לרצועות להאי נברא כמו שעושין לקליפת עץ הקרוי טי"ל:
קיטמא נהילא. מרוקד בנפה נכבש ונעשה קשה:
לא נהילא. אינו נכבש וכל שעה הוא טפוף ואינו קשה:
חול הדק לא חיישינן. דמישתריק ואינו נכבש לעולם:
חול הגס. אבנים גדולות שבו מרסקין העוף כשנופל עליהם:
אבק דרכים. גם הוא נכבש ונעשה קשה:
תיבנא. אישתר"ים בלע"ז תבן של חטים ושעורים:
בוגא. חבילה:
חיטי וכל דמינייהו. כגון שיפון שהוא קשה חיישינן אם נפל עליהם:
כל מיני קטניות. לא חיישינן משום דמישתרקי מהדדי ואינם נכבשים יחד:
רוביא. תלתן:
חימצי. פישל"ש מחליקין הן ואינן נכבשים:
חיפצי. צידרו"ש ואינן עגולין ולא מישתרקי:
כל דמישתריק. מחליק זה מזה ואינן נכבשים יחד והנופל עליהם נשמט והולך ואין כאן חבט:

אמר רב יהודה אמר שמואל:
 עוף שנחבט על פני המים:
 כיון ששט מלא קומתו - דין,

ולא אמרן אלא ממטה למעלה,
 אבל מלמעלה למטה - מיא הוא דאשפלו.
 ואי מיא קיימי - לית לן בה.
 ואי שדא ציבי וקדמיה - הא קדמיה.

גלימא מתיח - חיישינן,
 דלא מתיח - לא חיישינן.
 עוף ומעופף - לא חיישינן.
 איזלא ומקרבי קיטרי - חיישינן,
 לא מקרבי קיטרי - לא חיישינן.
 כיתנא דעביד בטוני - חיישינן,
 דהאי גיסא ודהאי גיסא - לא חיישינן.
 אסורייתא - חיישינן,
 כיתנא דדייק ונפיץ - לא חיישינן.
 דייק ולא נפיץ - חיישינן,
 דעביד ביזרי, כיון דאיכא ביה קטרי - חיישינן,
 דקתא - חיישינן,
 דקדקתא - לא חיישינן.
 נברא - חיישינן,
 תימחנתא - לא חיישינן,
 קיטמא נהילא - חיישינן,
 לא נהילא - לא חיישינן.
נבא חול הדק - לא חיישינן,
 חול הגס - חיישינן.
 אבק דרכים - חיישינן,
 תיבנא ועביד בוגא - חיישינן,
 לא עביד בוגא - לא חיישינן.
 חיטי וכל דמינייהו - חיישינן,
 שערי וכל דמינייהו - חיישינן.
 כל מיני קטניות - אין בהם משום ריסוקי אברים,
 לבר מן רוביא.
 חימצי - אין בו משום ריסוק אברים,
 חיפצי - יש בו משום ריסוק אברים.

כָּלְלָא דְמִלְתָּא:
 כל מידי דמשריק - אין בו משום ריסוק אברים,
 לא משריק - יש בו משום ריסוק אברים.

56. נב, א

רש"י

דבוק. גלוד"א בלע"ז וטחין אותו בדף קטן והעוף שוכן עליו ומידבק בו ופורח עם הדף ונופל לארץ:

בחד גפא. שלא נדבק אלא בגף אחת ופורח בשניה:

היכי ניקום. במה יהא יכול להקים ולישא את עצמו הלכך כשנופל נחבט בנפילה גמורה:

אעיקבי דגפא. במקצת הוא נושא את עצמו בעקבי הגפיים והוא ראש הכנף מקום שחותכין הכנף מן האווז:

בתרי גפי אסור. אלא אם כן עמד והלך כתוב בהלכות גדולות כל היכא דבעי בדיקה כגון נפולה ושבורה ודרוסה דמיתכשרי בבדיקה הי"מ בדורות קמאי דהוו בקיאי למיבדק אבל אנן לא בקיאינן ולא סמכינן אנפשינן ולי נראה דאין לו לדיין אלא מה שענינו רואות ומותר לסמוך עליו דכתיב (דברים יז) ואל השופט אשר יהיה בימים ההם אבל הוא יזהר יפה ולהביא לפניו כל הטבחים וכל הבקיאין בדבר כי היכי דנימטייה שיבא מכשורא: כ"ב צלעות גדולים שיש בהן מוח יש לה לבהמה י"א מכאן וי"א מכאן ורוב שלהן הוי י"ב: הי"ג או אחת עשרה מכאן ואחת מכאן:

דבוק:

רב אשי: שרי,

אמיר: אסר.

בחד גפא - דכולי עלמא לא פליגי דשרי,

כי פליגי, בתרי גפי:

מאן דאסר, אמר לך: היכי ניקום?

ומאן דשרי, אמר לך: אפשר דניקום אעיקבי דגפי.

ואיכא דאמרי:

בתרי גפי כולי עלמא לא פליגי דאסיר,

כי פליגי בחד גפא:

מאן דשרי, אמר לך: אפשר דפרח בחד גפא.

ומאן דאסר: כיון דבהאי - לא מצי פרח,

בהאי - נמי לא מצי פרח.

והילכתא:

בתרי גפי - אסיר,

בחד גפא - שרי.

57. נב, א

רפ"י

["אלו טרפות בבהמה: ...] נשתברו רוב צלעותיה."

ומחציין כלפי שדרה. ובעינין שיהו נשברות אותן י"ב צלעות מחציין כלפי שדרה לפי ששם חיותה ולא מחציה ולצד החזה: **בר זכאי**. לא ידענא מנו: **נעקרו ברוב צד אחד**. כיון שנעקרו שש מהם דהיינו רוב צד אחד טרפה אבל בנשתברו לא מיטרפא אלא ביי"ב דהיינו רוב שני צדדין: **וחוליא עמה**. ואפילו החוט קיים: **אמרי ליה**. בעו מיניה נעקרה צלע מכאן וצלע כנגדה וחוליא קיימת מהו: **גיסטרא קאמריה**. בתמיה בהמה שנפסקה באמצעיתה אתם שואלים הא נבלה נמי היא כדאמר בפ"ק (לעיל דף כא): **והא רב נמי גיסטרא קאמר**. דכיון דנעקר צלע וחוליא עמה הרי צלע שכנגדו נשמטת ונפלה וקרי לה רב טרפה: **וחצי חוליא**. והצלע שכנגדה מחוברת יפה בחצי חוליא קיימת: **מכלל דרב כהנא ורב אסי**. צלע מכאן וצלע מכאן וכל החוליא קיימת בעו מיניה דאי צלע וקצת חוליא הא שמעינן ליה דאמר דאפילו בחדא מיטרפא ואינהו בעו תרתי אלא ודאי צלע בלא חוליא קבעו מיניה: **ואמר להו**. איהו עלה גיסטרא קאמריהו דאפילו נבלה נמי היא בתמיה: **ואמר עולא וכו'**. אלמא רובו בעינן למיטרפא וכל שכן דבחדא לא מקריא נבלה: **ולרבי יוחנן**. דאמר אף נעקרו לא מיטרפא עד דאיכא רוב שני צדדין וכי מיעקרו שש מימין ושש משמאל ואפילו אלו לצד הצואר ואלו לצד האליה אי אפשר דלא הוי אמצעית זה כנגד זה ואפילו הכי בעיא רובא למיטרפא וכל שכן דבחדא לא מיקריא נבלה דבשלמא מעיקרא הוה ס"ד דרב צלע וכולה חוליא קאמר ואינהו בעו מיניה צלע וקצת חוליא מכאן וכן מכאן ואמצעיתה של חוליא קיימת אבל השתא דאוקמת דרב צלע וחצי חוליא קאמר ואינהו על כרחך צלע בלא חוליא קבעו ליה וקאמר להו עלה גיסטרא קאמריהו קשיא לן הא דרבי יוחנן ומשני התם רב כהנא ורב אסי: **בוכנא ואסיתא**. כלומר צלע וקצת חוליא ורבי יוחנן צלע בלא חוליא: **אי הכי**. דרב כהנא ורב אסי צלע וקצת חוליא אמרי היינו דרב הא שמעינן ליה דבחדא נמי טריף ומאי תיבעי להו בתרתי: **אסיתא**. חור שבחוליא שהצלע תחוב בו היינו בחצי חוליא:

תנו רבנן:

"אלו הן רוב צלעות:

שש מכאן ושש מכאן,

או: אחת עשרה מכאן ואחת מכאן."

אמר זעירי:

ומחציין כלפי שדרה.

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

ובצלעות גדולות שיש בהן מוח.

אמר עולא:

בן זכאי אמר:

נעקרו - ברוב צד אחד,

נשתברו - ברוב שני צדדין.

רבי יוחנן אמר:

בין נעקרו בין נשתברו - ברוב שני צדדין.

אמר רב:

נעקרה צלע וחוליא עמה - טרפה.

אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב:

נעקרה צלע מכאן, וצלע מכאן, וחוליא קיימת - מהו?

אמר להו:

גיסטרא קאמריהו?!

והא רב נמי גיסטרא קאמר!

כי קאמר רב צלע בלא חוליא.

והא צלע וחוליא קאמר!

"צלע וחצי חוליא."

מכלל דרב כהנא ורב אסי צלע בלא חוליא אמרי,

ואמר להו: גיסטרא קאמריהו,

והאמר עולא:

בן זכאי אמר: נעקרו ברוב צד אחד, נשתברו ברוב שני צדדין!

אמר לך:

התם - זה שלא כנגד זה,

הכא - זה כנגד זה.

והאמר רבי יוחנן:

ברוב שני צדדין,

וברוב שני צדדין אי אפשר דלא קיימא חד מינייהו זה כנגד זה!

התם - בוכנא בלא אסיתא,

הכא - בוכנא ואסיתא.

אי הכי,
היינו דרב!

לא שמיע להו דרב.

ולבעו מיניה כדרב!

סברי: ליבעי מיניה חדא דפריש לן תרתי,
דאי בעינן מיניה חדא - הניחא אי אמר לן טרפה, כל שכן תרתי,
אי אמר לן: כשרה - אפתי תרתי קא מיבעיא לן.

אי הכי,

השתא נמי דקא בעי מיניה תרתי: הניחא אי אמר להו כשרה, כל שכן חדא,
ואי אמר להו: טרפה - אפתי חדא מיבעיא להו!

סברי:

אם כן מירתח קא רתח, חדא טרפה תרתי מיבעיא?!

והא קא אמרי ליה ולא רתח!

כיון דקאמר להו: גיטרא קאמריתו היינו ריתחיה.

רס"י

וליבעו מיניה כרב בחדא. דהא
חדא אכתי לא קאמר להו ותרתי
קבעו מיניה:

סברי אם כן מירתח קא רתח.
ממהדורי דרב מצינן למפשט
מאי דינא דחדא דאי מהדר לן
כשרה כל שכן חדא ואי מהדר לן
טרפה בלא ריתחא פשטינן מינה
דבחדא סבירא ליה כשרה דאי
סבירא ליה בחדא נמי טרפה כי
בעינן בתרתי מהדר לן בריתחא
למימר השתא בחדא טרפה
תרתי מיבעיא לכו אבל אי בעינן
מיניה חדא אפילו סבירא ליה
בתרתי כשרה לא מהדר לן
בריתחא למימר השתא בתרתי
כשרה דלא איכפת ליה אי תיסק
אדעתין דבתרתי טרפה:

והא. בעו מיניה בתרתי וסבירא
ליה דבחדא נמי טרפה כדאמר
רב לעיל נעקרה צלע וחוליא עמה
ואוקימנא חצי חוליא ואפילו
הכי לא אהדר להו בריתחא
דנפשוט מינה לעקירת חדא:

כיון דקאמר להו גיטרא
קאמריתו. בתמיה היינו ריתחיה
דהכי קאמר להו הא לא איבעי
לכו למיבעי דנבלה נמי הויא
אלא בחדא טרפה:

58. נב, א-ב

רש"י

מעיקרה. אפילו בלא אסיתא:
נחבסה. מינציר"א ולא נפחתה:
כמה חסרון בשדרה. ולא תטמא
 באהל בלא בשר:
וכן לטרפה. דלבית הלל מיטרפא
 בחדא חוליא אלמא לשמואל
 עקירת חוליא הוא דטרפה ולא
 עקירת צלע:
בשילהי כפלי. יש חוליות הרבה
 שאין שם צלעות:
ולתנייה גבי קולי בית שמאי. אי
 לענין טרפה נמי פליגי ליתנייה
 בעדיות דקחשיב התם כל קולי
 בית שמאי וחומרי בית הלל דהא
 לגבי טרפה הוו בית שמאי
 לקולא:
כי איתשיל. חסרון שדרה בבית
 המדרש:
לענין. טומאת אהל נשאלה
 לפניהם בכמה חסרונה דהתם
 בית שמאי לחומרא:

אמר רבה בר רב שילא אמר רב מתנא אמר שמואל:
 נעקרה צלע מעיקרה,
 וגולגולת שנחבסה ברובה,
 ובשר החופה את רוב הפרס ברובו - טרפה.

"נעקרה צלע מעיקרה - טרפה"!
 ורמינהו:

**"במה חסרון בשדרה?
 בית שמאי אומרים:
 שתי חוליות.
 ובית הלל אומרים:
 חוליא אחת"** (אהלות ב, ג).

ואמר רב יהודה אמר שמואל:
 וכו' לטרפה!

הכא - צלע בלא חוליא,
 התם - חוליא בלא צלע.

בשלמא צלע בלא חוליא - משפחת לה,
 אלא חוליא בלא צלע - היכי משפחת לה?

בשילהי כפלי.

מתקיף לה רב אשישיא:
 ולתנייה גבי קולי בית שמאי וחומרי בית הלל!

אמר ליה רב¹⁹⁰:
 כי איתשיל לענין טומאה איתשיל,
 דהוו להו בית שמאי לחומרא.

נב,ב

59. נב, ב

רש"י

רוב גובהה. מן העינים ולמעלה
 רוב היקפה גדול מרוב גובהה:
ברוב קרוע. וְכָל שֶׁכֶּן בְּרֹב
 נטולה:
או ברוב נטול. שניטל רובה אבל
 ברוב קרוע לא מיטרפא:
תפשוט. דברוב קרוע קאמר
 דהא או שנקרע תנן ומפרשין
 להאי רוב חיצונה דהיינו בשר
 החופה:
מידי הוא טעמא. הא דמיבעיא
 לן ברוב קרוע או ברוב נטול:
אלא לשמואל. דהא איהו אמרה
 להא שמעתא לעיל צלע שנעקרה
 וכוי ושמואל לא מפרש
 למתניתין כדאמרי במערבא
 אלא מקום שאין בו מילת דהיינו
 בכרס עצמו ואיהו מוסיף האי
 טרפות דבשר החופה אמתניתין
 דגמרא גמירי ליה ותנא
 דמתניתין מייתי לה בזה הכלל:

"וּגְוִלְגֻלְתָּ שֶׁנֶחֱבְסָה בְּרוּבָה".

בְּעֵי רַבִּי יְרֵמְיָה:
 רוב גובהה או רוב היקפה?

תִּיקוּ.

"וּבְשֶׁר הַחֹפֶה רֹב הַפֶּרֶס בְּרוּבוֹ".

בְּעֵי רַב אֲשִׁי:
 בְּרֹב קְרוּעַ,
 או: בְּרֹב נְטוּל?

תַּפְּשׁוּט לִיהַ,
 מִדְּתַנּוּ:

"בְּרֶס הַפְּנִימִית שֶׁנִּיקְבָּה או שֶׁנֶּקְרַע רֹב הַחִיצוֹנָה".
 וְאִמְרֵי בְּמַעְרְבָא מִשְׁמִיהַ דְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי הִנְיָא:
 כָּל הַפֶּרֶס כּוּלוֹ - זֶה הִיא "בְּרֶס הַפְּנִימִי",
 וְאִי זֶהוּ "בְּרֶס הַחִיצוֹנָה" - בְּשֶׁר הַחֹפֶה אֶת רֹב הַפֶּרֶס.

מידי הוא טעמא אלא לשמואל,
 הָכִי אָמַר¹⁹¹ רַבִּי יַעֲקֹב בַּר נַחֲמָנִי אָמַר שְׁמוּאֵל:
 מְקוּם שְׂאִין בּוֹ מִילַת.

¹⁹¹ גירסת וילנא (הכי אמר), ובמסורת הש"ס: האמר

60. נב, ב

רש"י

["אלו טרפות בבהמה: ... ודרוסת הזאב".

מן הזאב ולמעלה. הוי דרוסה
זאב בכלל אבל מזאב ולמטה
אין לו ארס חזק להמית בהמה
אלא עופות:

ובעופות. הנדרסין:

מן הנץ ולמעלה. יש לו כח לדרוס
עוף חברו:

וכי תימא. אי לאו דרב הוה
אמינא לעולם חתול נמי הויא
דריסה בדקה ומתניתין קא
משמע לן דזאב אפילו בגסה נמי
דריס ומשום דאיירי בגסה נקט
זאב:

גברא אנברא קא רמית. דרבי
אלעזר אדרב דרב סבר רבי
יהודה פליג ות"ק אפילו בגסה
קאמר ואיצטריך דרב
לאשמועינן דמן הזאב ולמטה
אפילו בדקה נמי לא דלא תימא
האי דקתני זאב משום גסה אבל
דקה אפילו חתול נמי:

ואיבעית אימא לעולם. מתניתין
נמי ממעט חתול אפילו מדקה
דזאב גופיה דקתני בדקה קאמר
כרי בנימין ואתא רב לפרושי
דדוקא נקיט זאב במתני:

מהו דתימא. האי דנקט זאב
משום דאורחיה למידרס ולעולם
הוא הדין לחתול קמ"ל רב:

אמר רב יהודה אמר רב:

בבהמה - מן הזאב ולמעלה,

ובעופות - מן הנץ ולמעלה.

למעוטי מאי?

אילימא: למעוטי חתול - תנינא "ודרוסת הזאב!"

וכי תימא, הא קא משמע לן: דזאב בגסה נמי דריס - והא תנן: "רבי יהודה אומר:

דרוסת הזאב - בדקה,

ודרוסת ארי - בגסה,

וכי תימא: רבי יהודה מפליג פליג - והאמר רבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעא:

לא בא רבי יהודה אלא לפרש דברי חכמים.

גברא אנברא קא רמית!?

איבעית אימא:

לעולם למעוטי חתול,

מהו דתימא: אורחא דמלתא קתני - קא משמע לן.

61. נב, ב

רש"י

נמייה. חיה היא ויש אומרים שהיא מרטרינייא בלע"ז:
גדיים וטלאים. דקים שבדקה ומודה רב חסדא באילים ורחלים כמתני:
עד שתניקב לחלל. כקוף בעלמא ועד שניקבו הדקין ומדשוי להו כקוף בנקובה מכלל דארס שלה אין מזיק אפילו לעופות וכל שכן לגדיים וטלאים:
בריבי. שם חכם:
לא אמרו אין דרוסה. לחתול:
אלא במקום שאין מצילין. לעוף או לגדי מידו דאינו כועס כל כך ולא אלים זיהריה:
אבל במקום שיש לה מציל. הוא כועס ויש לו ארס חזק וכשמכה בצפורן משליך בה ארס ודרב חסדא בשיש מצילין:
בסחופיה. פלוט"א:
חמשה קורטי דמא. ארס של חמש אצבעות:
הצלת עצמה. שהיא עצמה מצלת גופה ובורחת:
ורבנן. דפליגי עליה דבריבי דאמרי אפילו יש מצילין אין דרוסה בהאי דמא דמשתכח בדשא מפרקי לך:
אית ליה זיהרא ולא קלי. אינו שורף:
איכא דאמרי. דרב חסדא אפילו במקום שאין מצילין קאמר דיש דרוסה ומתניתין דנקט זאב משום אימרי רבבי נקט והא מתניתין דנקט עד שתניקב לחלל בריבי היא ובמקום שאין מצילין ורבנן פליגי עליה:
לא אמרו. יש דרוסה לחתול:
אבל במקום שאין מצילין כו'. ורבנן סברי אף במקום שאין מצילין יש דרוסה:

אמר רב עמרם אמר רב חסדא:
 דרוסת חתול ונמייה בגדיים וטלאים,
 דרוסת חולדה בעופות.

מיתבי:

"דרוסת חתול נץ ונמייה - עד שתניקב לחלל".
 אבל דרוסה לית להו!

ותסברא "נץ" לא דריס!?

והתנן:

"דרוסת הנץ!"

הא לא קשיא:

כאן - בעופות,

כאן - בגדיים וטלאים.

מפל מקום לרב חסדא קשיא!

הוא דאמר פי האי תנא:

דתניא:

"בריבי אומר:

לא אמרו "אין דרוסה" אלא במקום שאין מצילין,

אבל במקום שיש מצילין - יש דרוסה".

ובמקום שאין מצילין אין דרוסה!?

והא ההיא תרנגולת דהואי בי רב פהנא דרהט חתול בתרה,

ועל לאידרונא ואיתחיד דשא באפיה ומחייה לדשא בסחופיה,

ואשתכח עליה חמשה קורטי דמא!

הצלת עצמה נמי כהצלת אחרים דמי.

ורבנן?

זיהרא אית ליה,

ולא קלי זיהריה.

איכא דאמרי:

הא מני? בריבי היא.

דתניא:

"בריבי אומר:

לא אמרו: "יש דרוסה" אלא במקום שיש מצילין,

אבל במקום שאין מצילין אין דרוסה".

ובמקום שאין מצילין אין דרוסה!?

והא ההיא תרנגולת דהואי בי רב פהנא דרהט חתול בתרה,

ועל לאידרונא ואיתחיד דשא באפיה ומחייה לדשא בסחופיה,

ואשתכח עליה חמשה קורטי דמא!

הצלת עצמה נמי כהצלת אחרים דמא.

62. נב, ב - נג, א

רַש"י

אף לחולדה. שהיא קטנה הימנו יש דרוסה וכל שכן לחתול:
אף לחתול. שהוא גדול אין דרוסה וכל שכן לחולדה ולקמיה מתרצינן לה:
באימרי רברבי. בבהמה דקה ס"ל אין דרוסה לחתול כדאמר רב לעיל (דף נב:) בבהמה מן הזאב ולמעלה:
בגדיים וטלאים. דקים מאד:

בְּעָא מִיְנִיה רַב פְּהֵנָא מַרְב: יֵשׁ דְרוּסָה לְחַתוּל,
 אִו: אִין דְרוּסָה לְחַתוּל?

נג,א

אָמַר לִיה: אַף לְחוּלְדָה יֵשׁ דְרוּסָה.

יֵשׁ דְרוּסָה לְחוּלְדָה,
 אִו: אִין דְרוּסָה לְחוּלְדָה?

אָמַר לִיה: אַף לְחַתוּל אִין דְרוּסָה.

לְחַתוּל וּלְחוּלְדָה יֵשׁ לָהּ דְרוּסָה,
 אִו: אִין לָהּ דְרוּסָה?

אָמַר לִיה: לְחַתוּל - יֵשׁ דְרוּסָה,
 לְחוּלְדָה - אִין דְרוּסָה.

וְלֹא קִשְׁיָא:
 הָא דְאָמַר לִיה: "אַף לְחוּלְדָה יֵשׁ דְרוּסָה" - בְּעוֹפּוֹת.
 הָא דְאָמַר לִיה: "אַף לְחַתוּל אִין דְרוּסָה" - בְּאִימְרֵי רַבְרָבִי.
 הָא דְאָמַר לִיה: "לְחַתוּל יֵשׁ דְרוּסָה, לְחוּלְדָה אִין דְרוּסָה" - בְּגַדִּיִּים וּטְלָאִים.

63. נג, א

רש"י

שאר עופות טמאים. חוץ מן הגס
 והנץ:
 והא אנו תנו ודרוסת הנץ בעוף
 הדק. מכלל דשאר עופות אפילו
 בעוף הדק לא:
 בדרבבי מיניה. ואפי"ה עוף
 הדק הוא:

[דרוסת הנץ - בעוף הדק,
 ודרוסת הגס - בעוף הגס].

בעי רב אשי:

שאר עופות טמאין,

יש להן דרוסה,

או:

אין להן דרוסה?

אמר ליה רב הלל לרב אשי:

כי הוינן בי רב כהנא אמר: שאר עופות טמאין יש להן דרוסה.

והאנו תנו:

"ודרוסת הנץ בעוף הדק!"

דרוסת הנץ בדכותיה,

ואינך בדזוטר'א מינייהו.

ואיקא דאמרי:

דרוסת הנץ בדרבי מיניה,

ואינך - בדכותיהו.

64. נג, א

רש"י

בית היני. שם מקום:

אָמַר רַב פְּהֵנָא מִשְׁמִיָּה דְרַב שִׁימִי בַר אֲשִׁי:
אֵין דְרוּסָה לְשׁוּעָל.

אֵינִי?! וְהָא כִי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר: מַעֲשָׂה וְדַרְס שׁוּעָל רַחֵל בְּמַרְחֵץ שֶׁל בֵּית הַיְנִי,
וּבָא מַעֲשָׂה לְפָנֵי חֲכָמִים וְאָמְרוּ: יֵשׁ דְרוּסָה!

אָמַר רַב סְפָרָא:
הֵהִיא חֲתוּל הָוָה.

אֵיכָא דְאִמְרֵי:

אָמַר רַב פְּהֵנָא מִשְׁמִיָּה דְרַב שִׁימִי בַר אֲשִׁי:
יֵשׁ דְרוּסָה לְשׁוּעָל.

אֵינִי?! וְהָא כִי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר: מַעֲשָׂה וְדַרְס שׁוּעָל רַחֵל בְּמַרְחֵץ שֶׁל בֵּית הַיְנִי,
וּבָא מַעֲשָׂה לְפָנֵי חֲכָמִים וְאָמְרוּ: אֵין דְרוּסָה!

אָמַר רַב סְפָרָא:
הֵהוּא כָּלֵב הָוָה.

אָמַר רַב יוֹסֵף:
נִקְטִינָן: אֵין דְרוּסָה לְכָלֵב.

65. נג, א

רש"י

ביד. שהכהו בידו:
רגל. אחרונה:
אבל שן לא. דאין ארס החיה
 בשיניה:
שלא מדעת. דכיון דשלא מדעת
 נפל כגון מן הגג על הבהמה אע"פ
 שנתקעה צפרנו בגבה אין משליך
 בה ארס:
לאחר מיתה. קס"ד שמת הארי
 ואחר כך נפל על הבהמה:
דדריס מחיים. ולא הספיק
 לשלוף צפורנו ממנה עד שפסקו
 את ידו ומיתה דקאמר מיתת
 האבר שנחתך:
דשליף. כשחולץ ומוציא צפרנו
 מגבה:

אמר אב"י:

נקטינן: אין דרוסה אלא ביד,
 לאפוקי רגל - דלא.
 אין דרוסה אלא בצפורן,
 לאפוקי שן - דלא.

אין דרוסה אלא מדעת,
 לאפוקי שלא מדעת - דלא.
 אין דרוסה אלא מחיים,
 לאפוקי לאחר מיתה - דלא.

אמרי השתא "שלא מדעת" אמרת לא - לאחר מיתה מיבעיא!?

לא צריכא דדריס ופסקוה לידיה,
 מהו דתימא: בהדי דדריס שדי זיהריה,
 קא משמע לן בהדי דשליף שדי זיהריה.

.66 נג, א

רָשִׁי

ונמצאת צפורן. תלושה בגב:
רוב אריות דורסין. כלומר אע"פ
 שרוב אריות דורסין וקים לן
 שכל הדורס אין לך אחד בהן
 שתשמט צפרנו:
נתחכך. השור וצפורן זו בכותל
 היתה:
רב לטעמיה. לקמן:
מקום צפורן. שלא נשמט ולא
 נמצא שם הצפורן אלא מקומה
 ומכתה ניכרת בשור:
לחה. שהיה בה דם:
עבדא דמשתמטא. ושמה דרס:
בדרא דסיחופיה. שעומדות בגב
 השור כסדר שהן סדורות ביד
 הארי:

אמר רבה בר רב הונא אמר רב:

ארי שוננס לבין השוורים ונמצא צפורן בגבו של אחד מהן - אין חוששין שמא ארי דרסו.

מאי טעמא?

רוב אריות - דורסין,

ומיעוטן - אין דורסין.

וכל הדורס אין צפרנו נשמטת,

וזאת הואיל וצפורן יושבת לו בגבו אימר בכותל נתחכך.

אדרבה!

רוב שוורים - מתחככין,

ומיעוטן - אין מתחככין,

וכל המתחכך - אין צפורן יושבת לו בגבו,

וזה הואיל וצפורן יושבת לו בגבו - אימר ארי דרסו!

איכא למימר: הכי,

ואיכא למימר: הכי,

אוקי מילתא אחזקיה.

הוה ליה ספק דרוסה,

ורב לטעמיה, דאמר: אין חוששין לספק דרוסה.

אמר אביי:

לא אמרן אלא: צפורן,

אבל מקום צפורן - חוששין.

וצפורן נמי לא אמרן, אלא: לחה,

אבל יבשה עבדה דמשתמטא.

ולחה נמי לא אמרן אלא חדא,

אבל תרתיה ותלת - חיישינן,

והוא דקיימא בדרא דסיחופיה.

67. נג, א-ב

רפ"י

אימר כלבא. והא אמרינן אין דרוסה לכלב דאין לו ארס:
על. ארי בינייהו וישב שם:
שלמא שוי. עשה שלום עמהם כדרך כמה חיות שנעשות תרבות וגדלות עם בני אדם ובהמות ואין מזיקין:
נח ריתחיה. בהני ולא חיישינן לדריסה באחריני:
מעואי. נוהם:
מקרקרין. גועות דלשון צעקת ארי לחוד ולשון צעקת כל בהמה לחוד כמו בלשון עברית נוהם לארי וגועה לשור וערוג לאיל וצהל לסוס וצפצוף לעופות וחרץ לכלב:
אהדדי. דכשם שהם נבעתים ממנו כך הוא נבעת מהם ואין לחוש:
שרקפא. סל מלא עופות שנכנס הנץ ביניהם:
אתריה דשמואל הוה. ולא אורח ארעא לאורויי קמיה באתריה בדבר שהן שוין בו אבל אי הוו פליגי בה לא היה משדר להו קמיה להפסיד ממון ישראל דכל מקום שיש נדנדו חטא אין חולקין כבוד לרב כך שמעתי ול"ג דה"ג אלא אתריה דשמואל הוה ומהכא לא תפשוט דהדר ביה רב דלאו אורח ארעא למישרי באתריה מלתא דאיהו אסר והכי אמרינן בעירובין (דף צד.) ורב אי ס"ל דאסור לימא ליה אתריה דשמואל הוה:
לישדינהו הכני. ישליכם לנהר כמות שהם:
מפרחן וסלקן. וצדין אותן ציידים ומכרו לישראל:
ולשהינהו י"ב חדש. כדין ספק טרפה כדלקמן בפירקין (דף נח.):
לידי תקלה. איידי דהוה בהו טובא לא מצוי לאזדהורי בהו ואתי למיכל חד מינייהו:
אתו. עובדי כוכבים והדרי ומזבני לה לישראל:
לפרסומי מילתא. וכי אזל לנהרא אוושא מילתא טפי ולפי שעופות דקים היו ומרובים היו לא יכול לבדוקן ולהתירן בבדיקה מפני הטורח שמא יטעה באחת מהן אי נמי איידי דקליש זיהריה דנץ לא מאדים בשר ולא מינכר ודבר זה נראה לי:

איתמר:

רב אמר:

אין חוששין לספק דרוסה.

ושמואל אמר:

חוששין לספק דרוסה.

דכולי עלמא: ספק על ספק לא על - אימא: לא על.

ספק פלבא ספק שונרא - אימא: פלבא.

על שתיק ואיתוב בינייהו - אימר: שלמא שוי.

קטע רישיה דחד מינייהו - נח מריתחיה.

איהו קא מעואי, ואינהו קמקרקרן - בעית קא מבצתי אהדדי.

נגב,

כי פליגי:

דאיהו - קא שתיק,

ואינהו - קמקרקרן,

מר סבר: מעשה קא עביד בהו,

ומר סבר: מחמת בעתותיה הוא דקא עבדו.

אמר אממר:

הלכתא: חוששין לספק דרוסה.

אמר ליה רב אשי לאממר:

האי דרב מאי?

אמר ליה:

לא שמיע לי,

פלומר לא סבירא לי.

ואי בעית אימא:

הדר ביה רב לגבי דשמואל,

דהוה שרקפא דספק דרוסות דאתא לקמיה דרב,

שדרינהו לקמיה דשמואל,

חנקינהו וישדנהו בנהרא.

ואי סלקא דעתך: "לא הדר ביה" - לישדינהו!

אלא מאי הדר ביה?! ליסרינהו!

אלא אתריה דשמואל הוה.

למה לי למיחנקינהו? לישדינהו הכי בנהרא!

מפרחן וסלקן.

ולשהינהו שנים עשר חודש!

אתי בהו לידי תקלה.

וליצבנינהו לעובדי כוכבים!

אתו לזבנינהו לישראל.

וליחנקינהו ולישדינהו לאשפה!

ולישטעמדי! נישדינהו לכלבים!

אלא לפרסומי מלתא דאיסורא.

רש"י

ממסמס. מלוכלך:

ההוא בר אוּוּזָא דְהוּהּ בִּי רַב אֲשִׁי,
עַל לְבִינֵי קִנְיָא נִפְק אַתָּא כִּי מְמַסְמַס קוּעִיה דְמָא,
אָמַר רַב אֲשִׁי:
לֹא אֲמַרְיִן סְפֵק כְּלָבָא סְפֵק שׁוּנְרָא - אִימַר כְּלָבָא,
הֲכִי נְמוּי, סְפֵק קִנְיָא סְפֵק שׁוּנְרָא - אִימַר קִנְיָא מַחֲיָיָה.

68. נג, ב

רפ"י

דרוסה שאמרו. כגון ספק דרוסת ארי או שראהו שדרסה ואין מקום הדריסה ניכר מבחוץ:

צריכה לבדוק. גבה וכריסה וצידיה וכל שכנגד בני מעיים ואם האדים שם בשר שנקוטרו ד"א זהו הארס וטרפה שסופו לשרוף עד שינקוב את בני מעיים ואם לא האדים בשר שם אין צריך לבדוק במקום אחר שאין דרוסה אלא כנגד בני מעיים דלא מיטרפא במקום אחר:

יש דרוסה לסימנין. אם דרסה כנגדם מי הוי טרפה מי אמרינן קשין הן אצל דרוסה וכשרה או לא:

כנגד בית החלל כולו. ולאפוקי עובי הצואר או הירכים:

סימנים שנדלדלו. אידי דא"ר זירא בהנך תרתי דלעיל כבר פירשה פלוני קמסדר ואזיל לכל הנך דאמר בהו רבי זירא הכי:

נדלדלו. נעקרו במקומות הרבה: **המסמסה מהו**. כגון דרסה בירך שלא כנגד החלל וראינו שניקב הבשר לאחר זמן מהו:

כנגד בני מעיים. אפילו בהאדימה:

נתמסמס הבשר. במקום אחד: **רואין אותו כאילו אינו**. ואם יש בו טרפות בניטל כולו כגון צומת הגידין טרפה דהאי נמי כנטול דמי:

גורדו. אם היה בא לרפאותו גורדו ומשליכו עד הבשר החי: **גורדו**. בדל"ת:

תלחה. מתפרקת ונופלין ממנה חתיכות חתיכות:

אמר רבי חייא:

"דרוסה" שאמרו - צריכה בדיקה כנגד בני מעיים.

אמר רב יוסף:

הא דבני רבי חייא כבר פירשה שמואל,

דאמר שמואל משום **רבי חנינא בן אנטיגנוס**:

דרוסה שאמרו - צריכה בדיקה כנגד בני מעיים.

בעי אילפא:

יש דרוסה לסימנים,

או:

אין דרוסה לסימנים?

אמר רבי זירא:

הא דבעי אילפא כבר פירשה רב חנן בר רבא,

דאמר רב חנן בר רבא אמר רב:

דרוסה שאמרו - צריכה בדיקה כנגד בית החלל כולו, ואפילו בסימנין.

בעי אילפא:

סימנין שנדלדלו - בכמה?

אמר רבי זירא:

הא דבעי אילפא כבר פירשה רבה בר בר חנה,

דאמר רבה בר בר חנה אמר שמואל:

סימנים שנדלדלו ברובן.

בעי רב אמר:

המסמסה - מהו?

אמר רבי זירא:

הא דבעי רב אמר כבר פירשה רב יהודה,

דאמר רב יהודה אמר רב:

בדרוסה - עד שיאדים בשר כנגד בני מעיים.

נתמסמס הבשר - רואין אותו כאילו אינו.

היכי דמי "נתמסמס"?

אמר רב הונא בריה דרב יהושע:

כל שהרופא גורדו ומעמידו על בשר חי.

אמר רב אשי:

כי הוינן בי רב כהנא, אייתו קמן ההיא ריאה דכי הוו מיתבי לה - יתבה שפיר,

וכי הוו מדלו לה הוה תלחה ונפלה תילחי תילחי¹⁹² - וטרפנא לה מדרב הונא בריה דרב יהושע.

¹⁹² מסורת הש"ס מביא גירסה שונה ובולנא מילים אלו בסוגרים עגולות.

69. נג, ב - נד, א

רש"י

מדרב הונא בריה דרב יהושע.
דאמר כל שהרופא גורדו קרוי
המסמסה וכאילו אינו והויא לה
ריאה שחסרה:

בקוץ עד שתינקב לחלל. אבל
הגיע לחלל יש לחוש שמא ניקבו
הדקין ובבדיקה אי אפשר מפני
שאין נקב דק ניכר בהן:

בסימנין. דרסה בסימנין:
עד שיאדימו הן עצמן. אבל
משום האדמת בשר שכנגדן לא
מיטרפא דרוב סימנין קשין הן
ואין ארס שולט בהן אבל כי
האדימו הן עצמן הרי נגלה
ששלט בהן:

וושט נקובתו במשהו. תנן (לעיל
דף מב.) הלכך דרוסתו נמי
פשיטא לי דבמשהו:

קנה נקובתו בכאיסר. תנן:
דרוסתו בכמה. רוחב צריך
להאדים:

אחד זה ואחד זה. וושט וקנה
דרוסתו במשהו: מאי טעמא
זיהרא מיקלא קלי ואזיל
גרסינן:

רב נחמן אָמר:

בְּקוּץ - עַד שְׁתִּינְקֵב לְחַלְלֵי.
בְּדְרוּסָה - מִשְׁיָאָדִים בְּעֶשֶׂר כְּנָגֵד בְּנֵי מַעֲיִים.

רב זבִיד מִתְנֵי הָכִי:

בְּדְרוּסָה - מִשְׁיָאָדִים בְּעֶשֶׂר כְּנָגֵד בְּנֵי מַעֲיִים,
בְּסִימָנִים - עַד שְׁיָאָדִימוּ סִימָנִים עֲצָמָם.

אָמר רב פִּפְי:

בְּעֵי רב בִּיבֵי בַר אֲבֵי:

וְוִשְׁט: נְקוּבְתוֹ - בְּמִשְׁהוּ,

דְּרוּסְתוֹ - בְּמִשְׁהוּ.

קְנָה: נְקוּבְתוֹ - בְּכָאִיסָר,

דְּרוּסְתוֹ - בְּכִמָּה?

בְּתַר דְּבַעֲיָא הֵדֵר פְּשִׁטָּה:

אָחַד זֶה וְאָחַד זֶה - בְּמִשְׁהוּ.

מֵאֵי טַעְמָא?

זִיְהִרְיָה מְקַלָּא קְלֵי וְאִזִּיל.

נד, א

70. נד, א

רפ"י

מורי בה רב. רב היה רגיל להורות שצריכה בדיקה מכפא ועד אטמא:
כפא דידא. של יד דהיינו עצם רחבה של כתף אשפלדוין בלע"ז:
עד אטמא. הירך דהיינו כנגד בני מעיים דריאה וכבד נמי מיקרו בני מעיים לקמן (דף נו:). גבי נחמרו בני מעיה:
כפא דמוחא. כף הגולגולת דהיינו כל החלל ואף כנגד הסימנים:
מנו רב ומנו רב. מי הוא זה רב שאומרים לפנינו כל שעה:
ולא נהירא ליה. אין אתה זכור מי הוא והלא ראיתי קודם שהלך בלבד שהיה משמש את הנשיא:
בישיבה. הוא היה יושב ואני עומד שהיה חשוב ממני:
ומאן גבר. במה הוא גדול:
בכולא. בתורה ובחסידות:
פתח ר"ל ואמר. נהירא לי וזכור הוא לטוב:
שמוטה ושחוטה. נמצאת גרגרת שמוטה ושחוטה ואין ידוע אם קודם שחיטה נשמטה:
כשרה. שאם נשמטה תחלה היתה יורדת למטה ושוב אינה נשחטת:
ויקיף. יחתכנה במקום אחר אם דומין מראיהן של חתכים טרפה דהואיל דומין י"ל שאף חתך הראשון לאחר עיקור נעשה:

יתיב רב יצחק בר שמואל בר מרתא קמיה דרב נחמן ויתיב וקאמר:
"דרוסה" שאמרו - צריכה בדיקה כנגד בני מעיים.

אמר ליה רב נחמן¹⁹³:

האלהים! מורי בה רב: מכפא ועד אטמא.

מאי כפא?

אילימא: כפא דידא - היינו כנגד בני מעיים!
 אלא מכפא דמוחא עד אטמא.

כי סליק רב חייה בר יוסף אשפחינהו לרבי יוחנן וריש לקיש דיתבי וקאמרי:
 דרוסה שאמרו צריכה בדיקה - כנגד בני מעיים.

אמר להו:

האלהים! מורי בה רב: מכפא ועד אטמא.

אמר ליה ריש לקיש:

מנו רב ומנו רב ולא ידענא ליה?

אמר רבי יוחנן:

ולא נהירא ליה לאותו תלמיד ששימש את **רבי רבה** ורבי חייה?
 והאלהים! כל אותן שנים ששימש אותו תלמיד בישיבה, אני שמשתי בעמידה.

ומאן גבר?

הוא גבר בכולא.

מיד פתח ריש לקיש ואמר:

ברם זכור אותו האיש לטוב,

שאמרו שמועה מפיו: שמוטה ושחוטה - כשרה,

שאי אפשר לשמוטה שתיעשה שחוטה.

ורבי יוחנן אומר:

יביא ויקיף.

אמר רב נחמן:

לא שנו אלא שלא תפס בסמינים,

אבל תפס בסמינים ושחט - אפשר לשמוטה שתיעשה שחוטה.

¹⁹³ וילנא: (רב נחמן אמר)

71. נד, א

רפ"י

שב שמעתתא. בריש פירקין (דף מ.ב.):
רישבא. צייד:
מחו. לחיותא:
בגידא דנשיא. בחצים או במקל:
וקטלי. שהיתה מתה בכך:
אתו לקמיה דרבי יהודה. לשאלו על כך שאם לקתה בגיד הנשה שלה תהא טרפה אחרי שאנו רואין שהיא מתה במכה זו:
אלא מה שמנו חכמים. ולקמיה פריך הא קא חזינן דמתה:
מחו בכלייתא. מכין בחץ החיה בכלייתא מלמעלה ומכוונים שאין החץ נכנס ויורדת למטה מן הכליות לחלל:
וקטלי. מתה מאליה:
אתו לקמיה. לשאול אם ישחטוה אחר המכה מהו:
דאי בדרי לה סמא. אם מפזרין עליה סם:

"זָה הַכֹּלֵל: כָּל שֶׁאֵין בְּמוֹהָ חַיָּה - טְרֵפֶה".

לְאַתוּיֵי מַאי?

לְאַתוּיֵי: שֶׁב שְׁמַעְתָּתָא.

דְּבֵי יוֹסֵף רִישְׁבָּא מְחוּ בְּגִידָא נִשְׂיָא וְקַטְלִי.
 אָתְנוּ לְקַמְיָה דְּרַבִּי יְהוּדָה בְּן בְּתֵירָא, אָמַר לְהוּ: וְכִי לְהוֹסִיף עַל הַטְּרֵפוֹת יֵשׁ?!
 אֵין לָהּ אֶלָּא מַה שְׁמָנוּ חֲכָמִים.

רַב פֶּפְא בַר אֲבָא רִישְׁבָּא מְחוּ בְּכוּלְיָא וְקַטְלִי.
 אָתְנוּ לְקַמְיָה דְּרַבִּי אֲבָא, אָמַר לְהוּ: וְכִי לְהוֹסִיף עַל הַטְּרֵפוֹת יֵשׁ?!
 אֵין לָהּ אֶלָּא מַה שְׁמָנוּ חֲכָמִים.

וְהָא קָא חֲזִינָן דְּקָא מִתָּה!

גְּמִירֵי דְּאֵי בְּדָרֵי לָהּ סְמָא חֲיָיא.

72. נד, א-ב

מתניתין

וְאֵלוֹ בְּשֵׁרוֹת בְּבִהְמָה: נִיקְבָה הַגְּרָגֶרֶת, אוֹ שְׁנִסְדָּקָה.

עַד כַּמָּה תַּחֲסֹר?

רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:

עַד בְּאִיֶּסֶר הָאֵיטְלָקִי.

נִפְחָתָה הַגּוֹלְגוֹלֶת - וְלֹא נִיקֵב קְרוֹם שֶׁל מוֹחַ,

נִיקֵב הַלֵּב - וְלֹא לְבֵית חָלָלוֹ,

נִשְׁבְּרָה הַשְּׁדֵרָה - וְלֹא נִפְסַק הַחוּט שְׁלָהּ,

נִיטְלָה הַכֶּבֶד - וְנִשְׁתַּיֵּיר הַיִּמְנָה בְּזֵית,

הַמָּסַס, וּבֵית הַנוֹסוֹת שְׁנִיקְבוּ זֶה לַתּוֹךְ זֶה.

נִיטַל הַטְּחוֹל,

נִיטְלוּ הַבְּלִיּוֹת,

נִיטַל לְחֵי הַתַּחְתּוֹן,

נִיטְלָה הָאֵם שְׁלָהּ,

וְחֵרוֹתָהּ בִּידֵי שְׁמַיִם.

הַגְּלוּדָה:

רַבִּי מֵאִיר מְכַשֵּׁיר,

וְחֻכְמַיִם פּוֹסְלִין.

גמרא

אָתְמַר:

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר:

אֵלוֹ טְרֵפוֹת דְּוָקָא.

וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר:

אֵלוֹ בְּשֵׁרוֹת דְּוָקָא.

בְּמַאי קָא מִיפְלְגִי?

בְּדָרְבַּי מִתְּנָא,

דְּאָמַר רַב מִתְּנָא:

הָאֵי בּוֹקָא דְאֵטְמָא דְשֶׁף מְדוּכָתִיָּה - טְרֵפָה.

"רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: "אֵלוֹ טְרֵפוֹת" דְּוָקָא" -

תְּנָא: "טְרֵפוֹת", וְתְנָא: "זֶה הַבְּלָל",

וְחֻזְיָה לְדָרְבַּי מִתְּנָא דְאֵתְיָא בְּ"זֶה הַבְּלָל".

מַאי טַעְמָא?

דְּדַמְיָא לְנִטְוִלִי.

תְּנָא "אֵלוֹ טְרֵפוֹת" - הֵנִי הוּא דְטְרֵפָה,

הָא דְרַב מִתְּנָא - כְּשֵׁרָה.

נד, ב

"וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: "אֵלוֹ בְּשֵׁרוֹת" דְּוָקָא" -

תְּנָא: "טְרֵפוֹת", וְתְנָא: "זֶה הַבְּלָל".

וְחֻזְיָה לְדָרְבַּי מִתְּנָא - דְלֹא אֵתְיָא בְּ"זֶה הַבְּלָל".

מַאי טַעְמָא?

לָאו לְנִקְוֵי דְמֵיָא,

וְלֹא לְפִסּוּקֵי דְמֵיָא.

וְלְנִטְוִלֵי נְמֵי לֹא דְמֵיָא -

תְּנָא: "אֵלוֹ בְּשֵׁרוֹת",

הֵנִי - הוּא דְכְשֵׁרוֹת,

הָא דְרַב מִתְּנָא - טְרֵפָה.

רש"י

מתני'

ניקבה הגרגרת. בלא חסרון

אויסר כדמפרש:

או שנסדקה. לארכה וכדאמרן

אם נשתייר הימנה למעלה

ולמטה:

נפחתה הגולגולת. העצם נפחת

ורואין אנו שלא ניקב הקרום:

זה לתוך זה. שסמוכין הן ודופןן

של שניהם אדוקים זה לזה

ובאמצעיתן הן נקובין זה לזה

ואם חזרו ונקבו במקום אדיקת

דופנותיהן אין הנקב נראה לחוץ

אלא זה לתוך זה כשרה דהא

להדדי נמי שפכי:

ניטל לחי התחתון. מעל הבשר

והסימנים מחוברים בבשר:

האם. מדרייץ של נקבה שהוולד

מונח בה:

וחרותה בידי שמים. מפרש

בגמרא (לקמן נה): שצמקה

ריאה שלה בידי שמים כגון

שנבעתה מקול רעם וברקים

חרותה קשה כחריות דקל ובגמי

(שם) מפרש מנא ידיע אם בידי

שמים אם בידי אדם:

הגלודה. שניטל עורה או מחמת

שחין או מחמת מלאכה ולא

נשתייר כלום ובגמי (שם) מפרש

כמה ישאר מן העור ותהא

כשרה:

גמ'

כל היכא דתני אלו. מיעוטא

משמע אלו ותו לא:

תנא טרפות. חשבינהו לטרפות:

ותנא זה הכלל. לאתוויי הנך דלא

תננהו:

וחזייה. תנא לדרב מתנא דאי לא

ממעט ליה אתיא ליה לכלל

טריפות בזה הכלל:

דדמיא לנטולי. דמתני' דהא

נטולה היא ומן טרפות הוא

כדאמרינן בניטל הכבד הילכך

תנא אלו בטרפות למעוטי ואיידי

דתנא אלו בטרפות תנא נמי אלו

בכשרות ואע"ג דלא ממעט

מיד:

הני. נטולי הוא דטרפה אבל דרב

מתנא כשרה:

ולנטולי נמי לא דמיא. דהא לאו

נטולה לגמרי היא:

הני. נטולי הוא דכשרות ניטל

הטחול והכליות אבל נטילת ירך

דרב מתנא טרפה:

ניביה. גיד שבראשו שמחובר

בחור וקטן הוא מאד:

מתעכל. נרקב:

73. נד, ב

רס"י

בוקא. ראש הקוליא התחובה
בחור עצם האליה שקורין
הנק"א:

גופא:

"אמר רב מתנא: האי בוקא דאטמא דישף מדוכתיה - טרפה".

ורבא אמר:

כשרה.

ואי איפסיק ניביה - טרפה.

והלכתא:

איפסיק - נמי כשרה, עד דמתעכלא אתעכולי.

74. נד, ב

רפ"י

דלא מתחמי לכו שיעורא. שלא ראיתם איסור האיטלקי מימיכם:

דינרא קורדינאה. אותו היו מכירים ומהרי אררט הוא: ר' חנא פתוראה. שולחני היה והיו לפניו מטבעות הרבה:

אין בעלי אומניות. העוסקים במלאכת אחרים והוא שולחני היה משתכר בשל אחרים למחצה וצריך להזהר ולתת עיניו שם ולהשתדל עם כל העוברים לשאול מה הם צריכים והכי תניא בתוספתא המושיב את חברו בחנות למחצית שכר אם היה אומן לא יעסוק באומנותו לפי שאין עיניו על החנות בשעה שעוסק באומנותו:

עומדין מפניהם. אמביאי בכורים קאי במסי בכורים (פ"ג מ"ג):

מפניהם עומדין. לכבדן כדי שיהו רגילים לבא:

חביבה מצוה בשעתה. צריכים אנו לחבבה:

מכשילן. שאם לא יראום להם פנים צהובים ודרך כבוד לא ירגילום לבא מפני הטורח:

"עד כמה תחסר?"

רבן שמעון בן גמליאל אומר: עד באיסור האיטלקי."

אמר זעירי:

אתון דלא מיתחמי לכו שיעורא,

שיעוריה - בדינרא קורדינאה.

והוי כפשיטא זוטרתך,

ומשתכחא ביני פשיטי דפומבדיתא.

אמר רבי חנא פתוראה:

עילא מינאי הוה קאי בר נפחא, ובעא מיני דינרא קורדינאה לשערי ביה טריפתא,

ובעי למיקם מקמיה ולא שבקני,

אמר לי: שב בני שב,

אין בעלי אומניות רשאים לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקין במלאכתם.

ולא?!

והתנן:

"כל בעלי אומניות: עומדים מפניהם,

ושואלין בשלומן,

ואומדיו להם: אחינו אנשי מקום פלוני,

בואכם בשלום" (ביכורים ג, ג)!

אמר רבי יוחנן:

מפניהם - עומדין,

מפני תלמידי חכמים - אין עומדין.

אמר רבי יוסי בר אבין:

בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה,

שהרי מפניהם - עומדין,

מפני תלמידי חכמים - אין עומדין.

ממאי?

דילמא: כדי שלא תהא נמצא מכשילן לעתיד לבא!

75. נד, ב - נה, א

רָשִׁי

כסלע כיתר מכסלע. היכא דשיעורו רבנן כסלע כגון גבי פלוגתא דשדרה וגולגולת דתנן כמה חסרון בשדרה כו' ובגולגולת בית שמאי אומרים כמלא מקדח ובית הלל אומרים כדי שינטל מן החי וימות ואמר רב יהודה אמר שמואל [בריש פרקין] (דף מב:) וכן לטרפה ואמרינן בבכורות בפי' על אלו מומין (דף לו:): כמה כדי שינטל מן החי וימות כסלע ואית דאמרי התם דבמתניתא תנא כסלע ואשמועינן רב נחמן הכא דכי שיעור רבנן כסלע סלע מצומצם קאמר דכי הוי מצומצם דינו כיתר מכסלע וטרפה:

כאיסר כיתר מכאיסר. גבי מתני' דתנן עד כמה תחסר ונימא דאכתי כשרה דהא גבי אלו כשרות קיימינא וקתני עד כמה כשרה בחסרון עד כאיסר וכיון דהוי כאיסר הרי היא כיתר מכאיסר וטרפה:

אלמא קסבר. הא דקתני מתני' עד כאיסר כשרה לאו עד ועד בכלל קאמר אלא עד ולא עד בכלל וה"ק עד כאיסר כשרה ולא עד בכלל קאמר אבל כאיסר עצמו טרפה דע"כ עד דמתני' אכשרות קאי וה"ק עד כמה תחסר ונימא אכתי כשרה היא וקתני עד כאיסר דאי אטרפות קאי לא שייך למיתני עד אלא כמה תחסר ותהא טרפה כאיסר:

חבל היוצא. לאחר שנסתרגה כל המטה נשאר מן החבל ותלוי במטה:

עד ה' טפחים טהור. דקטן הוא ואינו ראוי לכלום הילכך לא הוי מן המטה ואם נטמאת המטה טהורה: **מאי לאו חמשה כלמטה.** כפחות מה' וטהור דקטן הוא אלמא עד ועד בכלל:

לא חמשה כלמעלה. כיותר מחמשה וטמא כדקתני טעמא במסי' כלים (פ"ט משנה ב) מחמשה ועד עשרה טמא שבו קושרין את הפסחים זכר לפסח מצרים דכתי' אסרו חג בעבותים וגו' וכתוב והיה לכם למשמרת ובו משלשלין את המטה:

ועד עשרה טמא. כדפרשינן ומעשרה ולחוץ טהור דיותר מדאי יש ועומד ליקצץ וחבל בפני עצמו לא מקבל טומאה דטווי ואריג בעינן במסכת שבת (דף סד:): **מאי לאו עשרה כלמטה.** וטמא אלמא עד ועד בכלל:

הדקין שבכלי חרס. כלי חרס דקין:

הן וקרקותיהן ודופנותיהן יושבין שלא מסומכין כו'. בין שהן עצמן אין מחזיקין אלא כדי סיכת קטן או שנשברו ונשארו קרקותיהן שולים שלהן או דופנותיהן נשארו ויכולין לישוב לבדו בלא סמיכה עדיין כלי הן ושיעורן אם מחזיקין שמן כדי סיכת קטן טמאין:

עד לוג. שיעור זה ניתן לשברי כלים שלא היה תחלתן אלא עד לוג דאם היה תחלתן יותר מלוג הוי שיעור שבריו ברביעית הלוג כדלקמן:

מלוג עד סאה. כלי שהיה תחלתו יותר מלוג כגון שנים או שלשה לוגין או יותר על סאה שיעור שבריו ברביעית הלוג:

סאה כלמעלה. ושיעור שבריו בחצי לוג כדלקמן:

סאתים כלמעלה. ושיעור שבריו בתורת כהנים ובמסכת כלים (פ"ב מ"ב) בלוג שלם:

והתניא לוג כלמטה כו'. אלמא ככולהו עד ועד בכלל: **התם לחומרא.** משום הכי אמרינן בהו עד ועד בכלל דאזלינן לחומרא דמטמינן לשברים בשיעור זוטא אבל כסלע וכאיסר דרב נחמן אי הוה אמרינן בהו עד ועד בכלל הוי קולא לאכשורה ואשמועינן רב נחמן דכל היכא דקתני עד זיל ביה לחומרא ואי עד ועד בכלל קולא היא אימא עד ולא עד בכלל:

כל שיעורים של חכמים להחמיר. אי מצומצם חומרא הוא שיעוריהו במצומצם ואי מצומצם קולא שיעוריהו בשוחק:

חוץ מכגריס של כתמים. ששינוי בנדה (דף נח:): דהרואה כתם של דם בבגדה כגריס טמא דמספקינן לה בדם נדה אע"ג דכי משערת ליה במצומצם חומרא הוי לא הויא טמאה אלא ביותר מכגריס אבל כגריס עצמו מחזיקינן ליה בדם מאכולת והיינו להקל דאע"ג דכגריס שעורו בעינן כגריס ועוד והכי תניא בהרואה כתם (שם נח:): וטעמא משום דכתמים עצמן דרבנן דמדאורייתא עד דחזיא מגופה כדכתיב (ויקרא טו) דם יהיה זובה בבשרה:

דיקא נמי. דהא דקתני לוג כלמטה סאה כלמטה משום חומרא הוא ולא דנימא נמי במקום קולא עד ועד בכלל:

דקתני עלה דההיא. דחבל היוצא חמשה טפחים כלמעלה טמא דעד דקתני עד חמשה טהור ולא עד בכלל:

עשרה כלמטה. דהאי עד דקתני ועד עשרה טמא ועד בכלל קאמר אלמא בתר חומרא אזיל:

אָמַר רַב נַחֲמָן:

"בְּסַלְעַ" - כִּיתָר מְכַסֵּלֵעַ,

"בְּאִיסָר" - כִּיתָר מְכַאִיסָר.

אֲלַמָּא קָסְבֵר רַב נַחֲמָן: עַד וְלֹא עַד בְּכָלְלָ.

אִיתִיבִיהּ רַבָּא לְרַב נַחֲמָן:

"חֲבַל הַיּוֹצֵא מִן הַמֵּטָה - עַד חֲמֵשָׁה טַפְחִים טְהוֹר" (כלים יט, ב),

מַאי לָאו חֲמֵשָׁה כְּלַמְטָה!

לֹא, חֲמֵשָׁה כְּלַמְעָלָה.

תָּא שְׁמַע:

"מִחֲמֵשָׁה וְעַד עֶשְׂרֶה - טְמֵא" (כלים יט, ב),

מַאי לָאו עֶשְׂרֶה כְּלַמְטָה!

לֹא, עֶשְׂרֶה כְּלַמְעָלָה.

תָּא שְׁמַע:

"הַדְּקִין שֶׁבְּכֵלֵי חֶרֶס: הוּ,

וְקִרְקוֹתֶיהֶן,

וְדוֹפְנוֹתֵיהֶם - יוֹשְׁבֵין שְׁלֹא מְסוּמְכִין,

שִׁיעוּרָן - בְּכַדֵי סִיכַת קָטָן,

וְעַד לוֹג" (כלים ב, ב),

מַאי לָאו לוֹג כְּלַמְטָה!

לֹא, לוֹג כְּלַמְעָלָה.

תָּא שְׁמַע:

"מְלוֹג עַד סָאָה - בְּרַבִּיעִית" (כלים ב, ב),

מַאי לָאו סָאָה כְּלַמְטָה!

לֹא, סָאָה כְּלַמְעָלָה.

תָּא שְׁמַע:

"מְסָאָה וְעַד סָאִתִּים - בְּחֲצֵי לוֹג" (כלים ב, ב),

מַאי לָאו סָאִתִּים כְּלַמְטָה!

לֹא, סָאִתִּים כְּלַמְעָלָה.

וְהִתְנִיָּא:

"לוֹג - כְּלַמְטָה,

סָאָה - כְּלַמְטָה,

סָאִתִּים - כְּלַמְטָה!"

הֵתָם - לְחוּמְרָא.

דְּאָמַר רַבִּי אֶבְהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

כָּל שִׁיעוּרֵי חֲכָמִים - לְהַחְמִיר,

חוּץ מְכַגְרִיס שֶׁל כְּתָמִים - לְהַקֵּל.

דִּיקָא נְמִי,

דְּקִתְנִי עֲלֶיהָ דְהִיא:

"חֲמֵשָׁה כְּלַמְעָלָה עֶשְׂרֶה כְּלַמְטָה".

נה,א

76. נה, א

רס"י

חֹתֵךְ מְעוּבֵר שְׂבִמְעִי. הבהמה ולא יצא מתוכה:
מוֹתֵר. אבר באכילה וניתר בשחיטתה מעובר עצמו וטעמא מפרש בבהמה המקשה (לקמן סט): מכל בבהמה תאכלו:
מִן הַטְּחוּל וּמִן הַכְּלִיּוֹת. של בהמה אם נחתך מהם אף על פי שלא הוציא החתיכה מתוכה אסור באכילה משום אבר מן החי והתם קא יליף טעמא מאותה תאכלו שלמה ולא חסרה כלומר כשהיא שלמה הוא דקאמינא לך כל בבהמה תאכלו להתיר דבר אחר שבגופה אבל כשהיא חסרה דהנמצא בתוכה מחסרונה הוא לא שרינא לך כל בבהמה דהיינו הנמצא בה ומכל מקום שמעינן מינה דהיא עצמה שריא אף על גב דנחתך מן הטחול ואין חיתוך בלא נקב דכל נקב משום חיתוך הוא:
הוא הדין דבהמה נמי אסירא. דחמיר ניקב ונחתך מניטל לגמרי שעל ידי הנקב הוא הולך ומוסיף מכאוב והחולי רב בגופה:
אידי דתנא רישא מותר. בחתיכה עצמה דאיצטריך לאשמועינן דלאו אבר מן החי הוא תנא איסורא דסיפא נמי בחתיכה:

[וְאֵלוֹ בְּשָׂרוֹת בְּבִהְמָה...:] נִיטֵל הַטְּחוּל."

אָמַר רַב עֲזִירָא מִשְׁמִיָּה דְרַבָּא:
 לֹא שָׁנוּ אֶלָּא נִיטֵל,
 אָבֵל נִיקֵב - טְרִפָּה.

מְתִיב רַבִּי יוֹסִי בַר אֲבִין וְאִתְיָמָא רַבִּי יוֹסִי בַר זְבִידָא:
"חֹתֵךְ מְעוּבֵר שְׂבִמְעִיָּה - מוֹתֵר בְּאֶכִילָה.
מִן הַטְּחוּל,
וּמִן הַכְּלִיּוֹת - אָסוּר בְּאֶכִילָה" (חולין סח.).
 הָא בְּהִמָּה גּוּפָא - שְׂרִיא!

הוא הדין דאפילו בהמה נמי אסירא,
 אידי דתנא רישא: "מוֹתֵר בְּאֶכִילָה", תנא נמי סיפא: "אָסוּר בְּאֶכִילָה".

וְאִיבְעִית אִימָא:
 נִיקֵב - לְחוּד,
 וְנַחְתֵךְ - לְחוּד.

.77 נה, א-ב

רפ"י

לקתה בכוליא. כגון מליא מוגלא:
 בכוליא אחת. וְכַל שֶׁכֵּן בַּשְּׂתִיָּהּ :
 למקום חריץ. שהגידין מעורין שם והוא אמצעית הכוליא:
 טרופאי. מורי הוראות על הטרפות:
 כרב עוירא. בניקב הטחול:
 ולא אמרן. דלית הלכתא כוותיה אלא דאינקב בקולשיה:
 בסומכיה. בעוביו למעלה:
 ואי אשתייר. בעובי דופנו ולא יצא המחט לחוץ ויש הגנה כנגדו כעובי דינר כשר:

["וְאֵלּוּ בְּשֵׁרוֹת בְּבִהְמָה..."] נִיטְלוּ הַפְּלִיּוֹת".

אמר רביש בר פפא משמיה דרב:
 לקתה בכוליא אחת - טרפה.

אמרי במערבא:
 והוא דמטאי לקותא ^למקום חריץ.

נה,ב

והיכא "מקום חריץ"?

לחיורא דתותי מתני.

אמר רבי נחוניא:
 שאילתניהו לכולהו טרופאי דמערבא ואמרו לי:
 הלכתא: כרביש בר פפא.
 ולית הלכתא: כרב עוירא.

(דרב עוירא נמי)
 לא אמרן אלא: בקולשיה,
 אבל בסומכיה - טרפה.
 ואי אישתייר ביה כעובי דינר זהב - כשרה.

78. נה, ב

רש"י

וכל שכן כו'. דוקיא הוא דדיקנא ממילתייהו: מוגלא כשרה בריאה. כדאמרן (לעיל מח.) דקיימן צימחי טינרי: ופסול בכוליא. כדאמרן בריש פירקין (דף מח.) מליא מוגלא טרפה מים זכין כשרה ואוקימנא בכוליא: והרי מים זכין דכשרין הכא והכא. לא ידענא מאי קושיא: אלא. לא תימא כל שכן דאע"ג דנקב פסול בריאה וכשר בכוליא איכא מידי דכשר בריאה ופסול בכוליא דאין אומרים בטרפות כו' דיש אבר שחולי זה קשה לו ואין חולי זה קשה לו: שהרי חותכה מכאן ומתה כו'. חתוך סימנין או גיד צוארה ומתה חתוך כל כתפיה וחיה: הקטינה. הכוליא הקטינה מאליה מחמת חולי:

אמר רבי במערבא: כל הפוסל בריאה - כשר בכוליא, שהרי נקב: פסול - בריאה, וכשר - בכוליא. וכל שכן היכא דכשר בריאה - כשר בכוליא.

מתקיף לה רבי תנחומא: וכלל הוא!? והרי מוגלא דכשר בריאה ופסול בכוליא! והרי מים זכין דכשרים הכא והכא!

אלא אמר רב אשי: טרפות קא מדמית להדידי?! אין אומרים בטרפות זו דומה לזו, שהרי חותכה מכאן ומתה חותכה מכאן וחיתה!

ו"מים זכין כשרים" - לא אמרן אלא: דצילי, אבל עכירי - טרפה.

וכי צילי נמי לא אמרן אלא: דלא סריח, אבל סריח - טרפה.

הכוליא שהקטינה: בדקה - עד כפול, בגסה - עד כענבה בינונית.

("ניטל לחי הפתחון").

אמר רבי זירא: לא שנו אלא שיכולה לחיות על ידי לעיטה והמראה, אבל אינה יכולה לחיות על ידי לעיטה והמראה - טרפה¹⁹⁴.

¹⁹⁴ בוילנא כל הקטע בסוגרים עגולות, מסורת הש"ס בשם המהרש"ל שיש למחוק קטע זה. הרא"ש כתב שקטע זה הוא קטע של דברי הגאונים שהוכנס בטעות לגמרא מהגליון והביאו הבית יוסף יו"ד לג. ולפי דרכנו הבאנו את הדברים בהקטנת הגופן, גם אם אין אלו דברי הגמרא הרי אלו דברי הגאונים.

79. נה, ב

רס"י

[וְאֵלֹהֵי כְשָׁרוֹת בְּבִהְמָה:...] נִיטְלָה הָאִם שְׁלָה."

היא האם. דמתניי:
היא טרפחת. דלקמן (דף נו):
הורו בטרפחת כרבי בזפק:
היא שלפוחית. דאמר לעיל
בפירקין (דף מח.):

תנא:

"היא האם,
היא טרפחת,
והיא שלפוחית."

80. **נה, ב**

[**"ואלו נשרות בבהמה:...** וחרותה בידי שמים - נשרה".

פס"י

צמקה. יבשה ושדים צומקים מתרגמינן דדין יבשין (הושע ט):
בידי שמים. מקול ברד ורעם:
בידי אדם. שהבעיתה אדם לא הדרא בריא:
כל הבריות. שאגת אריה וקול שחל:
ארישא קאי. אף בידי כל הבריות כבידי שמים:
תא שמע. דאסיפא קאי:
משיכלי חירוי. של כלי חרס לבן:
שחימי. שחורות ואינן מצננות כל כך כלבנות ובלשון מורי שחימי של נחשת חירוי של חרס:

תנו רבנן:

"איזוהי חרותה?"

כל שצמקה ריאה שלה בידי שמים - נשרה, בידי אדם - טרפה.

רבי שמעון בן אלעזר אומר:

אף בידי כל הבריות."

איבעיא להו:

רבי שמעון בן אלעזר - ארישא קאי, ולקולא,

או:

אסיפא קאי,

ולחומרא?

תא שמע:

דתניא:

"חרותה בידי אדם - טרפה.

רבי שמעון בן אלעזר אומר:

אף בידי כל הבריות."

רבה בר בר חנה הוה קאזיל במדברא, אשפח הנהו דיכרי דצמיק ריאה דידהו, אתא שאיל בי מדרשא, אמרו ליה: בקייטא, אייתי משיכלי חירוי, ומלינהו מיא קירי, ואנחינהו מעת לעת, אי הדרן - ברין בידי שמים היא וכשרה, ואי לא - טרפה. בסיתוא, אייתי משיכלי שיחומי, ומלינהו מיא פשורי, ואנחינהו מעת לעת, אי הדרא בריא - כשרה, ואי לא - טרפה.

81. נה, ב

רַבִּי

מדקאמר חזר בן. מכלל
 דמעיקרא הוה פליג:
 הבשם. מוכר בשמים:
 ואם נשתייר בו כסלע. על ידי
 אותו שיר מעלה ארוכה:

"הגלוּדה:

רבי מאיר מכשיר,
 וחכמים פוסלין".

תנו רבנן:

"הגלוּדה:

רבי מאיר מכשיר,
 וחכמים פוסלים.

וכבר העיד אלעזר ספרא ויוחנן בן גודגדא על הגלוּדה שפסולה.
 אמר רבי שמעון בן אלעזר:
 חזר בו רבי מאיר".

מכלל דלרבי שמעון בן אלעזר פליג רבי מאיר בגלוּדה,
 והתניא:

"אמר רבי שמעון בן אלעזר:

לא נחלקו רבי מאיר וחכמים על הגלוּדה שפסולה.

וכבר העיד רבי אושעיא בנו של רבי יהודה הבשם לפני רבי עקיבא משום רבי טרפון:
 על הגלוּדה שפסולה,
 ואם נשתייר בו כסלע - נשרה!"

אמר רב נחמן בר יצחק:

מאי "לא נחלקו"?

לא עמד רבי מאיר במחלוקתו.

82. נה, ב

רפ"י

דאריך. על פני כל אורך השדרה וקצר כחוט ומאי כסלע דקאמר דאי מצטרפת לאורכו ומשוית ליה עגול הוה כסלע:
במקום טיבורו. בעינן כסלע:
ראשי פרקים. בכל פרקי חוליותיה ועצמות השוק והירך בעינן שיוור כסלע:
כל העור כולו. כל היכא דמשתנייר ההוא כסלע מעלה ארוכה וחוזר כל עורה לקדמותו:

אמר מר:

"אם נשתנייר בו כסלע - נשירה".

היכא?

אמר רב יהודה אמר שמואל:

על פני השדרה כוליה.

איבעיא להו:

דאריך וקטין דכי מצרף לה הוי כסלע,

או דלקא:

ברוחב סלע על פני השדרה כוליה?

תא שמע:

דפריש רבי נהוראי משמיה דשמואל:

ברוחב כסלע על פני כל השדרה כוליה.

רבה בר בר חנה אמר:

ראשי פרקים.

רבי אלעזר בן אנטיגנוס משום רבי אלעזר ברבי ינאי אמר:

מקום טיבורו.

בעי רבי ינאי ברבי ישמעאל:

ניטל מקום השדרה וכולו קיים,

ניטל מקום טיבורו וכולו קיים,

ניטלו ראשי פרקים וכולו קיים - מאי?

תיקו.

83. נה, ב - נו, א

רַש"י

חוץ מעור בית הפרסות. מן הארכובה ולמטה דלא הוי עור מפני שהוא רך :
ואלו שעורותיהן כבשרן. לענין דמטמאין עורן כבשרן אלמא לאו עור הוא וקחשיב האי בהדייהו בהעור והרוטב (לקמן דף קכב.) :
אל תקניטני. מאותה משנה :
שבלשון יחיד אני שונה אותה. כלומר יחידאה היא ולא קיימינן כוותיה דר' שמעון קתני לה ופליגי עליה דת"ק לא תנא אלא עור שתחת האליה לחודיה :
קרבן. שנשחט על מנת לאכול הימנו או להקטיר הימנו חוץ למקום אכילתו :
פסול ואין בו כרת. לאוכל הימנו כהלכתו ואם שחטו על מנת לאכול או להקטיר הימנו :
חוץ לזמנו פיגול וחייבין עליו כרת. האוכל ממנו אפילו כהלכתו ומקרא נפקא לן בפרק שני דזבחים (דף כח.) ועור שתחת הזנב רך הוא ונפסל קרבן במחשבת אכילתו כבשר ובעולה שכולה כליל לא פסלה מחשבת אכילה אלא מחשבת הקטרה :
איבלים. כפר :
עיכוס. בסמ"ך :
עגל הרך. מפרש בהעור והרוטב (שם) כל זמן שיונק :
וכל שמנו חכמים. בהעור והרוטב (שם) לגבי עורות כבשר :
להביא עור בית הבושת. להכי מפרש ואמר להביא עור בית הבושת משום דאין להביא אלא זה לבדו שהרי כל המנויין שם הראויין להיות בעולה שנויין כאן חוץ מזה עור השליל אינו ראוי להיות בעולה דאין שליל לזכרים :
בית הבושת. בית הרחם של נקבה :

אמר רב: כל העור כולו מציל בגלודה, חוץ מעור בית הפרסות.

ורבי יוחנן אמר: אפילו עור בית הפרסות נמי מציל.

בעא מיניה רבי אסי מרבי יוחנן: עור בית הפרסות מהו שיציל בגלודה?

אמר ליה: מציל.

אמר ליה: למדתנו רבינו: "אלו שעורותיהן כבשרן עור בית הפרסות" (חולין קכב.)!

אמר ליה: אל תקניטני, שבבלשון יחיד אני שונה אותה.

דתנא:

"השוחט את העולה:

להקטיר בזית מעור של תחת האליה חוץ למקומו - פסול,

ואין בו כרת.

חוץ לזמנו - פיגול,

וחייבין עליו כרת.

אליעזר בן יהודה איש איבליים אמר משום רבי יעקב,

וכן היה רבי שמעון בן יהודה איש כפר¹⁹⁵ עיכוס ואמר משום רבי שמעון:

אחד עור בית הפרסות,

ואחד עור הראש של עגל הרך,

ואחד עור של תחת האליה,

וכל שמנו חכמים גבי טומאה: "אלו שעורותיהן כבשרן"^א להביא עור בית הבושת,

חוץ למקומו - פסול,

ואין בו כרת.

חוץ לזמנו - פיגול,

וחייבין עליו כרת."

נו, א

¹⁹⁵ מסורת השי"ס, וכן נוסח המקבילה זבחים כח.

84. נו, א

רש"י

מתני'

ואלו טריפות בעוף. אע"ג דכל טריפות דבהמה כנגדן בעוף הני אצטריכו ליה למיתני נקובת הוושט משום פסוקת הגרגרת והוא איצטריך דלא תימא הואיל וחיותו של עוף לא נפיש דהא כשר בסימן אחד אימא גרגרת נמי תיטרף במשהו והכנה חולדה משום דקתני מקום שעושה אותה טרפה דהיינו נקיבת הקרום דלא תימא תיטרף בנשבר העצם בלא נקיבת קרום כדאמרי' לקמן בעוף של מים וניקבו הדקין משום דקבעי למיתני סיפא גבי אלו כשירות יצאו בני מעיה ולא ניקבו ולא תימא עוף שחיותו מועט תיטרף ביציאה לחודה:

הכנה חולדה על ראשה. חיישינן לנקיבת קרום:

הכנה. נשכחה בשיניה דאילו ביד אמרן לעיל (דף נג.) יש דרוסה לחולדה בעופות וכל כנגד החלל מיטרפה בה:

נחמרו. כווצו מחמת האור ונהפכה מראיתן לשון (איכה א) מעי חמרמרו:

אם הוריקו. מפרש בגמרא לב וקורקבן אדומין שהוריקו וירוקין שהאדימו:

אם אדומים. הלב והקורקבן כמשפטן שלא נשתנה מראה שלהן:

דרסה. אדם ברגליו:

או שטרפה בכותל. הכה בה בכותל:

או שריצתה בהמה. דאיכא למיחש להני תלתא משום ריסוק איברים ועדיין מפרכסת אם שהתה מעת לעת ושחטה כשרה ובדיקה בעיא כדאוקמינן בפירקין (דף נא):

גמ'

מכניס ידו. בפיו של עוף שנשכתו חולדה בראשו ובדק דוחק אצבעו כלפי חיד העוף והמוח נדחק למעלה אם המוח מבצבץ ויוצא דרך נקב המכה:

טרפה. שמא ניקב הקרום:

הניחא למאן דאמר. לעיל (דף מה.) גבי ניקב הקרום עד דמינקיב עילאה ותתאה שפיר:

אלא למאן דאמר. דטריף עילאה לחודיה כי לא מבצבץ אמאי כשרה דלמא עילאה אינקיב ותתאה קיים:

תתאה מיפקע. בדחיפת אצבע כשדוחפו למעלה:

מתניתין

ואלו טרפות בעוף: נקובת הוושט,

ופסוקת הגרגרת,

הכנה חולדה על ראשה מקום שעושה אותה טרפה,

ניקב הקורקבן,

ניקבו הדקין,

נפלה לאור ונחמרו בני מעיה, אם ירוקים - פסולים,

אם אדומים - נשרים.

דרסה,

וטרפה בכותל,

או שריצתה בהמה ומפרנסת,

ושחתה מעת לעת ושחטה - כשרה.

גמרא

רב ושמואל ולין דאמרי:

מכניס ידו לפנים ובדק,

אם מבצבץ ועולה - טרפה,

ואם לאו - כשרה.

הניחא למאן דאמר: "עד דמינקיב קרמא תתאה",

אלא למאן דאמר: "אינקיב עילאה אף על גב דלא אינקב תתאה" - ניהוש דלמא עילאה אינקיב, תתאה לא אינקיב!

אי איתא דאינקיב עילאה, תתאה אגב רוככיה מיפקע פקע.

85. נו, א-ב

רש"י

אין בדיקה לחולדה. לנשיכת חולדה:
מפני ששיניה דקות. ואפילו ניקב הקרום פעמים שאין המוח יוצא על ידי דחיפת אצבע בחיך:
מאי הוי. אי אפשר דלא מבצבץ פורתא:
ועקומות. ונוקב באלכסון וכשהמוח נדחף למעלה העצם סותמו ועומד כנגדו שנקב העצם אינו כנגד נקב הקרום:
כי סליק זעירי. מבבל לנהרדעא:
ביד. כדמפרש לעיל מכניס ידו כו':
אבל לא במסמר. מלמעלה מוליכו על הנקב לראות אם יחגור בקרום ופותח את הגולגולת תחלה לאחר שחיטה ופעמים שאינו נקוב והמסמר נוקבו ומפסיד ממון ישראל:
אף במסמר. בודקין ולא חיישינן לדלמא איהו נקיב ליה בידא כדמפרש:
במחטא. כדפרישית במסמר:
ניקב קרום. מתוך ששיניה דקות ועקומות אינו מבצבץ:
אבל לא במסמר. מפני שמכלה ממונן של ישראל:
נשבר העצם. לקמיה פריד:

אמר זעירי:
 אין בדיקה לחולדה מפני ששיניה דקות.

וכי "שיניה דקות" - מאי הוי?

אמר רב אשיעיא:
 מפני ששיניה דקות ועקומות.

כי סליק לנהרדעא, שלח להו: דברים שאמרתי לפניכם טעות הן בידי, ברם, קד אמרו משמיה דרבי שמעון בן לקיש: בודקין לחולדה ביד, אבל לא במסמר. ורבי יוחנן אמר: אף במסמר.

ובפולוגתא דרבי יהודה ורבי נחמיה,

חד - בדיק בידיא,

וחד - בדיק במחטא.

מאן ד"בדיק בידיא" אמר ליה למאן ד"בדיק במחטא": עד מתי אתה מכלה ממונן של ישראל! אמר ליה מאן ד"בדיק במחטא" למאן ד"בדיק בידיא": עד מתי אתה מאכיל לישראל נבלות!

"נבלות"? והא שחוטה היא!

אלא טרפות,
 שפא ניקב קרום של מוח.

תסתיים:

דרבי יהודה הוא דבדיק בידיא,

דתניא:

"**רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי יהודה:**

בודקין לחולדה ביד, אבל לא במסמר.

נשבר העצם - אף על פי שלא ניקב קרום של מוח."

תסתיים.

הא גופא קשיא:

אמרת: "בודקין לחולדה ביד אבל לא במסמר" - אלמא: אית ליה בדיקותא, והדר תני: "נשבר העצם אף על פי שלא ניקב קרום של מוח" - אלמא: לית ליה בדיקותא!

סיפא אתאן לעוף של מים,
 הואיל ואין לו קרום.

"אין לו קרום" - סלקא דעתך?!

אלא: הואיל וקרומו רך.

אמר ליה רב נחמן לרב ענן:

מר אמר: שמואל בדיק בידיא ומכשר,

והונא חברין אמר: רב בדיק בידיא ומכשר.

והתני לוי:

"טרפות שפנו חכמים בבהמה פנגדן בעוף,

יתר עליהו עוף: נשבר העצם,

אף על פי שלא ניקב קרום של מוח!"

אמר ליה:

ההוא בעוף של מים,

הואיל ואין לו קרום.

רש"י

וקרומו רך. הלכך כי נשבר העצם תו לא קאי קרום: **אמר ליה רב נחמן לרב ענן.** תמהני בואת: **מר אמר.** אתה אמרת לי שראית שמואל שהוא בודק לנשיכת חולדה אלמא לא מטרף בעצם לחודיה ואף הונא חברין אמר לי דאיהו חזייה לרב דבדיק בידא וקשיא לי והא תני לוי כו': **כנגדן בעוף.** במידי דאיתיה בעוף המסט ובית הכוסות ליתנהו בעוף: **בדיק בשימשא.** נגד השמש מסתכל אם יראה נקב שהאור יפה לבדיקה: **במיא.** מוציא כל המוח מן הקרום דרך פיה כמו שהיא יורדת לחוט השדרה וממלא הקרום מים ואם יוצא דרך המכה בידוע שניקב הקרום ל"א מכניס בנקב העצם מים וחוזר ומוציאו ורואה אם נתלבנו בידוע שנתערב המוח בהם: **בגילא דחיתא.** כדפרישית במסמ: **אוזי דידן.** הואיל ותמיד הן במים:

"אין לו קרום" - סלקא דעתך?!

אלא: הואיל וקרומו רך.

ההיא תרנגולתא דהואי בי רב חנא שדרה לקמיה דרב מתנא: נשבר העצם ולא ניקב קרום של מוח הואי - ואכשרה.

אמר ליה:

והתני לוי: "טרפות שמנו חכמים בבהמה כנגדן בעוף,

יתר עליהן: עוף נשבר העצם,

אף על פי שלא ניקב קרום של מוח!"

אמר ליה:

התם - בעוף של מים, הואיל ואין לו קרום.

"אין לו קרום" - סלקא דעתך?!

אלא:

אימא: הואיל וקרומו רך.

רב שיזבי בדיק בשימשא.

רב יימר בדיק במיא.

רב אחא בר יעקב בדיק בגילא דחיתא. נוב,

אמר רב שיזבי:

הני אוזי דידן - בעוף של מים דמין.

86. נו, ב

רָשׁ"י

שיעור ירוקתן. מחמת האור :
 הוריקה כבד כנגד בני מעיים.
 ראשה אחד של כבד תלוי כנגד
 בני מעין וראשה אחד למעלה :
 אלא ניטלה. הא אמרן (לעיל דף
 נד.) ניטל הכבד כשר :
 בריבי. גדול שבדורו :
 ירוקים הוו. הדקים :
 אדומין הוו. הדקין והן רגילין
 להיות ירוקין וטרפה :
 אדומין שהוריקו. לב וקורקבן
 שהן תמיד אדומין נפסלין אם
 הוריקו אבל ירוקין כגון דקין
 נפסלין בהאדמה :
 לא אמרו אדומין כשרין אלא
 בלב וקורקבן וכבד. שדרכן
 להיות אדומין :
 קוטרא עייל בהו. מעיקרא
 ועכשיו הלך מחמת המים
 הרותחים :
 איגלאי בהתייהו. חרפתן דודאי
 נחמרו :

"נַפְלָה לְאוּר [וְנַחְמְרוּ בְּנֵי מַעֲיָה, אִם יְרוּקִים - פְּסוּלִים,
 אִם אֲדוּמִים - בְּשָׂרִים]" .

אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי בן יהושע:
 שיעור ירוקתן כשיעור נקובתן,
 מה נקובתן - במשהו,
 אף ירוקתן - במשהו.

בְּעֵא מִינֵיהּ רַב יוֹסֵף בְּרִיה דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוי מַרְבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוי:
 הוֹרִיקָה כְּבֵד כְּנֶגֶד בְּנֵי מַעֲיִים - מַהוּ?

אמר ליה:
 טרפה.

ולא יהא אלא ניטלה!

אמר רבא:
 כִּינּוּן שְׁהוֹרִיקָה כְּבֵד כְּנֶגֶד בְּנֵי מַעֲיִים בִּידוּעַ שְׁנַפְלָה לְאוּר וְנַחְמְרוּ בְּנֵי מַעֲיִים, וְטִרְפָּה.

רבי יהושע בן לוי הוויא ליה ההיא תרנגולת,
 שדריה לקמיה דרבי אלעזר הקפרי ברבי,
 אמר ליה: ירוקין הוו - ואכשרה.

והאנן תנן:
 "ירוקין - פסולין!"

לא אמרו "ירוקין - פסולין" אלא בקורקבן, בלב ובכבד.

תניא נמי הכי:
 "באלו בני מעיים אמרו? בקורקבן בלב ובכבד."

רבי יצחק בר יוסף הוה ליה הווא תרנגולתא,
 שדריה לקמיה דרבי אבהו,
 ואמר ליה: אדומין הוו - וטרפה.

והאנן תנן: "אדומין - בשרים!"

אמר ליה:
 אדומין שהוריקו וירוקין שהאדימו - טרפה,
 לא אמרו "אדומין - בשרים" אלא בלב בקורקבן ובכבד.

אמר רב שמואל בר חייא אמר רבי מני:
 אדומין שהוריקו, ושלקו וחרו והאדימו - כשרין.

מאי טעמא?

קוטרא עייל בהו.

אמר רב נחמן בר יצחק:
 אף אנן נאמר: אדומין שלא הוריקו, ושלקו והוריקו - טרפה.

מאי טעמא?

איגלאי בהתייהו.

רש"י

הלכך. כיון דאמרן דזימנין
דמגלי ריעותייהו כי שליך להו :
לא ליכול איניש. עוף שנפל לאור
אלא בשליקה :
לא מחזקינן. והיכא דלא מינכר
ריעותא בהדיא לא טרפינן לה
אא"כ מיתרמי דשליך לה וחזי
ריעותא :

אמר רב אשי:**הלכך: לא ליכול איניש אלא בשלקא.****ולא היא,****אחזקי ריעותא - לא מחזקינן!**

87. נו, ב

רס"י

צריכה בדיקה. אע"פ ששהתה
מעת לעת דשמא נשברה השדרה
ונפסק החוט:

"דַּרְסָה,
וְטָרְפָה בְּבוֹתָל,

[או שריצצתה בהמה ומפרנסת ושהתה מעת לעת ושחטה - בשרה"]

אמר רבי אלעזר בן אנטיגנוס משום רבי אלעזר ברבי ינאי:
אחת זו ואחת זו - צריכה בדיקה.

88. נו, ב

רש"י

מתני'

הזפק. כרס שהאוכל נקבץ שם :
גפיה. עצמות הכנפים :
נשתברו רגליה. מן הארכובה
 ולמטה או אפילו למעלה ולא
 יצא העצם לחוץ אבל יצא לחוץ
 תנן בבהמה המקשה (לקמן עו.)
 דהוי טרפה :
נמרטו כנפיה. היינו נוצה גדולה
 שעל כל גופה פלומי"ש בלעז.
 נוצה היא הדקה הסמוכה לבשר
 שאין לה קנים ובלע"ז מלי"ש :

גמ'

ושבתו באונו. יום שבת שבתו
 שם :
איבעיא להו. תרתי הוראות הוו
 והכי קאמר הורו בטרפחת
 לאיסורא כדתנן בסנהדרין (דף
 לג.) והאכילה רבי טרפון לכלבים
 וכרבי בזפק נמי להיתרא דאפילו
 ניטל או דלמא הורו בטרפחת
 להיתרא כרבי בזפק ואמרו דאם
 ניטלה האם כשרה כמתניתין
 אבל כרבי בזפק לא סבירא להו :
 ה"ג הורו בטרפחת לאיסורא
 וכרבי בזפק להיתרא או דלמא
 הורו בטרפחת להיתרא כרבי
 בזפק אבל כרבי בזפק לא סבירא
 להו :

מתניתין

ואלו בשרות בעוף: **ניקבה הגרגרת,**
או שנסדקה,
הפתה חולדה על ראשה מקום שאינו עושה אותה טרפה.
ניקב הזפק,
רבי אומר:
אפילו ניטל.
יצאו בני מעיה ולא ניקבו,
נשתברו גפיה,
נשתברו רגליה,
נמרטו כנפיה.
רבי יהודה אומר:
אם נטלה הנוצה - פסולה.

גמרא

תנו רבנן:
"מעשה ברבי סימאי ורבי צדוק שהלכו לעבר שנה בלוד,
ושבתו באונו,
והורו בטרפחת ברבי בזפק."

איבעיא להו:

"הורו בטרפחת" - לאיסורא,
"ברבי בזפק" - להתירא,
 או דילמא:
"הורו בטרפחת" - להתירא, כרבי בזפק,
אבל "ברבי בזפק" - לא סבירא להו?

תיקו.

89. נו, ב

רַס"י

נידון כּוּשֵׁט. בנקב משהו :
כל שנמתח עמו. ממקום שהוא
 מתחיל לימשך לצד הוושט
 להיות מיצר והולך :
עמו. עם הוושט :
נמתח. נמשך דהיינו מן המיצר
 ולמעלה כדאמרינן (לעיל דף
 מה.) גבי מוח כל זמן שבגולגולת
 נידון כמוח התחיל לימשך נידון
 כחוט אלמא מקום מצר קרי
 משיכה :

אָמַר רַבָּה וְאִתְּימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
 גָּגוּ שָׁל זָפֶק - נִידוֹן כּוּשֵׁט.

הֵיכָא?

אָמַר רַב בִּיבִי בַר אֲבִי:
 כָּל שְׁנֵמְתָח עִמּוֹ.

90. נו, ב - נז, א

[וְאֵלֹוּ בְשָׂרוֹת בְּעוֹף: ...] יֵצְאוּ בְּנֵי מַעִיָּה."

אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק:

לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שְׁלֹא הֵיפֵךְ בְּהֵן,

אָבַל הֵיפֵךְ בְּהֵן - טְרֵפָה,

דְּכָתִיב: "הוּא עֹשֶׂה וַיִּכְנַנְךָ"¹⁹⁶ (דברים לב, ו) - מִלְמַד שֶׁבָרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פּוֹנְנִיּוֹת בְּאָדָם,

שָׂאֵם נִהְפָּךְ אַחַת מֵהֵן - אֵינּוּ יָכוֹל לְחַיּוֹת.

תְּנִינָא:

"הִזְה רַבִּי מֵאִיד אֹמֵר:

"הוּא עֹשֶׂה וַיִּכְנַנְךָ" (דברים לב, ו) - בְּרַבָּא דְּבּוֹלָה בֵּיה: מִמְּנוּ בְּהֵנִיּוּ,

מִמְּנוּ נְבִיאִיּוּ,

מִמְּנוּ שְׂרָיָו,

מִמְּנוּ מַלְכָּיו.

שְׁנֵאמַר: "מִמְּנוּ בְּנָה,

מִמְּנוּ יִתְדִי,

מִמְּנוּ קֶשֶׁת מִלְחָמָה,

מִמְּנוּ יֵצֵא כָּל נוֹגֵשׁ יַחְדָּו" (זכריה י, ד).

הֵהוּא אַרְמָא דְּחַזִּייה לְהֵהוּא גְבָרָא דְּנִפְל מֵאִיגְרָא לְאַרְעָא,

פְּקַעִיה כְּרִסִּיה וְנִפּוֹק מֵעֵינִיה,

אַתְיִיה לְבְרִיה וְשַׁחֲטִיה קַמִּיה אֲבָחֻזַת עֵינִים,

אֵינְגִיד וְאֵיתְנַח עוֹל לְמֵעֵינִיה וְחֵיטִיה לְכְרִסִּיה.

נז, א

רש"י

הֵיפֵךְ בְּהֵן. כִּשְׁהַכְּנִיסֵן לְתוֹכוֹ הֵיפֵךְ עֲלִיוֹנוֹ לְתַחְתִּיתוֹ אוֹ עֲגוּלָה זֹו לְמַעַלָה מִכַּמּוֹת שֶׁהִיתָה שֶׁהַחֲלִיף זֹו לְמַעַלָה וְזֹו לְמַטָּה: כּוֹנְנִיּוֹת. לְשׁוֹן וְאֵת כִּנּוּ (שְׁמוֹת לַח) שֶׁבָרָא לֵהֶם בְּסִיס לִישֵׁב עֲלֵיו וְאִם יִרְדּוּ מִבְּסִיסֵן שׁוֹב אֵין מֵתִישִׁבִים:

כּוֹכָא דְּכּוֹלָא בֵּיה. כִּרְךְ שֶׁהַכֵּל בּוֹ וְעַל כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל נֵאמַר שֶׁכֵּל מוֹשְׁלִיחֵן מֵהֵן וְלֹא מֵעַם אַחֵר: מַעִינָה. מַעִיּוֹ:

וְשַׁחֲטִיה קַמִּיה. כַּדִּי שִׁתְּאֲנַח וַיִּמְשַׁךְ מַעִיּוֹ אֵלָיו: לְבְרִיה. שֶׁל זֶה הַנוֹפֵל:

בְּאֲחֻזַת עֵינִים. וְלֹא נִגַע בּוֹ וְלֹא הִזִּיקוּ אֵלָא דְנִדְמָה לְאֲבִיו כֵּאִילוֹ נִשְׁחַט לְפִי שֶׁלֹא הִיָּה רוֹצֵה לִיגַע בְּמַעִיִם שֶׁלֹא יִהְפֵךְ בְּהֵן:

91. נז, א

רס"י

"וְאֵלֹהֵי כְּשָׁרוֹת בְּעוֹף: ...] נִשְׁתַּבְּרוּ רַגְלֵיהֶן".

ההוא צנא דאינקורי דאתיא לקמיה דרבא, בדקיה רבא בצומת הגידין - ואכשריה.

אמר רב יהודה אמר רב:

שמוטת יד בבהמה - קשרה,

שמוטת ירך בבהמה - טרפה,

שמוטת ירך בעוף - טרפה,

שמוטת גף בעוף - טרפה,

חיישינן שמא ניקבה הריאה.

ושמואל אמר: תיבדק.

וכן אמר רבי יוחנן: תיבדק.

צנא. סל:

דאנקורי. עופות שנשתברו רגליהן בארכובה למטה או למעלה מארכובה ואין העצם יוצא לחוץ ובתשובת הגאונים מצאתי עוף שחור הוא ושל מים הוא ובמצחו חברבורות לבנות ועל שם כך נקרא אינקורי שהוא מנומר כמו ניקוב פינטור"א ובעיר הזאת יש מהן:

בצומת הגידין. שיהו ששה עשר חוטין קיימין כדאמרינן בפרק בהמה המקשה (לקמן עו:) והוא בשפולו של עצם השוק סמוך לארכובה:

יד. כתף:

שמוטת ירך. בוקא דאטמא דשף מדוכתיה ואיעכול ניביה:

שמוטת גף. פרק עליון המחובר בגבה:

טרפה. דחיישינן שמא ניקב הריאה לפי שהריאה נחבאת בין הצלעות וקרום הבשר רך ודק בין צלע לצלע וכששומטת גפה מתנתקת הריאה עם הגף:

תיבדק. הריאה מכניס קנה דק בגרירת ונופח בריאה ואם הרוח יוצא טרפה ואם לאו כשרה:

92. נז, א

רס"י

כעלה של וורד. דקה ואדומה:
 בין אגפים. בין כנפיה:
 דלא מיטריף בה. אם ניקבה:
 כנגדן בעוף. אלמא ניקבה
 הריאה דבהמה ה"ה לעוף:
 לא לינפל. אם נפלה מן הגג
 דאמרן צריכה בדיקה א"צ
 לבדוק בריאה:
 ולא ליחמר. בנפלה לאור
 שבדקין המעיים שמא הוריקו
 א"צ לבדוק הריאה:
 ורוב צלעות מגינות עליה. רוב
 ריוח הצלעות מגין עליה
 שהצלעות אינן שוכבות על רחבן
 אלא על חודן וכולן רחבן לפני
 והריאה נחבאת ביניהם:
 של בריבי. חזקיה שהיה גדול
 בדורו:
 ניכר שאינו בקי בתרנגולים.
 אינו רגיל לאכול תרנגולים
 לפיכך לא ידע אם יש להן ריאה
 ולשון בדיחותא הוא:

חזקיה אמר:

אין ריאה לעוף.

ורבי יוחנן אמר:

יש לו,

וישנה כעלה של וורד בין אגפים.

מאי "אין ריאה לעוף"?

אלימא: דלית ליה כלל - והא קא חזינא דאית ליה!

אלא: דלא מיטריף ביה.

והתני לוי:

"טרפות שמונו חכמים בבהמה כנגדן בעוף,

יתר עליהן: עוף נשבר העצם, אף על פי שלא ניקב קרום של מוח!"

אלא: אין לו - לא לינפל,

ולא ליחמר.

מאי טעמא?

אמר רב חנה:

הואיל ורוב צלעותיה מגינות עליה.

והא מדאמר רבי יוחנן:

יש לו וישנה כעלה של וורד בין אגפים,

מכלל דחזקיה סבר דלית ליה!

אלא אמרי במערבא משמיה דרבי יוסי ברבי חנינא:

מדבריו של בריבי ניכר שאינו בקי בתרנגולין.

93. נז, א-ב

רַש"י

נהרא נהרא ופשטיה. אין פשטי
נהרה דומין זה חריף וזה עומד
כך אין מנהג המקומות דומות
ורב כשרה סבירא ליה וראה בני
פומבדיתא שנהגו בו איסור ולא
התירו בפניהם ורב יהודה
מפומבדיתא הוה וסבר דרב
טרפה ט"ל:

צומת הגידין. מקום שהגידין
צומתין מתחברין ומתהדקין
לשון חומץ צומתו דפסחים (דף
מ.) אשטריינט"א בלעז:

שמוטת ירך בעוף כשר. והרי
הכל ניטל וכל שכן אם ניטל
צומת הגידין לבדן:

מתניתין ידענא. בפרק בהמה
המקשה (לקמן עו.) וכן שניטל
צומת הגידים לבדן וכל
הארכובה קיימת:

וכן בעוף. דאם ניטל צומת הגידין
טרפה:

אמר ליה. רבי אבא דילמא
מדאגמריה רב לרב הונא
דשמוטה כשרה והתם אמר וכן
בעוף שני ליה בין שמוטה
לחתוכה ובשמוטה כשרה ואפי'
ניטלה כולה ובחתוכה טרפה
אפילו צומת הגידין לבדן:

אמר ליה. רבי ירמיה לרבי אבא:
ואת מפרש שמעתין דרב.
מדנפשיך לאו דידך הוא
דבפירוש אמר רב: אמר ליה אין
לא גרסינן:

רבי זירא. ורבי אבא תרווייהו
מבבל הוו וסלקו להתם ורבי
זירא סליק ברישא וקאמר ליה
רבי אבא חייך אחר שעלית מבבל
הלום:

הוה לן פתחון פה קמיה דרב
הונא. כלומר הווקקנו לדבר
בשמוטת ירך לפני רב הונא ואמר
לן כשרה ואחרי כן אשכחתיה
לרב ירמיה כו':

"]אמר רב יהודה אמר רב: ...
שמוטת ירך בעוף - טרפה".

אמר רב הונא אמר רב:
שמוטת ירך בעוף - כשרה.

אמר ליה רבה בר רב הונא לרב הונא:

והא רבנן דאתו מפומבדיתא אמרו:

רב יהודה משמיה דרב אמר: שמוטת ירך בעוף - טרפה!

אמר ליה:

ברי, נהרא נהרא ופשטיה.

אזל רבי אבא אשכחיה לרב ירמיה בר אבא דקא בדיק בצומת הגידין.

אמר ליה:

למה ליה למר כולי האי?

והא רב הונא אמר רב: שמוטת ירך בעוף - כשרה!

אמר ליה:

אנא מתניתין ידענא: "בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה - כשרה,

מן הארכובה ולמעלה - פסולה,

וכן שניטל צומת הגידין" (חולין עו.).

ואמר רב עלה: וכן בעוף.

אי הכי קשיא דרב אדרב!

אישתיק.

אמר ליה:

דלמא שני לה בין שמוטה לחתוכה.

אמר ליה: ואת מפרשת שמעתתיה דרב!?

בפירוש אמר רב: שמוטה - כשרה,

חתוכה - פסולה!

ואל תתמה, שהרי חותכה מכאן ומתה,

חותכה מכאן וחיתה.

כי סליק רבי אבא אשכחיה לרבי זירא דיתיב וקאמר:

אמר רב הונא אמר רב: שמוטת ירך בעוף - טרפה.

אמר ליה:

חיי דמר! מיומא דסליק מר להכא הנה לן פתחון פה קמיה דרב הונא,

ושאילניה, ואמר לן: שמוטת ירך בעוף - כשרה!

נב,

ואשכחתייה נמי לרבי ירמיה בר אבא דיתיב וקא בדיק בצומת הגידין,

ואקשי ליה: לא סבר לה מר הא דאמר רב הונא אמר רב: שמוטת ירך בעוף - כשרה!

אמר ליה: אנא מתניתין ידענא: "בהמה שנחתכו רגליה מן הארכובה ולמטה - כשרה,

מן הארכובה ולמעלה - פסולה,

וכן שניטל צומת הגידין" (חולין עו.).

ואמר רב עלה: וכן בעוף.

ואמרי ליה: אי הכי קשיא דרב אדרב!

אישתיק.

ואקשי ליה: ודלמא שני ליה לרב בין שמוטה לחתוכה.

ואמר לי: ואת מפרשת שמעתתיה דרב!?

בפירוש אמר רב: שמוטה - כשרה,
חתוכה - פסולה.

ואת מה בידך?

הכי אמר רב חייא בר אשי אמר רב:
שמוטת ירך בעוף - טרפה.

וכן אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן:
שמוטת ירך בעוף - טרפה.

ואמר רבי יעקב בר אידי אילמלי הוה רבי יוחנן באתרא דאורו בה חברוותא להתירא לא פרקים,
דאמר רבי חנינא אמר רבי: שמוטת ירך בעוף - כשרה.

ותרנגולת היתה לו לרבי חנינא שנשמטה ירך שלה והביאה לפני רבי וְהִתְיָרָה לוֹ,
ומלחה רבי חנינא והוה מורי בה הלכה לתלמידים: "זה התיר לי רבי, זה התיר לי רבי".

ולית הלכתא ככל הני שמעתתא,

אלא כי הא דשאל רבי יוסי בן יהוראי את רבי יהושע בן לוי:
קדירת קנה בכמה?

אמר לו: משנה שלמה שנינו: "עד באיסור האיטלקי" (חולין נד.).

אמר לו: והלא רחל אחת היתה בשכונתנו שנקדר קנה שלה ועשו לה קרומין של קנה וְחִיתָה!
אמר לו: ועל דא את סמיד?!

והלא הלכה רווחת בישראל שמוטת ירך בעוף - טרפה,

ותרנגולת היתה לו לרבי שמעון בן חלפתא שנשמטה ירך שלה,
ועשו לה שפופרת של קנה וְחִיתָה,

אלא מאי אית לך למימר? תוך שנים עשר חדש הוה,

הכא נמי תוך שנים עשר חדש הוה.

רס"י

ואת מה בידך. עכשיו אמור לי
אתה אם שמעת בה כלום אחר
שבאת הלום:

חברוותא. חברים:

לא פרכיס. לא היה יכול לנוד
כנף ולקנתר אפילו רמז דבר
מתוך שגדולים הם ויש לו לירא
מהם אם היה אצלם:

ומלחה רבי חנינא. כדי
להתקיים ויוכל להראות ימים
רבים:

ולית הלכתא ככל הני. דשרו
שמוטת ירך בעוף:

אלא כי הא. דקתני והלא הלכה
רווחת היא שמוטת ירך בעוף
טרפה:

קדירת קנה. קנה שנקדר ממנה
חתיכה כמין ארובה:

קרומית. רחבה וסתמוהו בה:

ועל דא את סמיד. מפני שראית
שחיתה המכה אתה סומך
להתיר והלא הלכה כו':

רווחת. כבר נתפשטה ונתרווחה
לנהוג:

תוך י"ב חדש. חיתה המכה
ולסוף י"ב חדש מתה דטרפה עד
י"ב חדש חיה:

94. נז, ב

רש"י

והיה עושה דבר. כדמפרש לקמן להוציא מלבו של רבי יהודה: וטלה עליה במטלית של טרסיים. כרכה במטלית של צורפי נחשת שנותנים לפניהם לקבל עפוררית שחקי נחשת ושל עור היא ותמיד היא חמה מתוך עוביה וגם הנחושת מחמם לעולם: במידי דמיטרפא בה נו'. בתמיה נהי דמשבחת בשאר אבריה מיהו ההיא מילתא דמיטרפא ביה מי הדרא ומשבחת כי הכא דגדלו אחרונים יותר מן הראשונים: מאי עסקן. למה נקרא שמו עסקן תחלה: אי ודאי לית להו מלכא. דכתיב אשר אין לה קצין והיינו עסקן דלא בעי למיסמך אהימנותיה דשלמה: הנמלים. אוהבים צל ושונאים חום: דשומשמני. נמלים: נפק חד מינייהו. מתוך חורי הקן ובא לחוץ וראה הצל: אתנח ביה סימנא. להכירו לידע מה יעשו לו חבריו כשימצא שקרו: הרמנא הוו נקיטי. שכל המהתל בחברו יהרגוהו: אי נמי בין מלכא למלכא הוה. מת המלך ועדיין לא קם אחר ודרך ארץ לעשות איש הישר בעיניו כדכתיב בימים ההם וגוי איש הישר בעיניו יעשה: אהימנותיה דשלמה. נאמן הוא על כך וברוח הקדש אמרה:

אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן חַלְפָּתָא שְׁעִסְקוּן בְּדַבְרֵימֵי הָיָה, וְהָיָה עוֹשֶׂה דְבַר לְהוֹצִיא מִלְבוּ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה, שְׁהָיָה "רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם נִיטְלָה הַנוּצָה - פְּסוּלָה",

וְתַרְנֻגוּלַת הַיְתָה לוֹ לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן חַלְפָּתָא שְׁנִיטְלָה נוּצָה שְׁלָה, וְהִנְיָחָה בַתְנוּר וְטָלָה עָלֶיהָ בְּמַטְלִית שֶׁל טְרַסִּיִּים וְגִידְלָה כְּנַפְיִים הָאֲחֵרוֹנִים יוֹתֵר מִן הָרֵאשׁוֹנִים.

וְדַלְמָא קְסָבֵר רַבִּי יְהוּדָה: טְרַפָּה מְשַׁבַּחַת!

אם כן, במידי דמיטרפא בה הגדילה כנפיים האחרונים יותר מן הראשונים!?

מאי "עסקון בדברים"?

אמר רבי משרשיא:

דכתיב: "לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם. אשר אין לה קצין שוטר ומושל. תכין בקיץ לחמה"¹⁹⁷ (משלי ו, ח-ו).

אמר איזיל איחזי אי ודאי הוא דלית להו מלכא, אִזְל בְּתַקּוּפַת תַּמּוּז פְּרַסִּיָּה לְגַלְיָמִיָּה אַקִּינָא דְשׁוּמְשֻׁמְנֵי נֶפֶק אֶתְנָא חַד מִיִּנְיָהּ אֶתְנַח בֵּיה סִימְנָא, עַל אֲמַר לְהוּ נֶפֶל טוּלָא, נֶפְקוּ וְאֶתּוּ דְלִיָּה לְגַלְיָמִיָּה נֶפֶל שְׁמִשָּׂא נֶפְלוּ עָלֶיהָ וְקָטְלָהּ. אָמַר, שְׁמַע מִינָהּ: לִית לְהוּ מַלְכָּא, דְּאִי אִית לְהוּ הֶרְמָנָא דְּמַלְכָּא לֹא לִיבְעוּ.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: וְדַלְמָא מַלְכָּא הוּהוּ בְּהַדְיָהּוּ!

אי נמי, הרמנא דמלכא הוו נקיטי!

אי נמי, בין מלכא למלכא הוה,

דכתיב: "בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה" (שופטים ז, ו)!

אָלָא סְמוּךְ אַהִימְנוּתָא דְשְׁלָמָה.

¹⁹⁷ ו לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם. ז אשר אין לה קצין שוטר ומושל. ח תכין בקיץ לחמה מאכלה

95. נז, ב

רש"י

סימן. לספק טרפה:
י"ב חדש. אם כך חיה בידוע שלא נטרפה:
ב' ושלש שנים. וקשיא לרב הונא דיי"ב חדש ליכא למ"ד:
תנאי היא. דאיכא דסבירא ליה כרב הונא דקתני לקמן ימות החמה היו וכיון שעברו עליו ימות הצנה מיד מת ויש מכה שהיא נבערה ומת מתוך חוס הלכך בעינן ימות החמה וימות הצנה:
נקב אחד ארוך. ונקדרה בחסרון:
מצטרפין למלא מקדח. ושוב אינה מטמאה באהל לבית שמאי פלוגתא דשדרה וגלגולת באהלות (פ"ב מ"ג) דהיינו כדי שינטל מן החי וימות דהכי אמרינן בפרקין (דף נב:): גבי שדרה וכן לטרפה:
חידוק של קרויה. חתיכה של דלעת יבשה:

אמר רב הונא:

סימן לטרפה - שנים עשר חדש.

מיתבי:

"סימן לטרפה - כל שאינה יולדת.

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

משבחת והולכת - בידוע שהיא כשרה,

מתנוונה והולכת - בידוע שהיא טרפה.

רבי אומר:

סימן לטרפה - שלשים יום.

אמרו לו: והלא הרבה מתקיימות שתיים שלש שנים!"

תנאי היא.

דתנאי:

"ובגלגלת:

שיש בה נקב אחד ארוך,

אפילו נקבים הרבה,

מצטרפים למלא מקדח.

אמר רבי יוסי בן המשולם:

מעשה בענבול באחד שנפחתה גלגלתו ועשו לו חידוק של קרויה וחייה.

אמר לו רבי שמעון בן אלעזר:

משם ראיה?! ימות החמה היה, וכיון שעברו עליו ימות הצנה מיד מת."

אמר רב אחא בר יעקב:

הלכה:

טרפה - יולדת,

ומשבחת.

96. נז, ב - נח, א

רפ"י

דשיחלא קמא. בלעז פושטי"ה
 אותן שהיו במעיה בשעה
 שנטרפה כולן אסורות דעובר
 ירך אמו הוא ועמה נטרפו:
מכאן ואילך. היא והזכר גורמין
 להם שיבאו ודבר שאיסור והיתר
 גרמו לו שיגדל מותר:
ושוין. רבי אליעזר ורבנן דפליגי
 בולד בהמה טרפה:
בדספנא מארעא. היא מעצמה
 מתחממת בארץ ויולדת וההוא
 חד גורם הוא:
גדלה. משמע כל גידוליה
 באיסור:
אלא הא דתנן. כיון דאמרת
 דהאי מודים בביצת טרפה
 בדספנא מארעא דחד גורם הוא
 קאמר מכלל דפלוגתייהו בזה
 וזה גורם וע"כ בשנטרפה ולבסוף
 עיברה פליגי דאיכא זה וזה
 גורם:
במאי קא מיפלגי. על כרחך
 בנטרפה ולבסוף עיברה:
להודיעך כחו דרבי יהושע.
 תירוצא הוא:
סבירא ליה כרב אחא בר יעקב.
 דאמר לעיל (דף נו:.) הלכה טרפה
 יולדת:
ומתני לה לדאמימר כדאמרינן.
 הני ביעי דטרפה כו' דאיכא
 לפלוגי בין שיחלא קמא לשיחלא
 בתרא אפילו בטרפה ודאית:
רבינא לא סבר לה. כוותיה ולא
 מצי למימר דשיחלא בתרא דהא
 לא טענה הלכך מוקי לה
 לדאמימר בספק טרפה והכי
 קאמר דשיחלא קמא משהינן לה
 אי הדרה וטענה לאו טרפה היא
 ושרו קמאי:
מפני שגדלה באיסור. אלמא
 טענה:

נח, א

אמר אמימר:

הני ביעי דטרפה:

שיחלא קמא - אסירא,

מכאן ואילך, הנה ליה זה וזה גורם - ומותר.

איתיביה רב אשי לאמימר:

"ושוין בביצת טרפה - שאסורה מפני שגדלה באיסור!"

התם בדספנא מארעא.

ולישני ליה: "בשיחלא קמא!"

אם כן, **"גדלה"**? גמרה' מיבעי ליה!

אלא, הא דתנן: **"ולד טרפה:**

רבי אליעזר אומר: לא יקרב לגבי מזבח,

ורבי יהושע אומר: יקרב" - במאי קא מיפלגי?

בשנטרפה ולבסוף עיברה:

רבי אליעזר סבר: זה וזה גורם - אסור,

ורבי יהושע סבר: זה וזה גורם - מותר.

אי הכי, אדמיפלגי לגבוה, ליפלגו להדיוט!

להודיעך כחו דרבי יהושע,

דאפילו לגבוה - נמי שרי.

ולפלגו להדיוט, להודיעך כחו דרבי אליעזר, דאפילו להדיוט נמי אסור!

כח דהיתרא עדיף ליה.

"ומודים בביצת טרפה שאסורה" - בדספנא מארעא דחד גורם הוא.

רב אחא סבר לה כרב אחא בר יעקב,

ומתני לה לדאמימר, כדאמרן.

רבינא לא סבר לה כדרב אחא בר יעקב,

ומתני לה לדאמימר בהאי לישנא:

אמר אמימר:

הני ביעי דספק טרפה דשיחלא קמא - משהינן להו,

אי הדרה וטענה - שריין,

ואי לא - אסירן.

איתיביה רב אשי לאמימר:

"ומודים בביצת טרפה - שאסורה,

מפני שגדלה באיסור!"

אמר ליה:

התם בדשיחלא קמא.

אם כן, **"גדלה"**, גמרה' מיבעי ליה!

תני: "גמרה".

אלא הא דתנן:

"וְלֹד טְרֵפָה:

**רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא יִקָּרֵב לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ,
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: יִקָּרֵב - בְּמֵאֵי קָא מִיפְלָגִי?**

כְּשֶׁעִיבְרָה וּלְכֶסוּף נִטְרָפָה:

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: עוֹבֵר יָרֵךְ אִמּוֹ הוּא.

וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבַר: עוֹבֵר לְאוֹ יָרֵךְ אִמּוֹ הוּא.

אִי הָכִי, אֲדַמִּיפְלָגִי לְגָבוֹהַ, לִיפְלָגוּ לְהִדְיוּט!

לְהוֹדִיעַהּ כַּחוֹ דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ.

וְלִיפְלָגוּ בְהִדְיוּט, לְהוֹדִיעַהּ כַּחוֹ דְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר!

כַּח דְהִיתִירָא עֲדִיף לִיה.

"וּמוֹדִים וְדָאֵי בְּבִיצַת טְרִיפָה - שְׁאֲסוּרָה".

בְּדִשְׁחָלָא קָמָא.

מֵאֵי טַעְמָא?

גוּפָה הִיא.

וְהִלְכְתָּא:

בְּזֹכֵר - כָּל שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֳדָשׁ,

בְּנִקְבָה - כָּל שְׁאַיְנָה יוֹלְדֵת.

רַש"י

במאי קא מיפלגי. על כרחך בעיברה ולבסוף נטרפה דאי בנטרפה ברישא תו לא טענה ובהא פליגי רבי אליעזר סבר [עובר] ירך אמו הוא והרי הוא כאחד מאיבריה:

ור' יהושע סבר כו'. וכיון דהכי הוא אדמיפלגי כו':

ומודים. ודאי בביצת [טרפה]:
בשיחלא קמא. דכיון דאגידא ביה דמעורה בגידין כגופה דמיא:

והלכתא בזכר. ספק טרפה דידיה אי שהי שנים עשר חדש ודאי לא נטרף ושוב אין צריך לבדוקו כגון אם ספק דרוסה או נפולה או שמא ניקב הקרום מחמת שראינוהו שלקתה:

97. נח, א-ב

רַש"י

כל בריה שאין לה עצם אינה מתקיימת י"ב חדש. ונפקא מינה כדמפרש רב פפא: קישות שהתליעה באיביה. בעודה מחוברת: אסורה. התולעת באכילה דכיון דמהלכת בתוך הקישות והקישות מחוברת בקרקע שורץ על הארץ קרינא ביה אבל התליעה בתלוש לאו שורץ הוא עד דנפיק מיניה ומהלך על גבי הקרקע כדמפרש בשילהי פרקין (דף סז:): שמע מינה. מדרב הונא: הני תמרי דכדא. שהתליעו ואין ידוע אם במחובר אם בתלוש: לבתר תריסר ירחי שתא שריין. דאי במחובר התליע לא הוי חיי עד השתא: בקא. מין זבוב צינצ"א והיא נושכת כצרעה: דידבא. זבוב: אימרא. לשון (איוב לט) כעת במרום תמריא נתנכרה לו ומרדה עליו אינשלב"י: לבר מחוזא. על שם שהיו בני מחוזא מעונגים ושמנים נאמר משל זה עליהם: ומצת מיניה. דמא מצצת דמו: מני. משקל ששים מני: בקורנסיה. מרטי"ל כלומר הוי זהיר בו שנשיכתו כבדה: במני דידהו. במשקל שלהן של בקי שהוא קל: בשני דידהו. רגעים הן:

אמר רב הונא:

כל בריה שאין בו עצם - אינו מתקיים שנים עשר חדש.

אמר רב פפא:

שמע מינה מדרב הונא:

הא דאמר שמואל קישות שהתליע באיביה - אסורה.

נח, ב

הני תמרי דכדא,

לבתר תריסר ירחי שתא - שריין.

אמר רב:

לית בקא - בר יומא,

ולית דידיבא - בת שתא.

אמר ליה רב פפא לאביי:

והא אמרי אינשי: שב שני אימרא בקתא מבקא,

דאמרה ליה חזיתיה לבר מחוזא דסחא במיא וסליק ואיכרך בסדיניו,

ואיתיבת עליה ומצת מיניה ולא הודעת לי!

אמר ליה:

ולישעמיה!

הא דאמרי אינשי: שיתין מני פרזלא תלו ליה לבקא בקורנסיה!

מי איכא?!

איהו גופיה כמה הוי? אלא במני דידהו,

הכא נמי, בשני דידהו.

98. נח, ב

כ"י

תנן התם. בבכורות לענין מומים:
לא שנו. דקתני הרי זה מום לגבוה הא להדיוט שרי:
אלא שחסר ויתר ביד. שחסור זה דבעלת שלש או יתור זה דבעלת ה' ביד שאין לה אלא יד אחד או שיש לה ג' ידים:
כנטול דמי. יתר אחד כחסר אחד והוא כבעלת רגל אחד וטרפה דהוא כשמוטת ירך בבהמה:
סניא דיבי. בודיל קרשטניי קורין לו:
גובתא. כמו קנה בשר:
דהוה מעבר מבי כסי להובלילא. המסט:
לאכשורה. כדאכשרנא בגובתא דבי כסי והובלילא:
בחדא מחיתא מחתינהו. וכי באריגה אחת ארגתם לכולם לשון (שמות לט בתרגום) עובד מחי דתיקון דבור קרו לו אינשי אריגה שמסדר את דבריו:
היכא דאיתמר. דברייתא הכי אית להו איתמר:
והיכא דלא איתמר לא איתמר. ויתר הוא וכאילו ניטל אחד מן המעים כנגדו הוא דכל יתר כנטול דמי וכן הלכה דליכא מאן דפליג ואע"ג דאמרן (לעיל דף מז.) באוני דריאה לית הלכתא כוותיה דרבא ביתרת הא אוקיימא והוא דקיימא בדרא דאוני דקים להו לרבנן דאורחיהו בהכי אבל ביני ביני טרפה אלמא כנטול דמי וגבי רגלים דלאו אורחיהו ודאי טרפה:
היוצאים מן הבהמה כאחד. דאית לה תרתי הדורי דכנתא ושניהם יוצאין מן הקיבה זה בראשה וזה באמצעה:
וכנגדן בעוף כשרה. דעוף זימנין דהוי הכי ואע"ג דלא משתכח להו הכי קים להו ויש מפרשין שכל עוף דרכו כן משום דמן הזפק ועד הקורקבן קנה של מעיין אחד והוא קרי בני מעים ובראש הקורקבן יוצאין בני מעים גמורין:
אבל יוצאין ממקום אחד. סמוכין זה לזה:
וכלים עד כאצבע. וחוזרין ומתחברין בתוך רוחב אצבע:
פליגי בה. בהיכא דיוצאים ממקום אחד דקתני כשרה:
מלמטה. סמוך לנקב הרעי מתחברין כדי שיהא הרעי יוצא ממקום אחד:

תנן התם:

"בהמה בעלת חמש רגלים או שאין לה אלא שלש - הרי זה מום" (בכורות מ.).

אמר רב הונא:

לא שנו אלא שחסר ויתר ביד, אבל חסר ויתר ברגל - טרפה נמי הויא.

מאי טעמא?

כל יתר כנטול דמי.

ההיא חיותא דהוה לה תרתי סניא דיבי. אייתוה לרבינא וטרפה, מדרב הונא.

ואי שפכן להדדי - כשרה.

ההיא גובתא דהוה נפקא מבי כסי להובלילא, סבר רב אשי למיטרפה.

אמר ליה רב הונא מר בר חייא לרב אשי: כל הני חיוי ברייתא הכי אית להו.

ההוא גובתא דהוה מעברא מבי כסי לכרסא, סבר מר בר רב אשי לאכשורה,

אמר ליה רב אשעיא: אטו כולהו בחדא מחיתא מחתינהו!?

היכא דאיתמר - איתמר,

היכא דלא איתמר - לא איתמר!

"העיד נתן בר שילא רב טבחיא דציפורי לפני רבי,

על שני בני מעים היוצאין מן הבהמה נאחד - שהיא טרפה, וכןגדן בעוף - כשרה.

במה דברים אמורים: שיוצאין בשני מקומות,

אבל יוצאין במקום אחד, וכלין עד כאצבע - כשרה."

פליגי בה רב אמי ורב אסי:

חד אמר: הוא דהדרי וערבי.

וחד אמר: אף על גב דלא הדרי וערבי.

בשילמא למאן דאמר: "הוא דהדרי וערבי" - היינו דקתני: "עד כאצבע". אלא למאן דאמר: "אף על גב דלא הדרי וערבי" - מאי "עד כאצבע"?

עד כאצבע מלמטה.

99. נח, ב

רַש"י

ר' יהודה. הא דאמר דחשיב לה כגלודה שניטל עורה ורבי ישמעאל נמי חשיב לנוצה כעור דאמר נוצה מצטרפת לכזית לפגל בחטאת העוף אם מלקה ע"מ לאכול כזית בין נוצה ועור ובשר חוץ לזמנו:
אפגולי. גרסינן:
אלא לענין אפגולי. דקסבר חזיא לאכילה:
לא מגין. וכי ניטלה נמי לא איכפת לך:

**"רבי יהודה אומר:
 אם ניטלה הנוצה - פסולה."**

אמר רבי יוחנן:
 רבי יהודה ורבי ישמעאל אמרו דבר אחד,
 רבי יהודה - הא דאמרן.
 רבי ישמעאל - דתנן:
"רבי ישמעאל אומר: הנוצה מצטרפת."

אמר רבא:
 דילמא לא היא,
 עד כאן לא קאמר רבי יהודה הכא אלא לענין טרפה דליקא מידי דמגין עליה,
 אבל לענין איפגולי - כרבנן סבירא ליה.
 ועד כאן לא קאמר רבי ישמעאל התם אלא לענין איפגולי,
 אבל לענין טרפה - אגוני לא מגין.

100. נח, ב

כ"י

מתני'

אחוזת הדם. שאחזה דם וחלתה:
והמעושנת. נכנס עשן בגופה:
והמצוננת. חולי מחמת צינה:
הרדופני. סם המות לבהמה:
מים הרעים. מים מגולים:
אכלה סם המות. שהוא סם המות לאדם:

גמ'

קורט של חלתית. חד הוא ונוקב את בני המעים חלתית לזר"א:
תיעא. תור"א בלע"ז ועשב מר הוא מאד וכל אלו קשין לה:
כלב שוטה. אמרינן בסדר יומא (דף פג:) רוח רעה שורה עליו וכשנושך אדם שורה עליו והורגתו:
קשיא חלתית. דהכא אחלתית דשמואל:
וקשיא סם המות. דהכא אסם המות דמתני':
הא דידה. ברייתא בסם המות דבהמה שאינו סם המות לאדם:
בתי גווי סם המות. דבהמה מיירי תנא דברייתא:

מתניתין

אחוזת הדם, והמעושנת, והמצוננת, ושאכלה הרדופני, ושאכלה צואת תרנגולים, או ששתת מים הרעים - נשרה, אכלה סם המות, או שהבישה נחש - מותרת משום טרפה, ואסורה משום סכנת נפשות.

גמרא

אמר שמואל:
 הלעיטה חלתית - טרפה.

מאי טעמא?

דמינקבה להו למעיניה.

מתיב רב שיזבי:

"אחוזת הדם, והמעושנת, ושאכלה הרדופני, ושאכלה צואת תרנגולים, ושתת מים הרעים, הלעיטה: תיעה, חלתית, ופלפלין, אכלה סם המות - נשרה.

הבישה נחש,

או שנשכה כלב שוטה - מותרת משום טרפה, ואסורה משום סכנת נפשות."

קשיא חלתית אחלתית!

קשיא סם המות אסם המות!

"חלתית אחלתית" - לא קשיא:

כאן - בעליו,

כאן - בקרטין.

"סם המות אסם המות" - לא קשיא:

הא - דידה,

הא - דאדם.

סם המות דבהמה היינו "הרדופני"!

תרי גווי סם המות.

101. נח, ב - נט, א

רש"י

עיקרא דמרידתא. שורש של תור"א:
אליבא ריקנא. קודם אכילה:
משתלח משכיה. נפשט עורו שהחלתית מחממתו מאד ואוחזתו קדחת שקורין שקלפיון:
דיתבי במיא. לקרר עצמי:
שב בוטינתא דפרחי. גרעיני של צלף שקורין קרפי"ר:
תליא דליביה. כל עיקר חיבור לבו נעקר וכגון דאכיל לכולהו:
צומת הגידין. בשוק הוא סמוך לארכובה ברגליה האחרונים:
באומצא. אינו צלי כל כך בתנור אלא מולחו מאד וצולחו כל דהו על הגחלים:
לניקורי. שמא נשכה נחש שם ואסורה משום סכנת נפשות:
דאיהו בדיק נפשיה. מאליו:
תלחי. מתפרק ונופל חתיכות חתיכות:
לא יאונה לצדיק. שנודמנתי ומנעתיו מלאכול:

מאי "תיעה"?

אמר רב יהודה:

נטא, עיקרא דמרידתא.

אמר רב יהודה:

האי מאן דאכל תלתא תקלי חלתית אליבא ריקנא - מישתלח משכיה.

אמר רבי אבהו:

בדידי הוה עובדא, ואכלי חד תקלא חלתיתא, ואי לא דיתבי במיא מישתלח משכאי, וקיימתו בעצמי: **"החכמה תחיה בעליה"**¹⁹⁸ (קהלת ז, יב).

אמר רב יוסף:

האי מאן דאכיל: שיתסרי ביעי,

וארבעי אמגוזי,

ושב בוטינתא דפרחי,

ושתי רביעתא דדובשא - בתקופת תמוז אליבא ריקנא מתעקר תליא דליביה.

ההוא בר טביא דאתא לבי ריש גלותא,

דהוה מפסק פרען בתרייתא,

בדקיה רב בצומת הגידין - ואכשריה,

סבר למיכל מיניה באומצא.

אמר ליה שמואל: לא חייש מר לניקורי?!

אמר ליה: מאי תקנתא?

נותביה בתנורא דאיהו בדיק נפשיה,

אותביה נפל תילחי תילחי,

קרי שמואל עליה דרב: **"לא יאונה לצדיק כל און"**¹⁹⁹ (משלי יב, כא).

קרי רב עליה דשמואל: **"כל דז לא אנס לה"**²⁰⁰ (דניאל ד, ו).

¹⁹⁸ מי בצל החכמה בצל הקסף ויתרון דעת החכמה תחיה בעליה

¹⁹⁹ לא יאנה לצדיק כל און ודשעים מלאו דע

²⁰⁰ בלששאצר רב הרטמיא די אנה ידעת די רוח אלהיו קדישין בך וכל דז לא אנס לה חזוי חזית ופשרה אמר

102. נט, א

רס"י

מתני'
סימני בהמה וחיה. דכתיב זאת החיה וגו':
הדורס. האוחז בצפרניו ומגביה מן הקרקע מה שאוכל:
אצבע יתירה. זו אצבע הגבוה שאחורי האצבעות:
החולק רגליו. מפרש בגמ' שכשמעמידו על החוט נותן שתי אצבעות מכאן ושתיים מכאן:
טמא. בידוע שהוא דורס:
ובחגבים. זהו סימן טהרתם כל שיש לו ארבע רגלים וארבע כנפים ויש לו קרצולים הם שני רגלים ארוכים לבד הארבעה והם סמוך לצוארו ממעל לרגליו לנתר בהם כשהוא רוצה לקפץ וכנפיו חופין את רובו והן ד' סימנים: הי"ג כל שיש לו ד' רגלים וד' כנפים וקרצוליו וכנפיו חופין את רובו ולא גרסינן וקרסוליו וכנפיו ובגמרא נפקא לן מקרא:
(הפורח בהם. שט בהם על המים):

גמ'
ניבי. שתי שיניים יש לו למעלה אחת מכאן ואחת מכאן וגם בסוסים הם ניכרות אע"פ שהרבה שיניים יש לו לשון מורי ניבי שאע"פ שאין לו שיניים ממש חנכין שקורין יינציבי"ש יש לו ובולטין וניכר מקום בליטתן זו אצל זו כשיניים:
בן גמל. בעודו קטן אין לו ניבי עד שיגדל:
ועוד שיניים מי כתיבי. דקאמרת בידוע שאין לה שיניים ומה לנו לשיניים שלה:
אלא הכי קאמר כל בהמה שאין לה שיניים. בידוע שמעלת גרה ואין אנו צריכין להמתין עד שנראה אם מעלת גרה היא:

מתניתין

סימני בהמה וחיה - נאמרו מן התורה, וסימני העוף - לא נאמרו.
 אבל אמרו חכמים: כל עוף הדורס - טמא, כל שיש לו: אצבע יתירה, וזפק, וקורקבנו נקלף - טהור.
רבי אלעזר ברבי צדוק אומר: כל עוף החולק את רגליו - טמא. ובחגבים - כל שיש לו: ארבע רגלים, וארבע כנפים, וקרצולים, וכנפיו חופין את רובו.
רבי יוסי אומר: ושמו חגב. ובדגים - כל שיש לו סנפיר וקשקשת.
רבי יהודה אומר: שני קשקשין, וסנפיר אחד. ואלו הן קשקשין - הקבועין בו, וסנפירים - הפורח בהן.

גמרא

תנו רבנן:
 "אלו הן סימני בהמה: (ויקרא יא, ג) "כל בהמה מפרסת פרסה" ²⁰¹ (ויקרא יא, ג) וגו'. כל בהמה שמעלת גרה - בידוע שאין לה שיניים למעלה, וטהורה".

וכלל הוא!?!
 והרי גמל דמעלה גרה הוא, ואין לו שיניים למעלה, וטמא!
 גמל ניבי אית ליה.
 והרי בן גמל דניבי נמי לית ליה!
 ותו,
 הרי שפן וארנבת, דמעלת גרה הן, ויש להן שיניים למעלה, וטמאין!
 ועוד,
 שיניים מי כתיבי באורייתא!?!
 אלא הכי קאמר:
 כל בהמה שאין לה שיניים למעלה - בידוע שהיא: מעלת גרה, ומפרסת פרסה, וטהורה.

ולכדוק בפרסותיה!
 כגון שהיו פרסותיה חתוכות, וכדרך חסדא.
 דאמר רב חסדא:
 ה"ה מהלך במדבר ומצא בהמה שפרסותיה חתוכות - בודק בפיה, אם אין לה שיניים למעלה - בידוע שהיא טהורה, אם לאו - בידוע שהיא טמאה,

²⁰¹ כל מפרסת פרסה ושעית שסע פרסת מעלת גרה בבהמה אתה תאכלו

וּבְלִבְדֵי שִׁיכִיר גָּמֵל.

"גָּמֵל" - נִיבִי אֵיךְ לִיָּה!

אֲלֵא וּבְלִבְדֵי שִׁיכִיר בֶּן גָּמֵל.

לֹא אִמְרַתְּ אֵיכָא "בֶּן גָּמֵל" - אֵיכָא נִמְיָא אַחֲרֵינָא דְדָמִי לְבֶן גָּמֵל!

לֹא סִלְקָא דְעֵתְדָךְ,

דְתַנִּי דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל:

"וְאֵת הַגְּמֵל מִי מַעֲלָה גְרָה הוּא"²⁰² (ויקרא יא, ד) - שְׁלִיט בְּעוֹלְמוֹ יוֹדֵעַ:

שְׁאִין לֶךְ דְּבַר מַעֲלָה גְרָה וְטַמָּא אֲלֵא גָּמֵל,

לְפִיכֶךָ פֵּרַט בּוֹ הַבְּתוּב: "הוּא".

וְאָמַר רַב חֲסֵדָא:

הִיָּה מְהֵלֶךְ בְּדַרְדְּרָא וּמַצָּא בְּהֵמָה שְׁפִיָּה גָּמוּם - בּוֹדֵק בְּפִרְסוּתִיָּה,

אִם פִּרְסוּתִיָּה סְדוּקוֹת - בְּיָדוּעַ שְׁהִיא טְהוֹרָה,

אִם לֹא - בְּיָדוּעַ שְׁהִיא טְמֵאָה,

וּבְלִבְדֵי שִׁיכִיר חֲזִיר.

לֹא אִמְרַתְּ אֵיכָא "חֲזִיר" - אֵיכָא נִמְיָא אַחֲרֵינָא דְדָמִיָּא לְחֲזִיר!

לֹא סִלְקָא דְעֵתְדָךְ,

דְתַנִּי דְבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל:

"וְאֵת הַחֲזִיר מִי מַפְרִיס פִּרְסָה הוּא"²⁰³ (ויקרא יא, ז) - שְׁלִיט בְּעוֹלְמוֹ יוֹדֵעַ:

שְׁאִין לֶךְ דְּבַר שְׁמֵפְרִיס פִּרְסָה וְטַמָּא אֲלֵא חֲזִיר,

לְפִיכֶךָ פֵּרַט בּוֹ הַבְּתוּב: "הוּא".

וְאָמַר רַב חֲסֵדָא:

הִיָּה מְהֵלֶךְ בְּמַדְבָּר וּמַצָּא בְּהֵמָה שְׁפִיָּה גָּמוּם, וּפִרְסוּתִיָּה חֲתוּכוֹת - בּוֹדֵק בְּבִשְׂרָה,

אִם מְהֵלֶךְ שְׁתֵּי יָעָרְב - בְּיָדוּעַ שְׁהִיא טְהוֹרָה,

וְאִם לֹא - בְּיָדוּעַ שְׁהִיא טְמֵאָה,

וּבְלִבְדֵי שִׁיכִיר עֲרוּד.

לֹא אִמְרַתְּ אֵיכָא "עֲרוּד" - אֵיכָא נִמְיָא אַחֲרֵינָא דְדָמִיָּא לְעֲרוּד!

גְּמִירֵי דְלִיכָא.

וְהִיכָא "בּוֹדֵק"?

אָמַר אַבְיִי וְאִתִּימָא רַב חֲסֵדָא:

בְּכַנְפֵי הָעוֹקֵץ.

רַס"י

וּבְלִבְדֵי שִׁיכִיר. שְׁלֵא יִהֵא גֵמֵל
דְּגֵמֵל נִמְיָא אִין לוֹ שִׁינִים וְטַמָּא
וּפְרִכִינָא לֹא אִמְרַתְּ אֵיכָא בֶּן גֵמֵל
ה"נ אֵיכָא לְמִיחַשׁ לְמִינָא
אַחֲרֵינָא דְלִית לִיָּה שִׁינִים וְטַמָּא:
שְׁאִין לֶךְ דְּבַר שְׁמַעֲלָה גְרָה וְטַמָּא
אַלֵא גֵמֵל. וְחִבְרִיו הָאִמּוּרִים
בְּפִרְשָׁה:

פֵּרַט בּוֹ הוּא. גְרַסִינָא לְלַמְדָךְ
שְׁאִין לֶךְ לְחוּשׁ לְמַעֲלָה גְרָה אַחַת
דְּכָל שְׂאֵר מַעֲלָה גְרָה טְהוֹרִים:

גְּמוּם. חֲתוּךְ וְלִשׁוֹן מִשְׁנָה הוּא
כְּמוֹ (לְקַמֵּן דָּף צ.ב.) גּוֹמְמוֹ עִם
הַשּׁוֹפִי:

בּוֹדֵק בְּבִשְׂרָה. לְקַמִּיָּה מִפְרַשׁ
הִיכָא:

תַּחַת הָעוֹקֵץ. תַּחַת עֵצִים הָאֵלִיָּה
שְׁקוּרִים אֲנִקִּיָּא יֵשׁ בְּשַׁר
שְׁכַשְׁקוּרֵינָא אוֹתוֹ נִקְרַע שְׁתֵּי וְיֵשׁ
שְׁנַקְרַע עֵרֵב:

²⁰² אַךְ אֵת זֶה לֹא תִאָּכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגְּרָה וּמִמְפָּרְסֵי הַפִּרְסָה אֵת הַגְּמֵל מִי מַעֲלָה גְרָה הוּא וּפִרְסָה אֵינְנוּ מַפְרִיסֵי טַמָּא הוּא לֶכֶךָ

²⁰³ וְאֵת הַחֲזִיר מִי מַפְרִיס פִּרְסָה הוּא וְשִׁטְעַ שִׁטְעַ פִּרְסָה וְהוּא גְרָה לֹא יִגְרַט טַמָּא הוּא לְכֶם

103. נט, א-ב

"סימני חיה".

תנו רבנן:

"אלו הן סימני חיה.

"חיה"?! בכלל בהמה היא לסימנין!

אמר רבי זירא:

להתיר חלבה.

נט, ב

והכי קאמר: אלו הן סימני חיה שחלבה מותר.

כל שיש לה קרנים וטלפים.

רבי דוסא אומר:

יש לה קרנים - אי אתה צריך לחזור על טלפים,

יש לה טלפים - צריך אתה לחזור על קרנים.

ו'קרב' - אף על פי שאין לו אלא קרן אחת - חלבו²⁰⁴ מותר."

כלל הוא!?

והרי עז דיש לו קרנים וטלפים וחלבו אסור²⁰⁵!

כרוכות בעינן.

והרי שור דכרוכות וחלבו אסור!

חרוקות בעינן.

והרי עז דחרוקות וחלבו אסור!

מפוצלות בעינן.

והרי צבי דאין מפוצלות וחלבו מותר!

חדורות בעינן.

הלךך:

היכא דמיפצל - לא דינא ולא דינא.

היכא דלא מיפצל - בעינן: כרוכות,

חדורות,

וחרוקות.

והוא דמיבלע חירקיייהו.

והיינו ספיקא דעיזא כרכוז.

ההיא עיזא כרכוז דהואי בי ריש גלותא,

דעקור מלא צנא דתרבא מינה.

רב אחאי אסר,

רב שמואל בריה דרבי אבהו אכל מיניה,

קרי אנפשיה: "מפרי פי איש תשבע בטנו"²⁰⁶ (משלי יח, כ).

שלחו מתם:

הלכתא: כוותיה דשמואל בריה דרבי אבהו,

והזהרו ברבינו אחאי שמאיר עיני גולה הוא.

רס"י

חיה בכלל בהמה היא לסימנין. קושיא היא דהא כתיב זאת החיה כו' וכתוב סימנין בתריה: להתיר חלבה. והכי קאמר אלו סימני חיה לידע שחלבה מותר: שיש לה קרנים. לקמיה מפרש: טלפים. צפורני הפרסות:

אי אתה צריך לחזור. שאפילו נחתכו רגליה כשרה וחלבה מותר שהקרנים סימן מובהק הוא:

קרב. חיה היא ולקמיה מפרש לה:

כרוכות. גילדי גילדי קליפה על קליפה כעין קרני השור:

חרוקות. מלאות פגימות וחריצים קרניים בלע"ז:

והרי עז דחרוקות. דקס"ד הדר ביה מכרוכות ואוקי סימנא אחרוקות וכרוכות תו לא בעינן: מפוצלות. פורקיר"ש בלע"ז:

והרי צבי דאין מפוצלות. לא ידענא מאי קאמר דהא ודאי מפוצלות הן ונראה בעיני שמה שאנו קורין צבי לא היו הם קורין צבי אלא אותן הנקראים שטיינבו"ק וקרנים שלהן אינן מפוצלין:

חדורות. עגולות שמעתי ולא כשל עז שהן רחבות ולא נראה דכרוכות היינו עגולות כדאמר בב"ק (דף נ:.) גבי שיחין ומערות ובכורות (דף מ:.) נמי גבי פיו דומה לשל חזיר והכי גרסינן חדורות כעין קרני איל וצבי שחדין למעלה:

הלכך. כיון דאיכא מפוצלות ואיכא דלאו מפוצלות:

היכא דמיפצל לא דינא ולא דיינא. כלומר אין להרהר ולחזור אחר סימן אחר שאין פיצול בקרני בהמה:

והיכא דלאו מפוצלות. כגון צבי:

בעינן חדורות כרוכות וחרוקות. דניפוק מספיקא דכולהו חרוקות לאפוקי מספיקא דשור חדורות לאפוקי מעז שהן רחבות כרוכות לאפוקי נמי מספיקא דעז ואף על גב דשל עז אינן חדורות יש עז כרכוז ששמו עז וקרניו חדורות וחרוקות ומספיקא לן אי מינא דעז הוא:

דמיבלע חירקיייהו. חריציהן תכופות וסמוכין ומובלעים זה בזה:

והיינו ספיקא דעיזא כרכוז. שקרניו חדורות וחרוקות ומספיקא לן כיון דחדורות וחרוקות חיה הוא או דילמא כיון דשמו עז מין בהמה הוא:

דעקור מלא צנא דתרבא מינה. לאחר שחיטה הוציא והו ממעיה:

מפרי פי איש. בשכר ששמעתי וקבלתי שהוא מותר בטני שבע ממנו:

והזהרו ברבינו אחאי. לנהוג בו כבוד ולדון לפניו כהלכה עד שיחזור בו ולא להתירה בפניו מה שהוא אסור שמאיר עיני גולה הוא:

²⁰⁴ הגהות הש"ס

²⁰⁵ דבר אל בני ישראל לאמר כל חלב שור וכשב ועז לא תאכלו (ויקרא ז, כג)

²⁰⁶ מפרי פי איש תשבע בטנו תבואת שפתיו ושבע

104. נט, ב

רַש"י

קִרְשׁ. דִּינִין בלע"ז :
 דְּבִי עֵילַאי. שם יער :
 טַגְרִיס. לא איתפרש לן היכא
 איירינן ביה :
 מִשְׁכִּיה. ארכו :
 אַרְיָה שֶׁאֵין מִי לֹא יִירָא. כך ה'
 אלקים דבר מי לא ינבא הרי
 שנמשל לו :
 פִּרְשָׁא קְטִיל אַרְיָא. אדם גבור
 הורג את הארי :
 דְּמַחְזִית נִיהֲלִיה. לאריא דבי
 עילאי :
 אִיבְרָא. אמת אני רוצה לראותו
 ועל כרחך צריך אתה להראותו
 לי :
 אִפִּילוּ כָּל מַעֲבֵרְתָּא. הפילו כל
 הנשים המעוברות :

"וְקִרְשׁ אִף עַל פִּי שְׂאִיו לֹא אֶלָּא קֶרֶן אַחַת - מוֹתֵר".

אָמַר רַב יְהוּדָה:

קִרְשׁ - טְבִיא דְּבִי עֵילַאי.

טַגְרִיס - אַרְיָא דְּבִי עֵילַאי.

אָמַר רַב פְּהֵנָּא:

תִּשְׁעָ אַמְהֵתָּא הוּי בֵּין אוּנָא לְאוּנָא דְּאַרְיָא דְּבִי עֵילַאי.

אָמַר רַב יוֹסֵף:

שִׁיתְסַר אַמְהֵתָּא הוּי מְשַׁכֵּיה דְּטְבִיא דְּבִי עֵילַאי.

אָמַר לִיה קִיסַר לְדְּבִי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה:

אַלְהֵיכֶם כְּאַרְיָה מְתִיל,

דְּכְתִיב: "אַרְיָה שֶׁאֵין מִי לֹא יִירָא"²⁰⁷ (עמוס ג, ח),

מֵאִי רְבוּתִיה פְּרִשָׁא קְטִיל אַרְיָא!

אָמַר לִיה: לָאו כְּהֵאִי אַרְיָא מְתִיל,

כְּאַרְיָא דְּבִי עֵילַאי מְתִיל.

אָמַר לִיה: בְּעִנָּא דְּמִיחְזִית לִיה נִיהֲלִי,

אָמַר לִיה: לֹא מְעִית חְזִית לִיה.

אָמַר לִיה: אִיבְרָא חְזִינָא לִיה!

בְּעָא רַחֲמֵי, אַתְּעַקֵּר מְדוּכָתִיה,

כִּי הוּהוּ מְרַחֵק אַרְבַּע מֵאַה פְּרִסֵי נִיהֶם חַד קְלָא - אִפִּילוּ כָּל מַעֲבֵרְתָּא,

וְשׁוּרָא דְּרוּמֵי נְפֹל,

אַדְמַרְחַק תְּלַת מֵאַה פְּרִסֵי נִיהֶם קְלָא אַחְרִינָא - נְתוּר כְּכִי וְשִׁינֵי דְּגַבְרֵי,

וְאַף הוּא נְפֹל מְפוּרְסֵיָא לְאַרְעָא.

אָמַר לִיה: בְּמִטּוֹתָא מִינְךָ בְּעִי רַחֲמֵי עֲלִיה דְּלְהֵדֵר לְדוּכָתִיה.

בְּעָא רַחֲמֵי עֲלִיה וְאַהֲדֵר לִיה לְאַתְרִיה.

²⁰⁷ אַרְיָה שֶׁאֵין מִי לֹא יִירָא אֲדִינֵי ה' דְּבִר מִי לֹא יִנְבֵּא

105. נט, ב - ס, א

רפ"י

להדי יומא. נגד השמש :
 דאיצבית ליה נהמא. אתקן לו
 סעודה :
 לגידא דרביתא. על שפת נהר
 ששמו רביתא :
 דרויח עלמא. להתקבץ שם
 חיילותיו והוא נתכוין למקום
 שתהא רוח שולטת בו :
 כנשיה לימא. טאיטו לים :
 כנושאי. מכבדי הבית :
 זלוחאי. מרביצי הבית במים
 מפני אבק העולה וכבר הם כלו
 לאכול כל זה :
 אי הכי. דנפשי חיילותיו כ"כ לא
 מצינא :
 מסתוריתא. דיוושלטייק"ש
 בלע"ז :
 דוללי. אשקני"ש וסימן זה היה
 למצורעים :
 סתר דוללי. דישובוירי"ד :
 משקל לא שקיל. הטובה
 משנתנה :

אמר ליה קיסר לדבי יהושע בן חנניה:
 בעינא דאיחזי לאלהיכו.
 אמר ליה: לא מצית חזית ליה.
 אמר ליה: איברא אֶחְזִינָא ליה!
 אזל אוקמיה להדי יומא בתקופת תמוז,
 אמר ליה: איסתכל ביה,
 אמר ליה: לא מצינא.
 אמר ליה: יומא, דחד משמשי דקיימי קמי דקודשא בריה הוא,
 אמרת לא מצינא לאיסתכלא ביה,
 שכינה לא כל שפון?!

ס, א

אמר ליה קיסר לדבי יהושע בן חנניה:
 בעינא דאיצבית ליה נהמא לאלהיכו.
 אמר ליה: לא מצית.
 אמאי?
 נפשי חילונתיה.
 אמר ליה: איברא!
 אמר ליה: פוק צבית לגידא דרביתא דרויחא עלמא,
 טרח שיתא ירחי קייטא - אתא זיקא כנשיה לימא.
 טרח שיתא ירחי דסיתא - אתא מיטרא טבעיה בימא.
 אמר ליה: מאי האי?
 אמר ליה: הני כנושאי זלוחאי דאתו קמיה,
 אמר ליה: אי הכי לא מצינא.

אמר ליה בת קיסר לדבי יהושע בן חנניה:
 אלהיכון נגרא הוא,
 דכתבי: "המקרה במים עליותיו"²⁰⁸ (תהילים קד, ג),
 אימא ליה: דנעביד לי חדא מסתוריתא,
 אמר לחיי,
 בעא רחמי עליה ואינגעה.
 אותבה בשוקא דרומי ויהבי לה מסתוריתא,
 דהוו נהגי דכל דמנגע ברומי יהבו ליה מסתוריתא ויתבי בשוקא וסתר דוללי,
 כי היכי דליחזו אינשי וליבעי רחמי עליה.
 יומא חד הוה קא חליף התם, הות יתבא וסתרה דוללי בשוקא דרומאי,
 אמר לה: שפירתא מסתוריתא דיהב לך אלהי?
 אמרה ליה: אימא ליה לאלהיך לשקול מאי דיהב לי,
 אמר לה: אלהא דידן מיהב יהיב, משקל לא שקיל.

²⁰⁸ המקרה במים עליותיו השם עבים רכובו המהלך על כנפי רוח

106. ס, א

רָשׁ"י

שור. דרכו להיות כרסתן
ופרסתן בעל כרס רחבה ופרסות
רחבות:

גנובתיה. זנבו:

שור שהקריב אדם הראשון.
כדאמרינן בלפני אידיהן במסכת
ע"ז (דף ח.):

מקרינ מפריס. בשור של אדם
הראשון קאי:

קרניו קודמין לפרסותיו. שכל
שוורים פרסותיהם נולדות עמם
וקרנותיהם גדלים לאחר זמן
אבל של מעשה בראשית
בקומתם נבראו ובקרניהן
וכשיצא מן הארץ ראשו תחלה
נמצאו שקדמו קרנותיו
לפרסותיו:

בקומתן נבראו. ולפיכך קדמו
קרנותיו שהרי עמו נוצרו ויצאו
תחלה והיינו שור פר ביום שהיה
שור היה גדול כפר שור בן יומו
קרוי שור כדכתיב (ויקרא כב)
שור כי יולד פר קיימא לן בן שלש
(פרה פ"א משנה ב):

אמר רב יהודה:

שור: כרסתן,

ופרסתן,

רב רישיה,

ורב גנובתיה.

והילופא בחמרא.

למאי נפקא מינה?

למקח וממכר.

ואמר רב יהודה:

שור שהקריב אדם הראשון - קרן אחת היתה לו במצחו,

שנאמר: "ותיטב לה משור פר מקרינ מפריס" (תהילים סט, לב).

"מקרינ" - תרתי משמע!

אמר רב נחמן:

"מקרו" כתיב.

ואמר רב יהודה:

שור שהקריב אדם הראשון - קרניו קודמות לפרסותיו,

שנאמר: "ותיטב לה משור פר מקרינ מפריס" (תהילים סט, לב) - מקרינ ברישא, והדר מפריס.

מסייע ליה לרבי יהושע בן לוי,

דאמר רבי יהושע בן לוי:

כל מעשה בראשית: בקומתן נבראו,

בדעתן נבראו,

בצביונם נבראו,

שנאמר: "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם" (בראשית כ, א) - אל תקרי צבאם אלא צביונם.

107. ס, א-ב

דַּרְשׁ רַבִּי חֲנִינָא בַר פֶּפְא:

"יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם יִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו" (תהילים קד, לא)

פְּסוּק זֶה 'שֵׁר הָעוֹלָם' אָמְרוּ,

בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: "לְמִינְהוּ"²⁰⁹ (בראשית א, יא) בְּאֵילָנוֹת,

נִשְׂאוּ דְשָׂאִים קַל וְחוֹמֶר בְּעֶצְמָן:

אִם רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֶרְבוּבֵיָא לְמָה אָמַר "לְמִינְהוּ" בְּאֵילָנוֹת?

וְעוֹד קַל וְחוֹמֶר:

וּמָה אֵילָנוֹת שְׂאִין דְּרַכָּן לְצִאת בְּעֶרְבוּבֵיָא אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא "לְמִינְהוּ" -

אָנוּ עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה! מִיָּד כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֵצֵא לְמִינֵו²¹⁰ (בראשית א, יב).

פְּתַח שֵׁר הָעוֹלָם וְאָמַר: "יְהִי כְבוֹד ה' לְעוֹלָם יִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו".

בְּעֵי רַבִּינָא:

הֲרַכִּיב שְׁנֵי דְשָׂאִים זֶה עַל גַּב זֶה אֶלְרַבִּי חֲנִינָא בַר פֶּפְא - מַהוּ?

ס, ב

כִּינּוֹן דְּלֹא פְתַב בְּהוּ "לְמִינְהוּ" לֹא מִיחִיִּיב,

אוּ דִילְמָא:

כִּינּוֹן דְּהַסְכִּים אִידֵיהוּ כְּמָאן דְּכְתִיב בְּהוּ לְמִינְהוּ דְמִיָּא?

תִּיקוּ.

רַס"י

מַקְרִין תְּרֵיתֵי מִשְׁמַע. שְׁכָן סַתָּם שׁוֹרִים:

לְדַעְתָּם. שֶׁהוֹדִיעַם שִׁירָאָם וְהֵם נִיאֹתוּ:

לְצַבִּינָם. בְּדַמּוֹת שִׁבְחָרוּ לֵהֵם:

שֵׁר הָעוֹלָם. מִלֵּאךְ הַמְמוֹנָה:

בְּאֵילָנוֹת. נֹאמַר לְמִינְהוּ עוֹשֶׂה

פְּרִי לְמִינֵו אֲבָל בְּזַרְעִים לֹא נֹאמַר

בְּצוּוֹאתָם לְמִינֵו אֲבָל בִּיצִיאַתָּם

נֹאמַר מְזַרְעֵ זֶרַע לְמִינְהוּ:

שְׂאִין דְּרַכָּן לְצִאת בְּעֶרְבוּבֵיָא.

שֶׁהֵרִי גְדוֹלִים הֵן וְעַנְפֵיהֶן מְרוּבִין

וְאִין רֹאוּיִין לִיגְדַל רְצוּפִים

וְתַכּוּפִים כִּי אִם מִפּוֹזְרִים:

אִמַר הַקַּב"ה לְמִינְהוּ. שִׁיצֵא כָל

אֵילָן בְּעַצְמוֹ בְּרַחוּק מִחִבְרֵוֹ

שִׁיחָא לוֹ הִיכְר:

אָנוּ. שְׂרָבִים אָנוּ וְדַרְכָנוּ לְצִאת

תַּכּוּפִין וְעַמְעוּרְבִין וְאִם אִין

נִזְהָרִים לְצִאת כָּל עֵשֶׂב לְבַד הֵרִי

אִין אָנוּ נִיכְרִין זֶה מִזֶּה עַל אַחַת

כְּמָה וְכְמָה:

יִשְׁמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו. שְׁכוּלָן זֶהִירִין

בְּמַצּוֹתֵיו:

לְר' חֲנִינָא בַר פֶּפְא. דֹּאמַר

מִדְעַתָּן יִצְאוּ דְשָׂאִים לְמִינְהוּם

וְלֹא נִצְטוּוּ עַל כֵּךְ:

מַהוּ. לְהַרְכִיב זֶה בְּזֶה:

אִידֵיהוּ. הַקַּב"ה הַסְכִּים עַל יָדָם:

²⁰⁹ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים תִּדְשָׂא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מְזַרְעֵ זֶרַע עֵץ פְּרִי עֵשֶׂה פְּרִי לְמִינֵו אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוּ עַל הָאָרֶץ וַיְהִי כֵן וַתּוֹצֵא הָאָרֶץ דְּשָׂא עֵשֶׂב מְזַרְעֵ זֶרַע לְמִינְהוּ וְעֵץ עֵשֶׂה פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוּ לְמִינְהוּ וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב

108. ט, ב

רפ"י

כתיב הגדולים. דמשמע שניהם גדולים וכתיב הקטן: **לך ומשול ביום ובלילה.** נחמה היא: **שרגא בטיהרא.** נר בצהרים אינו מאיר: **יומא חמה:** **תקופות.** נמנין לחמה ועל התקופה מעברין את השנה בסנהדרין (דף יא:): **יעקב הקטן.** מי יקום יעקב כי קטן הוא (עמוס ז): **דוד הקטן.** מקרא הוא בשמואל (א יז): **בכולו רגלים.** כתיב (במדבר כח) ושעיר חטאת אחד ולא כתיב בהו לה: **טרם יהיה בארץ.** עדיין לא היה בארץ: **ועמדו על פתח קרקע.** מתאווים למי גשמים כדכתיב (בראשית ב) כי לא המטיר עד שנברא אדם בששי: **ביזרני.** זרעים:

רבי שמעון בן פאי רמי:

כתיב: **"ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים"**²¹¹ (בראשית א, טז), וכתיב: **"את המאור הגדול ... ואת המאור הקטן ..."** (בראשית א, טז)!

אמרה ירח לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד? אמר לה: לכי ומעטי את עצמך.

אמרה לפניו רבוננו של עולם הואיל ואמרתי לפניך דבר הגון - אמעיט את עצמי! אמר לה: לכי ומשול ביום ובלילה.

אמרה ליה: מאי רבותיה דשרגא בטיהרא מאי אהני?

אמר לה: זיל לימנו בך ישראל ימים ושנים.

אמרה ליה: יומא נמי, אי אפשר דלא מנו ביה תקופותא,

דכתיב: **"והיו לאותות ולמועדים ולמים ושנים"**²¹² (בראשית א, יד),

זיל ליקרו צדיקי בשמיך: **"יעקב הקטן"**²¹³ (עמוס ז, ב).

שמואל הקטן,

"דוד הקטן"²¹⁴ (שמואל א יז, יד).

חזייה דלא קא מיתבא דעתה, אמר הקדוש ברוך הוא: הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח.

והיינו דאמר רבי שמעון בן לקיש:

מה נשתנה שעיר של ראש חדש שנאמר בו: **"לה"** (במדבר כח, יא)²¹⁵?

אמר הקדוש ברוך הוא: שעיר זה יהא כפרה על שמיעטתי את הירח.

רב אסי רמי:

כתיב: **"ותוצא הארץ דשא"**²¹⁶ (בראשית א, יב) - בתלת בשבתא,

וכתיב: **"וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ"**²¹⁷ (בראשית ב, ה) - במעלי שבתא!

מלמד שיצאו דשאים ועמדו על פתח קרקע,

עד שבא אדם הראשון ובקש עליהם רחמים וירדו גשמים וצמחו,

ללמדך שהקדוש ברוך הוא מתאוה לתפלתן של צדיקים.

רב נחמן בר פפא הויה ליה ההיא גינתא, שדי ביה ביזרני - ולא צמח.

בעא רחמי - אתא מיטרא וצמח.

אמר היינו דרב אסי.

²¹¹ ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים את המאור הגדול לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה ואת הפוכים ויאמר אלהים יהי מאורת ברקיע השמים להבדיל בין היום ובין הלילה והיו לאותות ולמועדים ולמים ושנים

²¹² והיה אם פלה לאכול את עשב הארץ ואמר אדני ה' סלח נא מי יקום יעקב פי קטן הוא

²¹³ ודוד הוא הקטן ושלשה הגדלים הלכו אחרי שאול

²¹⁴ ובראשית דשאים תקריבו עליה לה' פרים בני בקר שנים ואיל אחד פכשים בני שנה שבעה תמימים

²¹⁵ ותוצא הארץ דשא ועשב מזריע זרע למינהו ועץ עשה פרי אשר זרעו בו למינהו וירא אלהים כי טוב

²¹⁶ וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח פי לא המטיר ה' אלהים על הארץ ואדם אין לעבד את האדמה

²¹⁷ וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח פי לא המטיר ה' אלהים על הארץ ואדם אין לעבד את האדמה

109. ס, ב

רפ"י

היינו דרב אסי. שהקדוש ב"ה מתארה לתפלתן של צדיקים: **שיש לה שני גבין.** ולכך נקראת שסועה תאומה: **וכי משה רבינו קניגי היה.** צד חיות בקניגון: **או בליסטרי.** מורה בקשת לחיות ובלעז בליסטרי ומנן היה בקי בחיות הללו שאין אדם בקי בהם: **כתוב קניגי ובליסטרי.** אגדה זה כתוב שיש בה תיבות יפין ולשון צח: **ופרשה.** מאי קניגי ובליסטרי באגדתך ומשום דנקט כתוב באגדתך נקט נמי להאי קרא דסרני פלשתים: **ארונקי שלהם.** חשובים שלהם ה': **מתימן.** בן אליפו בן עשו באו ואיוו לאלהי פלשתים ויצאו ממקומם ובאו לגור ביניהם ולהכי לא חשיב ששה סרני פלשתים: **שעיו את מקומן.** יצאו משם ונתעוות שחרב: **עוית.** רתת וחלחלה בלעז קרנפי"א: **שיתסר דרי שיני.** שורות של שינים: **הרבה מקראות.** יש שדומה לקוראיהן שהן ראוין לשרף שלא היה לו לכותבם שאין להם צורך בתורה וגנאי הוא לחברן עם הקדושה. והן הן גופי תורה. טעמים גדולים תלוין בהם והשתא קא חשיב ואזיל להו עד סוף שמעתא: **חצרים עד עזה.** ארץ ישראל: **מאי נפקא לן מינה.** אי לאו מקומן של אלו היה אלא מקום אחרים ואלו גרשום: **ולניני ולנכדי.** ועדיין לא עברו הדורות: **כפתורים.** לאו מפלשתים נינהו: **ליתו וליפקו.** ארעא מפלשתים וליתו ישראל וליפקו מינייהו וקסבר ריש לקיש עוים מפלשתים היו ולמאן דאמר מתימן היו להך מילתא נמי אצטרך משום דאזהרניהו שלא להתגרות בבני עשו אמר רחמנא ליתו כפתורים וליפקו מעוים וניתו ישראל וליפקו מינייהו ושאר מקראות הדומין לזה באלה הדברים כגון ובשעיר ישבו החורים ובמאבים ובעמונים כתיב רפאים ישבו בה כולוהו טעמא אית בהו דבכולוהו כתיב ארץ רפאים תחשב לפי שנאמר לאברהם אבינו בין הבתרים לזרעך נתתי וגוי וקחשיב ואת הרפאים וכשיצאו ממצרים ועברו דרך הר שעיר ועמון ומואב שנקראו כבר ארץ רפאים היה עולה על דעתם להתגרות בהם כסבורים זו היא שניתנה לאברהם ומנעם הקדוש ברוך הוא ואמר להם ארץ רפאים ודאי נחשבת שהרפאים ישבו בה מקדם אבל לא זו היא שנתתי לאברהם אלא לאלו תתיהו שגרשום משם וישבו תחתיהם בשכר אברהם שיצאו בני עשו הימנו ולוט היה קרוב לאברהם וכשהגיעו לחבל ארגוב כתיב (דברים ג) ההוא יקרא ארץ רפאים זו היא שנתתי לאביכם:

אמר רב חנן בר רבא: **"השסועה"** 218 (דברים יד, ז) - בריה בפני עצמה היא, שיש לה שני גבין, ושני שדראות. וכי משה רבינו קניגי היה, או בליסטרי היה? מפאן תשובה לאומר אין תורה מן השמים. אמר ליה רב חסדא לרב תחליפא בר אבינא: זיל כתוב קניגי ובליסטרי באגדתך ופרשה.

"חמשת סרני פלשתים: העזתי,

והאשדודי,

האשקלוני,

הגתי,

והעקרוני,

והעוים" 219 (יהושע יג, ג).

אמר חמשה וחשיב שיתא!

אמר רבי יונתן:

ארונקי שלהן - חמשה.

אמר ליה רב חסדא לרבי תחליפא בר אבינא: כתוב ארונקי באגדתך ופרשה.

ופליגא דרב,

דאמר רב:

עוים מתימן באו.

תניא נמי הכי:

"עוים מתימן באו,

ולמה נקרא שמן עוים?

שעיותו את מקומו.

דבר אחר: עוים שאיוו לאלהות הרבה.

דבר אחר: עוים שכל הרואה אותם אוחתו עוית."

אמר רבי יוסף:

ואית להו שיתסרי דרי שיני לכל חד וחד.

אמר רבי שמעון בן לקיש:

הרבה מקראות שראוין לשרוף - והן הן גופי תורה.

"והעוים היושבים בחצרים עד עזה" 220 (דברים ב, כג) - מאי נפקא לן מינה?

מדאשבעיה אבימלך לאברהם: **"אם תשקוד לי,**

ולניני,

ולנכדי" 221 (בראשית כא, כג) -

אמר הקדוש ברוך הוא: ליתו כפתורים ליפקו מעוים דהיינו פלשתים,

וליתו ישראל ליפקו מכפתורים.

פיוצא בדבר אתה אומר: **"כי חשבון עיר סיהון מלך האמורי היא,**

218 אף את זה לא תאכלו ממעלי הגדה וממפריסי הפרסה השסועה את הגמל ואת הארנבת ואת השפן מי מעלה גרה המה ופרסה לא הפריסו

טמאים הם לכם

219 מן השיחור אשר על פני מצרים ועד גבול עקרון צפונה לפני תחשב חמשת סרני פלשתים העזתי והאשדודי והאשקלוני הגתי והעקרוני

והעוים. גירסת וילנא בהתחלת הפסוק: (ואת)

220 והעוים היושבים בחצרים עד עזה פתרים היצאים מפתר השמידים וישבו תחתם

221 ועתה השבעה לי באלהים הנה אם תשקוד לי ולניני ולנכדי כהסד אשר עשיתי עמך תעשה עמדי ועם הארץ אשר גרתה בה

וְהוּא נִלְחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב²²² (במדבר כא, כו) וְגו'.

רַס"י

וְהוּא נִלְחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב. למה לו לאשמועינן אלא משום דכתיב אל תצר את מואב וגו':
והיינו דאמר רב פפא. במסכת גיטין (דף לח.):

עמון ומואב טהרו בסיחון. ע"י סיחון טהרו ארצם לישראל במואב כתיב (במדבר כא) והוא נלחם וגו' ובעמון מפורש בנחלת בני גד בספר יהושע (יג) ויהי להם הגבול יעזר וכל ארץ הגלעד וחצי (ארץ) בני עמון וקא חשיב ואזיל וכתב בסיפיה יתר ממלכות סיחון אלמא סיחון כבש לארץ בני עמון ועוד מצינו במלך בני עמון שאמר למלאכי יפתח כי לקח ישראל את ארצי מארנון ועד היבוק אלמא ארץ בני עמון הוא והם מסיחון כבשוה דכתיב בו וירשו את ארצו מארנון ועד היבוק אבל מהנשאר בידם לא לקחו כלום:

צידונים יקראו וגו'. ל"ל:

תנא שניר ושריון הרי ארץ ישראל הן. וחרמון קרוב לצידונים ולאמורי ובנו עליו כרכים זה קרא לו שריון וזה קרא לו שניר:

העביר אותנו לערים. מאי אשמועינן:

כי היכי דלא ליקרו. מצרים לאחיו לאחר זמן גולים בני גולים לכך הגלם:

מאי נפקא מינה?

דאמר להו הקדוש ברוך הוא לישראל: **"אל תצר את מואב"**²²³ (דברים ב, ט). אמר הקדוש ברוך הוא: ליתני סיחון, ליפוק ממואב, וליתנו ישראל וליפקו מסיחון.

והיינו דאמר רב פפא:

עמון ומואב טיהרו בסיחון.

"צידונים יקראו לחרמון שריון"²²⁴ (דברים ג, ט).

תנא:

"שניר ושריון מהרי ארץ ישראל -

מלמד שכל אחד ואחד מאומות העולם הלך ובנה לו פרך גדול לעצמו,

והעלה לו על שם הרי ארץ ישראל,

ללמדו: שאפילו הרי ארץ ישראל חביבין על האומות העולם."

פיוצא בו: "זאת העם העביר אותנו לערים"²²⁵ (בראשית מז, כא).

מאי נפקא מינה?

דלא ליקרו לאחיו גלוותא.

²²² מי חשבון עיר סיחון מלך האמורי הוא והוא נלחם במלך מואב הראשון ויקח את כל ארצו מידו עד ארנון
²²³ ויאמר ה' אלי אל תצר את מואב ואל תתגר כם מלחמה כי לא אתן לך מארצו וירשה פי לבני לוי נתתי את ער וירשה
²²⁴ צידונים יקראו לחרמון שריון והאמרי יקראו לו שניר
²²⁵ וזאת העם העביר אותנו לערים מקצה גבול מצרים ועד קצהו

110. ס, ב - סא, א

רפ"י

נשר. הוזכר בטמאים ודנין בנין אב הימנו דמה נשר מיוחד דאין לו אחד מכל הסימנין הללו וטמא אף כל שאין לו אחד מכל הסימנין הללו מין נשר הוא וטמא אבל עוף שיש בו אחד מכל אלו טהור וכל שכן שנים או שלשה או כולם חוץ מעופות המפורשים בפרשה שגזירת הכתוב הוא שאע"פ שיש בהן סימן טהרה כדאמר לקמן טמאים והאי אף לא מרבי אלא מין נשר דאין עוף טמא בעולם אלא כ"ד האמורין כאן וכדתניא לקמן (דף סג:) לפיכך מנה הכתוב בטמאים ובהנך כ"ד אמרין דאית בהו בכולהו סימני טהרה חוץ מן הנשר:

תורים. מנה הכתוב לטהרה ומהן אתה דן בנין אב לכולן ואע"ג דקשיא סיפא לרישא דרישא מכשר אפילו בחד סימן וסיפא לא מכשר עד דאיכא כולהו רישא דוקא וסיפא לקמן מפרש לה:

פירושן. לא נתפרשו הסימנין ממש בתורה אלא מדמנה תורין בטהורין והני איתנהו בהו ומנה נשר בטמאין ובארבעה סימנין הללו הן חלוקין ש"מ הן הן סימני טהרה:

"סימני העוף לא נאמרו".

ולא?!

והתניא:

סא, א

"נשר" ²²⁶ (ויקרא יא, ג) - ^אמה נשר: מיוחד שאין לו אצבע יתרה,

וזפק,

ואין קורקבו נקלף,

ודורס ואוכל - טמא.

אף כל פיוצא בו - טמא.

"תורין" ²²⁷ (ויקרא א, יד): שיש להן אצבע יתרה,

וזפק,

וקורקבו נקלף,

ואין דורסין ואוכלין - טהורין,

אף כל פיוצא בהן - טהורין!"

אמר אביי:

לא נאמר פירושן מדברי תורה,

אלא מדברי סופרים.

²²⁶ ואת אלה תשיקצו מן העוף לא יאכלו שקץ הם את הנשר ואת הפרס ואת העזניה
²²⁷ ואם מן העוף עלה קרבנו לה' והקריב מן התרים או מן בני היונה את קרבנו

רש"י

ה"ג אלא תורים דכתיב רחמנא
למה לי. הואיל ולא מינייהו
ילפינן ואי לגופייהו לא
איצטריכו דהא אפילו בסימן
אחד טהור:

לקרבן. שהן לבדן כשרים לקרבן
ולא עוף אחר והאי דקתני להו
תנא לעיל וקאמר אף כל לא
איצטריך למילף מינייהו מידי
סימני טהרה דהא בסימן אחד
נפקא לן מנשר וכל שכן בד' אלא
סימנא בעלמא אורי לן שאלו הן
סימני טהרה אותן שהנשר
והתורין חלוקין בהן ואית דגרסי
אלא תורין דקתני תנא למאי
הלכתא ולא יתכן דהא א"כ מאי
תירוציה דרב עוקבא דקאמר
לקרבן דמי איכא למימר אף כל
מרביתרנגולין לקרבן הואיל ויש
בהן ד' סימנים והלא כמה
פעמים שנה בהן הכתוב ותניא
בתורת כהנים יכול כל עוף יהא
כשר לקרבן תלמוד לומר
והקריב מן התורים וגו' אין לך
עוף כשר אלא תורים ובני יונה:

אָלָא "תּוֹרִין" (ויקרא א, יד) דְּכָתַב רַחֲמָנָא לְמָה לִי!

אָמַר רַב עוֹקְבָא בַר חֲמַא:
לְקַרְבָּן.

112. סא, ב - סב, א

רַס"י

היה בקי בהן. בפרס ועזניה ויודע מי קרוי פרס ועזניה: **עוף הבא בסימן אחד טהור.** אם יודע שאין דומה להן ואין שמו פרס ועזניה אבל אם שמו פרס חיישינן שמא מינו הוא: **בסימן אחד טמא.** שמא פרס ועזניה הם: **בב' סימנים טהור.** דנפקא ליה מספק פרס ועזניה ומספק כל שאר עופות טמאין דאית להו תלתא חוץ מעורב: **הזרזיר.** הוא אישטורני"ל: **מפני שיש לו זפק.** ואין זה מאותן שני סימנים שבעורב ומ"מ אין לו אלא שנים ולרבי אליעזר מפני שרגיל לשכון עם העורבים מחזיקו ממנו וכדתניא [החובל] (ב"ק צב): רבי אליעזר אומר לא על חנם זרזיר הולך אצל עורב אלא מפני שהוא מינו: **סנונית.** ארונדיל"א: עוף הבא בסימן אחד טהור ואפילו אין בקי בהן ובשמותיהן דלא חיישינן דלמא פרס ועזניה הן כדמפרש לקמיה דלא שכיחי בישוב אלא במדברות: **והני מילי דלא דריס.** כי משכחינן ביה סימן אחד מחזקינן ליה בטהור כל כמה דלא חזינן ליה דדריס ונראה לי שכל עוף הנותן רגלו על האוכל כשהוא אוכלו ומחזיקו ברגלו שלא ינוד ולא ינטל כולו אצל פיו הוא דריסה וכן דרך העורבים שגדלין בבתים שקורין קוקוא"ה: **הא דרב נחמן מאי.** דאמר לעיל דבעינן בקי ואי לא חיישינן לפרס ועזניה: **מאי איכא.** למאי נחוש:

אָמַר רַב נַחְמָן:

סב, א הֲיָה בְּקִי בְּהֵן וּבְשִׁמּוֹתֵיהֶן: עוֹף הֶבְא בְּסִימָן אֶחָד - טְהוֹר. לֹא הֲיָה בְּקִי בְּהֵן, וּבְשִׁמּוֹתֵיהֶן: בְּסִימָן אֶחָד - טְמֵא, בְּשֵׁנֵי סִימָנִין - טְהוֹר, וְהוּא שְׂכִיר עוֹרֵב.

"עורב" - ותו לא?!

וְהִתְנִיף:

"עורב" ²²⁹ (ויקרא יא, טו) - זֶה עוֹרֵב לְמִינוֹ.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר:

וְהִבִּיא אֶת הַזְּרִיר.

אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר:

וְהִלֵּא אֲנָשִׁי כְּפֹר תִּמְרָתָא שְׁבִיהוּדָה הִיוּ אוֹכְלִים אוֹתָן מִפְּנֵי שֵׁישׁ לְהוּ זָפְקָ!

אָמַר לָהֶם: אִפֹּה הוּ עֵתִידִין לִיתֵן אֶת הַדִּין.

דָּבַר אַחֵר:

"לְמִינוֹ" ²³⁰ (ויקרא יא, טו) - לְהִבִּיא סְנוֹנִית לְבִנְהָ,

דְּבַרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר.

אָמְרוּ לוֹ: וְהִלֵּא אֲנָשִׁי גְלִיל הַעֲלִיּוֹן אוֹכְלִים אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שְׁקָרְקְבָנוּ נִקְלָף!

אָמַר לָהֶם: אִפֹּה הוּ עֵתִידִין לִיתֵן אֶת הַדִּין!"

אָלָא: עוֹרֵב וְכָל מִין עוֹרֵב.

אָמַר אֲמִימֹר:

הַלְכָתָא:

עוֹף הֶבְא בְּסִימָן אֶחָד - טְהוֹר, וְהוּא דְלֹא דְרִיס.

אָמַר לִיה רַב אֲשֵׁי לְאֲמִימֹר:

הָא דְרַב נַחְמָן מַאי?

אָמַר לִיה:

לֹא שְׁמִיעַ לִי,

כְּלוּמַר: לֹא סְבִירָא לִי.

מַאי אִיכָא? מְשׁוּם פֶּרֶס וְעִזְנִיָּה?!

לִיתְנָהוּ בְּיִשׁוּב.

²²⁹ את כל עורב למינו²³⁰ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: למינהו

113. סב, א

רפ"י

המסרט. אשגרטיניר בלעי"ז :
לטהרת מצורע. שהוא צפור
 האמור בתורה:
מר זוטרא מתני הכי. להא
 דאמימר ללישנא קמא דאמימר
 דפסק הלכתא כרבי אליעזר
 דאסר לית ליה דרב יהודה
 דמכשר ליה לטהרת מצורע דהא
 טהורות כתיב:
הכי גרסינן היינו דקתני סנונית
לבנה. ולא גרסינן שנחלקו בה
 דלאו אדרב יהודה קאי אלא
 אמתניי דקתני למינהו להביא
 סנונית לבנה:
לאפוקי דבתי. הגדלות והדרות
 בקירות הבתים ושחורות הן:

["למינו"²³¹ (ויקרא יא, טו) - להביא סנונית לבנה,

דברי רבי אליעזר.

אמר לו: והלא אנשי גליל העליון אוכלים אותו, מפני שקרקבנו נקלף!
 אמר להם: אף הו עתידין ליתן את הדין"].

אמר רב יהודה:

עוף המסרט - כשר לטהרת מצורע,
 וזו היא סנונית לבנה שנחלקו בה רבי אליעזר וחקמים.

אמר אמימר:

בחיורא כרסה - כולי עלמא לא פליגי דשריא,
 כי פליגי בדירוקא כרסה: **רבי אליעזר** אסר,
ורבנן שרו.

והלכתא כרבי אליעזר.

מר זוטרא מתני הכי:

בדירוקא כרסה - כולי עלמא לא פליגי דאסיר,
 כי פליגי בדחיורא כרסה: **רבי אליעזר** אסר,
ורבנן שרו.

והלכתא: כרבנן, דשרו.

בשלמא למאן דאמר: בחיורא כרסה פליגי - היינו דקתני: "זו היא סנונית לבנה",
 אלא למאן דאמר: בדירוקא פליגי - מאי "זו היא סנונית לבנה"?

לאפוקי דבתי דאוכמתי.

114. סב, א-ב

רַס"י

תסיל מין יונה הוא :
ופסול משום תורין. אם בא להביאו משיזקין בתורת תורין כדאמרינן בפרק קמא (לעיל כב.) גדולים כשרים קטנים פסולין וכשר משום יונה בקטנה :
דאציפי. מין תורין :
תורין של רחבה. כך שמן :
פוסלין מי חטאת. אם שתו מהן מפני שאין מוצצין אלא מגביהין פיהן לאחר שקולטות את המים והמים נופלים מפיהם והרי הן כמי שנעשת בהם מלאכה דקי"ל בסמכת גיטין (דף נג.) שהמלאכה פוסלתן :
חוץ מן היונה מפני שמוצצת. ובאלו הנותרים לא נעשה מלאכה :
ואם איתא. דתסיל מין יונה הוא :
תסיל מוצץ ומקיא. ואפילו הכי מין יונה הוא דהא מוצץ ושאר עופות אין מוצצין אלא שואבין בחרטום התחתון וכיון דתסיל מקיא פוסל מפני הקיאה המעורבת והוה ליה כרוק בעלמא אי נמי משום מלאכה :
כופשני. תורין בלשון ארמי :
צוציני. על שם מקומן :
אזוב יון. וכל אלו מין אזוב הן אלא שיש להן שם לוי אלמא שם לוי פסול והאי מקשה סבר דצוציני שם לוי הוא ולא על שם מקומן :
כל שנשתנה שמו קודם מתן תורה. כגון אזוב ובאתה תורה והקפידה כגון אזוב שהזכירתו תורה בכמה מקומות ולא נשט לנו מקרא לכתוב אזוב בשם לוי שמע מינה קפידא הוא :
כופשני. לשון של תורים :

אָמַר רַחֲבֵה אָמַר רַבִּי יְהוּדָה:
 תְּסִיל - פְּסוּל מְשוּם תּוּרִין,
 - וְכִשְׁר מְשוּם בְּנֵי יוֹנָה.
 דְּאֲצִיפִי,
 וְתוּרִין שֶׁל רַחֲבֵה - כְּשֵׁרִין מְשוּם תּוּרִין,
 - וּפְסוּלִין מְשוּם בְּנֵי יוֹנָה.

סב, ב מתיב רב דניאל בר רב קטינא:
"כל העופות - פוסלין במי חטאת,
חוץ מן היונה,
מפני שמוצצת" (פרה ט, ג) -
 ואם איתא, ליתני: "חוץ מיונה ותסיל!"

אָמַר רַבִּי זִירָא:
 זָה - מוּצֵץ וּמְקִיא,
 וְזֶה - מוּצֵץ וְאֵינּוּ מְקִיא.

אָמַר רַב יְהוּדָה:
 הֲנִי כּוּפְשָׁנִי צוּצִינִי - כְּשֵׁרִים לְגַבֵּי מְזַבְּחַ,
 וְהוּ הוּ 'תּוּרִין שֶׁל רַחֲבֵה'.

מִיתִיבִי:
"אזוב"²³² (במדבר יט, ו) - **ולא אזוב יון,**
ולא אזוב בוחלי,
ולא אזוב רומי,
ולא מדברי,
ולא כל אזוב שיש לו שם לוי" (נגעים יד, ו; פרה יא, ו).

אָמַר אַבְיִי:
 כָּל שֶׁנִּשְׁתַּנְּה שְׁמוֹ קוּדָם מִתֵּן תּוֹרָה, וְהַקְפִּידָה תּוֹרָה עָלָיו: יֵשׁ לוֹ שֵׁם לְוִי - פְּסוּל,
 וְהֲנִי לֹא נִשְׁתַּנְּנוּ שְׁמוֹן קוּדָם מִתֵּן תּוֹרָה.

רַבָּא אָמַר:
 הֲנִי כּוּפְשָׁנִי צוּצִינִי,
 בְּאַתְרֵיהּוּ סְתָמָא קָרִי לְהוּ.

115. סב, ב

רש"י

הני כרזי. חגבין:
 דבי חלפי. אורטאוויש:
 דבי כרבא. כרוב:
 ומלקינן עליהו משום שרץ
 העוף. דלאו ספק נינהו אלא ודאי
 טמאין:
 צרדא. ברדא:
 בר מיניה. מבלעדיו כלומר סור
 מעלינו: חובא וחוגא הרנוגא
 וסוגא כוחילנא תושלמי:
 והני קורקבנן נקלף בסכינא.
 ושאר שלשת הסימנין מבוררים
 בהן ומספקא לן אי קילוף הוא
 הרי יש להן ארבעה סימנין ויצאו
 מספק כל עופות טמאין ואי לאו
 קילוף הוא אין כאן אלא שלשה
 ובספק שאר עופות טמאין שיש
 להם שלשה סימנין:
 דלא הוה מיקלף קורקבניה.
 אלמא עוף טהור נמי זימנין
 דקשה לקלפו:

אמר רב יהודה:
 הני כרזי דבי חילפי - שרו,
 ודבי כרבי - אסירי.

אמר רבינא:
 ומלקינן עליהו משום שרץ העוף.

ואמר רב יהודה:
 צרדא - שרי,
 ברדא - אסיר.
 וסימניד: בר מיניה, מרדא - ספקא.

אמר רב אסי:
 שמונה ספיקות הן: חובא,
 חוגא,
 סוגא,
 והרנוגא,
 תושלמי,
 ומרדא,
 כוחילנא,
 ובר נפקא.

מאי ספיקיהו?

עופות טהורים - קורקבנן נקלף,
 וטמאין - אין קורקבנן נקלף.
 והני - קורקבנן נקלף בסכינא.

והא, ההיא בר אווזא דהיה בי מר שמואל דלא היה קא מקלף קורקבניה,
 ואותביה בשימשא, וכיון דרפי איקליף!

התם - כי רפי איקליף בידא,
 הקא - אף על גב דרפי לא מקליף, אלא בסכינא.

אמר אביי:
 תרנגולא דאגמא חד משמונה ספיקות הוא,
 והיינו מרדו.

116. סב, ב

רָס"י

עמוני ולא עמונית. הלכה רווחת בישראל דכתיב (דברים כג) על דבר אשר לא קדמו אתכם ואין דרכה של אשה לקדם:

חזיוה דדרסה ואכלה. ראוה חכמים שדורסת ואוכלת והיינו גירותא דאמריי לקמן בפי כל הבשר (דף קט): אסר לן גירותא שרא לן לישנא דכוורא שטעמו כטעמו ומתוך שאין אנו בקיאים בהם נראה לי דעוף הבא לפנינו יש לומר שמא ידרוס דהא הך תרנגולתא דאגמא היו מחזיקין בטהורה ולאחר זמן ראוה שדורסת ואין עוף נאכל לנו אלא במסורת עוף שמסרו לנו אבותינו בטהור ושלא מסרו לנו יש לחוש ובמסורת יש לנו לסמוך כדאמר לקמן (דף סג): שעוף טהור נאכל במסורת:

שבור אנדרפטא. שם העוף: **פירוז רשיעא.** שם אדם שהיה מוחזק רשע בעיניהם: **מרדו זגיד ואכיל.** שם עוף אחד וכן כולם שם עופות הן: **פרואה אמגושא.** שם מכשף והוא עשה לשכת בית הפרוה במסכת יומא (דף לה.):

בת מזגא חמרא. זה שמה: **יפה כח הבן.** הלכה היא בפרק כל הנשבעין שבבועות (דף מח.): **שקיטנא.** שם העוף ויש בהן שני מינין אותם ששוקיהן ארוכין וגופו אדום שרי:

מורזמא. שם עוף שהיה מוחזק להם בטהור ושוקיו ארוכין וגופו אדום:

ננוס פסול. במומי כהנים בבכורות (דף מה):

ירוקין פסולין. גבי נחמרו מעיה תנן ליה במתניתין (לעיל דף נו.): **זה השולה דגים מן הים.** אינהו הוו בקיאי ביה והוא עורב המים:

שהודו כפות. כרבלתו עבה ודומה כמי שכפולה לתוך הראש וכפותה שם והוא עוף גדול כתרנגול וקורין לו פואוין שלבייא:

וזהו שהביא שמיר למקדש. דהא נגר טורא מתרגמינן ליה והוא תרנגולא ברא ובגיטין בפרק מי שאחזו (דף סח): מפרש מאי עביד ביה דמנגר ביה טוריא:

צדקתך כהררי אל. דאפי' נמלה אית ליה חיותא כגדולה:

ומשפטך אף בתהום רבה. שזמנתה שלך לשפוט ולעשות נקמתך בדגת הים להמית המזומנים למות. לשון מורי. לישנא אחרינא לנמלה הוא אומר צדקתך כהררי אל שמזונותיה מזומנין לה בלא טורח ועם מי שאתה נשפט אתה דנו עד תהום רבה כגון שלך שטורח לבקש שם מזונותיו: לקני ובטני שריא שקנאי ובטנאי מקום שנהגו כו':

אמר רב פפא:

תרנגולא דאגמא - אסירא,

תרנגולתא דאגמא - שריא.

וסמיניד: עמוני ולא עמונית.

דרש מרימר:

תרנגולתא דאגמא - אסירא,

חזיוה דדרסה ואכלה.

והיינו גירותא.

אמר רב:

'שבור אנדרפטא' - שרי.

'פירוז אנדרפטא' - אסור.

וסמיניד: פירוז - רשיעא.

אמר רב הונא:

בוניא - שרי,

פרוא - אסיר.

וסמיניד: פרואה אמגושא.

אמר רב פפא:

מרדו זגיד ואכיל - שרי,

סקיד ואכיל - אסור.

וסמיניד: "לא תשתחוו לאל אחר"²³³ (שמות לד, יד).

אמר שמואל:

שתיא חמרא - אסירא.

וסמיניד: שתוי יין - פסולין לעבודה.

ואמר שמואל:

מזגא חמרא - אסירא.

בת מזגא חמרא - שריא.

סגא

וסמיניד: יפה כח הבן מכח האב.

אמר רב יהודה:

שקיטנא:

אריכי שקי, וסומקי - שריא.

וסמיניד: מורזמא.

גוצי, וסומקי - אסירי.

וסמיניד: ננוס - פסול.

אריכי שקי, וירוקי - אסירי.

וסמיניד: ירוקין - פסולין.

אמר רב יהודה:

שלקך - זה השולה דגים מן הים.

דכיפת - שהודו כפות.

תניא נמי הכי:

"דוכיפת - שהודו כפות,

וזהו שהביא שמיר לבית המקדש".

רבי יוחנן כי הוה חזי שלך, אמר: "משפטיך תהום רבה"²³⁴ (תהילים לו, ז).

כי הוה חזי נמלה, אמר: "צדקתך כהררי אל" (תהילים לו, ז).

²³³ כי לא תשתחוו לאל אחר כי ה' קנא שמו אל קנא הוא
²³⁴ צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה אדם ובהמה תושיע ה'

117. סג, א

רס"י

דשכיחי. שראינום שהוחזקו שם פרס ועזניה אסירי דהני נמי בחד סימן אתו ושמא ממינם הן באתרא דלא שכיחי פרס ועזניה שרו דהא מסתמא לא מחזקינן להו דלא שכיחי בישוב:

אמר אמימר:

לקני,

ובטני - שריין.

שקנאי,

ובטנאי - מקום שנהגו לאכול - אוכלין,

מקום שנהגו שלא לאכול - אין אוכלין.

אטו במנהגא תליא מילתא!?

אין, ולא קשיא:

הא - באתרא דשכיחי פרס ועזניה,

הא - באתרא דלא שכיחי פרס ועזניה.

אמר אבוי:

קואי וקואי - אסירי,

קקואתא - שריא.

במערבא - מלקו עילוה,

וקרו לה תחנותא.

118. סג, א

רפ"י

(תחותא) באות שבעופות. עוף הצועק בלילה צואיטייה בלעי"ז : **באות שבשרצים**. טלפ"א תרי תנשמת כתיבי חד בעופות וחד בשרצים : **דבר הלמד מענינו**. אחד מי"ג מדות היא : **קיפוף**. ציאי"ט ולי נראה שקורין קלב"א שורי"ץ שדומה לטלפא שבשרצים : **קורפדאי**. טלפ"א : **רחמים**. מטר : **אמיד**. על שום דבר : **ועביד שרקרק**. כשהוא מצפצף נשמע כאומר שרקרק : **דאי יתיב אארעא**. ואינו עומד אלא יושב ומצפצף סימן בשורה הוא : **אארעא**. שאין דרכו כן : **בי כרבא**. חרישה : **גללא**. אבן גלל מן המרום : **בדייא**. כמו בדאה בדאי ושקרן ולפיכך לקה : **העמקי וראשי יונים**. לקמיה מפרש : **אטו קמן קאי**. כיון דלמיניה נמי עורב קא מפרשת ליה ועורב קמא דלא יהבת ביה סימנא הי ניהו וכי בידו היה התנא אוחזו ומראה זה עורב סתם היה לו לומר עורב זה עורב פלוני : חמה אצל צל נראית עמוקה וכן כל לבן ושחור בבשר נראה הלבן עמוק כך בהרת לבנה היא :

תנו רבנן:

"תנשמת"²³⁵ (ויקרא יא, יח) - באות שבעופות.

אתה אומר: באות שבעופות, או: אינו אלא באות שבשרצים?

אמר: צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן: "דבר הלמד מענינו". במה הכתוב מדבר? בעופות - אף כן בעופות."

תניא נמי גבי שרצים כהאי גוונא:

"תנשמת" (ויקרא יא, יח) - באות שבשרצים.

אתה אומר באות שבשרצים, או: אינו אלא באות שבעופות?

אמר: צא ולמד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן: "דבר הלמד מענינו". במה הכתוב מדבר? בשרצים - אף כן בשרצים."

אמר אביי:

באות שבעופות - קיפוף,

באות שבשרצים - קורפדאי.

אמר רב יהודה:

קאת - זו הקוק.

רחם - זו שרקרק.

אמר רבי יוחנן:

למה נקרא שמו רחם?

כיון שבא רחם באו רחמים לעולם.

אמר רב ביבי בר אבבי:

והוא דיתבי אמדי ועביד שרקרק.

וגמירי דאי יתיב אארעא ושריק - אתא משיחא,

שנאמר: "אשרקה להם ואקבצם"²³⁶ (זכריה י, ח).

אמר ליה רב אדא בר שימי למר בר רב אידאי:

והא ההוא דיתבי בי כרבא ושרק ואתא גלל אפסקיה למוחיה!

אמר ליה:

ההוא ביידא הנה.

תנו רבנן:

"עורב"²³⁷ (ויקרא יא, טו) - זה עורב

"את כל העורב" - להביא עורב העמקי.

"למינו" - להביא עורב הבא בראשי יונים."

אמר מר:

"עורב" (ויקרא יא, טו) - זה עורב."

אטו קמן קאי?!

²³⁵ ואת התנשמת ואת הקאת ואת הרחם

²³⁶ אשרקה להם ואקבצם כי פדיתים ורבו קמו רבו

²³⁷ את כל עורב למינו

אָלָא אִימָא:
עוֹרֵב - זֶה עוֹרֵב אוֹכְמָא.

רַש"י

בריש יוני. לפני היונים:
זה הנץ. אשפרוי"ר:
בר חיריא. שרינקא והכא ליכא
לאקשוויי אטו קמן קאי דהא לא
קאמר למינהו זה נץ פלוני ש"מ
אין לך קרוי נץ אלא אחד:
חסידות. מחלקת מזונותיה:
שמנאפת. כמו התאנף בי
(דברים ד): בספר ויקרא כתיב
ואת הדאה ואת האיה למינה
ובמשנה תורה כתיב והראה ואת
האיה והדיה למינה. אבוה
דאמך. רב חנן בר רבה שהיה
חמוה דרב חסדא בעשרה יוחסין
(קדושין דף פא:). דהאנפה
למינה דאיה דויקרא למינה
למינו דעורב למינהו דנץ:
דאה. דויקרא וראה דמשנה
תורה אחת היא:

וכן הוא אומר:

"קווצותיו תלתלים שהורות מעורב"²³⁸ (שיר השירים ה, יא).

"העמקי" - חיוורא.

וכן הוא אומר: "ומראהו עמוק מן העור"²³⁹ (ויקרא יג, ל) - כמראה חמה העמוקה מן הצל.

"ועורב הבא בראשי יונים" -

אמר רב פפא:

לא תימא דאתי בריש יוני,
אלא: דדמי רישיה לדיונה.

תנו רבנן:

"הנץ"²⁴⁰ (ויקרא יא, ז) - זה הנץ.

"למינהו" - להביא את בר חיריא.

מאי "בר חיריא"?

אמר אבוי:

שוריקא.

אמר רב יהודה:

"החסידה"²⁴¹ (ויקרא יא, יט) - זו דיה לבנה.

למה נקרא שמה חסידה?

שעושה חסידות עם חברותיה.

"האנפה"²⁴² (ויקרא יא, יט) - זו דיה רגזנית.

למה נקרא שמה אנפה?

שמנאפת עם²⁴² חברותיה.

²³⁸ ראשו קתם פי קווצותיו תלתלים שהורות מעורב

²³⁹ וראה הפהו את הנגע והנה מראהו עמוק מן העור ובו שער צהב דק וטמא אתו הפהו נתק הוא צרעת הראש או הזקן הוא

²⁴⁰ ואת פת היענה ואת התחמס ואת השחף ואת הנץ למינהו

²⁴¹ ואת החסידה האנפה למינה ואת הדוכיפת ואת העטלף

²⁴² הגהות הב"ח וכך הוא בחלק מכתבי יד: שמאנפת על - לשון רוגז

רש"י

לפרושי. כל שמוטיה וה"ה דהוה בעי למתני מפני האיה ודיה אלא חדא מינייהו נקט:

ופליגא הא דרב חסדא אדרבי אבהו. דכיון דא"ר אבהו ראה היא איה ואנן על כרחיך אשכחן דדאה וראה ואיה ודיה אחת היא מדלא הדר כתבה במשנה תורה אלמא לר' אבהו דאה וראה ודיה ואיה חדא היא ובצרי להו:

ה"ג עומדת בבבל ורואה נבלה בא"י. ופרכינן לר' אבהו מדקאמר דאה היא איה מכלל דדאה לאו היינו ראה דקא ס"ד דר' אבהו נמי כ"ד עופות טמאין אית ליה:

ש"מ וכו'. ודר' אבהו פליגא אדרב כדאמרן והא פירכא בעלמא מיפריד כי אתמר דר' אבהו בבי מדרשא ומקמי דתיקו לן האי ופליגא דאמרן לעיל:

לא!

התם - לאוסופי,
הכא - לפרושי.

ופליגא דרבי אבהו,
דאמר רבי אבהו:

"דאה" זו "איה",

ולמה נקרא שמה "דאה"?
שרואה ביותר.

וכן הוא אומר: "נתיב לא ידעו עיט ולא שזפתו עין איה" (איוב כח, ז).

תנא:

"עומדת בבבל ורואה נבלה בארץ ישראל".

מד"דאה" היינו "איה" מכלל ד"דאה" לאו היינו "דאה".

מכדי משנה תורה לאוסופי הוא דאתא,

מאי שנא הכא דכתיב "דאה" ומאי שנא התם דלא כתיב "דאה"?
אלא לאו שמע מינה: "דאה" ו"דאה" ו"איה" - אחת היא.

ומד"דאה" היינו "איה", מכלל ד"דיה" לאו היינו "איה" -

מאי שנא התם דכתיב: "למינה"²⁴⁶ אאיה, ומאי שנא הכא דלא כתיב "למינה"²⁴⁷ אאיה אלא אדיה!
אלא שמע מינה: "דאה" ו"דאה" ו"דיה" ו"איה" - אחת היא.

תנא:

"איסי בן יהודה אומר:

**מאה עופות טמאין יש במזרח,
ובולן מין איה הו'."**

²⁴⁶ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: למינהו

²⁴⁷ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: למינהו

120. סג, ב

רס"י

מיני דגים. טמאים :
 מנה הכתוב בטהורה. איל וצבי
 וגו' :
 ישנה דרך קצרה. ואין לך עוד
 טהורה ובעופות אין לך עוד
 טמאה :
 מאי קמ"ל. הא ודאי פשיטא
 דאי הוו טפי הוה מני להו :

תני אבימי בריה דרבי אבהו:
 "שבע מאות מיני דגים הן,
 ושמונה מאות מיני חגבים,
 ולעופות אין מספר".

"עופות"?! עשרים וארבעה הוו!

אלא: ולעופות טהורים אין מספר.

תניא:

"רבי אומר:

גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם: שבהמה טמאה מרובה מן הטהורות,
 לפיכך מנה הכתוב בטהורה.
 גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם: שעופות טהורין מרובין על הטמאין,
 לפיכך מנה הכתוב בטמאין".

מאי קא משמע לן?

כדרב הונא אמר רב ואמרי לה אמר רב הונא אמר רב משום רבי מאיר:
 לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה.

121. סג, ב

רס"י

במסורת. אם זכור הוא באדם
 כשר שאכלו או שמסר לו רבו או
 צייד חכם שהוא טהור:
שבקי בהן. אותו חכם:
אלא אינהו מי ידע בהו. כלום
 מכירן שלא יהא אחד דומה לזה
 והוא טמא:

אמר רבי יצחק:
 עוף טהור נאכל במסורת.
 נאמן הצייד לומר: "עוף זה טהור מסר לי רבי".

אמר רבי יוחנן:
 והוא שבקי: בהן,
 ובשמותיהן.

בעי רבי זירא:
 רבו חכם,
 או:
 רבו צייד?

תא שמע:
דאמר רבי יוחנן:
 והוא שבקי: בהן,
 ובשמותיהן.
 אי אמרת בשלמא: רבו צייד - שפיר,
 אלא אי אמרת: רבו חכם - בשלמא שמיהו גמיר להו, אלא אינהו מי ידע להו?!
 אלא לאו שמע מינה: רבו צייד.

שמע מינה.

122. סג, ב

רפ"י

משום נבלות. שמה נמצא בתרגומה נבלה :
של עוף פלוני טהור. ואנו יודעים שאותו עוף טהור הוא ודבר שאנו יכולין להבחין ולהביא ביצי אותו עוף לראות אם דומין לאלו לא משקר :
אית ליה לאישתמוטי. ולומר של עוף אחר אמרתי לך שאי אתה מכירו והוא טהור :
עוברי דגים. ביצי הדגים כמות שהן מחוברים יחד :
שכודרת. עבה ככדור פלוטי"א :
כודרת ועגולגולת. חדא היא דאי תנא עגולגולת לחודה הוה משמע עגולה כעדשה וכגבינה להכי תנא כודרת ועגולגולת כעגולה של כדור שאינה קלושה אלא עגולה בעובי והדר מפרש ראשה אחד כד וראשה אחד חד דלא ככדור ממש אלא משוכה לארכה ועגולה לרחבה :
כד. פלוטי"א בלעו שאינו חד אלא ככדור :
חלבון. אלבו"ן :
חלמון. מווי"ל :
ביצת השרץ. צב והלטאה מטילין ביצים ולקמן מפרש למאי הלכתא אשמעינן שהיא ביצת השרץ ליתני טמאה סתמא :
בחתוכות. דליכא למיקם אכודרת ועגולגולת :
בטרופות בקערה. שהכל מעורב :
אין מוכרין ביצת. של תרנגולת טרפה לעובד כוכבים דילמא הדר ומזבין לה לישראל אלא א"כ טרופה בקערה דתו לא זבין לה ישראל מיניה לפיכך הואיל ומותר למכור להם ביצה טרופה בקערה אין לוקחין ביצים טרופות דלמא דטרפה הואי וזבנה ישראל ניהליה :
הכי גרסינן אלא אמר רבי זירא סימנים לאו דאורייתא. הנך סימני ביצים לאו הלכה למשה מסיני נינהו ולא סמכין עלייהו :
ח' ספיקות הן. בעופות כדאמרן לעיל בשמעתא :
ליבדוק בביצים דידהו. ומהם הוא ניכר אם עוף טהור הוא :
ודאי טמאה. ואי אמר לך עובד כוכבים של עוף פלוני טהור הוא ודאי משקר :
אבל ראש אחד כד כו'. סיעתא הוה הנך סמנים לעובד כוכבים לדבריו אי אמר לך של עוף פלוני טהור סמוך עליה דקא מסייעי ליה סימני ואי לא לא תסמוך עליה : ה"ג דאיכא דעורבא דדמי לדיונה :

תגו רבנן:

"לוקחין ביצים מן העובדי כוכבים בכל מקום, ואין חוששין: לא משום נבלות, ולא משום טרפות."

וְדִלְמָא דְעוּף טָמֵא נִיְהוּ!

אָמַר אַבְוָה דְשִׁמְוֵאל:
 בְּאִמְרֵי "שֶׁל עוּף פְּלוֹנִי" טָהוֹר.

וְלִמָּא: "שֶׁל עוּף טָהוֹר"!

אִי הָכִי, אֵית לִיה לְאִישְׁתְּמוּטִי.

וְלִבְדוּק בְּסִימְנִין!

דְתִנְיָא:

"בְּסִימְנֵי בִיצִים כִּד סִימְנֵי דָגִים."

"סימני דגים" סלקא דעתך?! סנפיר וקשקשת אמר רחמנא!

אָלָא אִימָא: כִּד סִימְנֵי אֲעוּבְרֵי דָגִים.

סד, א

²⁴⁸ וְתִנְיָא גַבֵּי בִיצִים: "אֵלּוּ הֵן סִימְנֵי בִיצִים:

כָּל שְׂכוּדְרָת וְעִגּוּלְגוּלָת רֵאשֶׁה אֶחָד כִּד וְרֵאשֶׁה אֶחָד חַד - טְהוּרָה.

שְׁנֵי רֵאשִׁיָּה כִּדִּין,

או שְׁנֵי רֵאשִׁיָּה חֲדָין - טְמֵאִין.

חֲלָמוֹן מִבְּחוּץ וְחֲלָמוֹן מִבְּפָנִים - טְהוּרָה.

חֲלָמוֹן מִבְּחוּץ וְחֲלָמוֹן מִבְּפָנִים - טְמֵאָה.

חֲלָמוֹן וְחֲלָמוֹן מְעוּרְבִין זֶה בְּזֶה - בְּדוּעַ שְׁהִיא בִיצַת הַשֶּׁרָץ!"

לֹא צְרִיכָא דְחַתּוּכוֹת.

וְלִבְדוּק בְּחֲלָמוֹן וְחֲלָמוֹן!

בְּטְרוּפוֹת בְּקַעְרָה.

וְכֵהָאִי גִוּוּנָא מִי זְבַנְיָן מִיְנֵיהוּ?

וְהָא תִנְיָא:

"אין מוכרין ביצת טרפה לעובד כוכבים אלא אם כן טרופה בקערה,

לפיכך אין לוקחין מהם ביצים טרופות בקערה!"

אָלָא, אָמַר רַבִּי זִירָא:

סִימְנִין לָאו דְאִוּרִיתָא.

דָּאִי לֹא תִימָא הָכִי: הָא דְאָמַר רַב אַסִּי: שְׁמַנְהָ סְפִיקוֹת הֵן - לִיבְדוּק בְּבִיצִים דִּידֵהוּ!

אָלָא שְׁמַע מֵיְנֵהּ: סִימְנִין לָאו דְאִוּרִיתָא.

אָלָא לְמַאי הִלְכְתָא קְתַנִּי לָהּ?

הָכִי קָאָמַר: שְׁנֵי רֵאשִׁיָּה כִּדִּין,

או שְׁנֵי רֵאשִׁיָּה חֲדָין,

או חֲלָמוֹן מִבְּחוּץ וְחֲלָמוֹן מִבְּפָנִים - וְדָאִי טְמֵאָה.

רִישִׁיָּה חַד חַד רִישִׁיָּה חַד כִּד,

וְחֲלָמוֹן מִבְּחוּץ וְחֲלָמוֹן מִבְּפָנִים,

וְאָמַר לָךְ שֶׁל עוּף פְּלוֹנִי וְטָהוֹר הוּא - סְמוּךְ עֲלֵיהֶם.

בְּסִתְמָא - לֹא תִסְמוּךְ עֲלֵיהֶם, דְאִיכָא דְעוּרְבָא דְדָמִי לְדִיוְנָה.

²⁴⁸ המשך הברייתא הקודמת וכך במקבילה (מסכת עבודה זרה מ). ומסורת הש"ס ועוד מחקו את המילים: ותניא גבי ביצים

123. סד, א

אמר מר:

"חלבון וחלמון מעורבין זה בזה - בידוע שהיא ביצת השרץ."

למאי הלכתא?

אמר רב עוקבא בר חמא:

לומר שאם ריקמה וניקבה מטמאה בכעדשה²⁴⁹.

מתקיף לה רבינא:

ודלמא דנחש היא!

אלא אמר רבא:

שאם ריקמה ואכלה - לוקה עליה משום: **"שרץ השרץ על הארץ"**²⁵⁰ (ויקרא יא, כט).

אי הכי, מאי איריא דטמאה? אפילו דטהורה נמי!

דתניא:

סד, ב **"כל השרץ השרץ על הארץ"** (ויקרא יא, כט) - **לרבות אפרוחים שלא נפתחו עיניהם!**

מדרבנן,

וקרא - אסמכתא בעלמא.

רפ"י

ריקמה. נוצר השרץ בתוכה:
וניקבה. שיוכל ליגע בריקום:
 של נחש דומה לשל שרץ וטמאה
 אין בה:

השרץ על הארץ. ואי לא
 אשמעינן שהיא ביצת השרץ
 אלא טמאה סתם ה"א משום
 עוף טמא הוא דאסירא ובעי
 לאתרויי ביה משום שרץ העוף
 ואי אתרו ביה משום שרץ הארץ
 לא לקי:

מדרבנן. הא דרבי אליעזר בן
 יעקב מדרבנן הוא דקאסר
 בטהורין אבל טמאין שרץ גמור
 הוא ולוקה לדברי הכל וכי לא
 ריקמה איסורא איכא מלקות
 ליכא דלאו שרץ הוא:

²⁴⁹ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: (בכעדשה מטמא)²⁵⁰ וזה לכם הטמא בשרץ השרץ על הארץ החלד והעכבר והצב למיניהו

124. סד, ב

רש"י

גִּיעוּלֵי בִיצִים. ביצה טמאה שנתבשלה עם הטהורה :
מוֹתְרוֹת. הטהורין דמיא בעלמא הוא ולא יהבי טעמא באחרנייתא :
בִיצִים מוֹזְרוֹת. שאינן של זכר ואין אפרוח קלוט בהם לעולם :
נֶפֶשׁ יִפָּה תֹאכְלֵם. שאינו אסטניס ואין דעתו קצה בהם תאכלם ואעי"פ שישבה עליהם תרנגולת ימים רבים :
וְהוּא שֶׁנִּמְצָא הַדָּם עַל הַקֶּשֶׁר שֶׁלָּה. הוא זרע של תרנגול הקשור בראש הכד של ביצה ומשם יצירת האפרוח מתחלת וכיון דעדיין הוא שם לא נתפור בשאר הביצה הלכך אוכל השאר אבל נמצא על חלמון שלה כולה אסורה כדמפרש לקמן דשדא תיכלא בכולה נתפשט הקלקול בכולה :
עַל חִלְבוֹן. על הקשר כדאמרן :
תִּכְלָא. לשון שיכול וריעותא :
אִיפְכָא תְּנִי תְּנָא קְמִיָּה דְאֲבִי. תנא אחד היה שונה אותה לפניו איפכא לא שנו אלא שנמצא על חלמון שלה :
וְאֲבִי הוּא דְתִרְצָה הַכִּי. כדאמרינן לא שנו אלא על חלבון :

תְּנִי רְבִינָן:
"גִּיעוּלֵי בִיצִים - מוֹתְרוֹת,
בִיצִים מוֹזְרוֹת - נֶפֶשׁ יִפָּה תֹאכְלֵם.
נִמְצָא עָלֶיהָ קוֹרֵט דָּם - זוֹרֵק אֶת הַדָּם,
וְאוֹכֵל אֶת הַשָּׂר."

אָמַר רְבִי יְרֵמְיָה:
 וְהוּא שֶׁנִּמְצָא עַל קֶשֶׁר שֶׁלָּה.

תְּנִי דוֹסְתָאֵי אֲבוּהַ דְרַבִּי אֶפְטוֹרִיקוּ:
"לֹא שָׁנוּ אֶלָּא: שֶׁנִּמְצָא עַל חִלְבוֹן שֶׁלָּה,
אֲבָל נִמְצָא עַל חִלְמוֹן שֶׁלָּה - אֶפִּילוּ בִיצָה אֲסוּרָה."

מֵאִי טַעְמָא?

דְּשָׂדָא תִּכְלָא בְּכוּלָּהּ.

אָמַר לִיהַ רַב גְּבִיְהָה מִבֵּי פְתִיל לְרַב אִשִּׁי:
 אִיפְכָא תְּנִי תְּנָא קְמִיָּה דְאֲבִי,
 וְאֲבִי הוּא דְתִרְצָה נִיהַלִּיהַ הַכִּי.

125. סד, ב - סה, א

רש"י

כיענים. אלמא יענה שמה ולא בת היענה:
ואבל כבנות יענה. ואי ביצים נינהו כלום יש לה פה:
כיענה זו כו'. והכי משמע כאבל העשוי על בני יענה:
תכבדני וגו'. ואי ביצים מאי כבוד ידעי למעבד:
בתרתי. בשתי תיבות:
בשני שיטין. בת מכאן ויענה מכאן: הכי גרסינן יש לו אצבע יתירה וזפק וקורקבנו נקלף בידוע שהוא טהור. וארישא סמיך דתנא ליה כל עוף הדורס טמא ואם אינו דורס ויש לו עוד שלשה סימנין דהוו להו ארבעה בידוע שהוא טהור:

אמר הזקנה:

מנין לביצת טמאה שהיא אסורה מן התורה?
 שנאמר: **"ואת בת היענה"**²⁵¹ (ויקרא יא, טז) - וכי בת יש לה לייענה?
 אלא איזו זו?
 ביצה טמאה.

ודלמא היינו שמיינו!

לא סלקא דעתך,
 דכתיב: **"בת עמי לאכזר פיענים במדבר"**²⁵² (איכה ד, ג).

ולא!?

והא כתיב: **"אעשה מספד פתנים ואבל כבנות יענה"**²⁵³ (מיכה א, ח)!

כיענה זו, שמתאבלת על בניה.

והא כתיב: **"ושכנו שם בנות יענה"**²⁵⁴ (ישעיה יג, כא)!

כיענה זו, ששוכנת עם בניה.

והכתיב: **"תכבדני חית השדה תנים ובנות יענה"**²⁵⁵ (ישעיה מג, כ),
 ואי סלקא דעתך: ביצה - ביצה בת מימר שירה היא!?

אלא כתיב **"היענה"** וכתיב **"בת היענה"**,
 ושאי הכא דפסק ספרא לשתי תיבות.

סה, א

ומדפסיק להו ספרא אבתרתי תיבות - שמע מינה: תרי שמות נינהו!
 אלא מעתה: **"את פדר לעומר"**²⁵⁶ (בראשית יד, ד) דפסק להו ספרא בתרי הכי נמי דתרתתי שמי נינהו!?

אמרי:

התם - בשתי תיבות פסיק להו,
 בשני שיטין - לא פסיק להו.
 אבל הכא - אפילו בשני שיטין נמי פסיק להו.

²⁵¹ ואת בת היענה ואת התחמס ואת השיחף ואת הנץ למינהו

²⁵² גם תנים חלצו שד היניקו גוריהו בת עמי לאכזר פיענים במדבר

²⁵³ על זאת אספדה ואילילה אילכה שולל וערום אעשה מספד פתנים ואבל כבנות יענה

²⁵⁴ ורבצו שם ציים ומלאו בתיהם אחים ושכנו שם בנות יענה ושעירים יקדו שם

²⁵⁵ תכבדני חית השדה תנים ובנות יענה מי נתתי במדבר מים נהרות בשימן להשקות עמי בחירי

²⁵⁶ שתים עשרה שנה עבדו את פדרלעמר ושלש עשרה שנה מרדו

126. סה, א

רס"י

את רגליו. אצבעותיו :
 הקולט מן האויר. שכשזורקין לו
 מאכל קולטו לתוך פיו ומקבלו
 מן האויר :
 ציפרתא. מכירין היו שהיא
 טהורה וזה שמה :
 קולט ואוכל. שאינו מניחו לארץ
 עד שלא יבלענו :
 שכן. כמו שוכן :
 ונדמה. דומה להם במראיתו :

"אָבַל אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל עוֹף הַדוֹרֶס - טָמֵא,
 כָּל שְׂיֵשׁ לוֹ: אֶצְבַּע יְתִירָה,
 וְזָפָק,
 וְקוֹרְקָבְנוּ נִקְלָף - טָהוֹר."

תניא:

"רַבִּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:
 דוֹרֶס וְאוֹכֵל - בִּידוּעַ שֶׁהוּא טָמֵא.
 יֵשׁ לוֹ אֶצְבַּע יְתִירָה,
 וְזָפָק,

וְקוֹרְקָבְנוּ נִקְלָף - בִּידוּעַ שֶׁהוּא טָהוֹר.

רַבִּי אֲלֵעָזָר בְּרַבִּי צְדוֹק אוֹמֵר:

מוֹתְחִין לוֹ חוּט שֶׁל מְשִׁיחָה:

אִם חוֹלֵק אֶת רַגְלָיו שְׁתִּים לְכָאן וּשְׁתִּים לְכָאן - טָמֵא,

שְׁלֹשׁ לְכָאן וְאַחַת לְכָאן - טָהוֹר.

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֲלֵעָזָר אוֹמֵר:

כָּל עוֹף הַקּוֹלֵט מִן הָאוֹיֵר - טָמֵא.

ציפרתא נמי מקלט קלטה!

אמר אביי:

קולט ואוכל קאמרינן.

אחרים אומרים:

שכן עם טמאים - טמא,

עם טהורים - טהור."

כמאן?

כרבי אליעזר.

דתניא:

"רַבִּי אֲלֵיָעָזָר אוֹמֵר:

לֹא לְחֹנֶם הֶלֶךְ זְרִיר אֶצֶל עוֹרֵב - אֶלֶּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִינוּ."

אפילו תימא רבנן,

שכן ונדמה קאמרינן.

127. סה, א

רש"י

הלכך. הואיל ואמרינן הכי בעינן
תרוייהו:

"וּבַחֲגָבִים - כָּל שֵׁשׁ לוֹ: אֲרַבַּע רַגְלִים,
וְאֲרַבַּע כַּנְפֵי, וְקִרְצוּלִים,
וּכְנָפָיו חוֹפִין אֶת רוּבּוֹ.
רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: וְשָׁמוּ חֲגָב.

מאי "רוּבּוֹ"?

אמר רב יהודה אמר רב:
רוב ארְכוֹ.

ואמר ר' ליה: רוב קְיִפוֹ.

אמר רב פפא:
הלכך בעינן רוב ארְכוֹ וּכְעִינן רוב קְיִפוֹ.

128. סה, א

רש"י

זחל. מין חגב בלשון ארמי:
איסקרא. ואין לו קרצולים
 בקטנותו וגדלים לאחר זמן:
אשר לא כרעים. כתיב ואשר לו
 קרי:

תנו רבנן:

"אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן,
 כגון הזחל - מותר.

רבי אלעזר ברבי יוסי אומר:

"אשר לא כרעים"²⁵⁷ (ויקרא יא, כא) - אף על פי שאין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן".

מאי "זחל"?

אמר אביי:

אסקרין.

²⁵⁷ אף את זה תאכלו מכל שרץ העוף ההלך על ארבע אשר (לא) לו כרעים מומעל לרגליו לנתר בהו על הארץ

129. סה, א

תנו רבנן:

"את אלה מהם תאכלו את הארבה"²⁵⁸ (ויקרא יא, כב) וגו',

"ארבה" - זה גובאי.

"סלעם" - זה רשון.

"חרגול" - זה ניפול.

"חגב" - זה גדיאן.

מה תלמוד לומר: "למינו למינהו למינהו למינהו" (ויקרא יא, כב) ארבע פעמים?

להביא: ציפורת כרמים,

ויוחנא ירושלמית,

והערצוביא,

והרזבנית.

דבי רבי ישמעאל תנא:

"אלו כללי כללות,

ואלו פרטי פרטות.

"ארבה" - זה גובאי.

"למינו" (ויקרא יא, כב) - להביא: ציפורת כרמים.

אין לי אלא הבא ואין לו גבחת.

הבא ויש לו גבחת - מנין?

תלמוד לומר: "סלעם" (ויקרא יא, כב) - זה ניפול.

"למינהו" (ויקרא יא, כב) - להביא: את האושפף.

ואין לי אלא הבא ואין לו גבחת.

הבא ויש לו גבחת,

הבא ואין לו זנב,

הבא ויש לו זנב - מנין?

תלמוד לומר: "חרגול" - זה רשון.

"למינהו" (ויקרא יא, כב) - להביא: את הנרספת,

ואת השחלנית.

ואין לי אלא הבא ואין לו גבחת,

הבא ויש לו גבחת,

הבא ואין לו זנב,

הבא ויש לו זנב,

הבא ואין ראשו ארוך,

הבא וראשו ארוך - מנין?

אמרת: הרי אתה דן בניו אב משלשתו:

לא ראי "ארבה" נראי "חרגול",

ולא ראי "חרגול" נראי "ארבה",

ולא ראי שניהם נראי "סלעם",

ולא ראי "סלעם" נראי שניהם,

הצד השוה שבהן: שיש לו ארבע רגלים,

וארבע כנפים,

וקרצולים,

ובנפיו חופין את רובו - אף כל: שיש לו ארבע רגלים,

וארבע כנפים,

וקרצולים,

ובנפיו חופין את רובו.

והלא הצרצור הזה: יש לו ארבע רגלים,

וארבע כנפים,

רס"י

רשון ניפול גדיאן יוחנא ירושלמית. כך שמם:

צפורת כרמים. מין ארבה דאין לו גבחת וכן לארבה כדלקמן:

יוחנא. מין סלעם דיש לו גבחת:

ערצוביא. מין חרגול דיש לו זנב ולשנים הראשונים אין זנב:

הרזבנית. מין חגב ואינו דומה לאלו במראה:

דבי רבי ישמעאל תנא. הנך למינהו לאו פרטי נינהו כדאמרת דלא מרבי אלא מינא דכל חד אלא כללי נינהו ויש כאן כללי כללות ופרטי פרטות כלומר כללות הבאין אחר כללות שלא לצורך ואתו לדרשה ופרטין הבאין שלא לצורך אחר פרטות ולדרשה באו על כרחך ולקמן מפרש להו ואזיל דסלעם וחגב הן הפרטות שלא הוצרכו ולמינהו הכתובין עמהם הם הכללי שלא הוצרכו:

ציפורת כרמים. מין ארבה שלשניהם אין גבחת:

ואין לי אלא. מין חגבים הבא לפנינו ואין לו גבחת יש לנו להביאן מארבה שיש כאן כלל ופרט וכלל כדמפרש לקמיה אשר לו כרעים תאכלו כלל ארבה פרט למינהו חזר וכלל ויש לך לרבות בכעין הפרט הדומין לו בכל סימנין שיש לו ארבע סימנין דמתניתין ועוד חמישי:

שאין לו גבחת. שאין ראשו מרוט:

הבא לפנינו ויש לו גבחת. שאינו דומה לארבה אלא בארבעה סימנין האמורין במשנתנו:

ת"ל סלעם זה ניפול. ולזה יש גבחת והכשירו הכתוב והדר כתב למינהו להיות כלל ולידון עם אשר לו כרעים בכלל ופרט וכלל ומביא בכעין הפרט את הדומה לו דהיינו אושכף והייה ליוחנא ירושלמית וחדא מינייהו נקט דיש לו גבחת ולקמיה פריך הא אמרן לעיל סלעם הוא רשון והכא מפרש ליה זה ניפול:

ואין לי. להכשיר בשני דינין של כלל ופרט הללו:

אלא הבא לפנינו ואין לו גבחת. דאיתרבי מלמינו דארבה:

והבא ויש לו גבחת. דאיתרבי מלמינהו דסלעם:

והבא ואין לו זנב. כלומר ובלבד שיבא לפנינו ונראה שאין לו זנב דלארבה וסלעם אין זנב ואכתיו חמשה סימנין נינהו:

הבא ויש לו זנב מנין. שאינו צריך לחזור אלא אחר ארבעת הסימנין:

ת"ל חרגול. דיש לו זנב ולמינהו חזר וכלל להכי לידון כעין הפרט ולהביא הכרספת והשחלנית והייה לערצוביא ואי נמי היא היא מר קרי ליה הכי ומר הכי:

ואין לי אלא הבא לפנינו. בין אין לו גבחת ובין יש לו ובין שאין לו זנב ובין שיש לו דהא כולהו איתרבו:

והבא ואין ראשו ארוך. כלומר ובלבד שיהא בא לפנינו ואין ראשו ארוך דהיינו חמשה סימנין דהנך כולהו אין ראשן ארוך:

הבא וראשו ארוך מנין. ובלבד שידמה בארבעת הסימנין:

הרי אתה דן כו' לא ראי כו'. שיש בזה מה שאין בזה ועל כרחך אין סימני הטהרה תלוי בזנב ובגבחת לא ביש לו ולא באין לו שהרי יש כאן אין לו וכשר ויש לו וכשר:

הצד השוה שבהן כו' אף כל כו'. ואפילו ראשו ארוך ולקמיה פריך מה להצד השוה שבהן שכן אין ראשן ארוך וקרצולין גרסינן ובין האי תנא לתנא דלעיל ליכא אלא הך דרשה דהאי מרבה ראשו ארוך ותנא דביריתא דלעיל לית ליה:

הצרצור. מין חגב טמא:

סה,ב

²⁵⁸ את אלה מהם תאכלו את הארבה למינהו ואת החרגול למינהו ואת החגב למינהו

וקרצולים,

ונכפיו חופין את רובו,

יכול יהא מותר?

תלמוד לומר: "חגב" (ויקרא יא, כב) - ששמו חגב.

אי שמו חגב - יכול אין בו כל הסימנין הללו?

תלמוד לומר: "למינהו" - עד שיהא בו כל הסימנין הללו.

פריך רב אחאי:

מה להנה שכן אין ראשן ארוך!

וכי תימא: כיון דשוו בארבע סימנין מייתנין ולא פרכינן - אי הכי,

חרגול נמי דשוו להו לא ליכתוב,

ותיתי מארבה וסלעם!

אלא,

איכא למיפרד: מה להנה שכן אין להו זנב!

הכי נמי,

איכא למיפרד: מה להנה שכן אין ראשן ארוך!

אלא אמר רב אחאי:

"סלעם" יתירא הוא, לא ליכתוב רחמנא "סלעם" ותיתי מ"ארבה", ומ"חרגול",

דמאי פרכת: מה לארבה דאין לו גבחת - הרי חרגול דיש לו גבחת!

מה לחרגול דיש לו זנב - הרי ארבה דאין לו זנב!

"סלעם" דכתב רחמנא למה לי?

אם אינו ענין לגופו תנהו ענין לראשו ארוך.

סו, במאי קמיפלגי תנא דבי רב, ותנא דבי רבי ישמעאל?

בראשו ארוך קמיפלגי.

תנא דבי רב סבר:

"אשר לו פרעים" ²⁵⁹(ויקרא יא, כא) - כלל,

"ארבה" "סלעם" "חרגול" "חגב" "למינהו" - פרט.

כלל ופרט - אין בכלל אלא מה שבפרט,

דמיניה - אין,

דלאו דמיניה - לא.

ומרבי דדמי ליה משני צדדין.

תנא דבי רבי ישמעאל סבר:

"אשר לו פרעים" - כלל.

"ארבה" "סלעם" "חרגול" "חגב" - פרט,

"למינהו" - חזר וכלל,

כלל ופרט וכלל - אי אתה דן אלא כעין הפרט,

ומרבי: כל דדמי ליה בחד צד.

והא לא דמי כלל קמא לכללא בתרא!

כלל קמא - "אשר לו פרעים" אמר רחמנא, דאית ליה - אכול, דלית ליה - לא תיכול.

כללא בתרא - עד דשוו בארבעה סימנין!

תנא דבי רבי ישמעאל בכללי ופרטי כי האי גוונא דאין,

ודאמרינן נמי בעלמא דדאין, תנא דבי רבי ישמעאל בכללי ופרטי כי האי גוונא מהכא.

רש"י

ת"ל חגב. דלא איצטריך דהא איתרבו כל השוין להו בארבעה סימנין:

ששמו חגב. וכל האמורין למעלה שמשם חגבים:

יכול אין בו כל הסימנין הללו. ולקמן פריך מנא תיתי והא ארבה וחרגול כתיבי:

ת"ל למינהו. דחגב והיינו כללי כללות ופרטי פרטות דאמרינן לעיל דהאי חגב ולמינהו יתירי נינהו לדרשה וסלעם נמי מייתרינן ליה לקמן: ה"ג פריך רב אחאי עד תנהו ענין לראשו ארוך והדר גרסינן במאי קמיפלגי עד כי האי גוונא מהכא והדר גרס אמר מר אי שמו חגב וכו':

מה להצד השוה שבהן וכו'. דהא ע"כ עד דדמי ליה לפרט בכל צדדין בעינן לתנא דבי רבי ישמעאל:

וכ"ת. ס"ל דכיון דדמי ליה במקצת מרבינן ליה בכעין הפרט כדפליגי תנאי בעלמא בכל כלל ופרט וכלל דאיכא למאן דאמר כללא קמא דוקא והוה ליה כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט ואהני כללא בתרא שהוא מוסיף על הפרט מידי דדמי ליה לפרט בכל צדדין ואיכא למאן דאמר בתרא דוקא והוה ליה כלל מוסיף על הפרט ואיתרבו כל מילי ואהניא כללא קמא למהוי בכלל ופרט למעוטי מידי דלא דמאי ליה לגמרי אבל מידי דדמי ליה במקצת לא מצי למעוטי דהא בתרא דוקא ותנא דבי רבי ישמעאל כמאן דאמר בתרא דוקא ס"ל:

אי הכי. חרגול לא ליכתוב דאתי מארבה וסלעם ואע"ג דלהן אין זנב ולו יש זנב:

אלא. מאי טעמא לא אייתי מינייהו משום דאיכא למיפרך כו' וה"נ איכא למפרך:

ותיתי מארבה וחרגול. בהצד השוה שבהן דארבעה סימנין:

דמאי פרכת. להצד השוה אי פרכת מה לארבה שכן אין לו גבחת תאמר בסלעם הרי חרגול יוכיח ומה לחרגול דיש לו זנב הרי ארבה דאין לו זנב וחזר הדין הצד השוה שבהן ששוין בארבעת סימנין ואין ראשן ארוך:

תנהו ענין. זו מדה בתורה דבר שאינו ענין לגופו תנהו ענין לדבר אחר:

במאי קא מיפלגי. תנא דבי רבי ישמעאל דמיייתי ליה סלעם לרבווי ראשו ארוך ואייתר ליה חגב למעוטי צרצור ותנא דברייתא קמייתא דמיבעי ליה כולחו לגופייהו:

תנא דבי רב. קרי לברייתא קמייתא ששנויה בתורת כהנים דמקרי ספרא דבי רב לפי שהיה שגור בבית המדרש בפי כולם אבל לברייתא דתנא דבי רבי לא היתה שגורה אלא בפי תלמידיו:

תנא דבי רב סבר. למינהו דכל חד לא משתמע כללא למהוי כלל ופרט וכלל דלתרבי סלעם וחגב בכעין הפרט דניהוי קראי יתירי משום דקסבר דלא דיינינן בתרי כללי א"כ דמי כללא בתרא לכללא קמא והכא לא דמי דכללא קמא לא קפיד אלא אכרעים ולמינהו אי כללא קרינן ליה קפיד דלהוי דמי לארבה דאית ליה ארבעה סימנין:

דלאו דמיניה לא. הלכך חד מחבריה לא אתי:

כל דדמו ליה. הלכך סלעם אתי מארבה וחרגול כדאמרן ואייתרא ליה לראשו ארוך:

תנא דבי רבי ישמעאל כי האי גוונא דאין. ומהכא שמעינן ליה דהא קחזינן דדריש להו:

²⁵⁹ אך את זה תאכלו מכל שרץ העוף ההלך על ארבע אשר (לא) לו פרעים ממשל לרגליו לנתר בהן על הארץ

130. סו, א

רפ"י

ארבה וחרגול כתיב. וכעין הפרט בעינין: כל דהו. ואפי' לא דמו ליה אלא בחד סימן דהא שמעינן סלעם דלא בעינן דמי לפרט בכל צדדין מדאיתרבי ראשו ארוך: ומר כי אתריה. רשון דתנא דבי רב הוא ניפול דתנא דבי רבי ישמעאל ורשון דתנא דבי רבי ישמעאל הוא ניפול דתנא דבי רב ובין למר ובין למר סלעם אין לו זנב וחרגול יש לו זנב וחגבים הללו אין טעונין שחיטה שהרי אחר דגים הזכירן הכתוב זאת תורת הבהמה כמשמעו והעוף כמשמעו עוף ולא שרץ העוף דהיינו מינים קטנים וכל נפש החיה הרומשת במים אלו דגים ולכל נפש השורצת על הארץ אלו חגבים. בהלכות גדולות:

אמר מר:

"אי שמו חגב - יכול אין בו כל הסימנין הללו?"

תלמוד לומר: "למינהו"²⁶⁰ (ויקרא יא, כב) - עד שיהו בו כל הסימנין הללו".

אין בו כל הסימנין הללו - מהיכא תיתי? ארבה וחרגול כתיב!

אי לא כתיב: "סלעם" - כדקאמרת,

השתא דכתיב: "סלעם" (ויקרא יא, כב) לרבוני ראשו ארוך אימא לירבי נמי כל דהו, קא משמע לן.

מאי שנא היתם דאמרת: "סלעם" - זה רשון, "חרגול" - זה ניפול,

ומאי שנא הכא דאמרת: "סלעם" - זה ניפול, "חרגול" - זה רשון?

מר כי אתריה ומר כי אתריה

131. סו, א-ב

רש"י

הפורח בהן. שט בהן על פני המים:

הקבועין בו. יותר מן הסנפירין שאין זזין מאליהן אלא בידיים אבל כל הסנפירין הוא יכול לכשכשן:

הסולתנית. מין דגים קטנים בלע"ז טוניני"א:

אקונס ואפונס כספתיאס ואכספטיאס. כולן לשון פרסי הן:

תנן התם. במס' נדה:

אקשקשת סמכינן. דהא אינה בלא סנפיר כדתני תנא ואסנפיר לא סמכינן דהא דג טמא נמי יש לו סנפיר:

הוה אמינא. קשקשת הוא הפורח בהן ואתי לאכשורי דג טמא כתב [רחמנא] תרוייהו למימרא דעל כרחך חד מינייהו הוי הנך דקבועין בו: ופרכינן והשתא דכתיבי תרוייהו מנלן דקשקשת לבושה הוא דמפרש תנא דמתניתין קשקשין אלו הקבועין בו על כרחך מהאי קרא מישתמע ושריון קשקשים וגוי וכיון דפשיטא לן דקשקשת הוא לבושה ליכתוב קשקשת לחודא דהא עלה סמכינן והשתא ליכא למימר הוה אמינא מאי קשקשת סנפיר:

כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים אותם תאכלו. אותם משמע מיעוטא הא אם אין לו לא תאכלו ולא הבא מכלל עשה עשה:

"ובדגים כל שיש לו סנפיר וקשקשת".

תנו רבנן:

"אין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן,

בגון: הסולתנית,

והעפ"אן - הרי זה מותר.

יש לו עכשיו ועתיד להשירן בשעה שעולה מן המים,

בגון: אקונס,

ואפונס,

כספתיאס,

ואכספטיאס,

ואטונס - הרי זה מותר".

סו, ב

תנן התם:

"כל שיש לו קשקשת - יש לו סנפיר.

ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת,

יש לו קשקשת ויש לו סנפיר - דג טהור.

יש לו סנפיר ואין לו קשקשת - דג טמא" (נדה נא):.

מכדי אקשקשת קא סמכינן,

ליכתוב רחמנא קשקשת ולא ליכתוב סנפיר!

אי כתב רחמנא קשקשת ולא כתב סנפיר - הוה אמינא: מאי קשקשת? סנפיר ואפילו דג טמא, כתב רחמנא סנפיר וקשקשת.

והשתא דכתב רחמנא סנפיר וקשקשת מפאי דקשקשת לבושה הוא?

דכתיב: **"ושריון קשקשים הוא לבושי"**²⁶¹ (שמואל א יז, ה).

ולכתוב רחמנא קשקשת ולא ליכתוב סנפיר!

אמר רבי אבהו,

וכן תנא דבי רבי ישמעאל:

"נגדיל תורה ויאדיר"²⁶² (ישעיה מב, כא).

²⁶¹ ומבוע נחשת על ראשו ושריון קשקשים הוא לבוש ומשקל השריון חמשת אלפים שקלים נחשת
²⁶² ה' חפץ למען אדקו ונגדיל תורה ויאדיר

132. סו, ב - סז, א

רפ"י

תנו רבנן:

"ממשמע שנאמר ²⁶³ (ויקרא יא ט) : אכול את שיש לו -

שומע אני אל תאכל את שאין לו.

וממשמע שנאמר: אל תאכל את שאין לו - שומע אני אכול את שיש לו.

ולמה שנאן?

לעבור עליו: בעשה,

ולא תעשה.

"תאכלו מכל אשר במים" (ויקרא יא, ט) - מה תלמוד לומר?

שיכול הואיל והתיר במפורש והתיר בסתם -

מה בשהתיר במפורש לא התיר אלא בכלים,

אף בשהתיר בסתם לא התיר אלא בכלים.

מנין לרבות: בורות,

שיחין,

ומערות - ששוחה ושותה מהו ואינו נמנע?

תלמוד לומר: "תאכלו מכל אשר במים".

היכן התיר בכלים?

דכתיב: "את זה תאכלו מכל אשר במים,

כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים -

אתם תאכלו" (ויקרא יא, ט).

"בימים ובנחלים" - הוא דכי אית ליה - אכול,

דלית ליה - לא תיכול.

הא ב'כלים' - אף על גב דלית ליה - אכול.

אימא בכלים - אף על גב דאית ליה לא תיכול!

לא סלקא דעתך,

דכתיב: "וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים

מכל שרץ המים" (וי' יא, י).

"בימים ובנחלים" - דלית ליה לא תיכול,

הא ב'כלים' - אף על גב דלית ליה אכול.

ואימא: "במים" - כלל,

"בימים ובנחלים" - פרט,

כלל ופרט - אין בכלל אלא מה שבפרט:

ימים ונחלים - אין,

נעיצין וחריצין - לא!

"במים" - חזר וכלל.

הני תרי כללי דסמיכי להדדי נינהו!

אמר רבינא:

כדאמרי במערבא: כל מקום שאתה מוצא שני כללות הסמוכין זה לזה

הטל פרט ביניהם ודונם בכלל ופרט וכלל.

"במים" - כלל,

"בימים ובנחלים" - פרט,

"במים" - חזר וכלל,

כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט,

מה הפרט מפורש מים נובעים - אף כל מים נובעים.

מאי רבי?

תאכלו מכל אשר במים מה ת"ל. והא מאותם תאכלו דסיפיה דקרא נפקא לך התירא ביש לו ואיסור עשה באין לו ותאכלו קמא למאי אתא ליכתוב מכל אשר במים כל אשר לו וגו'.

שיכול וכו'. ואי קשיא תאכלו דרישא הוה ליה למישבק לגופיה ובתרא לדרשא דכל אורחא דדרשא הכי הוא א"כ תו לא משכחת מידי למידרש מתאכלו דסיפא דהא דרשא דדרשינן מהאי בסמוך לא משתמעא מיניה: הואיל והתיר. שרץ המים בלא סימני טהרה בשני מקראות אחד סתום ואחד מפורש כדמפרש להו לקמיה והוה אמינא ילמד סתום מן המפורש:

מה כשהתיר במפורש לא התיר. בלא סנפיר וקשקשת אלא שקצים הגדלים במים שבכלים כגון תולעים שבהן ולקמן מפרש מנא לך דמישתר:

אף כשהתיר כו' לא התיר אלא בכלים. אבל כל שאר מימות כגון חריצין ונעיצין שהן נובעין ודומין לימים ונחלים האמורין בפרשה או בורות שיחין ומערות שאינן דומין להם שאינן נובעין לא התיר בהן בלא סנפיר וקשקשת:

מנין להתיר בורות שיחין ומערות. שאינו נמנע לשתות עם התולעים שבהם הואיל ואין דומין לימים ונחלים שהסימנין אמורין בהן:

ת"ל תאכלו מכל אשר במים. ומתאכלו דסיפא לא מצי למדרש התירא אלא איסורא דהא אותם תאכלו כתיב וקאי אסנפיר וקשקשת אבל מתאכלו קמא מצי למידרש באפני נפשיה וסנפיר וקשקשת אימים ונחלים דסיפא קאי והכי קאמר תאכלו מכל אשר במים אפ"י בלא סימנין וכגון בשאר מימות שאינן ימים ונחלים כל אשר לו סנפיר וקשקשת [במים] בימים ובנחלים אותם תאכלו ולא בלא סנפיר וקשקשת דבימים ונחלים בעי סימנין:

היכן התיר בכלים. מאיזה מקרא אתה למד: בימים ובנחלים הוא. דכתבתי לך אותם למעוטי מי שאין לו הא בכלים אע"ג דלית ליה אכול:

ואימא בכלים אע"ג דאית ליה לא תיכול. דהא גבי התירא כתיב ומשמע דמהתירא ממעט להו דהכי משמע בימים ובנחלים הוא דתאכלם אבל בכלים לא תאכלם:

לא ס"ד. דהא גבי איסורא דאל תאכלו את אשר אין לו כתיב נמי ימים ונחלים למעוטי כלים והכא על כרחך מאיסורא ממעט להו הלכך על כרחך רישא נמי כי כתיב ימים ונחלים ולא כלים מאיסורא ממעט להו ואותם תאכלו דממעט אמי שאין לו קאי והכי קאמר ימים ונחלים הוא דאותם תאכלו ולא מי שאין לו אבל כלים אפ"י אין לו אכול והיינו שני מקראות סתום ומפורש דלעיל שהותרו בהם כלים ולקמן בעי הי קרי סתום והי קרי מפורש:

ואימא במים כלל. דכל שרץ המים בעינן סימנין:

חריצין ונעיצין לא. וכל שרץ בורות ולמה לי תאכלו מכל אשר במים לאתויי בורות להיתרא:

במים חזר וכלל. תרי במים כתיבי גבי הדדי מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים:

הטל פרט. הסמוך להם ותנהו ביניהם ודונם בכלל ופרט וכלל ותרבי ביה כל כעין הפרט הלכך אי לאו תאכלו קמא הוה מרבינן בכעין הפרט אפ"י בורות דדמו לפרט בהכי שהן מים גדלין על גבי קרקע אבל השתא דכתיב תאכלו קמא דרשינן ליה הכי מה הפרט מפורש מים נובעין אף כל מים נובעים ואיתרבו חריצין ונעיצין לאיסורא כאלו ולא איתרבו בורות:

ומאי רבי. בכעין הפרט דאף כל:

²⁶³ ט את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אתם תאכלו. י וכל אשר אין לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים מכל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים שקין הם לכם. יא ושקין יהיו לכם מבשרם לא תאכלו ואת נבלתם תשקצו.

חֲרִיצִין וְנִעְיָצִין לְאִיסוּרָא.

רָשׁ"י

ומאי מיעט. דכל פרט למעוטי אתא :
ואימא מה הפרט מפורש וכו'. דאע"ג דלא דמי ליה
 לפרטא אלא בחד צד מרבינן דכללא בתרא דוקא :
א"כ תאכלו מאי אהני ליה. בלאו איהו נמי כלים לא
 מיתסרי דהא לא דמו לפרט במידי אלא לאו תאכלו
 למשרי בורות אתא ולמימרא דלא תרבי בכעין
 הפרט אלא חריצין ונעיצין דדמו ליה בשני צדדין :

חריצין. ארוכין וקצרים :
נעיצין. רחבין כגון אותן שעושין לביברי דגים :
ואימא איפכא לא גרסינן הכא עד בסיפא דשמעתא
 בתר מלתא דתנא דבי רבי ישמעאל אבל הכא גבי
 תנא דבי רב דדריש כללי ופרטי ליכא לאותביה דהא
 כעין הפרט בעינן ומאי כעין הפרט אית בהו
 דתרבינהו לאיסורא ותפיק חריצין ונעיצין :

במים במים ב' פעמים. הואיל ושני הכללות סמוכין
 כשתטיל פרט שאחריהם ביניהם מדה בתורה היא
 שלא תדונם בכלל ופרט אלא ברבוי ומיעוט דלהכי
 פלגינהו רחמנא לפרטא מכללא דלא תדרשיה בכלל
 ופרט ואיכא בין ריבה ומיעט לכלל ופרט דכי דרשינן
 כלל ופרט הוי פרט פירושו של כללא ואין בכלל אלא
 מה שבפרט ואפי' דבר הדומה לו אין לך להביא
 וכשכלל לך כלל שני אחר הפרט אהני לאתווי מידי
 דדמי ליה לפרט אבל כי דרשינן ריבה ומיעט לא

פירש המיעוט את הרבוי אלא מיעט שלא תשמע
 ממנו הכל אלא זה והדומים לו ובלאו רבוי שני הוה
 מרבינן כל דדמי ליה למיעוטא ואהני רבוי שני
 לאתווי כל מילי ואהני מיעוטא למעוטי מידי דלא
 דמי ליה כלל והכי מפרשינן בפי נגמר הדין (סנהדרין
 דף מה:) גבי כל הנסקלין נתלין דרבוי ומיעוט
 לחודיה מייתי כל דדמי ליה בכל מילי ומשום דרבוי
 ומיעוט מידריש איצטריך תאכלו קמא למשרי
 בורות דאתי ברבוי ומיעוט וריבוי לאיסורא דאילו
 בכלל ופרט דרשינן ליה לא הוה מתרבו בורות ולא
 איצטריך תאכלו יתירא דקסבר תנא דבי רבי

ישמעאל כללא קמא דוקא דלא מרבי כללא בתרא
 אלא מידי דדמי לפרט בכל צד דהיינו נובעין וה"נ
 אמרן לעיל גבי כלל ופרט דחגבים לתנא דבי רבי
 ישמעאל דלא מתרבי ראשו ארוך מכלל ופרט משום
 דלא דמי בכל צד ואיצטריך סלעם יתירא לרבווי :
ומאי מיעט מיעט בורות שיחין ומערות. אתאכלו
 יתירא סמיך כדאמר' במסקנא א"כ תאכלו מאי
 אהני ליה :

ואיפוך אנא. דכיון דלאו טעמא יהיב למילתיה
 כשאר כעין הפרט אימא תאכלו למישרי חריצין
 וריבויא לרבווי בורות :
שהן עצורין. שאין להם מוצא ומבוא אלא עצורין
 ככלים ולא דמו לאיסורא במידי דהא ימים ונחלים
 כתיב :

הי סתום והי מפורש. דאמר' לעיל הואיל והתיר
 בסתום והתיר במפורש :
יש לו מפורש. בההוא קרא דמשתעי ביש לו סנפיר
 וקשקשת קרי מפורש להתיר כלים בלא סימני
 טהרה כדדריש לעיל ימים ונחלים הוא דאותם
 תאכלו ולא אחרים הא בכלים אפי' אין לו תאכלו :

מיניה הוא דקא מישתרו כלים. כדפרישית דקאי
 אמיעוט דאותם דממעט אין לו גבי ימים ונחלים
 כדכתיב ובנחלים אותם תאכלו ולא שאין לו
 וממילא דבכלים לא אימעטי אבל קראי דמישתעי
 באין לו דאמרן לעיל נמי דמישתרו מיניה כדאמרן
 כל אשר אין לו בימים ובנחלים לא תאכלו הא
 בכלים תאכלו לא הוי מפורש להיתר כלים כולי האי
 משום דאזהרת לא תאכלו לא סמיכא לפרטא אלא
 לכלל דכל נפש החיה אשר במים לא תאכלו ומשמע
 טפי דבכל מימות שבעולם אפי' בכלים אזהר אלא
 אנו הוא דדרשינן ליה בכלל ופרט וכלל דבדידיה נמי
 איכא ב' כללות סמוכין זה לזה אחר הפרט דכתיב
 בימים ובנחלים מכל שרץ המים ומכל נפש החיה
 וגו' :

דהאי הוא דמוכח אהאיך. קרא דיש לו דלמשרי
 כלים אתא :
דאי מהאיך הוה אמינא. בנחלים אותם תאכלו הא
 בכלים אפי' אותם לא תאכלו ואתא בימים ובנחלים
 דאין לו וגלי עליה דכי מעטינהו לכלים מאיסורא
 מעטינהו ולא מהיתרא :

דאי מהאיך הוה אמינא בכלים, אף על גב דאית ליה נמי לא תיכול.
 דהאי הוה דקמוכח אהאיך,
 דאי מהאיך הוה אמינא בכלים, אף על גב דאית ליה נמי לא תיכול.

ומאי מיעט?

בורות שיחין ומערות - להתיירא.

ואימא: מה הפרט מפורש מים גדלין על גבי קרקע -
 אף כל מים גדלין על גבי קרקע!

ומאי רבי? אפילו בורות שיחין ומערות לאיסורא.

ומאי מיעט? מיעט כלים!

אם כן "תאכלו" - מאי אהני ליה?

דבי רבי ישמעאל תנא:

"במים" "במים" שתי פעמים - אין זה כלל ופרט,
 אלא ריבה ומיעט.

"במים" - ריבה,

"במים ובנחלים" - מיעט,

"במים" - חזר וריבה,

ריבה ומיעט וריבה - ריבה הכל.

מאי רבי? חריצין ונעיצין לאיסורא,

ומאי מיעט? בורות שיחין ומערות להתיירא."

אימא: מאי ריבה? בורות שיחין ומערות לאיסורא,
 ומאי מיעט? מיעט כלים!

אם כן, "תאכלו" - מאי אהני ליה?

ואיפוך אנא!

כדתני מתניה,

דתני מתניה פר יהודה:

"מאי ראית לרבות: בורות שיחין ומערות להתיירא,

ולהוציא חריצין ונעיצין לאיסורא?

מרבה אני בורות שיחין ומערות - שהן עצורים בכלים,

ומוציא אני חריצין ונעיצין - שאין עצורין בכלים."

הי 'סתום' והי 'מפורש'?

פליגי בה רב אחא ורבינא:

חד אמר: יש לו מפורש ואין לו סתום,

וחד אמר: אין לו מפורש ויש לו סתום.

מאי טעמא דמאן דאמר: "יש לו מפורש"?

אמר לך:

מיניה הוא דקא משתרו כלים.

מאי טעמא דמאן דאמר: "אין לו מפורש"?

דהאי הוה דקמוכח אהאיך,

דאי מהאיך הוה אמינא בכלים, אף על גב דאית ליה נמי לא תיכול.

133. סז, א

רש"י

לשפי. לשון השופה יין לחמרא (בי"מ דף ס.) לשון מוריק מכלי אל כלי:
שיכרא. של תמרים הוא ומצוין בהן תולעים:
בצבייתא. ציבי שמסנין אותו דרך עצים וקשים דקים:
באורתא. שאם תפול תולעת על הקשים לא יראנה ומשם תפול לכלי ולמחר כשיראנה יהא סבר שלא יצתה מן השכר לקשים ותולעת המים מותרת כדאמרן:
וקעבר משום שרץ השורץ על הארץ. דכיון דרחשה והלכה קצת על הקשין נעשית שרץ הארץ:
היינו רביתיה. וכמי שלא פירשה מן המים היא:
יבחושין. כמין יתושין דקין הנמצאות במרתפות של יין:

אמר רב הונא:

לא לשפי אינש שיכרא בצבייתא באורתא, דילמא פריש לעיל מצבייתא והדר נפיל לכסא, והוי עובר משום "שרץ השורץ על הארץ"²⁶⁴ (ויקרא יא, מא).

אי הכי, במנא נמי, דלמא פריש לדפנא דמנא והדר נפיל למנא!

התם היינו רביתיה.

ומנא תימרא?

דתניא:

"מנין לרבות בורות שיחין ומערות ששוחה ושותה מהן ואינו נמנע? תלמוד לומר: "תאכלו מכל אשר במים"²⁶⁵ (ויקרא יא, ט).

ולחוש דלמא פריש לדפנא והדר נפיל?

אלא היינו רביתיה,

הכי נמי היינו רביתיה.

אמר ליה רב הסדא לרב הונא:

תניא דמסייע לך:

"כל השרץ השורץ על הארץ" (ויקרא יא, מא) - לרבות יבחושין שסיננו".

טעמא ד"סיננו",

הא לא סיננו - שרי.

²⁶⁴ וכל השרץ השורץ על הארץ שקזן הוא לא יאכל

²⁶⁵ את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנהלים אתם תאכלו

134. סז, א-ב

רס"י

באביה. בעודה מחוברת שרץ הארץ היא ואסורה התולעת לאכול דכיון דמהלכת בתוך הקישות והיא מחוברת בקרקע הוי כמהלכת על גבי קרקע אבל התליעה לאחר מכאן מותרת עד שתצא לאויר:

להוציא זיזין שבעדשים. דמותרים דלאו על הארץ שורצין אלא בתוך העדשה:

זיזין. כוצונייש וכמין יתושין הן אלא שבעדשים זיזין שמן:

כליסין. מין קטנית צידרא"יש בלע"ז:

ותניא אידך כל לרבות. דאסירי: **בפירא.** שהתליעו תמרים עצמן: **והא באביה.** אסירי וסיעתא דשמואל:

אידי ואידי באביה. כלומר הא דשרי נמי באביה דכל כמה דלא נפקא לאויר לאו שרץ הארץ היא ולא תסייעיה:

אמר שמואל:

קישות שהתליעה באביה - אסורה משום: **"השרץ השרץ על הארץ"** (ויקרא יא, מא). סז, ב

לימא מסייע ליה,

דתני חדא: **"על הארץ"** (ויקרא יא, מא) - להוציא את הזיזין שבעדשים,

ואת היתושים שבנליסים,

ותולעת שבתמרים ושבגרוגרות."

ותניא אידך:

"כל השרץ השרץ על הארץ"²⁶⁶ (ויקרא יא, מב) - לרבות תולעת שבעיקרי זיתים, ושבעיקרי גפנים!"

מאי לאו אידי ואידי בפירא,

והא - באביה,

והא - שלא באביה.

לא!

אידי ואידי באביה,

ולא קשיא:

הא - בפירא,

הא - באילנא גופא.

דיקא נמי,

דקתני: "תולעת שבעיקרי זיתים ושבעיקרי גפנים".

שמע מינה.

²⁶⁶ כל הולך על גחון וכל הולך על ארבע עד כל מרבה וגלים לכל השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום פי שקץ הם

135. סז, ב

רפ"י

פירשה ומתה. המתלעת לאחר תלישתה דשריא לדברי הכל פירשה מתוך הפרי לארץ ולא ריחשה שמתה מיד בנפילתה: **מהו.** מי אמרי' כיון דלא הלכה לאו שורץ על הארץ הוא או דלמא לא בעינן שריצה. שורץ היינו רוחש ומנענע:

מקצתה מהו. מי הויא ככולה או דלמא בעינן כולה:

לאויר העולם. פירשה מן הפרי תלוש לאויר וקודם שהגיע לארץ קלטה בפיו לבולעה אם תימצא לומר פירשה ומתה מותרת משום דאינה ראויה לרוחש אבל חיה דראויה לרוחש לא:

לגג תמרה מהו. מתוכה פירשה לגגה מי אמרי' היינו רביתיה או דלמא כשורץ על גבי דבר אחר דמי:

לגג גרעינתה מהו. אם תמצא לומר לגג תמרה כדבר אחר הוא גג גרעינתה מהו כל תולעים מגרעיני הפרי הן גדלים:

מתמרה לתמרה מהו. ולא שרץ על גבה אלא מזו על זו מי אמרי' כיון דלאו היינו אמה שורץ קרינא ביה או דלמא אויר העולם בעינן וכולהו בתלושין בעי להו:

קוקיאני. תולעים שבכבד ושבריאח:

מעלמא אתו. שבלעתן הבהמה עם האוכלים ותחלתן שרצו על הארץ:

מינה גבלי. לשון גדלי מן הבהמה עצמה הן גדלין ולא שרץ הארץ נינחו:

מינם ניים ועיילי ליה באוסייה. כשהבהמה ישנה נכנסים בחוטמה ומשם לקנה ריאה וכבד הלכך לא משתכחי דרך בית הרעי:

בְּעֵי רַב יוֹסֵף:

פְּרִשָׁה וּמְתָה - מַהוּ?

מְקַצְתָּהּ - מַהוּ?

לְאוֹיֵר הָעוֹלָם - מַהוּ?

תִּיקוּ.

בְּעֵי רַב אֲשִׁי:

לְגַג תְּמָרָה - מַהוּ?

לְגַג גְּרַעֲיֵנְתָּהּ - מַהוּ?

מִתְמָרָה לְתְּמָרָה - מַהוּ?

תִּיקוּ.

אָמַר רַב שִׁשְׁתַּי בְּרִיָּה דְרַב אִידִי:

קוֹקְיָאֲנִי - אֲסִירִי.

מַאי טַעְמָא?

מֵעֵלְמָא אֲתוּ.

מִתְקִיף לָהּ רַב אֲשִׁי:

אִי מֵעֵלְמָא אֲתוּ - לִישְׁתַּכְחוּ דְרַךְ בֵּית הָרִיעִי!

אִיכָא דְאֲמַרִי:

אָמַר רַב שִׁישְׁתַּי בְּרִיָּה דְרַב אִידִי:

קוֹקְיָאֲנִי - שָׂרוּ.

מַאי טַעְמָא?

מִינֵיהּ גְּבָלִי.

אָמַר רַב אֲשִׁי:

פְּשִׁטָּא!

דְּאִי מֵעֵלְמָא קָא אֲתוּ - לִישְׁתַּכְחוּ דְרַךְ בֵּית הָרִיעִי!

וְהִלְכְתָּא:

קוֹקְיָאֲנִי - אֲסִירִי.

מַאי טַעְמָא?

מִינֵם נִיִּים וְעֵיילִי לִיה בְּאוֹסִיָּה.

136. סז, ב

רַש"י

דַּרְנִי. תולעים הנמצאים בין עור לבשר כשמפשיטין הבהמה ובלע"ז גרבילי"ש:
אסירי. וטעמא מפרש לקמיה:
דכוורי שרי. וטעמא כדמפרש רבינא:
אבלע לי. דכוורי בתוך הדגים תני אותם שלא אראה ואקוץ במ:
בשחיטה משתריא. ואלו שגדלו בתוכה עד שלא נשחטה באו מאיסור אבר מן החי ושחיטת הבהמה לא אהניא לדידהו שהרי יש להם חיות לעצמן ואע"ג דשליל מותר בשחיטת אמו מכל בבהמה תאכלו נפקא לן לקמן אבל הכא באיסורייהו קיימי:

תולעים דרני דבשרא - אסירי.

דכוורי - שריין.

אמר לה רבינא לאימיה:
 אבלע לי ואנא איכול.

אמר ליה רב משרשיא בריה דרב אחא לרבינא:
 מאי שנא מהא דתניא:

"ואת נבלתם תשקצו"²⁶⁷ (ויקרא יא, יא) - לרבות את הדרנים שבבהמה?"

אמר ליה:

הכי השתא!?

בהמה - בשחיטה הוא דמשתריא,

והני מדלא קא מהניא להו שחיטה, באיסורייהו קיימן.

אבל דגים - באסיפה בעלמא מישתרי,

והני כי קא גבלו, בהיתרא קא גבלו.

137. סז, ב

כ"י

שילשול. תולעת ארוכה כנחש
הן והן הנמצאין באשפה :
חפושית. אישקרבוט"י :
נדל. מאה רגלים קורין לו :
דג טהור הוא. שהרי יש לו סנפיר
וקשקשת כדמפרש :
אפיקי מגנים. חוזק מגינים :
אלו קשקשים. הסגורים
וחתומים בו בדוחק :
תחתיו חדודי חרש. חידודים של
חרשים :
אלו סנפירים. שחדודים
ומחתכין כחרסין ובהן הוא בוקע
את המים בחודן שלא יעכבוהו
בפריחתו פשטיה דקרא לשון
מורי תחתיו חדודי חרס במקומו
זהרורי שמש :

תנו רבנן:

"הולף על גהון"²⁶⁸ (ויקרא יא, מב) - זה נחש.

"כל" - לרבות השילשול, ואת הדומה לשילשול.

"על ארבע" - זה עקרב.

"כל הולף" - לרבות את החיפושית, ואת הדומה לחיפושית.

"מרבה רגלים" - זה נדל.

"עד כל" - לרבות את הדומה, ואת הדומה לדומה."

תניא:

"רבי יוסי בן דורמסקית אומר:

ליתן דג טהור הוא,

שנאמר: "גאזה אפיקי מגנים"²⁶⁹ (איוב מא, ז).

"תחתיו חדודי חרש"²⁷⁰ (איוב מא, כב).

"אפיקי מגנים" - אלו קשקשים שבו.

"תחתיו חדודי חרש" - אלו סנפירין שפורח בהן."

הדרן עלך אלו טרפות

²⁶⁸ כל הולף על גהון וכל הולף על ארבע עד כל מרבה רגלים לכל השדרן השדרן על הארץ לא תאכלום פי שקץ הם

²⁶⁹ גאזה אפיקי מגנים סגור חותם צר

²⁷⁰ תחתיו חדודי חרש ירפד חרוץ עלי טיט